

Tijdschrift van de Historische Vereniging Vleuten-De Meern- Haarzuilens 1990

<https://hdl.handle.net/1874/10012>

Van de voorzitter

Tijdschrift van de Historische Vereniging
Vleuten-De Meern-Haarzuilens.
10e Jaargang nr. 1 maart 1990 © 1990
Verschijnt 4x per jaar

Ingeschreven in het verenigingsregister van
de K.v.K. Utrecht e.o. onder nr. V. 479360

Dagelijks bestuur:

Dr D.W. Gravendeel, voorzitter
't Zand 35, 3451 GP Vleuten
tel. 03406 - 61793

J.W. Schoonderwoerd, sekretaris
Meerndijk 62, 3454 HT De Meern
tel. 03406 - 61462

P.G. de Rooij, penningmeester
't Zand 1, 3451 GP Vleuten
tel. 03407 - 1483

A.J. van Zoeren, vice-voorzitter
Stationsstraat 34, 3451 BZ Vleuten
tel. 03407 - 1263

Ereld:

Mevrouw Prof. Dr C. Isings, Soest

Ledenadministratie/informatie:

Opgeven van nieuwe leden, mutaties en (na)-
bestellingen bij:
Mevrouw P.J. de Rooij-Goes,
't Zand 1, 3451 GP Vleuten
tel. 03407 - 1483

Kontributie:

De jaarlijkse kontributie bedraagt voor 1990
minimaal f 30,-
postabonnement f 40,- per jaar

Donateurs:

Minimaal f 12,50 per jaar

De vereniging heeft rekeningen bij de vol-
gende instellingen:
ABN - De Meern 55.66.33.040
RABO - Vleuten 36.75.17.574
POSTBANK 2 68 92 00

Gehele of gedeeltelijke overname van arti-
kelen uit dit tijdschrift is slechts toegestaan
na schriftelijke toestemming van de redactie

Illustratie voorpagina:

Het spoorwegongeluk van zondagmorgen
25 januari 1942.
Foto Wim Goudappel.

LOSSE NUMMERS F 7,50

Terugblik

Als we de oprichtingsvergadering van 12 mei 1981 niet meerekenen, zal onze vereniging op 24 april aanstaande haar tiende algemene ledenvergadering houden. U leest deze woorden in het eerste nummer van de tiende jaargang van ons tijdschrift. Onze vereniging beweegt zich nu in het tiende jaar van haar bestaan.

Natuurlijk is een rond getal altijd een mooie aanleiding tot een feestelijk gevoel, compleet met zelfvoldane terugblik. Zo'n terugblik op de geschiedenis - en die heeft de vereniging inmiddels - kan heel nuttig zijn, mits de zelfvoldaanheid wordt ingeruild voor kritische analyse. Met kritisch bedoel

Indien u belangstelling en wat vrije tijd heeft om ons met onze activiteiten te helpen, dan bent u - uiteraard - van harte welkom. Neem contact op met een van de bestuursleden, die u er alles van kan vertellen. Wij wachten benieuwd af.

Ons Tijdschrift 1982, II, blz. 19.

ik niet dat de toon van de analyse somber en de smaak ervan zuur moeten zijn, maar 't kan waarachtig geen kwaad af en toe de balans op te maken of, zoals sommige mensen zeggen, „de zaken eens op een rijtje te zetten”.

Wat was destijds de uitgezette koers? En wordt die nog aangehouden? Wat is er terechtgekomen van alle plannen? Hoe „levend” is de vereniging?

Soms spreekt mij iemand, innig vergenoegd en handenwrijvend, aan: 't gaat goed met de vereniging, hè! Ik ben dan altijd geneigd hem gelijk te geven, maar vraag soms, waarop hij zijn enthousiasme baseert. Het antwoord is dan: nou, actieve vereniging, leuk boekje, veel leden. En dat zet mij dan aan het denken.

In dit nummer

	pag.
Van de voorzitter	793
Verenigingsberichten	
Uitnodiging voor de algemene ledenvergadering	796
Een stijkkamer	797
Een dorp verandert	798
Een eigen R.K. kerk te Haarzuilens, deel 2	799
Wie wat bewaart die geeft wat	804
Luchtfoto van een stukje Vleuten	805
Het spoorwegongeluk van 25 januari 1942	807
Oude perceelsnamen	810
De Wiel	813
Zonde	818

Dat wij veel leden hebben, is buiten kijf. Het aantal is zelfs buitensporig hoog, in vergelijking met het ledental van verenigingen in veel grotere plaatsen. De opmerking over het „leuke boekje" laat ik voor wat ze is, ik heb daar zelf een te groot aandeel in. Tenslotte: is de vereniging werkelijk zo actief en, zo ja, wie zijn er dan zo actief en wat doen ze dan wel allemaal.

De overtuiging van mijn zegsman en de daardoor bij mij opgeroepen gedachten moeten in de bovenbedoelde analyse meetellen.

Ik wil in die richting een poging doen.

De geschiedenis van de vereniging is een beetje te vergelijken met die van een nomadenstam, die zijn zwervend bestaan tenslotte opgeeft en een vaste verblijfplaats kiest. Dat is ook bij zo'n stam geen zaak die in een handomdraai haar beslag krijgt. Daar is soms een ingrijpende verandering in de levensbeschouwing voor nodig.

U kunt zeggen: je gaat wat ver, wat heeft onze levensbeschouwing met onze vereniging te maken? Inderdaad, u heeft gelijk, maar onze vereniging heeft statuten en die zijn toch wel als een soort geloofsbelijdenis te beschouwen.

Om kort te gaan, in het bestaan van de vereniging zijn duidelijk drie fasen te onderscheiden. Ik wil ze kort schetsen en vervolgens - door toetsing aan de statuten - nagaan of de vereniging zich aan haar doelstellingen heeft gehouden en in hoeverre zij die heeft verwezenlijkt.

Zwerven

De eerste voorzitter, Dr B.J. van Vliet, kon zijn functie maar heel kort vervullen, omdat zijn werk hem naar elders riep. Toch stammen uit zijn tijd de talloze initiatieven, die het prille bestaan van onze vereniging kenmerkten. Er werden introductietentoonstellingen gehouden (2 en 3 oktober 1981 in De Meern en 9 en 10 oktober in Vleuten) en werkgroepen opgericht. De laatste kregen de meest uiteenlopende onderwerpen te behandelen: de geschiedenissen van de ridderhofstad Bottestein, de brouwerij en de Willibrordkerk, genealogie, paleografie, archeologie, dorpsfilms, de opzet van een foto-, film-, verhalen- en geluidsarchief. Er moesten lezingen worden gehouden en contacten gelegd met alle instanties die maar even voor de vereniging nuttig zouden kunnen zijn.

Reeds op de ledenvergadering van 10 november 1981 werd J. Schutte tot voorzitter benoemd en onder zijn lei-

ding werd vlijtig voortgegaan op de ingeslagen weg. In november 1982 organiseerden wij de tentoonstelling „Oude Ambachten" in Vleuten en De Meern. Een maand tevoren was de opgravingscampagne op de Hoge Woerd van start gegaan. In 't voorjaar van 1983 werd zo ongeveer de hele vereniging in groepjes rondgeleid in kasteel de Haar door de toenmalige beheerder Rudolf van der Sandt en in datzelfde jaar werd in 't kader van „Kom in de Kas" een fikse tentoonstelling verzorgd in het gebouw van de Bloemenveiling.

Ter gelegenheid van de inschrijving van ons 500ste lid organiseerden wij voor onze leden in de zomer van 1983 een rondvlucht boven de gemeente en op 23 september van dat jaar deed onze vereniging mee aan de presentatie van de voorlopige monumenteninventarisatie in De Schalm.

Van 12 mei tot 3 juni 1984 was er de grote tentoonstelling „150 Jaar graven naar een Romeins castellum in De Meern".

Tussen dit alles door werd trouw „gekraamd" op alle markten, koninginnedagen en braderieën, zoals dat trouwens tot nu toe een goede gewoonte is gebleven.

Uitzien naar een huis

Reeds in het eerste jaar werd contact gezocht met het gemeentebestuur en diverse gemeentelijke instanties. Uitgangspunt hierbij was de **veronderstelde** wederzijdse wil het historisch erfgoed van onze gemeente te bewaren.

Als we het over „de gemeente" hebben, is het goed in dat begrip enige nuancering aan te brengen. Ik onderscheid dan in eerste instantie „het gemeentehuis" en bedoel daarmee de ambtenaren. De medewerking die wij van die kant altijd hebben ondervonden verdient alle lof. Iets moeilijker ligt het met „de raad". De mening van het individuele raadslid lijkt tot ijheid vervlogen als zijn stem, via fractie- en commissievergadering, de raadszitting bereikt. Van het „gemeentebestuur in engere zin" (B en W) hebben wij op onze indringende toenaderingspogingen nimmer een volmondig: Ja, ik wil, mogen horen.

De vereniging intussen, verwierf bezittingen en kwam daarmee in een problematiek terecht, die de tweede fase van haar bestaan zou beheersen.

Toen de nood heel hoog was, stelde de gemeente de deel van de toenmalige boerderij van van Dijk, aan de Thema-

terweg, ter beschikking als tijdelijke opslagruimte. Wij waren daar natuurlijk heel blij mee, temeer daar ons in het vooruitzicht werd gesteld dat er „op ambtelijk niveau" werd gewerkt aan een betere oplossing. Wij waren toen nog zo naïef te veronderstellen dat men „niet meer om ons heen kon". Wij gingen zelfs zo ver dat wij op 10 juli 1986 een serieuze cultuur- en museumnota aanboden aan de burgemeester, waarop ons de toezegging werd gedaan dat het stuk „zeer zorgvuldig in de beslissing zou worden meegewogen". Welke die beslissing dan ook moge zijn geweest en of zij wel ooit werd genomen, zij heeft in ieder geval niet gevoerd tot een markant gemeentelijk cultuurbeleid. De betere oplossing kwam dus niet, althans niet van ambtelijke zijde.

In ons blad van december 1987 schreef ik een uitgebreid artikel over de periode van zwoegen en sjouwen, breken en bouwen, die uiteindelijk leidde tot de ingebruikneming van ons Kabinet. Op 1 augustus 1988 huurden wij bovendien de Broederschapshuisjes.

Andere activiteiten gingen gewoon door. Voor de jaren 1985 en 1986 werd, in samenwerking met de Lions Club, een historische kalender uitgegeven. Hulp werd verleend bij de inrichting van een tentoonstelling ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de Willibrordkerk, in juni 1985.

Op de ledenvergadering van 26 maart 1985 nam ik het voorzitterschap over van Jan Schutte en ik beloofde mijn taak met een zekere mate van „gezonde bezetenheid" te zullen waarnemen.

De tijdelijke opslagruimte aan de Thematerweg was door ons inmiddels ingericht als museum en dat betekende openstelling op vaste tijden. Op 30 november 1985 mocht ik daar het eerste exemplaar van „Van Oude Rijn tot Leidse Rijn" aanbieden aan onze burgemeester.

Van 8 tot 29 april 1988 was er in de nieuwe Openbare Bibliotheek te Vleuten een, mede door ons georganiseerde tentoonstelling over Kees Valkenstein.

In de septembermaanden van 1987 en 1988 deden wij mee aan de Open Monumentendag.

In het kader van het Landelijk Museumweekend werd door ons in de kapel van kasteel de Haar op 15 en 16 april 1989 een fototentoonstelling gehouden van alle bekende ridderhofsteden in onze gemeente.

De Open Monumentendag 1989 werd door ons „binnenshuis" gevierd door

fotomateriaal van gemeentelijke monumenten te exposeren in de Broederschaps-huisjes.

Al die jaren werd trouw meegewerkt aan het Kursusproject en er werden talloze dia-lezingen gehouden voor evenzovele verenigingen en instellingen.

Een enkele maal trad voor onze leden „een spreker van buiten“ op.

Tussen de bedrijven door waren wij enkele malen genoodzaakt ons hele hebben en houden te verhuizen en zo eenvoudig als het hier in enkele woorden wordt gezegd, was dat bepaald niet.

U moet 't mij niet kwalijk nemen als ik in dit vluchtig overzicht niet volledig ben. Het gaat er mij slechts om een beeld te schetsen van de haast chaotische toestanden in de afgelopen jaren.

Onder dak

Op 30 oktober 1989 namen wij onze gebouwen officieel in gebruik: het Kabinet in De Meern en de Broederschaps-huisjes in Vleuten. En daarmee kwam de vereniging in de derde fase van haar bestaan.

Ons tijdschrift

Temidden van alle bovenaangehaalde „onrust“ verscheen, schijnbaar onberoerd en met een ijzeren regelmaat, elke drie maanden ons tijdschrift en wij speelden het zelfs nog klaar driemaal een bijzondere uitgave (een special) tot stand te brengen.

Toetsing aan de statuten

Heeft de vereniging er voldoende aan gedaan om de **belangstelling voor de historie** te wekken? Ik geloof dat ik oprecht mag stellen dat de vereniging er werkelijk alles aan heeft gedaan om die opdracht te vervullen. Nog onlangs lieten wij - daartoe in staat gesteld door een royale bijdrage van Engelhard BV - een fraaie brochure drukken, vol informatie over de geschiedenis van onze gemeente en het werk van onze vereniging.

De in deze richting door de vereniging ontwikkelde activiteit vindt haar beste bevestiging in het inderdaad zeer grote ledental. Hoewel dat enerzijds natuurlijk bijzonder verheugend is, kan het anderzijds ook zorgen baren. 't Kan zijn dat deze mensen lid zijn geworden op grond van hun algemene belangstelling voor geschiedenis of uit sympathie voor de doelstellingen van de ver-

eniging. 't Kan ook zijn dat zij op een gegeven moment wel eens resultaten van hun beloofde onderzoeken willen zien. Bovendien is het heel goed mogelijk dat sommigen onder „geschiedenis“ iets heel anders verstaan dan hun door de vereniging bij voortduring wordt geboden. Een goed voorbeeld hiervan is het geval van de dame die haar lidmaatschap en daarmee het abonnement op ons tijdschrift opzegde, onder het motto: er staat geen historie meer in!

Heeft de vereniging de **kennis van de geschiedenis** voldoende bevordert? Deze vraag is heel wat minder eenvoudig en rechtlijnig te beantwoorden. Zij hangt ook nauw samen met de volgende: heeft de vereniging de **studie van de geschiedenis** voldoende geanimeerd en vervolgens de resultaten van die studie voldoende uitgedragen? Ik ben van mening dat er meer gedaan had kunnen worden, maar ik voeg daar direct aan toe dat de vereniging als zodanig in deze geen schuld treft. Het is een kwestie van taken verdelen. Een tentoonstelling inrichten en een huis bouwen zijn andere zaken dan in de geschiedenis duiken. Wij hebben vanaf het begin een schrijnend tekort gehad aan medewerkers, die de studie van een of andere facet van de geschiedenis voor hun rekening wilden nemen. Nu de vereniging „onderdak“ is wordt dat gemis nog pijnlijker en destemee omdat de opgeroepen belangstelling (zie boven) antwoorden op vragen zal gaan verlangen.

Heeft de vereniging voldoende gedaan aan het **instellen van een historisch archief**? Deze vraag kan met een volmondig „ja“ worden beantwoord als het erom gaat of de vereniging genoeg moeite heeft gedaan om „spullen“ te verzamelen, die kunnen dienen tot illustratie van het historisch verhaal. Restauratie, registratie en documentatie zijn echter niet uit de verf gekomen. Dat de expositie nog niet tot een bevredigend resultaat heeft geleid, is de vereniging nauwelijks aan te rekenen. Een en ander heeft alles te maken met het nog altijd aanwezige ruimteprobleem.

Het **papieren archief** groeit ook niet snel. Weliswaar hebben wij zo langzamerhand een aardige bibliotheek, maar een goed geordende documentatie waarin van alles op te zoeken is betreffende de geschiedenis van onze gemeente, is nog verre toekomstmuziek. Daar is wel een verklaring voor. De studie van de geschiedenis is nimmer over een breed front aangepakt. De enkelingen, die zich geroepen voel-

den, moesten zich noodgedwongen maar al te vaak beperken tot een „proefboring“. Het gevolg is natuurlijk wel, dat de vereniging, vaker dan prettig is, het antwoord schuldig moet blijven als haar als vermeende deskundige instantie een vraag wordt gesteld op historisch gebied.

Conclusie

Misverstanden schijnen in het bijzonder in het westelijk weide-gebied heel gemakkelijk te ontstaan. Om die te voorkomen, wil ik, vóór ik verder ga, uitdrukkelijk stellen dat ik in mijn analyse de vereniging-als-zodanig op het oog had en dat ik mij heb onthouden van een beoordeling van personen en functies.

Die analyse is zuiver „academisch“ of, zo u wilt „theoretisch“. Daarom heb ik ook de statuten gebruikt als toets. Het is namelijk heel wel denkbaar dat een vereniging zich voorspoedig ontwikkelt, maar daarbij ver afdwaalt van haar statutaire uitgangspunten. Onze vereniging kan zich zoiets niet veroorloven, zij zou er haar geloofwaardigheid door verliezen.

De conclusie moet zijn dat onze vereniging zich goed aan haar doelstellingen heeft gehouden, ze ten dele heeft verwezenlijkt en ze voor een ander deel nog echt moet waarmaken. Vooral dat laatste brengt een grote verantwoordelijkheid mee, met het oog op de gewekte verwachtingen.

De vereniging krijgt van mij een dikke voldoende.

En dan nog het volgende. De Historische Vereniging Vleuten-De Meern-Haarzuilens is géén gezelligheidsvereniging in de gangbare betekenis van het woord. Dat wil natuurlijk allerminst zeggen dat zij geen gezellige vereniging zou kunnen zijn, maar op de vraag of wij ook wel eens een kaartavond organiseren moet het antwoord toch pertinent ontkennend luiden.

Een veelverbreid misverstand is dat, zodra iets in de hobby-sfeer ligt, er geen verplichtingen aan vast zitten. Dat moge opgaan voor de individuele hobby, zodra er sprake is van een hobby in teamverband, vervalt die vrijblijvendheid. Men moet dan op elkaar kunnen rekenen, afspraken moeten worden nagekomen en verantwoordelijkheden moeten worden aanvaard. Men moet bereid zijn zich aan een zekere discipline te onderwerpen.

Verenigingsberichten

Openingstijden gebouwen

In het vorige nummer werden de openingstijden van onze gebouwen nogmaals vermeld. Helaas is dit bericht niet juist opgenomen. Voor de Broederschapshuisjes werd vermeld elke 1e maandag van de maand. Dit moet zijn elke 1e vrijdag van de maand.

Nu goed herhaald:

Algemene contactavonden in:

De Broederschapshuisjes in Vleuten:

elke 1e vrijdag van de maand van 19.30 - 22.00 uur;

Het Kabinet in De Meern:

elke maandag van 19.30 - 22.00 uur.

Bijeenkomst van de genealogische werkgroep in de Broederschapshuisjes:

elke 2e donderdag van de maand van 20.00 - 22.00 uur.

Medewerkers

In vergelijking met het totale ledental van de vereniging van ruim 875 is het aantal leden dat regelmatig actief meewerkt aan de activiteiten van de vereniging maar erg klein; amper 15.

Om het werk van de vereniging te kunnen voortzetten zijn er meer nodig. Het grootste knelpunt is het gebrek aan vrijwilligers die zich bezig willen houden met historisch onderzoek en het schrijven van artikelen daarover, want zonder auteurs kan ons tijdschrift niet op peil blijven. Daarnaast dient ons fotoarchief zo snel mogelijk geordend en geïnventariseerd te worden. Mensen met een goede plaatselijke bekendheid zouden zich daarvoor zeer verdienstelijk kunnen maken.

De genealogische werkgroep is o.a. bezig met het toegankelijk maken van de archieven van de oude gerechten van Vleuten, de Haar en Themaat, waarvan wij microfilms in ons documentatiecentrum hebben. Voorzover daarin alfabetische klappers zijn opgenomen dienen deze „vertaald” te worden in leesbaar nederlands en voorzover er geen klappers van zijn moeten deze nog gemaakt worden. Voor dit tijdrovende maar noodzakelijke werk zoeken wij medewerkers die oude handschriften uit de 17e en 18e eeuw kunnen lezen of willen leren lezen.

Wie biedt zich aan voor de hiervoor genoemde werkzaamheden? De secretaris wacht op uw telefoontje.

Documentatie

Onze oproep aan de leden om documentatiemateriaal ter beschikking te stellen, zoals oude akten, bidprentjes en overlijdensannonces, heeft al enig resultaat gehad. Van een zestal personen ontvingen wij ruim 425 exemplaren van bidprentjes en overlijdensannonces om te kopiëren voor ons documentatiecentrum.

Laat dit voor u een aansporing zijn om ook nog eens bij u in de kast te kijken. Wij hebben de indruk dat er nog veel meer te voorschijn kan komen!

Koninginnedag in Vleuten

Ter gelegenheid van de viering van koninginnedag in Vleuten op maandag 30 april zullen de Broederschapshuisjes die dag van 10.00 - 17.00 uur geopend zijn.

Met enkele kleine exposities hopen wij daar weer veel belangstellenden te kunnen verwelkomen. Ook u!

Uitnodiging

voor de algemene ledenvergadering

Bij deze nodigt het bestuur de leden uit voor de algemene ledenvergadering van de vereniging, welke gehouden zal worden op **dinsdag 24 april 1990** in het gebouw van de vereniging Zandweg 147B te De Meern (achter het Verenigingsgebouw). Aanvang 20.00 uur precies.

Agenda:

1. Opening
2. Vaststelling notulen van de vergadering van 11 april 1989.
3. Ingekomen stukken en mededelingen.
4. Jaarverslag over 1989.
5. Rekening over 1989:
 - a. Verslag van de kascontrolecommissie;
 - b. Vaststelling rekening en balans.
6. Benoeming nieuwe kascontrolecommissie.
7. Vaststelling begroting voor 1991 en contributie voor 1991.
8. Verkiezing bestuursleden.
9. Rondvraag en sluiting.

Het bestuur,

Dr D.W. Gravendeel, voorzitter

J.W. Schoonderwoerd, secretaris

Toelichting:

Agendapunten 4, 5 en 7: De hier bedoelde stukken liggen tien dagen voor de vergadering ten huize van de secretaris, alsmede een uur voor het begin van de vergadering in de vergaderzaal ter inzage voor de leden.

Agendapunt 8: Volgens het bepaalde in het huishoudelijk reglement zijn dit jaar aan de beurt om af te treden mevrouw P.J. de Rooij-Goes en de heren K.B. Nanning en P.G. de Rooij. Deze bestuursleden zijn herkiesbaar en worden door het bestuur kandidaat gesteld.

Daarnaast treedt ook mevrouw L.M.T.J. Broekhuijse-Rood af als bestuurslid, terwijl het tevens gewenst geacht wordt het bestuur met één lid uit te breiden.

Voor de vervulling van deze twee vakatures worden door het bestuur als kandidaten voorgesteld de heren T. van den Berg te De Meern en Drs J.A.J. Konings te Vleuten.

Door tenminste tien leden kunnen ook kandidaten worden voorgedragen. Deze voordracht dient uiterlijk drie dagen voor de vergadering bij het bestuur te worden ingediend.

Na de vergadering zal door de heer Gravendeel een lezing met dia's worden gegeven over het onderwerp:

„Een gouden vogel”.

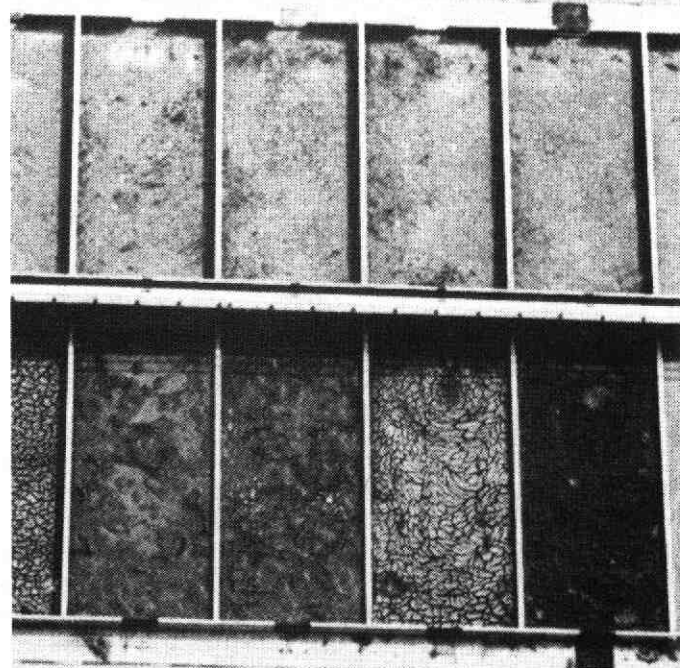
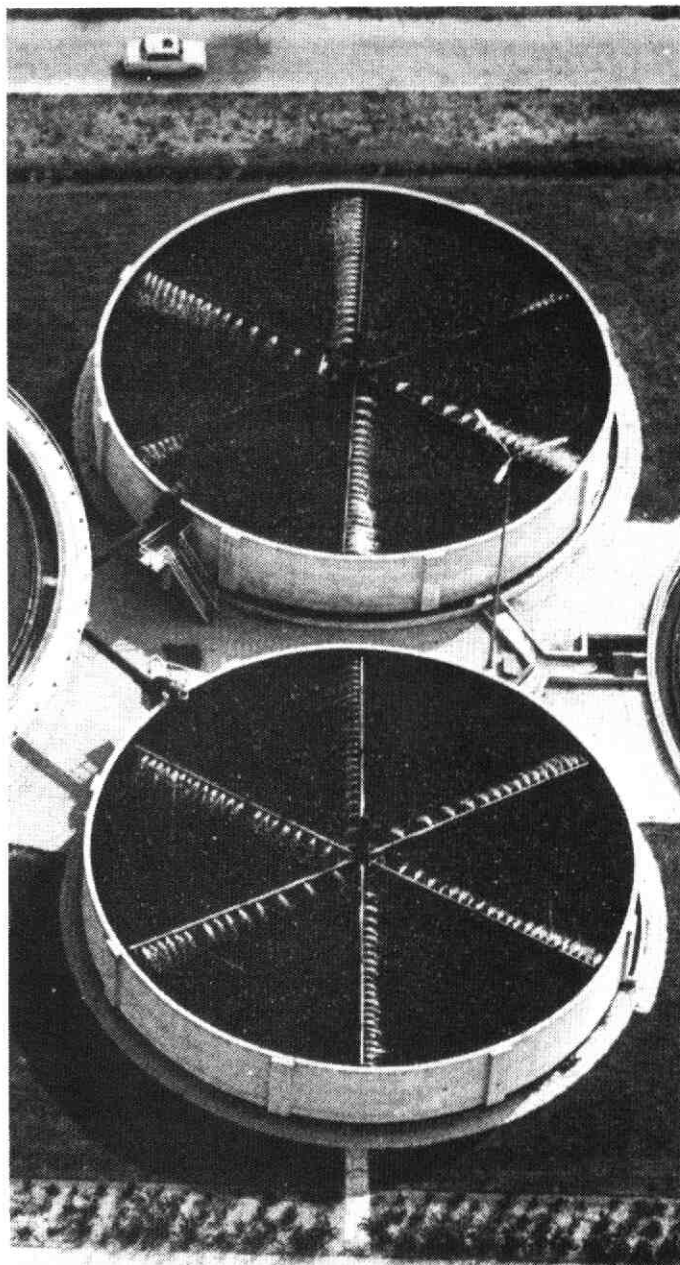
Een stijkkamer

In ons Kabinet in De Meern - u weet wel, Zandweg 147B (achter het Verenigingsgebouw) - zijn wij bezig met de inrichting van een „stijkkamer“. Dat gebeurt natuurlijk niet helemaal volgens de regels van de kunst, want daar hebben we de ruimte niet voor. Toch blijkt het mogelijk te zijn een gezellige ouderwetse zitkamer te maken met een „open keuken“ in oude stijl. Wij maakten dankbaar gebruik van stukken uit de erfenis van de Kockengense Oudheidkamer, maar evenzeer van schenkingen uit eigen kring. Het is niet de bedoeling te kiezen voor een bepaalde stijlperiode omdat wij dan te zeer in onze mogelijkheden zouden worden beperkt. Wèl moet alles minstens 50 jaar oud zijn.

We missen natuurlijk nog wel het een en ander, bijvoorbeeld een passende tafel, een klein buffetje, een in de toon vallende lamp, maar daar kunt ú ons misschien wel aan helpen?

En kom eens kijken!

Een dorp verandert...

Sorry, beste lezers van deze rubriek, dat ik in het vorige nummer van drie maanden geleden, verstek heb laten gaan. Persoonlijke omstandigheden maakten me het niet mogelijk nee, ik „leg” niet in scheiding maar ik ben gewoon een paar weken een beetje ziek geweest. Dat is nu over en ik ben weer terug.

Eind september besloot ik m'n verhaal met: „Ditmaal geen nieuwe raadsel foto want ik wil eerst eens de raadsels opgelost hebben over de vorige foto rond niet meer dan 5 huizen”.

Daar kwam niets van terecht. Ik hoorde niets meer. Ik laat dit buurtje even rusten. Ik heb nu een totaal andere raadsel foto. Waar is deze foto gemaakt en wanneer ongeveer?

K.B.N.

Een eigen R.K. kerk te Haarzuilens

door

Dr D.W. Gravendeel

deel 2

De afwijziging

Het bleef twee maanden stil, maar toen barstte de bom. De heer H. de Greef te Haarzuilens ontving een op 5 juli 1934 gedateerde en door de aartsbisschop van Utrecht, J.H.G. Jansen, persoonlijk ondertekende brief:

In beleefd antwoord op Uw schrijven van 8 maart j.l., waarin U uit naam van meerderen Ons verzoekt, een onderzoek te willen doen instellen naar de mogelijkheid in Haarzuilens een kerk te stichten, deelen Wij U mede, dat het gevraagde onderzoek heeft plaats gehad; dat echter gehoord de verschillende adviezen en na raadpleging van het Hoogwaardig Kapittel Wij geen aanleiding vinden, vooralsnog stappen te doen ten einde te komen tot de stichting van een kerk te Haarzuilens.

H. de Greef

Met dit kille, hooghartige briefje maakte de aartsbisschop een „kardinale” fout. Hij had namelijk de zaak wel degelijk ernstig opgevat, getuige ook zijn verzoek aan pastoor Ohl om zijn pogingen tot het plaatsen van een lening voorlopig te staken. Hij was in overleg getreden met het Kapittel, dat hem had voorgesteld twee kanunniken onderzoek te laten doen en hij was met dat voorstel accoord gegaan. Vervolgens had het Kapittel zelf twee kanunniken gekozen: J.G. van Schaik, die de omstandigheden ter plaatse kende, en J.H. Scholten. De heren hadden verslag uitgebracht en de voor- en nadelen opgesomd.

Argumenten tegen waren in het kort:

1. Het is niet erg waarschijnlijk dat het aantal parochianen in Haarzuilens groter zal worden;
2. Een behoorlijk onderhoud van de benoemde pastoor is zeer onzeker.
3. Waarschijnlijk zal de kerk, behalve op zon- en feestdagen misschien, de hele dag leeg staan in een gemeente van 400 tot 500 zielen.
4. Een afstand van 6 - 7 kilometer tot de kerk in Vleuten is voor één familie groot. Alle anderen kunnen er te voet binnen een uur zijn.
5. Als in Haarzuilens een gemeente wordt gesticht, zal de kerk in Vleuten ongeveer 900 zielen behouden. Dan zal één pastoor voldoende zijn, maar de zorg voor de gemeenschap en vooral voor de jeugd zal beter zijn als een kapelaan de pastoor helpt.

Er waren ook argumenten vóór:

1. In Haarzuilens staat een katholieke school, waarvan de kinderen door de weeks nooit naar de kerk kunnen.
2. Als in Haarzuilens een kerk wordt gebouwd en de gemeente in Vleuten wordt te groot, dan kan die in Haarzuilens er wat bij nemen.

De conclusie was dat de vele nadelen niet konden worden goedge maakt door de enkele voordelen.

Had de aartsbisschop nu maar in een persoonlijk onderhoud met de leden van het comité — iets waarom herhaaldelijk was verzocht, maar wat nooit werd toegestaan — in alle rust en op voet van menselijke gelijkheid, opening van zaken gegeven, dan had men zich, zij het teleurgesteld, bij de beslissing neergelegd. Men voelde zich echter „genomen” omdat de ware redenen van de weigering (hoewel in de wandeling wel degelijk vermoed) niet openlijk

J.S. Kooijman

werden uitgesproken. Dat werd er niet beter op toen aansluitend het Kerkelijk Gezag in het geding werd gebracht, een Gezag dat — althans naar het gevoelen van de leden van het comité — geen boodschap had aan de mening van de parochianen of daar in ieder geval niet rechtstreeks met hen over wilde praten.

De commissie was obstinaat, gunde zich een kleine week bedenktijd en schreef terug:

*Aan Zijne Hoogeerw. Excellentie
den Aartsbisschop van Utrecht*

Naar aanleiding van Uwer Hoogeerwaarde Excellentie's schrijven van 5 Juli 1934, welk schrijven ons de grootst denkbare teleurstelling bracht door de mededeeling, dat Uwe Hoogeerwaarde Excellentie, gehoord de verschillende adviezen en na raadpleging van het Hoogwaardig Kapittel, geen termen aanwezig acht vooralsnog stappen te doen ten einde te komen tot de stichting van een kerk te Haarzuilens, nemen wij met diepen eerbied de vrijheid ons nogmaals tot Uwe Hoogeerwaarde Excellentie te wenden.

Naar ons van betrouwbare zijde ter oore is gekomen, hebben Uw adviseurs inlichtingen ingewonnen: Iste bij den Zeereerwaarden Heer Pastoor te Vleuten, die, hoewel hij ons op een door Uwe Hoogeerwaarde Excellentie gewilde conferentie alle medewerking toezegde, onze grootste tegenwerker is geweest en 2de bij den Heer J.H. Teunissen, hoofd der R.K. Lagere School alhier, die vanwege zijn betrekking geen juiste inlichtingen kan verstrekken, daar hij dan tegen den zin van den Pastoor, van wien hij ten zeerste afhankelijk is, zou spreken.

Dat de Pastoor ons heeft tegengewerkt, blijkt uit zijn eigen gezegde (als het aan mij ligt komt de kerk er nooit) en onze meening omtrent den Heer Teunissen moet juist zijn, daar hij, toen hem gevraagd werd in onze commissie zitting te nemen, daarvoor bedankte, omreden hij te veel van den Pastoor afhankelijk was.

Ons inziens is daarom het onderzoek te eenzijdig geweest en zijn de woorden „verschillende adviezen” in Uw voornoemd schrijven niet juist.

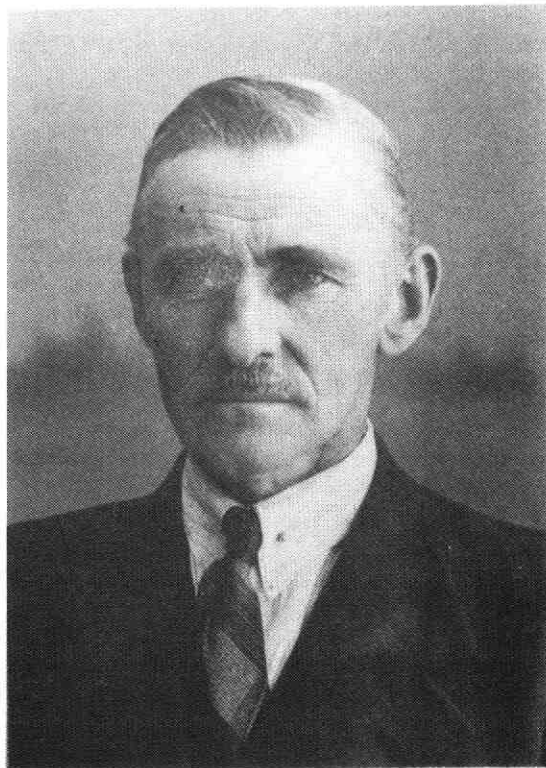
Te meer daar wij een onderhoud met Uwe Hoogeerwaarde Excellentie hadden aangevraagd — doch niet verkregen —, spijt het ons dat Uw adviseurs niet een onzer hebben bezocht, van wien zij beter hadden kunnen vernemen hoezeer het geestelijk belang van de katholieken van Haarzuilens hier een kerk eischt. Immers 's zomers, als Baron van Zuylen hier in zijn kapel 's Zondags een H. Mis liet lezen, gingen tientallen personen daar naar de H. Mis in plaats van te Vleuten, hoewel de pastoor zelf eens van de preekstoel heeft afgeroepen dat met het hooren van die H. Mis niet kan worden volstaan.

Bij een onderhoud dat twee onzer hadden met den Vicaris-Generaal, verklaarde deze ons dat vanzelfsprekend het zielenheil voor alles ging. Wij verzochten hem te willen opgeven wat Uwe Hoogeerwaarde Excellentie van de katholieken van Haarzuilens eischte, doch daarop ging Zijne Hoogeerwaarde niet in en verzocht ons enkel schriftelijk te willen opgeven wat de katholieken konden opbrengen.

Naar aanleiding daarvan zonden wij Uwe Hoogeerwaarde Excellentie ons schrijven van 5 Mei 1934 met de noodige bescheiden. Onzerzijds was daarmede vrijwel al het mogelijke gedaan en het resultaat leek ons alleszins bevredigend. Naar onze meening zullen wel meer kerken gesticht zijn, waar een zekerheid als door ons gegeven, niet gesteld zal zijn.

Het afwijzende antwoord van Uwe Hoogeerwaarde Excellentie op ons verzoek heeft hier thans een geest van verzet gekweekt, zooals wij ons nooit hadden kunnen indenken. Men roept als het ware om een herroeping van Uwe beslissing en wij hopen daarom dat het vorenstaande voor Uwe Hoogeerwaarde Excellentie een reden daartoe zal zijn.

Veel hoop op de uitdrukking vooralsnog in Uw schrijven van 5 Juli 1934 hebben wij niet, want ook de Vicaris-Generaal was van meening dat in deze geldt het parool „nu of nooit”, want is eenmaal de kerk te Vleuten verbouwd, dan is daarmede het heilig ideaal van geheel Haarzuilens „EEN EIGEN KERK” te niet gedaan.

L. Hoogstraten

Wij verzoeken Uwe Hoogerwaarde Excellentie daarom alsnog dringend tot de stichting van een kerk alhier te willen overgaan en hopen een gunstige beslissing te mogen ontvangen.

Verzet

Op 17 juli werd, op verzoek van verschillende katholieken, een algemene vergadering gehouden, waarop maar liefst 57 personen verschenen, waarvan 51 hoofden van gezinnen. De voorzitter gaf een overzicht van de werkzaamheden van de commissie en zette uiteen hoe de zaak ervoor stond. Het was vooral de heer H.A. van de Pavert die, als tolk van de vergadering, zijn waardering uitsprak voor het vele door de commissie verrichte werk en de algemene gevoelens van teleurstelling, die de brief van de aartsbisschop gebracht had, verwoordde. Hij signaleerde de tegenwerking van pastoor Ohl en citeerde enkele uit diens mond afkomstige uitspraken: *Als het aan mij ligt, komt de kerk er nooit. Nu schoot ik al zoo aardig op om aan het verbouwen te komen en nu komen ze van De Haar om mij een spaak in mijn wielen te steken en Waar haalt KLEIN PARIJS nu de vroomheid vandaan om zelf een kerk te willen hebben.*

Er heerste een opstandige sfeer. De algemene opinie van de vergadering was dat het onderzoek veel te eenzijdig was geweest en dat de houding van de pastoor niets dan afkeuring verdiende. Met algemene stemmen werd vervolgens de volgende **motie** aangenomen:

De vergadering van de katholieken van Haarzuilens, vertegenwoordigd door ruim 50 hoofden van gezinnen, heden bijeen; Met leedwezen vernomen hebbende de beslissing van Zijne Hoogerwaarde Excellentie den Aartsbisschop inzake het stichten van een kerk te Haarzuilens;

Overwegende, dat deze beslissing genomen is na ingewonnen advies o.a. van den Zeereerwaarden Heer Pastoor te Vleuten;

J.G. Versteeg

Spreekt haar afkeuring uit over de houding van den Zeereerwaarden Heer Pastoor in deze;

Verzoekt alsnog met klem een nader onderzoek te doen instellen;

Besluit het vorenstaande ter kennis te brengen van Zijne Hoogerwaarde Excellentie den Aartsbisschop

en gaat over tot de orde van den dag Haarzuilens, 17 Juli 1934.

De secretaris kreeg opdracht de motie toe te zenden aan de aartsbisschop, vergezeld van afschriften van de presentielijst en de notulen.

Het terechtwijzende antwoord van de aartsbisschop liet niet lang op zich wachten; het was gedateerd 23 juli 1934:

Noch de motie van 17 Juli j.l. noch het schrijven van 19 Juli j.l. hebben Ons aanleiding gegeven op de genomen beslissing in zake kerkbouw te Haarzuilens terug te komen, terwijl Wij het ten zeerste betreuren, dat men gemeend heeft in den vorm van een motie zijn afkeuring te moeten uitspreken over de gedragingen van den Zeereerwaarden Heer Pastoor in dezen, die zich vele en groote verdiensten heeft verworven voor de parochie Vleuten.

Eindelijk wenschen Wij nog op te merken, dat Wij niet alleen het oordeel van den pastoor (die in dezen belanghebbende was) hebben gevraagd, maar nog door twee anderen een onderzoek hebben doen instellen, van wie een geacht moet worden, ook met den toestand ter plaatse goed op de hoogte te zijn.

Op de volgende algemene vergadering, 28 juli, verschenen 67 personen. De commissie was in eerste instantie van oordeel dat de zaak was afgedaan maar de vergadering toonde zich zeer onbevredigd en wilde de ware reden van de afwijzing weten. Het algemene gevoelens was dat het „om de centen” ging; men besloot daarom door te werken en een fonds te vormen. Tevens werd nog maar weer eens een brief geschreven aan de aartsbisschop, een brief waarop overigens nimmer antwoord kwam:

A.J. Versteeg

*Aan Zijne Hoogwaardige Excellentie
den Aartsbisschop van Utrecht*

Zoodra de inhoud van Uw schrijven van 23 Juli j.l. den katholieken alhier bekend was, bereikte ons een verzoek om zoo spoedig mogelijk weer een bijeenkomst te houden.

De stemming op die vergadering was door Uw herhaalde afwijzende beschikking eensdeels neerslachtig, anderdeels erg opstandig; immers men sprak zelfs van niet meer naar de kerk gaan, van kinderen van de katholieke school afhalen en andere handelingen, waarmede naar onze meening weinig te bereiken is, doch dat er zulke dingen gaan gebeuren, staat voor ons vast.

De inhoud van Uw brieven van 3 en 13 Juli j.l. heeft, ook buiten Uw afwijzing van ons verzoek, geen bevrediging geschonken. Men zou graag willen weten of de door ons genoemde redenen dan in het geheel niet gegrond zijn. En dat schijnen zij wel geacht te worden, want uit den geheelen gang van zaken blijkt duidelijk dat het financieele gedeelte op den voorgrond treedt. Deelde de pastoor van Vleuten namens U bij het begin onzer actie ons reeds mede dat de katholieken van Haarzuilens maar moesten opgeven wat zij konden opbrengen, de vicaris-generaal sprak bij ons meergenoemd onderhoud met hem in denzelfden zin. Welnu we hebben alles gedaan wat we konden, doch daarover wordt in Uw brieven geen woord gezegd. Met de eenvoudige mededeeling dat er vooralsnog geen reden is alhier een kerk te stichten, wordt getracht ons tevreden te stellen. Wij voelen dat wij in deze gewoon voor kwajongen gezet zijn, want zeggen dat er geen reden is om een kerk te stichten had U zeker kunnen doen voordat wij al de moeite, die wij ons nu getroost hebben om zoo goed mogelijk voor den dag te komen, gedaan hadden. Daar is toch niet voor noodig dat afgewacht wordt wat de katholieken kunnen opbrengen.

Christus zelf heeft gezegd: „Laat de kleinen tot mij komen” en het grootste verlangen van de geestelijkheid is dat zij dagelijks naar de H. Mis gaan en zoo mogelijk ook dagelijks communiceren, doch voor Haarzuilens, waar een katholieke school staat met 75 leerlingen, geldt dat zeker niet? Neen, wij kunnen ons niet indenken dat ons verzoek niet gegrond was. Uwe Hoogwaardige Excellentie moet wel om zeer bijzondere redenen hier een kerk niet noodig achten en deze redenen zouden wij zoo gaarne van U vernemen. Het is bedroevend dat nu toch in Vleuten zoo veel geld uitgegeven zal worden voor verbouwing, dat men daarvoor hier een kerk zou kunnen bouwen. Pessimisten hebben zelfs durven meenen dat, als hier een kerk gesticht zou worden, Vleuten daardoor noodlijdend werd, doch wij weten maar al te goed welke bezittingen en schulden de kerk te Vleuten heeft en hoezeer het aantal katholieken daar gestadig toeneemt, om zulks ten sterkste te betwijfelen. En veronderstel dat zulks zoo was, dan wordt Vleuten dus op de been gehouden ten koste van het zielenheil van de kinderen van Haarzuilens en van vele ouden van dagen, die nu nooit meer in de kerk komen omdat de afstand te groot is.

Wij kunnen niet nalaten even terug te komen op de opmerking in Uw laatste schrijven, waarbij U verklaart het bedroevend te vinden dat men hier zijn afkeuring heeft uitgesproken over de houding van den Zeereerwaarden Heer Pastoor in deze, die zich vele en groote verdiensten verworven heeft voor de parochie Vleuten. Zeker, dat de Zeereerwaarde Heer Pastoor dikwijls groot en verdienstelijk werk heeft verricht, is waar en beaamt zonder uitzondering elk zijner parochianen, zelfs de niet-katholieken weten zulks, doch dat hij nu, om zoo te zeggen in zijn laatste levensdagen, ten koste van Haarzuilens zijn zin zal doordrijven, heeft de achting voor hem ten zeerste doen dalen.

Tenslotte nog een opmerking over het onderzoek dat U door 2 personen hebt doen instellen. Waarom hebben deze personen

hun licht niet bij onze commissie opgestoken om daar nog eens uitvoerig te vernemen wat onder de menschen heerscht. Waarom is wel het oordeel van den Pastoor, die belanghebbende was, gevraagd, doch niet van onze commissie, die zeker evenzeer belanghebbend is als de Pastoor. Voorts kunnen wij ons moeilijk indenken dat Kamunnik van Schaik, met wien U naar onze meening den eenen der onderzoekers bedoeld moet hebben, die ter plaatse goed op de hoogte zou zijn, daarmede wel werkelijk zoo goed op de hoogte is.

Hoewel Uwe Hoogwaardige Excellentie reeds in Uw meergenoemd schrijven van 23 Juli j.l. hebt te kennen gegeven niet op Uw beslissing inzake kerkbouw alhier terug te komen, nemen wij beleefd de vrijheid er nogmaals op aan te dringen een beter onderzoek te doen instellen en toch wel Uw besluit te herroepen, dan wel ons de redenen van Uw afwijzende beschikking kenbaar te maken.

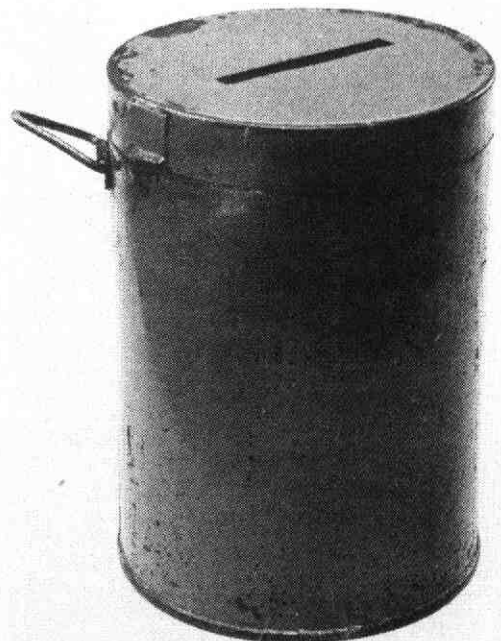
De commissie beraadde zich op andere wegen en besloot de zaak als „geloofskwestie” voor te leggen aan de Apologetische Vereeniging „Petrus Canisius”, maar deze haastte zich op 14 september te verklaren dat de aangelegenheid geheel buiten haar competentie lag.

Ieder ander zou nu toch het hoofd in de schoot hebben gelegd. Niet aldus de commissie, die zich op 22 oktober wendde tot alle katholieken van Haarzuilens:

Wij hebben de eer U te berichten, dat wij nog steeds onze actie om alhier een kerk gesticht te krijgen niet hebben opgegeven. Integendeel, wij hebben goede verwachtingen dat onze bemoeiingen resultaat zullen hebben.

In onze laatste vergadering hebben wij besloten een propaganda-afdeeling aan ons comité toe te voegen, van welke afdeeling binnen kort enkele leden U over een en ander zullen komen spreken.

Tevens meenden wij dat het aanbeveling verdient om spaarbusjes ten behoeve van een nieuwe kerk te verspreiden, waarvan in alle katholieke gezinnen er een bezorgd zal worden.

De spaarbus. Omplakt en verzegeld met de busstrook „Steunt het fonds voor eigen kerk”, werd zij eind 1934 met een begeleidend briefje bij de mensen thuis bezorgd.

N.V. DE VEREENIGDE BLIKFABRIEKEN

HOOPDANKVOOR
AMSTERDAM C.D.A.MIRAK 28-30

UTRECHT, 23 November 1934.
KANAALWEG 92

Mr. W. Th. RYNTJES,
Haarszuilen N° 61.

TELEGRAM-ADRES
"VERBIFA"
TELEF. INTERC. 12313
CODES
ABC ALPH. 2TH EDITION
CARLOWITZ
BANKIERS
DE TWENTSCHE BANKVEREENIGING
GIRO-REKENING
POSTKONTO EN GROOTKANTO N° 10
OEDERL. POSTKANTO N° 100

Order No. 7873 U. Voor aan U verkocht en geleverd volgens Algemeene Verkoopvoorwaarden gedeponeerd bij Notaris J. L. de Kap. Amsterdam
Verzonden per: Bode van Goes.

Emballage		P.o/o	
V.B.	100 Collectebusjes 80x110 mm. Rompen blank, bodems en deksels uitwendig goudgevernist. Met los overluitend deksel, voorzien van gleuf en inwendig van 2 schuim geplaatste strookjes blik. Buitenkant van het deksel met 2 strookjes blik voor verzegeling. Romp voorzien van hangertje.	22,50	22,50
U.	VBU 3330 = 1 doos emballage		0,20
			22,70
	4 % Omzetbelasting		0,91
			23,61

Op 1 maart 1935 vond de aanbesteding van de verbouwing van de kerk te Vleuten plaats, wat voor de commissie aanleiding was tot het schrijven van de volgende brief:

Aan Zijne Hoogwaardige Excellentie den Aartsbisschop van Utrecht

Aangezien gisteren, 1 Maart j.l., de aanbesteding van de verbouwing van de kerk te Vleuten heeft plaats gehad, waardoor de mogelijkheid om hier een eigen kerk te krijgen uitgesloten is te achten en tevens van het stichten van een bijkerk wel niets zal komen, verzoeken wij Uwe Hoogwaardige Excellentie wel ons te willen terugzenden de bij ons schrijven van 5 Mei 1934 toegezonden bescheiden, te weten:

a de verklaring van de ingezetenen van Haarszuilens om jaarlijks de achter hun namen genoemde bedragen bij te dragen ten behoeve van een hier te stichten kerk;

b de lijst van veehouders, betreffende de door hen te weiden schapen;

DRUKKERIJ-HOONTE - UTRECHT

POSTREKENING 46446 UTRECHT, December 1934.
TELEFOON 11774

D No. 250

NOTA VOOR den Heer R I J N T J E S,

Fragment van de nota van N.V. De Vereenigde Blikfabrieken, van 23 november 1934.

Wij hopen dat daarin zullen terecht komen de giften die U anders aan de kerk te Vleuten had toegedacht, zooveel eerder zullen wij allen het geluk verkrijgen zelf een kerk te hebben.

De spaarbusjes werden besteld bij de N.V. De Vereenigde Blikfabrieken te Utrecht, die er 100 leverde voor f 23,61; drukkerij Hoonte te Utrecht rekende f 4,68 voor 1000 busstroken *Steunt het fonds voor eigen kerk*. De busjes werden tegen het eind van het jaar bij de mensen bezorgd met een begeleitend briefje:

Wij hebben het genoegen U bijgaand te doen toekomen een spaarbusje ten behoeve van een nieuwe kerk, zooals wij in onze vorige circulaire reeds hebben toegezegd.

Het ligt in de bedoeling de busjes eenmaal per 3 maanden te komen ledigen, waarvoor U dan door de ophaler een kwitantie van het daarin bevonden bedrag zal worden afgegeven, hetgeen door het comité daarna nog bevestigd zal worden.

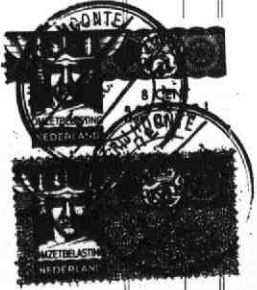
Van de gespaarde gelden wordt een fonds gevormd, dat, degelijk belegd, zal worden benut, zoodra van hoogerhand besloten wordt hier een kerk te bouwen. Zolang de kerk dus niet gesticht wordt, blijven de gelden dan ook eigendom van de spaarders.

Op de vergadering van 30 november werd het idee geoperd een brief aan de Paus te schrijven. De voorzitter verwachtte daar weinig van. De brief zou immers via de nuntius en de bisschop weer bij de pastoor terechtkomen. Toch besloot men tot het schrijven van een brief, waarin alles nog eens uitvoerig werd uiteengezet. Er werd nimmer antwoord op ontvangen.

HAARZUILENS 61.

FOL. 349

1934		Prijs	4 ^o / _o omzetbelasting	Totaal
Nov. 27	1000 busstrooken Steunt het fonds voor eigen kerk	f 4 50	- 18	f 4 68
				f 4 68

De rekening van drukkerij Hoonte te Utrecht voor 1000 busstrooken. Deze stroken dienden niet alleen om aan te geven wat het doel van de spaaractie was, maar ook om de busjes te verzegelen. Ze werden over de aan de buitenkant van het deksel zittende strookjes blik geplakt.

c de verklaring van den Heer W.Th. Rijntjes, alhier, inzake het kosteloos verrichten van behangers- en stoffeerdswerk; d het afschrift van den brief van Baron van Zuylen.

Wij blijven bij onze meening dat een kerk alhier absoluut noodzakelijk is en daarom zullen wij dezer dagen een bespreking hebben met een missiecongregatie om te komen tot de stichting van een missiehuis met een publieke kapel.

Wij weten dat de inwoners van Haarzuilens alles voor een eigen kerk over hebben en dat zij hun toezeggingen zeker gestand doen, ook al kunnen zij geen eigen parochie-kerk krijgen.

Bij de te voeren besprekingen hebben wij genoemde bescheiden noodig met de in ons bezit zijnde verklaring van wijlen Baron van Zuylen, die de benodigde grond zeer voordelig wilde afstaan, een toezegging die door zijn erven zeker zal worden nagekomen.

Aangenaam zal het ons zijn de stukken dus per omgaande te mogen terugontvangen.

Haarzuilens, 2 Maart 1935.

Het antwoord, gedateerd 8 maart 1935 en ondertekend door de vicaris-generaal, was zeer hautain:

In antwoord op uw schrijven van 2 Maart j.l., waarin U ons verzoekt om per omgaande diverse Ons bij schrijven van 5 Mei 1935 toegezonden bescheiden te willen terugsturen, deelen wij U mede, dat Wij hiertegen bezwaar hebben, daar Wij de gevraagde stukken wenschen te behouden. Derhalve zal Uw verzoek niet worden ingewilligd.

De reacties van de commissieleden waren uiteenlopend. Er waren er die, gekrenkt en verontwaardigd, de stukken met geweld terug wilden halen, maar de meer bezadigden wonnen het pleit. Men besloot de vicaris om een onderhoud te vragen. Dat onderhoud werd niet toegestaan; inplaats daarvan ontving de heer H. de Greef een brief, gedateerd 22 maart 1935, van de vicaris-generaal D. Hurdeman:

Uw schrijven van 18 dezer, hetwelk U onderteekent als Voorzitter van het comité van actie uit de katholieken van Haarzuilens, geeft Ons aanleiding tot de volgende bemerkingen.

Bedoeld comité werd indertijd opgericht om door samenwerking van meerderen des te eerder en des te zekerder het doel te bereiken, wat U en meerderen met U voor oogen stond, nl. een eigen kerk in Haarzuilens.

De ijver en volharding, die U getoont hebt bij het nastreven van dit doel, verdiende niet anders dan alle lof.

Echter is de beslissing van het kerkelijk gezag anders geweest dan U zich dat had voorgesteld, en Wij kunnen het Ons goed indenken, dat zulks vooral voor U na zoveel moeite en arbeid zeer pijnlijk moet geweest zijn. Zelfs kunnen Wij heel goed begrijpen, dat U nogmaals een poging deed, om te voorkomen, dat alle inspanning te vergeefs zou geweest zijn.

Maar nadat eenmaal de beslissing definitief was geworden, hadden Wij toch van U ongetwijfeld mogen verwachten, dat U zich zou neerleggen bij deze beslissing, al was het dan ook met eenige moeite, en dat bijgevolg het comité, als geen reden van bestaan meer hebbende, zou zijn opgeheven.

Echter is dit blijkens Uw schrijven nog niet het geval; zulks kunnen Wij niet anders dan ten eerste betreuren.

Het zal U echter thans begrijpelijk voorkomen, dat Wij na de definitieve beslissing geen comité van actie uit de katholieken van Haarzuilens meer kunnen erkennen en dat Wij op die gevoerde actie, en alles wat daarmee verband houdt, niet meer wenschen terug te komen.

De standpunten verhardden zich. Op 3 april 1935 was er weer een algemene vergadering, waar 60 personen verschenen. De secretaris J.G. Versteeg bracht verslag uit en voorzitter H. de Greef vertelde dat er nimmer een geldige reden voor de weigering was opgegeven. Hij vroeg de vergadering of deze voor voortzetting van de actie was, maar stelde tevens dat *wij niet in opstand komen tegen de Kerkelijke Overheid, doch langs eerlijken weg willen komen tot een eigen kerk. Hiervoor is echter aller medewerking, moreel en financieel noodig.* Unaniem besloot de vergadering tot voortzetting der actie.

(slot volgt)

Wie wat bewaart die geeft wat

Door ons werden in dank, ten behoeve van onze bibliotheek en onze verzameling, de volgende schenkingen aanvaard van:

Mevrouw van Weerden-de Groot, Verlengde Hoogravenseweg 248 Utrecht

Barometer, koffielood, twee koperen vazen, koperen waterketel, theelicht, keuken-hakmes, rietmes, kluister, oud-hollands strijkijzer, zakketel, schapenscheerdersschaar, kolenkit, spanzaag, petroleumkan, trekzaag, botervloot, salamanderkachel, timmermanskraspen, nieuwjaarswenskaartje 1927, diverse kleingoed

J. Tukker, van Wanroystraat 16 Vleuten
Het kasteel te Woerden

K. van Proosdij, Castellumlaan 10 De Meern
Vijf antieke deursleutels

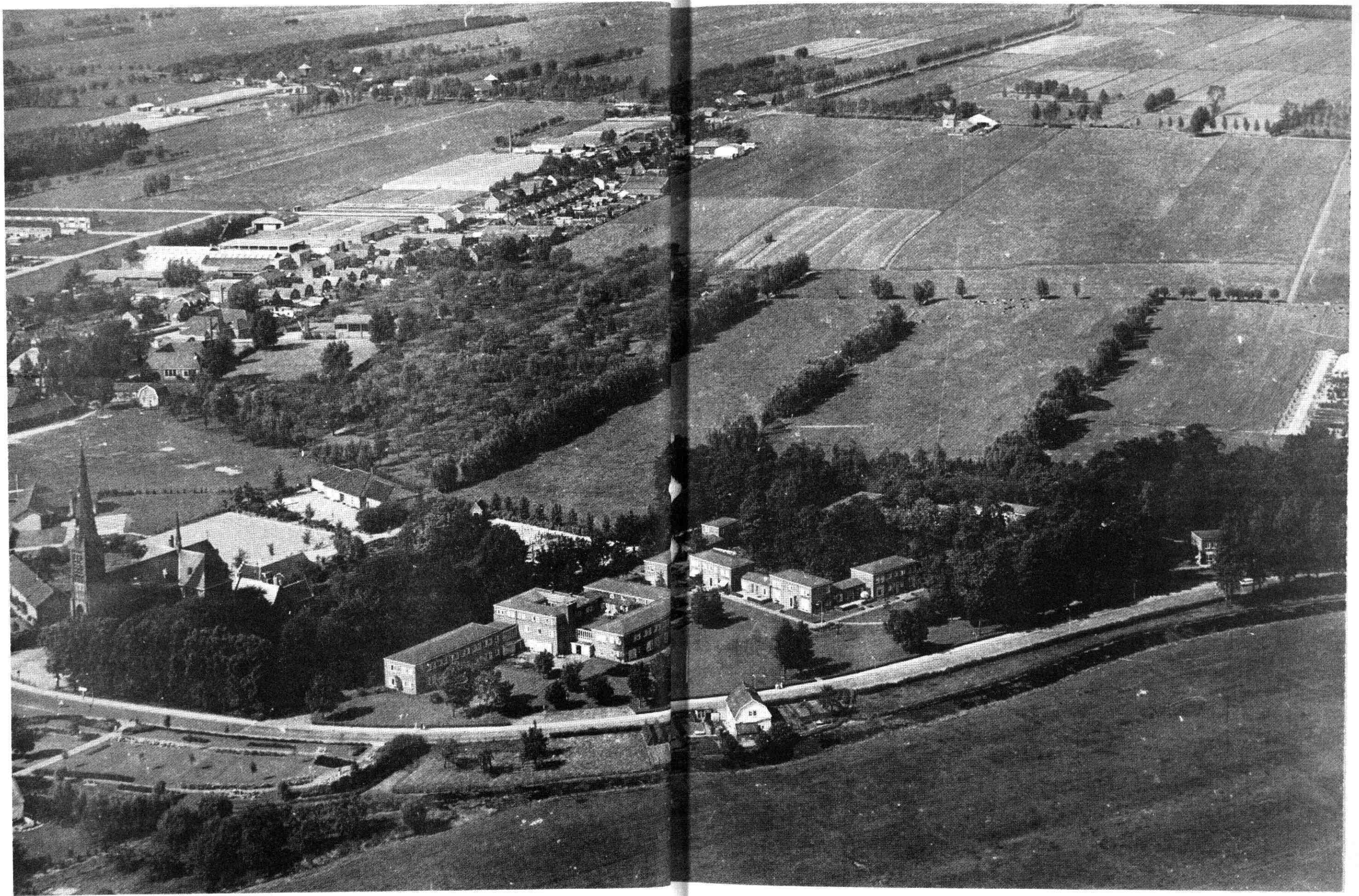
F.H. Kerkhoven-Schmieman, Zandweg 104 De Meern
Boek Jac. de Bruijn „De Hervormde Gemeente De Meern”, paar slobkousen, biezen koffertje

W.H. Denekamp, Utenhamstraat 5 Vleuten
Cacao-bus van Betke cacao, ca 100 jaar oud

N.N. te Vleuten

Varkensschraaper, koffiemonstersteker, handworststopper, houten deurknoppen, handbrandspuit, schoenmakersleest, schilmachientje, oude nijptang, kachelpijp-regelklep, snackknijper, schijvenpers, raspmolentje, straal-kacheltje, zeis, kaarslantaarn, onbekend apparaat (merk Frauenlob D.R.P.), poetsdoos, koffiemaatje, varkensprikker, kleine trekzaag, vruchtensapmolen

B. Overkleef, Touwslagerslaan 5 De Meern
Klompplaarzen

Op bovenstaande luchtfoto van medio juni 1965 zien we een stukje Vleuten dat er nu, bijna 25 jaar later, heel anders uitziet. De katholieke kerk links-onder met de in het geboomte verborgen pastorie zijn ook nu nog herkenbaar aanwezig. Rechts achter de kerk staat nogal verlaten de kleuterschool „Het Kleuterparadijs" waarin nu alweer anderhalf jaar de openbare bibliotheek gevestigd is. In het midden ligt het in 1952 in gebruik genomen bejaardencentrum St. Jozefzorg dat dertig jaar later, stap voor stap weer werd afgebroken en vervangen door het huidige huis Jozefzorg met de twee aanleunflats Bottenstein en Hinderstein.

Op het terrein zijn nu nog zestien luxe (en peperdure) appartementen in aanbouw. Recht boven de kerk, aan de overzijde van het groot grasveld, zien we nog de twee overgebleven huisjes van de Vinkenbuurt - weldra zouden ook zij verdwijnen. Helemaal rechts, iets boven het midden is de koepel herkenbaar van de oude hervormde kerk. In het midden van de foto zijn nog de regelmatig gevultjes van de rode-pannen-buurt te zien. De bewoners van de Schweitzer, Oolders, Koch, Pasteur, Curie, Fleming, Dunant en Bronkhorstlaan zullen ontdekken dat voor hun riante woningen een grote boomgaard werd gekapt.

Het spoorwegongeluk van 25 januari 1942

door

Klaas B. Nanning

In het weekend van zaterdag 24 tot maandag 26 januari 1942 was het vinnig koud. Er woei een felle noordoosten wind met sneeuw en de temperatuur was ruim tien graden onder nul.

Toch vertrok geheel volgens de dienstregeling om vijf minuten over zes in de vroege ochtend vanuit Den Haag een electrisch tweewagentreinstel richting Utrecht. In Gouda had het een kwartier vertraging voordat het, zoals gebruikelijk, met een identiek tweewagentreinstel uit Rotterdam werd gecombineerd. Omstreeks kwart over zeven passeerde de trein station Vleuten en enkele minuten later zou hij in Utrecht arriveren. Even voor de boerderij „Hof ter Weyde" bevond zich langs de lijn evenwel sein 8, het rijsein voor blok acht. De lichten waren dichtgesneeuwd zodat de bestuurder zich pas bij het passeren van het sein realiseerde dat het op onveilig stond: de arm van het hoofdsein stond horizontaal.

Ogenblikkelijk bracht hij zijn trein tot stilstand. Langzaam is hij teruggereden tot vóór het op onveilig staande sein. Maar omdat hij het onveilige sein gepasseerd was, had station Vleuten via een railcontact het teken gekregen dat het blok tussen station Vleuten en de „Hof ter Weyde" weer vrij was. Het terugrijden van de electrische trein heeft daar geen invloed op gehad. De signalering was al wel electrisch maar het omzetten van het sein moest nog geschieden door tussenkomst van een sporman. Geheel volgens de voorschriften heeft lijnassistent Jan van Maanen daarop het sein voor het blok dat bij het station begon (blok zeven?) op veilig gezet.

Toen enkele minuten later de internationale D-trein 111, afkomstig uit Den Haag en getrokken door een locomotief uit de 3900-serie, met een snelheid van ruim 100 kilometer station Vleuten passeerde, had Van Maanen geen enkele notie van de ernstige aanrijding die ruim een minuut later zou plaatsvinden.

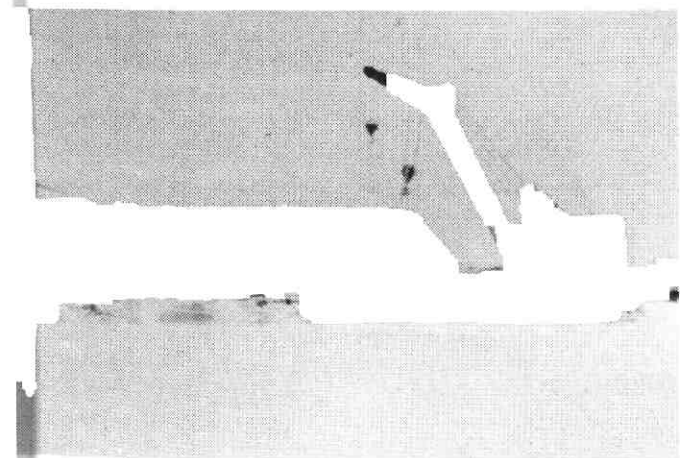

Het achterste rijtuig werd door de binnenrijdende locomotief geheel opgetild. Rechts-onder zien we de loopwielen van de loc.

De zware sneltreinlocomotief boorde zich in volle vaart in het achterste rijtuig. We citeren nu het gedetailleerde verslag uit het „Algemeen Handelsblad" van maandag 26 januari 1942. *De gevolgen waren ruïneus. De locomotief schoof als het ware geheel in den achtersten wagon en verdween grootendeels onder een ravage van staal en ijzer. Doordat de D-trein vrij lang was en uiteraard uit zwaarder materiaal bestaat dan dat van den electrischen reed de locomotief nog eenige tientallen meters door, voordat zij tot stilstand kwam. Ten gevolge van den geweldigen schok derailleerde de op één na achterste wagon van den electrischen, kantelde zijwaarts en gleeed van den dijk af. Voor de rest bleven en de D-trein en de electrische op de rails staan. Het is uitsluitend aan een gelukkig toeval te danken, dat hier niet een treinramp is geschied, waarbij tientallen doden te betreuren zouden zijn, want ten eerste zit er in de meeste gevallen in vergelijking met de andere wagons het minst aantal passagiers in het achterste rijtuig en ten tweede betreft het hier den eersten trein uit Den Haag, welke op Zondag rijdt en derhalve nog maar een betrekkelijk klein aantal reizigers vervoert. Thans zijn naar alle waarschijnlijkheid slechts twee doden bij dit treinongeluk te betreuren. Ten eerste de 37-jarige postbeambte Houthuis uit Rotterdam, terwijl verder nog wordt vermist de Utrechtse conducteur Witcamp. Tien gewonde personen werden naar het Stads- en Academisch Ziekenhuis in Utrecht vervoerd, waarvan vijf, na verbonden te zijn, weer naar huis konden worden overgebracht. Tot zover het verslag uit het „Algemeen Handelsblad".*

De electrische trein die werd aangereeden heeft, zoals al eerder genoemd, waarschijnlijk bestaan uit twee tweewagentreinstellen waarbij het achterste het stel uit Rotterdam was. Arie Goudappel vertelde me namelijk het volgende.

„Ook conducteur Witcamp kwam bij dit ongeluk om het leven. Hij had dienst op deze trein en was „in functie"

Bij de Hof ter Weyde schoof de stoomlocomotief geheel in het achterste rijtuig. Het tweede rijtuig van achteren kantelde en gleeed van de spoordijk af. In het midden van het staande rijtuig zijn de open wielen (met spaken) van de locomotief te erkennen.

Nieuwe Amsterdamsche Courant

ALGEMEEN HANDELSBLAD

Maandag 26 Januari 1942

TROEPEN ZIJN VERINGERUKT

Bangkok aan Engeland
he troepen bij Moulmein
o Malakka hebben de
n de Oostkust bezet.

digd en heeft zijn basis waarschijnlijk niet
meer bereikt.

In den sector Birma en Zuidwest-China
heeft de luchtmacht van het Japanse leger
37 vijandelijke vliegtuigen neergeschoten en 13
op den grond vernield.

Militaire installaties te Singapore vernield.

TOKIO, 25 Jan. (D. N. B.) Volgens
de laatste berichten van het front
naderen de vernietigingsgevechten
tegen ongeveer 15.000 Britsch-Indiërs,
Australiërs en Engelschen ten Zuiden
van Klang op Malakka hun einde. Deelen
van den verslagen vijand trekken,
achtervolgd door Japanse gemotoriseerde
eenheden, terug op Jahore-Baroe. De
Japanse luchtmacht bombardeert de
wegen, waarijngs de vesting Sin-

TWEE TREINEN BIJ VLEUTEN GEBOTST

D-trein uit 's-Gravenhage ramt in volle vaart
stilstaanden electricischen. — Een postbeambte
werd gedood, de conducteur wordt vermist.
— Tien personen gewond, waarvan vijf licht.

RAVAGE VAN STAAL EN IJZER

Gisterochtend omstreeks half acht is
onder de gemeente Vleuten een ernstig
treinongeluk gebeurd, dat, voor zoover de
gegevens thans strekken, aan één persoon
het leven heeft gekost, terwijl een trein-
conductor wordt vermist.

Uit Den Haag vertrok 's morgens de
electricische trein 605 van het Staatspoor
om zes uur vijf richting Utrecht; deze be-
hoorde 7.08 uur in Utrecht aan te komen. De
trein had in Gouda ongeveer een kwartier
vertraging. Aldaar werd hij, zoals gebruik-
kelijk is, met den uit Rotterdam komende
electricischen trein gecombineerd. Het traject
Gouda-Utrecht leverde weer ongeveer 10
minuten vertraging op, zodat de trein onge-
veer om half acht de gemeente Vleuten pas-
seerde. Op rond een kilometer van de spoor-
brug over het Merwedekanaal moest de
machinist van dezen trein stoppen voor een
onveilig signaal. Inmiddels was eveneens uit
Den Haag om 6.45 uur vertrokken de Inter-
nationale D-trein 111, welke zich via Utrecht
naar Duitschland wilde begeven. Deze trein
had aanzienlijk minder vertraging, reed
regelrecht door over Gouda richting Utrecht,
en passeerde om half acht eveneens Vleuten.
Door nog onopgehelderde oorzaak is de
machinist van den D-trein in volle vaart op
den achtersten wagon van den stilstaanden
electricischen trein ingereden. De gevolgen
waren ruïneus. De locomotief schoof als het
ware geheel in den achtersten wagon en
verdween grotendeels onder een ravage van
staal en ijzer. Doordat de D-trein vrij lang
was en uiteraard uit zwaarder materiaal be-
staat dan dat van den electricischen reed de
locomotief nog eenige tientallen meters door,
voordat zij tot stilstand kwam. Ten gevolge
van den geweldigen schok derailleurde de op
één na achterste wagon van den electricischen,
kantelde zijwaarts en gield van den dijk af.
Voor de rest bleven in de D-trein en de
electricische op de rails staan. Het is uit-
sluitend aan een gelukkig toeval te danken, dat
hier niet een treinschandaal is geschied, waarbij
tientallen dooden te betreuren zouden zijn,
want ten eerste zit er in de meeste gevallen
in vergelijking met de andere wagons het
minst aantal passagiers in het achterste
rijtuig en ten tweede betreft het hier den
eersten trein uit Den Haag, welke op Zondag
rijdt en derhalve nog maar een betrekkelijk
klein aantal reizigers vervoert. Thans zijn
naar alle waarschijnlijkheid slechts twee
dooden bij dit treinongeluk te betreuren. Ten
eerste de 37-jarige postbeambte Houthuis
uit Rotterdam, terwijl verder nog wordt
vermist de Utrechtsche conducteur Witcamp.
Tien gewonde personen werden naar het

Stads- en Academisch Ziekenhuis in Utrecht
vervoerd, waarvan vijf, na verbonden te zijn,
weer naar huis konden worden overgebracht.
De vijf andere gewonden zijn: de machinist
Kropema, de reiziger Van Jeveren, de machinist-
bankwerker Van der Gijt, allen uit Rotterdam
en de conducteur Van der Heyden uit Den
Haag, alsmede de leerlingmachinist Ehlert, die
zich op de locomotief bevond.

Stroomnet vernield.

Daar de locomotief tengevolge van de
grote snelheid in schuin opwaarsche
richting op het laatste rijtuig van den
electricischen inreed, werd het stroomnet
volkomen vernield. De bovenleiding lag in
flarden temidden van een troosteloze
massa verplinterd ijzer en verwrongen
metaal. Een en ander was oorzaak, dat
hulp betrekkelijk laat kwam opdagen.

De telefoonlijn was gestoord, het was
op dat tijdstip nog pikkedonker en het on-
geluk gebeurde op een betrekkelijk afgelegen
plek. Zoodoende was het eerst omstreeks
negen uur voordat van uit Utrecht, de auto's
van den G.G.D. uitrukten. De directeur van
den G.G. en G.D., dr. Wieringa, vertrok met
eenige dokters en verpleegsters naar de
plaats des onheils. Inmiddels had men van
gemeentewege eenige stadsautobussen ter
beschikking gesteld, doch het was al ruim
negen uur, voordat de medische hulp goed en
wel op de plaats van het ongeluk arriveerde.
Van het C.S. vertrok vrijwel tegelijkertijd
een locomotief met eenige materiaalwagens,
waaronder een montagewagen en een
hijschkraan.

Direct werd een aanvang gemaakt met het
hulpverteenen. De op slag gedooide postbe-
ambte, Houthuis, kon spoedig worden gebor-
gen, doch voor de rest moest de eerste hulp-
verlening zich voornamelijk bepalen tot het
uitzagen van eenige gewonden, hetgeen uiter-
aard veel tijd kostte.

Op het terrein van de ramp merkten wij
o.m. op, den directeur van de Spoorwegen,
den heer W. Hupkes, alsmede de heren Gies-
berger, Goedhart en Driessen, allen leidende
figuren bij de Spoorwegen.

In het op de rails gebleven gedeelte van
den electricischen trein namen de reizigers
plaats, die lichte verwondingen hadden opge-
loopen, en zij, die ongedeerd waren gebleven.
Met behulp van een uit Utrecht gerequi-
reerde locomotief werd de reis naar de Dom-
stad voortgezet, waar aan het station ver-
scheidene ziekenauto's klaar stonden om de
gewonde treinreizigers onmiddellijk naar het
ziekenhuis over te brengen.

Naar het oordeel van deskundigen is het
uitsluitend te danken aan het uitstekende
materiaal van de Spoorwegen, dat hier niet
een nog grootere ramp is geschied. Dat bij een
ongeluk van een dergelijken omvang slechts
enkele dooden vallen te betreuren, mag een
wonder heeten. In vier jaar tijds vervoerden
de Spoorwegen gemiddeld 90 miljoen reizigers
per jaar. En nu was er een record ont-
staan van nul dooden onder het reizend
publiek. Dat naar alle waarschijnlijkheid ook
thans onder de treinpassagiers geen dooden
zijn gevallen, mag dan enerzijds als een
toevaligheid worden aangemerkt, anderzijds
is zeker het prima materiaal van de spoor-
wegen er de onduidelijke factor van, dat
hier niet een catastrofe van ongekenden
aard heeft plaats gegrepen.

Japanse landingen bij Balik Papan en op Zuidoost-Celebes

Luchtaanval op vlieg-
veld bij Palembang;
verscheidene toestellen
vernield.

SIJANGHAI, 26 Jan. (D.N.B.) Het te Batavia
gepubliceerde legerbericht vermeldt, dat de
Japanners bij Balik Papan aan de Oostkust
van Borneo en te Kendari in zuidoostelijk
Celebes zijn geland. Het legerbericht voegt
hieraan toe, dat de Nederlandsch-Indi-
sche roepen verzet hebben geboden. Er
zijn evenwel geen bijzonderheden bekend.

De laatste dagen is boven de uiterste rand-
gebieden van den Nederlandsch-Indischen archipel
een aanzienlijke activiteit van de Japan-
sche luchtmacht gerapporteerd.

Uit Tokio meldt het D.N.B.: Daar de Japa-
nische luchtmacht enkele dagen geleden had
vernommen, dat op het vliegveld Palembang
verscheiden vliegende forten en meer dan 24
Curtiss-Hawk der Nederlandsch-Indi-
sche luchtmacht aanwezig waren, deed zij
volgens Domei Donderdag een vernietigende
aanval.

Ofschoon omstreeks 15 vijandelijke jagers
ter verdediging waren opgevoerd, waarden de
Japanse bommenwerpers een regen van ont-
plofbaar stoffen op het vliegveld en vernielden
verscheidene toestellen op den grond, waar-
onder een vliegend fort.

Vijandelijke jagers achtervolgden de Japa-

ligt. Dat daar ooit een derde spoor heeft gelegen is nu nog te zien aan het extra brede portaal waarvan de staander heel ongelukkig midden op de parkeerplaats staat.

Pas enkele dagen na de aanrijding begonnen de mensen van de NS de wrakstukken met snijbranders te lijf te gaan. Het was nog steeds bijzonder streng winterweer waarbij een temperatuur van vijftien graden onder nul werd gemeten. Toen aan het einde van de werkdag de NS-medewerkers waren vertrokken, brak onverwacht in de avonduren brand uit in de locomotief en het rijtuig dat er overheen geschoven was. Vermoedelijk was het isolatiemateriaal van de elektrische trein na de behandeling door de snijbranders blijven smeulen.

De Vleutense brandweer rukte uit met haar nieuwe motorspuit, de Opel-Blitz, die bij de firma Van Bergen te Heiligerlee was gebouwd en in 1941 in gebruik was genomen. Twaalf brandweermannen onder commandant Mahne probeerden de strijd met het vuur aan te binden, maar om water te krijgen moest eerst een bijt worden gehakt in de bevroren spoorssloot.

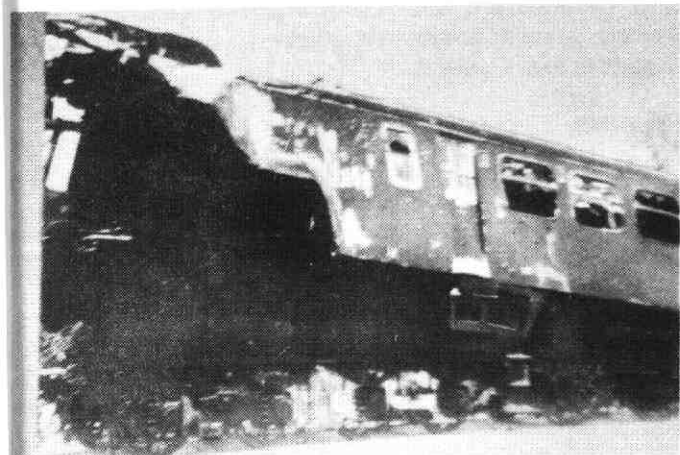

De Opel-Blitz autospuit waar de Vleutense brandweer in 1941 apetrots op was, maar die in 1943 bij de Duitse bezetter moest worden ingeleverd.

Kort nadat men begonnen was met het blussen bevroor de pomp, waarop de brandweer uit De Meern te hulp werd geroepen. Toen deze onder commando van E. Bos arriveerde bleek ook de pomp van hun spuit bevroren te zijn. De beide brandweercorpsen konden niets meer uitrichten maar gelukkig bleef de brand van beperkte omvang. Eerst werd nog gevreesd voor het in brand vliegen van de hooiberg van boer Jo Ebskamp, die woonde op de boerderij waarin nu onder andere mevrouw Kroese woont. De felle noordoosten wind joeg de vonken gelukkig de andere kant op. Niet alleen de pompen van de spuiten waren bevroren maar ook de slangen. Deze zijn in de stal van Ebskamp neergelegd om te ontdooien.

Arie Goudappel had nachtdienst gehad op het stationskantoor in Utrecht. Toen hij hoorde dat de spoorverbinding tussen Utrecht en Vleuten gestremd was, stond voor hem geen andere mogelijkheid open dan maar naar Vleuten te lopen. „Man, man, wat heb ik het met die wind en die sneeuw en die vorst onderweg koud gehad!” zei hij mij 48 jaar later.

Piet van 't Clooster heeft van het ongeluk zelf niets gemerkt. „Ik had in Vleuten nachtdienst gehad. Ik werd 's middags om half twee wakker en ik hoorde beneden leven. Ik dacht dat mijn vrouw naar familie in Naarden was vertrok-

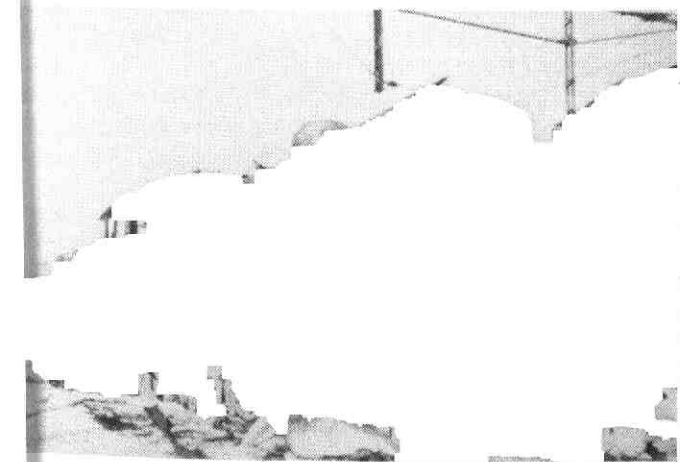
Duidelijk is hier de tender te zien. De locomotief staat verder naar rechts onder de opgetilde carrosserie.

aat op de avond van zaterdag 24 januari in Rotterdam aangekomen. Hij moest daar overnachten (op de meeste grote stations was een zogenaamde conducteurskamer aanwezig waarin zich ook één of meer rustbanken bevonden) en de volgende ochtend per eerste gelegenheid naar zijn woonplaats Utrecht terugkeren. Hij maakte deze rit als gewoon passagier mee".

Deze vroege thuisreis is hem helaas noodlottig geworden.

De trein achter de 3900-loc vervoerde Duitse militairen die, hoewel de rijtuigen licht beschadigd werden, alle met de schrik vrijkwamen. De eerste rijtuigen van de aangereede elektrische trein konden nog rijden en de gewonde reizigers zijn in deze wagons ondergebracht (en misschien ook de Duitse militairen maar dat weten we niet) en zijn met een locomotief uit Utrecht naar het Centraalstation vervoerd, waar ziekenauto's klaarstonden om de gewonde treinreizigers onmiddellijk naar het ziekenhuis over te brengen (AH).

Het vierde rijtuig met de ondergeschoven locomotief werd door een locomotief teruggedreden naar Vleuten waar de zwaar gehavende combinatie opzij werd gezet op het rad- en losspoor, op de plaats waar nu het parkeerterrein

De locomotief is op de losplaats in Vleuten onder het rijtuig afgehaald. De klap blijkt enorm te zijn geweest: de voorbalk en de buffers is geheel ontzet, de schoorsteen en de geleidingsplaten zijn verdwenen. Of de witte vlekken op de locomotief achtergebleven isolatiemateriaal van het aangereede rijtuig of sneeuw en ijspegels voorstellen, hebben we niet kunnen achterhalen.

ken maar ze was weer thuis en vertelde: „Er is iets gebeurd. Ik kon niet met de trein mee”.

De plaats waar de aanrijding heeft plaatsgevonden is nu nog te zien. Twee à drie portalen ten westen van de uitrit van de „Hof ter Weyde” staan de twee staanders van de bovenleiding net niet precies verticaal. Een portaal verder richting Vleuten zijn de staanders tot op zo'n twee meter met beton versterkt. Hier zijn de rijtuigen uit de rails geraakt.

De bewuste aanrijding heeft bij de machinisten en treinbestuurders een tijdje „de ramp van Vleuten” geheten. Wat de treinbestuurder heeft gedaan was volkomen tegen alle regels: het terugrijden van een trein tot vóór een onveilig

sein. Geruime tijd was deze gebeurtenis vaak onderwerp van een gesprek tussen treinleiders. „Zet nooit je trein terug, denk aan Vleuten”.

Bronnen

Voor het samenstellen van dit verhaal zijn verschillende mensen mij behulpzaam geweest. Ik heb gebruik gemaakt van de herinneringen van oud-stationschef Piet van 't Clooster (87) en oud-spoorman Arie Goudappel (74). Ad van Zoeren (42) gaf me inzage in de albums van de Vleutense brandweer en het nummer van 26 januari 1942 van het Algemeen Handelsblad.

De ooggetuigen en tieners-van-toen Theo van den Berg en Jan Schoonderwoerd vertelden me nog wat en op de avond dat ik m'n verhaal uittipte kon en mocht ik Arie viermaal telefonisch lastigvallen voor de oplossing van een klein probleempje waar ik mee zat. Beste mensen, allemaal ontzettend bedankt!

Oude perceelsnamen

Nu wij langzamerhand over wat meer archiefgegevens beschikken, wordt het mogelijk af en toe een met name genoemd stuk land nauwkeurig te localiseren. Eerder beschreef ik reeds het Galgeveld in De Meern, de Nes en de Duivelshoek in Vleuten en de vroegere lanen door de Vleuterweide.

Dat benoemen van een stuk grond had een heel praktische reden. Het bespaarde een tijdrovende omschrijving. De namen waren in oorsprong natuurlijk vanzelfsprekend, terwijl wij nu naar de betekenis ervan wel eens moeten raden. Maar dat heeft z'n charme. Elke naam vertelt een stukje geschiedenis.

In oude akten gebruikte men, ter nadere aanduiding van de ligging van een perceel, de namen van de belendende eigenaars. Dat was voor de mensen in die tijd natuurlijk wel voldoende, maar wij hebben er niet veel aan, omdat die eigenaars daarna steeds wisselden. Het mooiste is het als een perceel zijn oude naam heeft behouden tot op het moment dat het kadaster zijn intrede deed (1832). We kunnen dan exact aanwijzen waar we op de kaart moeten kijken.

Ik zal het zeer op prijs stellen als lezers van ons blad mij op de hoogte willen brengen van hun bekende perceelsnamen, liefst natuurlijk met een zo nauwkeurig mogelijke plaatsaanduiding. Ik zal proberen iets te weten te komen van de geschiedenis ervan en trachten een verklaring van de naam te vinden.

Poortland, Aagjesboomgaard, Donkersteeg

In een veilingcatalogus van 1910 wordt als perceel nummer vier genoemd: *Een boomgaard genaamd het Poortland, bezet met steenaarde, strekkende langs en vanaf de Vleutense wetering tot aan- en langs den Groeneweg of Achterdijk, tusschen de percelen nummers drie en vijf, uitmakende het perceel kadastraal bekend gemeente Vleuten, Sectie A nummer 41, als bouwland (is boomgaard), groot 3 ha 60 a 60 ca, in huur bij Teunis Davelaar*. De percelen nummers drie en vijf waren ook in huur bij Teunis Davelaar. Nummer drie bestond uit een boomgaard (Sectie A nummer 37), groot 1 ha 56 a 30 ca, en een stukje bouwland (Sectie A nummer 38), groot 20 a 70 ca. Nummer vijf was een boomgaard, groot 2 ha 99 a 60 ca (Sectie A nummer 42).

Opvallend is dat alle percelen speciaal werden aanbevolen om hun „steenaarde”, wat betekent dat ze toen nog niet afgevoerd waren.

Dat de Achterdijk ook Groeneweg werd genoemd, is niet verwonderlijk. Die naam gold algemeen voor met gras begroeide wegen. Ook de Schoolstraat droeg die naam weleer.

Het Poortland is dus op de kadastrale minuut direct te vinden.

Over de betekenis van de naam hoeven we niet lang te twijfelen. Het land lag recht voor de, nog bestaande poort van de ridderhofstad Den Ham.

De naam is al oud, want op 1 januari 1626 gaf Johan Utenham in huurwaarde aan Lambert Jansz., om voor beider profijt te bebouwen, 4 morgen land, zijnde de oostzijde van 't Poortland, enz.

Dat die 4 morgen van toen overeenkomen met de oppervlakte van het Poortland van 1910 en toch slechts de oostzijde ervan uitmaakten, doet veronderstellen dat het hierboven genoemde perceel drie van de veiling er oorspronkelijk ook onder behoorde. Dat lijkt overigens ook niet meer dan logisch.

In de acte van overdracht van Den Ham, van 23 juni 1820 worden de grenzen van het Poortland omschreven: *alwaarde noordwaarts de Vleutensche Wetering, zuidwaarts het volgende perceel, oostwaarts de Domeinen en westwaarts de Aagjesboomgaard*. Een aagjesappel is een bepaald soort lichtzure appel. Die boomgaard lag dus inderdaad op het eerder genoemde perceel nummer drie van de veiling. In 1710 werden door Vrouwe Anna Maria Bor, douarière van Diederik van der Borgh, openbaar verkocht de boomvruchten van twee boomgaarden bij het huis den Ham, de eene genaamd de

De omgeving van Den Ham in 1832. Het noorden is boven. De dikke zwarte lijnen zijn wegen. Van boven naar beneden en in of meer oost-west lopend: Thematerweg, Haarpad, de tegenwoordige Parkweg en de nu verdwenen Achterdijk, Groeneweg of Donkersteeg. Tussen de beide laatste en om Den Ham heen buigend de Vleutense Wetering. De min of meer noord-zuid lopende dikke zwarte lijnen zijn, van links naar rechts, de Eijklaan (tegenwoordig Eikslaan) en de Postenlaan. Tussen beide in is de iets aangezette lijn het Kerkpad, dat het Haarpad verbond met de Hamlaan. In dit artikel beschreven percelen zijn: het Poortland (1), Agjesboomgaard (A), de Pottegieter (2) en de Kriek (3).

boomgaard op het Poortland en de andere achter 't huis gelegen, enz.

Het perceel ten zuiden van het Poortland komt natuurlijk ook voor in de acte van overdracht. Het lag op Vleuterweide en werd noordwaarts begrensd door de **Donkersteeg**. En daarmee hebben we nog weer een andere naam voor de Achterdijk te pakken.

De Pottegieter

De naam komt al in 1630 voor. Op 31 juli van dat jaar transporteert Elisabeth Nijhoff, samen met deken en rentmeester van het kapittel van St Marie te Utrecht, aan Hillichgen Adriaensdochter, weduwe van Aert Gerrits de Licht, wonende aan de Haar, 2 morgen lants, genaemt de Pottegieter, soo groot ende cleijn die gelegen sijn in desen Gerechte (Vleuten) op Wildervelt. De opgegeven belendingen doen er nu niet zo veel toe, want die geven toch geen enkel houvast.

Hoewel de grond daarna waarschijnlijk lange tijd eigendom is geweest van de bezitters van Den Ham, komt de naam in het archief van de ridderhofstad niet meer voor totdat op 14 december 1811 het kasteel en de bijbehorende bezittingen worden geveild. Er is dan sprake van een perceel extra goed bouwland en bosch, groot 3 morgen 471 roeden, alwaar noordwaarts de Heer Zuijlen van Nijveld, zuidwaarts de Vleutensche dijk en westwaarts de zogenaamde Eijklaan naast gelegen zijn. Hiervan zijn 2 morgen 136 roeden in huur bij Pieter Verkerk en de overige 1 morgen 335 roeden zijn het **Bosch van ouds genaamd de Pottegieter**.

De zuidelijke en westelijke begrenzingen zijn maar voor één uitleg vatbaar.

In latere acten wordt het gehele perceel wel met de naam Pottegieter aangeduid.

Verder hebben we de beschikking over een veilingcatalogus uit 1910, waarin onder andere te koop worden aangeboden eenige perceelen hooiland, bouwland (deels genaamd de Pottegieter), hakhout en weg (Eiklaan), strekkende van den Vleutenschen weg noordwaarts op tot nabij het Haarpad, gelegen onder Vleuten, uitmakende de perceelen, kadastraal bekend gemeente Vleuten Sectie B nummers 15 (bouwland groot 2,6450 ha), 17 (bouwland en hakhout groot 2,0090 ha), 18 (hooiland groot 1,0490 ha), 19 (bouwland groot 1,9050 ha), en 518 (laan groot 0,2185 ha).

Hieruit kunnen we met een gerust hart de percelen 17 en 18 kiezen. Ze voldoen aan de eerder opgegeven begrenzingen en de totale oppervlakte (3 ha 5 a 80 ca) komt vrijwel overeen met de oude maat (3 morgen 471 roeden).

Hierbinnen moet de oude Pottegieter gelegen hebben.

De naam kan ik niet verklaren.

Kriek, Weijkamp, Hoppecamer

De naam komt al voor in 1595. Op 9 juni van dat jaar verpachtte Johan van Wanroy Utenham aan Peter Cornelis Gerritsz. een akker bouwland, gelegen in de Kriek op Wielderveld. Idem de **Weijkamp**, daar ten einde aan gelegen, groot omtrent 3 morgen. Idem 2 morgen bouwland, alles te zamen groot 5 morgen 3 hond.

Op 11 maart 1596 transporteerden Margaretha Gerrits, weduwe van jonkheer Johan Utenham, en haar kinderen Johan, Gerrit, Frederik en Elisabeth, aan Jan van Heusden, schout te Vleuten, 1 morgen land, gelegen in de Kriek, genaamd de **Hoppecamer**. De laatste werd overigens op 23 september 1602 weer teruggekocht. De Hoppecamer komt verder in de archieven niet meer voor en ik kan ook niet met zekerheid een verklaring van de naam geven.

Misschien was het een hopakker.

Het huurcontract van 1595 werd op 11 april 1598 verlengd, nu met Geertgen, de weduwe van Peter Cornelis Gerritsz.

Op 3 april 1603 werden aan Geertgen verhuurd 10 morgen 2 hond bouw- en weiland, gelegen op Wielderveld, genaamd de Kriek. Die huur werd verlengd op 18 mei 1608. De verhuurder hield aan zich *de tins en tienden vallende op of uit den akker gelegen bij den Eikenlaan, mitsgaders de schaapsweide*.

De huur ging op 26 mei 1613 over op Cornelis Petersz. en op 20 mei 1619 werd de Kriek, groot 10 morgen, weer verhuurd aan Geertgen en haar zojuist genoemde zoon. De huurders moesten *aan den dam van de groote Kriek aan de laan (Eiklaan?) een hek zetten*.

Cornelis Petersz. - hij blijkt dan op Themaat te wonen - krijgt op 23 april 1629 de Kriek, groot 10 morgen, weer in huur. Hierna vermelden de archieven lange tijd geen verpachtingen.

Als op 1 mei 1752 het *bouwhuis op den Ham* wordt verhuurd aan Jan Jansz. van der Lauw en Gerrigje Jans Peeck, blijkt het land op de Kriek bij die boerderij te horen en dat is in 1786 nog zo.

Toen Olivier van Hacfort, Heer van Den Ham, overleed, werd op 5 januari 1759 een inventaris opgemaakt van zijn goederen. Als leengoederen van het kapittel van Oudmunster stonden daar onder andere op 3 morgen weiland op de Kriek en een akker, ongeveer 1/2 morgen, aan de westzijde van de Eikenlaan.

In het proces verbaal van veiling van den huize den Ham van 14 december 1811 komen voor een perceel bouwland, groot 4 morgen 351 roeden, alwaar noordwaarts het volgende perceel en zuidwaarts de zogenaamde Eijkslaan naast gelegen zijn, waarvan den akker aan de laan is tiendvrij. Dat volgende perceel is een perceel weijland, genaamd de Kriek, groot 2 morgen 467 roeden, alwaar noordwaarts de Heer Zuijlen van Nijveld, zuidwaarts de zogenaamde Eijkslaan naast gelegen zijn. Deze percelen komen overeen met enkele stukken grond die genoemd worden in de acte van donatie van 19 juli 1824, waarbij Joseph Leydel het kasteel Den Ham met bijbehorende landerijen schenkt aan zijn dochter, getrouwt met Hijmen Bart van Zijll, te weten een perceel bouwland groot 3 bunders 90 roeden 43 ellen, waarvan de akker aan de laan tiendvrij is en een perceel weiland, genaamd de Kriek, groot 2 bunders 36 roeden 59 ellen.

Ik tekende de bezittingen van Hijmen Bart van Zijll in op de kadastrale minuut en vond zo de gezochte perceel terug in de noordelijke hoek tussen de tegenwoordige Eiklaan en Parkweg.

De boven weergegeven omschrijving suggereert dat alleen het genoemde perceel aanspraak zou mogen maken op de naam „de Kriek”. We zagen eerder dat er ooit een veel groter stuk land mee werd aangeduid. Dat klopt ook wel, want in een veilingcatalogus van 1886 vond ik daar ook het weiland ten westen van „ons” perceel de naam droeg.

Krieken zijn een bepaald soort kersen of pruime (kroosjes) en de meest voor de hand liggende verklaring dat er daar veel kersen- of pruimenboomgaarden hebben bestaan.

De Wiel

door

Dr D.W. Gravendeel

In een vorig artikel schreef ik iets over het wiel aan de Meerndijk. Dat was een wiel in de betekenis zoals wij die allen kennen, namelijk een waterplas ontstaan door uitspoeling tengevolge van een dijkdoorbraak.

Er waren ook andere wielen, waarbij van een dijkdoorbraak nooit sprake is geweest. Dat waren ook geen waterlassen, maar percelen land die om de een of andere reden zo werden genoemd. Wat was in die gevallen de betekenis van de naam "wiel"?

het Wiolderveld

Misschien kent nog een enkele Vleutenaar deze naam? Tot ver in de 18de eeuw was hij algemeen in gebruik om de ligging van een perceel grond nader aan te duiden (*10 morgen bouwland, gelegen op Wiolderveld*).

Het Wiolderveld wordt in het noorden begrensd door de Hematerweg, in het westen door de Eikslaan, in het zuiden door de Rijn (Vleutense Wetering) en in het oosten door de Schoolstraat.

Van Dale geeft als betekenis van „veld”, het open land buiten de steden en dorpen en in het bijzonder het land als plaats van de akkerbouw, akker. In het Middelnederlands is een „velt”, „veld” of „veelt” het vlakke veld of akker. Dit is „veltachtig” landelijk, een „velthuis” een landhuis, een „veltcamp” een in het open veld gelegen akker, „veltland” akkerland, een „veltman” een landbouwer of boer en een „veltpert” een akkerpaard.

Het woord is van Germaanse oorsprong en heeft dan ook een wat algemenere betekenis: vlakke, aarde, bodem, land, maar toch ook afgescheiden stuk land.

Het Wiolderveld voldoet in alle opzichten aan de bovengenoemde beschrijvingen: het is in zijn uitgestrektheid toch begrensd en het was in het verleden als stroomruggrond in gebruik als akkerland.

Wij weten dat het kapittel van Oudmunster in 1350 grond bezat *op Wielrevelt*, welke grond in pacht werd gegeven. In 1366 gaf datzelfde kapittel 44 morgen land op Wiolderveld in leen aan Frederik Utenham en zijn zoon Peter.

De Wiel

De beleening van 1366 hield meer in. Frederik en Peter kregen ook in leen *vier hofsteden te Wiel*, later preciezer aangeduid als *leggende onder Den Ham*. Men sprak ook van *'t goed tot Wiel of de vier hofsteden tot Wiel*. Deze laatste formule werd in alle achtereenvolgende beleeningsacten gebruikt, tot en met de laatste van 4 februari 1393.

In het dagelijks leven sprak men van 't Rijnland. Het was tusschen de *Heerenweg of Wiolderveldschen dijk* (nu de Parkstraat - Parkweg) en de Rijn (nu Vleutense Wetering). Johan Utenham verpachtte in 1618 aan Goyert van der Meer 4 morgen bouwland op Wiolderveld *waarvan 2 morgen gelegen zijn aan de noordzijde van den Heerenweg of Wiolderveldschen dijk, genaamd 't Kortland, en andere 2 morgen aan de zuidzijde (nù het Rijnland genaamd doch vanouds die hofsteden en 't goed tot Wiel*.

De benamingen „goed tot Wiel”, „Wiolderveld” en vervolgens ook „Wiolderveldsche dijk” zijn dus tot één stam terug te brengen: Wiel.

Er is een pendant.

In ons tijdschrift schreef ik een artikel over het grondbezit van de Heren van Voorn. Ik vertelde daarin onder andere hoe deze Heren in het bezit kwamen van het Strijland, de grond gelegen ten noorden van Voorn. Het zuidelijkste perceel daarvan grensde aan de Leidse Rijn en werd de Wielboomgaard genoemd.

In het archief van het Huis Voorn bevindt zich een copie van een kaart van 9 juni 1554, destijds gemaakt ten behoeve van een proces tussen de Heren van Voorn en die van 't Strijland (het kapittel van St Marie). Op die kaart staan op bedoeld zuidelijkste perceel twee huisjes getekend, waarbij staat geschreven *Jan Janz op de Wijck*. Die naam moet berusten op een verschrijving of slordigheid van de (laat 19de eeuwse?) kopiist. Op de plattegrond, die Evert van Schayck in 1539 maakte van de stad Utrecht met haar vrijheid, komt de naam voor als *Jan Janz op die Wijl*.

Op de „Caerte van de Vrijheyd der Stadt Utrecht”, in 1700 getekend door C. Specht, staat bij het bewuste perceel „De Wiel” gedrukt.

En dan is er in het huisarchief van Voorn nog een kaart (eveneens 19de eeuwse?), waarop alle verpachte landerijen zijn getekend. De „Wiel-Boomgaard” komt daarop voor, groot 1 bunder 16 roeden 56 ellen, gemeente Catharijne Sectie C nummers 326 en 327.

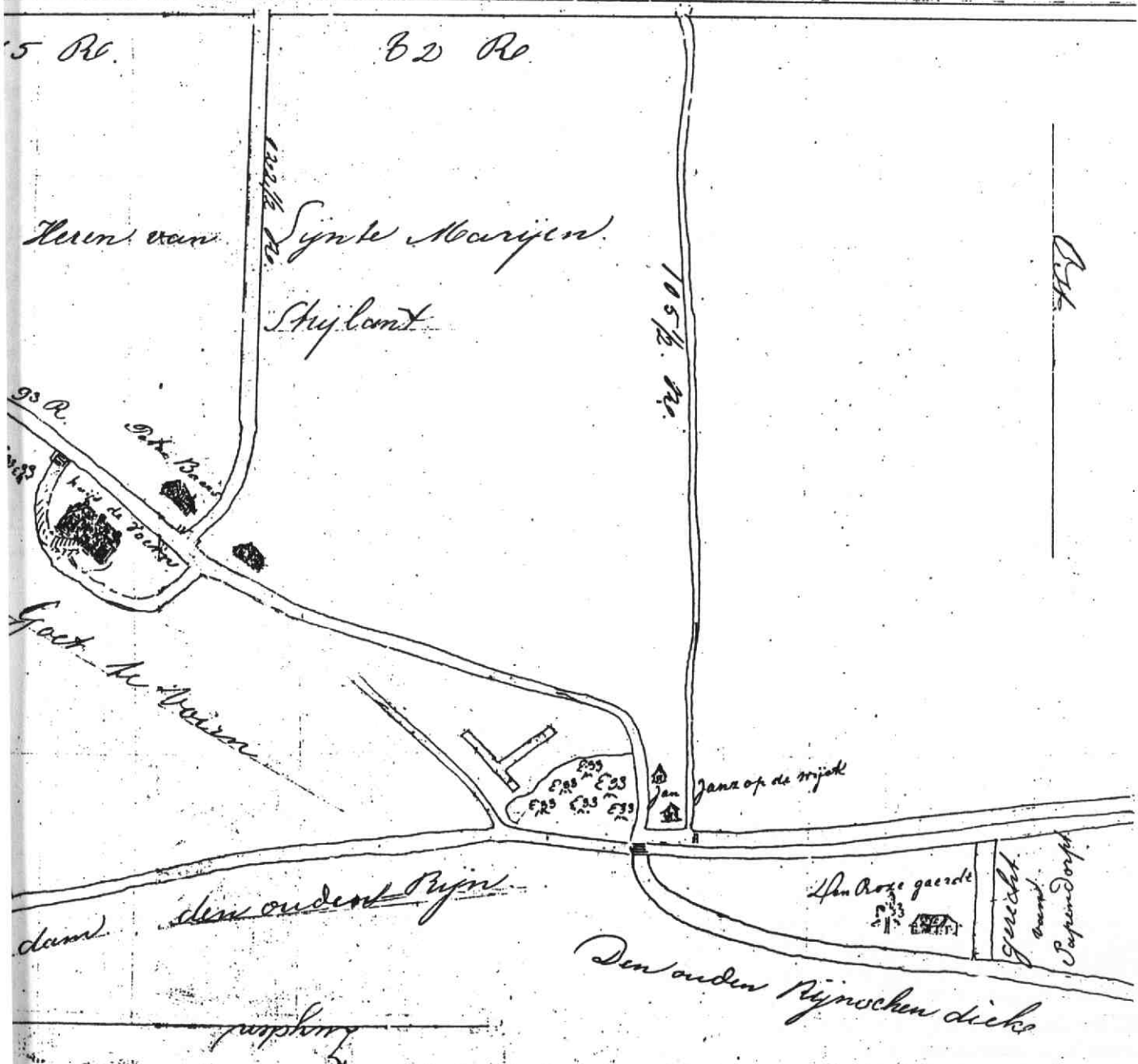
Op de eerstgenoemde copie-kaart staat ook een brug getekend, liggende over de Leidse Rijn en de verbinding vormend tusschen de Voornse Steeg en "den ouden Rijn-schen dick". Die brug stond vroeger (in 1546) bekend als de Wielbrug. Zij lag op 375 roeden vanaf de Hoogbrug (bij Oog en Al) en op 680 roeden vanaf de Heul bij de Meent in De Meern. Die heul werd „scheele” of „scheefse” brug en ook wel Cromme brugge genoemd, omdat zij schuin over de Leidse Rijn lag.

In 1659 gelastte het stadsbestuur van Utrecht het kapittel van St Marie (als eigenaar van de Wielboomgaard) de houten brug vóór de Wielhofstede met het oog op de verbreding van de Hollandse Rijn (nu Leidse Rijn) te verlengen en de middelste jukken in het midden van de vaart te plaatsen. De Wielhofstede moet wel identiek zijn met het huis van eerder genoemde Jan Janz. en met de door mij, in het artikel betreffende het grondbezit van de Heren van Voorn, beschreven boerderij aan de overzijde van de Leidse Rijn.

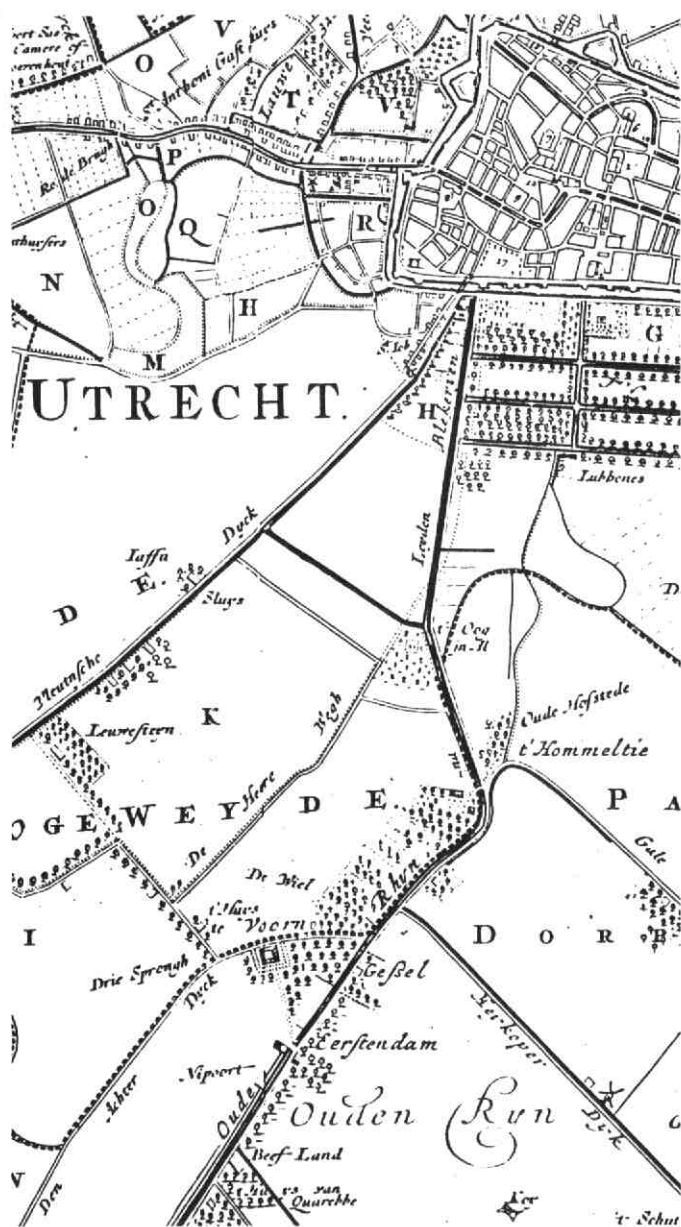

Fragment van het kadastrale minuutplan (1832), Vleuten Sectie A ten zuiden van de Heerenweg of Wielderveldschen dijk, Sectie B daar ten noorden van. Helemaal boven de Thematerweg. De dubbele lijn links is de Eikslaan, de dubbele lijn rechts daarvan de Joostenlaan. De van linksboven naar rechtsonder lopende lijn is het Haarpad. De brede dubbele lijn onder is de Heerenweg (nu Dorpsstraat/Parkweg), de smallere dubbele lijn daaronder is de Rijn (nu Vleutense wetering). Het daartussen gelegen, met een raster aangegeven gebied was het "goed tot Wiel".

de Stadt wijde als die hochweijde
achterwech

Fragment van de copie van de kaart van 9 juni 1554 in het archief van het Huis Voorn. De dubbele lijn boven is de onder vele men bekend staande weg: Achterwech, Modderdijk, Heerenweg, Groenedijk. Hij leidde rechts naar Utrecht. De schuin van ksboben naar rechtsonder langs het "huijs de Voern" lopende dubbele lijn is de Voornse Steeg, die de verbinding vormde isen de Driesprong en de Leidse Rijn. Via een brug (de Wielbrug) kon men op "den ouden Rijnschen dick" komen. In het isje bij de brug woonde, volgens de copie, Jan Janz. op de Wijck.

Gedeelte van de "Caerte van de Vrijheyd der Stadt Utrecht" van 1700, getekend door C. Specht. "De Wiel" staat gedrukt boven 't Huys Voorn.

Tot zover deze opsomming van Wiel-namen ten noorden van de Leidse Rijn.

Mijn bijzondere belangstelling werd gewekt toen de heer J.Th. Buijs, Rijksstraatweg 39 in De Meern, mij vertelde dat hij in z'n jeugd (hij is van 1912) en wel tot 1937 toe, ploegde op de Wiel.

Hij doelde daarbij niet op de grond ten noorden van de Leidse Rijn, maar op een perceel land ten zuiden daarvan, in de hoek van Leidse Rijn en Taatsen dijk, daar waar nu de Aluminium Fabriek staat. Hem was daarbij opgevallen dat de noordelijke 70 tot 100 meter uit zware klei bestond, zuidelijker was dat lichte zavel.

Storm van Leeuwen beschrijft in "Van Oude Rijn tot Leidse Rijn", in het kader van zijn beschouwingen betreffende de Hooge en Lage Weide, een kronkel van de Oude Rijn in noordelijke richting tot aan de vroegere Heerenweg (nu gedeeltelijk Everard Meysterlaan in Oog en Al). Hij acht het vrijwel zeker dat die kronkel zuidelijk van de Leidse Rijn begon en ook eindigde. Hij is, moge-

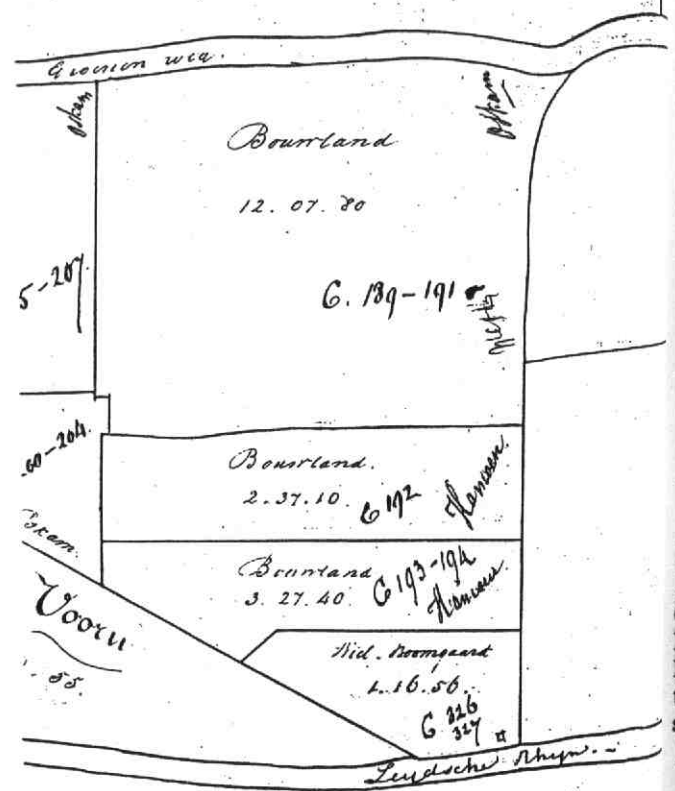
lijk in de 15de eeuw, afgesneden door een nieuwe grift.

In dit licht gezien lijkt een en ander duidelijk te worden. Waarschijnlijk noemde men de hele landtong tussen de westelijke (neergaande) arm van bovenbedoelde kronkel en de oostelijk van Voorn in noordwestelijke richting verder lopende Rijn "de Wiel". Het is dan niet zo vreemd dat het door de nieuwe grift afgesneden stuk dezelfde naam bleef dragen.

De betekenis

Het Middelnederlands heeft voor "wiel" vier betekenissen: 1) draaikolk, grondeloze diepte, 2) poel, moeras, 3) snel stromend water en 4) gat, veroorzaakt door een dijkdoorbraak. De eerste en de vierde mogelijkheid lijken het minst in aanmerking te komen, maar de keus uit 2) en 3) is nog moeilijk genoeg.

De Rijn zal wel ooit snel gestroomd hebben, maar of hij dat nog deed toen zijn loop zich kenmerkte door een eindeloze opeenvolging van lussen en kronkels, is zeer de vraag. En dan wordt misschien toch opeens die herinnering van Buijs van belang, namelijk dat de noordelijke 70 tot 100 meter van "zijn" perceel uit zware klei bestond. Dat is namelijk in de Wiel onder Den Ham 66 het geval. Daar vond Berendsen immers een laag van 75 cm zware klei, waaronder achtereenvolgens lichte klei

Gedeelte van de kaart met verpachte landerijen in het archief van het Huis Voorn. Boven de Groenenweg (dat is de Molderdijk). Beneden, tegen de Leijdsche Rhijn aanliggend, de Wiel-Boomgaard, groot 1 bunder 16 roeden 56 ellen.

Gedeelte van de Topografische kaart (1879). Met een raster gaf ik het perceel aan waar de heer J. Th. Buijs in zijn jeugd ploegde en dat bekend stond als de Wiel.

Bronnen

- Ir J.A. Storm van Leeuwen, Van Oude Rijn tot Leidse Rijn, 1985
 Dr D.W. Gravendeel, Het grondbezit van de Heren van Voorn, Tijdschrift van de Historische Vereniging Vleuten-De Meern-Haarzuilens, december 1985
 Dr H.J.A. Berendsen, De genese van het landschap in het zuiden van de provincie Utrecht, 1982
 Utrechts Placaatboek, ordonnantie 03-09-1546
 Vroedschapsresolutie Utrecht 26-07-1659
 Rijksarchief Utrecht, Archief ridderhofstad Den Ham no. 4
 Rijksarchief Utrecht, Archief kapittel Oudmunster, inventaris
 Rijksarchief Utrecht, Topografische Atlas, minuut-plans kadaster
 Archief ridderhofstad Voorn (J.A.F. van Seumeren)

Deel van het kadastrale minuutplan (1832). Het boven de Oude Rijn gelegen gebied is Gemeente Catharijne Sectie C. In de tekst beschreven kronkel van de Oude Rijn is goed te zien. Ik gaf met een stippelijntje aan hoe het verdere verloop van de rivier omlaagwaarts ongeveer moet zijn geweest.

De rivier is op zand. Zware klei wordt niet afgezet door snel stromend water zodat de derde betekenis ook al niet zo waarschijnlijk is. De grondsoort laat echter slecht water vasthouden en zo kan betrekkelijk hoog gelegen land toch, onder andere omstandigheden (overstroming, zware regenval, slechte waterafvoer), langdurig drassig zijn.

Zonde

Ik weet het wel, ik ben geen engel. Trouwens, ik zou dat ook niet willen zijn. Niks voor mij, een beetje met zo'n mooie jurk rondzweven.

Wat ik wèl ben, tenminste volgens mijn voornaam, Theodorus: een geschenk van God. M'n vader was het daar niet altijd mee eens en zei: nou, geschenk is een groot woord, zeg maar een weggevertje.

Zo zit ik wel eens te mijmeren tijdens m'n avondgebed. We hebben engelbewaarders, een beschermheilige, en toch moet ik iedere twee weken gaan biechten.

We hebben op de Catechismus geleerd: er zijn dagelijkse zonden, doodzonden en pekelszonden. Zo ga ik dan iedere twee weken met een rijtje zonden op m'n ziel naar de kerk.

Ik heb voor 't gemak vier rijtjes zonden uit m'n hoofd geleerd. Ik zit dan in de biechtstoel niet met een mond vol tanden en heb steeds wat anders.

Na 't bidden van een oefening van berouw en een penitentie, zijn m'n zonden weer vergeven. Voor de vlekken die op m'n ziel achterblijven, drink ik dan een beker melk.

Pekelszonden zijn oude of heel kleine zonden. Die mag je dan ook gerust vergeten. Dagelijkse zonden zijn er altijd genoeg, bijvoorbeeld ongehoorzaam zijn aan je vader en moeder of, vooral 's zomers, appeltjes jatten. Doodzonden, daar weet ik geen raad mee, maar dat moet wel iets heel ergs zijn.

Na 't biechten gaan we altijd even naar 't kerkhof, om te bidden voor de overledenen en 't kerkhof grenst aan de boomgaard van mijnheer pastoor. Daar hangen zulke prachtige appels, nog uit de tijd van Adam en Eva.

We hebben zó afgesproken, twee of drie jongens gaan de boomgaard in om wat appels te verzamelen. Ik ga dan bij een willekeurig graf staan bidden, op een punt waar ik ook de boomgaard kan overzien en bij onraad kan waarschuwen. Ik bid dan: Heer, geef de ziel van deze dode de eeuwige rust en zeg alstublieft niks tegen de pastoor van die appels, misschien is hij wel familie van U, maar geef ons ook een beetje rust.

Beurtelings brengen de jongens de appels naar 't kerkhof en ik blijf met een vroom gezicht bidden. Plotseling paniek! Ik zie de pastoor aankomen, hij loopt achter de kerk te brevieren. Ik kan niet roepen of fluiten, maar gelukkig horen de jongens m'n "pssstt" waarschuwing. Snel verlaten we 't kerkhof, zonder de mooie appels mee te nemen.

We durfden ze ook later niet meer te halen en eindelijk weet ik nu alles van zonden.

Pekelszonden. Dat was 't appeltjes jatten, vorig jaar, dat was ik vergeten te biechten.

Dagelijkse zonden. Dat is steeds weer appels pikken, zolang ze er zijn.

Maar die prachtige, mooie appels op 't kerkhof achterlaten, kijk, dat is nou echt doodzonde.

Van de voorzitter

Tijdschrift van de Historische Vereniging
Vleuten-De Meern-Haarzuilens.
10e Jaargang nr. 2 juni 1990 © 1990
Verschijnt 4x per jaar

Ingeschreven in het verenigingsregister van
de K.v.K. Utrecht e.o. onder nr. V. 479360

Dagelijks bestuur:

Dr D.W. Gravendeel, voorzitter
't Zand 35, 3451 GP Vleuten
tel. 03406 - 61793

J.W. Schoonderwoerd, sekretaris
Meerdijk 62, 3454 HT De Meern
tel. 03406 - 61462

P.G. de Rooij, penningmeester
't Zand 1, 3451 GP Vleuten
tel. 03407 - 1483

A.J. van Zoeren, vice-voorzitter
Stationsstraat 34, 3451 BZ Vleuten
tel. 03407 - 1263

Erelid:

Mevrouw Prof. Dr C. Isings, Soest

Ledenadministratie/informatie:

Opgeven van nieuwe leden, mutaties en (na)-
bestellingen bij:
Mevrouw P.J. de Rooij-Goes,
't Zand 1, 3451 GP Vleuten
tel. 03407 - 1483

Kontributie:

De jaarlijkse contributie bedraagt voor 1990
minimaal f 30,-
postabonnement f 40,- per jaar

Donateurs:

Minimaal f 12,50 per jaar

De vereniging heeft rekeningen bij de vol-
gende instellingen:
ABN - De Meern 55.66.33.040
RABO - Vleuten 36.75.17.574
POSTBANK 2 68 92 00

Gehele of gedeeltelijke overname van arti-
kel en uit dit tijdschrift is slechts toegestaan
na schriftelijke toestemming van de redactie

Illustratie voorpagina:

De Goedenburch, Zandweg 225 De Meern.
Door onze vereniging bij de Boerderijen-
stichting Utrecht voorgedragen als "Boer-
derij van het jaar 1990".
Foto K.B. Nanning.

LOSSE NUMMERS F 7,50

In het vorige nummer vond u een
langer voorwoord dan ik mij gewoon-
lijk veroorloof. Daar heb ik een verkla-
ring voor. Ik wilde het neergeschreve-
ne gebruiken als openingswoord op on-
ze jaarvergadering van 24 april j.l.. Om-
dat de opkomst op deze vergaderingen
meestal maar matig is en ik mijn ana-
lyse toch aan alle leden wilde laten we-
ten, heb ik er die oplossing op gevon-
den.

Gouden vogels

Diegenen die de moeite hebben ge-
nomen het stuk te lezen, zal 't niet zijn
ontgaan dat ik mij in 't bijzonder zorg-
en maak over mate en tempo waarin
er binnen de vereniging aan geschied-
vorsching wordt gedaan. 't Wordt mis-
schien een beetje eentonig en voor som-
migen uwer wellicht irritant als ik daar-
op maar steeds weer terugkom. Het is
echter één van de minder aangename
taken van een voorzitter voortdurend
tot actie te moeten manen. Hij doet dat
niet op grond van zijn onaangename en
ontevreden karakter maar uit hoofde
van zijn functie.

De studie van de geschiedenis van
onze gemeente is misschien wel de be-
langrijkste doelstelling van de verenig-
ing. Het te bestuderen materiaal is ech-
ter zó omvangrijk, het aantal actieve
studiosi daarentegen zó gering, dat het
de ingewijden nauwelijks hoeft te ver-
bazen dat de voorzitter soms de moed in
de schoenen zinkt.

De leden die onze jaarvergadering **niet**
bezochten misten dus ook mijn diaver-
haal over de gouden vogels.

Ik zette uiteen dat er natuurlijk zo
nu en dan wel degelijk waardevol ma-
teriaal wordt aangedragen. Er bezoekt
mij zelfs wekelijks iemand met stapels

afschriften van oude acten en zo nu en
dan mag de hoofdredacteur een gewaar-
deerd artikel in ontvangst nemen dat
nu eens niet van de hand van de voor-
zitter is.

Het „front" blijft echter te smal. Daar-
door dreigen eenzijdigheid en centon-
igheid, maar bovenal loopt de conti-
nuïteit gevaar.

Ik begrijp heel goed dat mijn her-
haalde oproepen niet tot een massale
stormloop op de archieven leiden: men
vindt dat maar griezelig, men denkt
geen tijd te hebben of men twijfelt aan
eigen kunnen.

De strekking van mijn verhaal was
dat men echt niet met het moeilijkste
hoeft te beginnen om toch op dit gebied
voor de vereniging een gouden vogel te
kunnen zijn. Ik noemde ook voorbeel-
den. Het verzamelen van oude perceels-
namen vereist geen bijzondere kundig-
heden, terwijl het ook nauwelijks tijd
kost. De vereniging zou graag een vol-
ledige verzameling hebben van repro-
ducties (de echte oude zullen we wel
nooit krijgen!) van alle ooit in Vleuten,
De Meern en Haarzuilens uitgegeven
prentbriefkaarten. Het opsporen daar-
van en ter reproductie aanbieden is toch
ook geen dagtaak. Oude eigendomsbe-
wijzen of copieën daarvan zijn van har-
te welkom en 't scheelt altijd als een goe-
de bekende van de bezitter erom vraagt.

Uw voorzitter blijft, ondanks zijn (tij-
delijke?) moedeloosheid, bereid samen
met u te zoeken naar een karwei(tje)
waarin uzelf plezier hebt en waarbij de
vereniging gebaat is.

D.W. Gravendeel

In dit nummer

	pag.
Van de voorzitter	819
Verenigingsberichten	
Wie wat bewaart die geeft wat	820
Een eigen R.K. kerk te Haarzuilens (slot)	821
Een dorp verandert	826
De herberg Het Fortuyn te De Meern	828
ANWB-Provincie-ROB; informatiepaneel bij voormalig Huys te Vleuten	836
Gouden vogel gezocht	
De stad Utrecht en de cholera 1832 - 1910	837
Belasting in Vleuten in 1632	838
Nieuwe leden	843
Potje breken	844

Verenigingsberichten

Algemene ledenvergadering

Op 24 april j.l. werd 's avonds in het Kabinet de algemene ledenvergadering gehouden. Er waren die avond 23 personen aanwezig, waaronder 7 bestuursleden. In deze vergadering werden de jaarstukken over 1989 en de begroting voor 1991 vastgesteld. De contributie voor 1991 blijft ongewijzigd op f 30,- per jaar. Verder werden mev. P.J. de Rooij-Goes en de heren K.B. Nanning en P.G. de Rooij herkozen als bestuurslid en werden de heren J.A.J. Konings en T. van den Berg als nieuwe bestuursleden gekozen.

Na afloop van de vergadering maakte de heer Gravendeel via een diaprojectie duidelijk welke "gouden vogels" er in de afgelopen jaren waren komen aanvliegen om historische objecten te signaleren en kennis daarover te vergaren en welke "gouden vogels" de vereniging nog nodig heeft om meer over de historie van onze gemeente boven water te brengen. Naar zijn mening liggen er nog genoeg onderwerpen om "op te pikken" en is het wachten op leden die zich daarvoor willen inzetten.

Naar aanleiding van hetgeen over deze jaarvergadering in de pers werd gepubliceerd heeft zich intussen al één lid gemeld om zoiets te doen. Wie volgt?

Legaat

In de jaarvergadering kon de voorzitter mededelen dat door een oud-inwoner van Haarzuilens, de heer G.B. van Dijk, die enige tijd geleden overleden is, een legaat van f 5.000,- aan de vereniging werd vermaakt.

Hij zei zeer erkentelijk te zijn voor een dergelijk royaal gebaar en te hopen dat dit navolging zal vinden.

Open huis op koninginnedag

Op koninginnedag waren de Broederschapshuisjes open voor belangstellenden. En dat waren er veel, wel meer dan 300! De kleine exposities van oude mechanische muziekinstrumenten en van lagere-school-handwerk uit de dertiger jaren en ons documentatiecentrum waren voor dit grote aantal mensen aanleiding om eens binnen te komen kijken. Mede door het mooie weer was het er een gezellige drukte.

Serviceverlening in ons documentatiecentrum

Het komt meermalen voor dat bezoekers van ons documentatiecentrum behoefte hebben aan copieën van stukken uit boeken of tijdschriften. Sinds kort hebben wij de beschikking over een kopiëerapparaat waarmee wij, tegen betaling van een kleine vergoeding, aan die vraag kunnen voldoen.

Open monumentendag

Zaterdag 8 september is de jaarlijkse open monumentendag. Op die dag organiseert het plaatselijke comité vanuit een drietal punten een monumentenroute. Onze vereniging verleent aan deze activiteit haar medewerking door beschikbaarstelling van het Kabinet en de Broederschapshuisjes als startpunt voor de routes in De Meern en in Vleuten. Het derde startpunt is de boerderij De Nieuwe Ham op de Joos-

tenlaan, waar de route door Haarzuilens begint. Het comité hoopt dat weer velen van hun interesse voor de monumenten in onze gemeente blij zullen geven.

Presentatie op braderie in Vleuten en markt in De Meern

Bij gelegenheid van de braderie op 25 augustus in Vleuten en van de markt op 7 september in De Meern zal onze vereniging zich weer presenteren.

In Vleuten zal er in de Broederschapshuisjes een expositie zijn van oude groepsfoto's, waarbij aan de bezoekers gevraagd zal worden behulpzaam te zijn bij het achterhalen van de namen van degenen die op de foto's voorkomen.

In De Meern zal in onze kraam een aantal vergrote reproducties van oude ansichtkaarten uit onze verzameling tentoongesteld worden.

Contactavonden

Wij maken u graag nog eens attent op de contactavonden die er zijn voor leden (en andere belangstellenden). Iedere maandagavond in het Kabinet in De Meern en iedere 1e vrijdagavond van de maand in de Broederschapshuisjes in Vleuten zijn wij van 19.30 tot 22.00 uur aanwezig om u te ontvangen. Tot nu toe was de belangstelling daarvoor niet overweldigend. Onzerzijds stellen wij een regelmatig contact met onze leden zeer op prijs en wij zouden graag zien dat dit een wederzijds genoeg is.

Wie wat bewaart die geeft wat

Door ons werden in dank, ten behoeve van onze bibliotheek en onze verzameling, de volgende schenkingen aanvaard van:

K. van Proosdij, Castellumlaan 10 De Meern
Koperen deurknop

S. van Bommel, Woerdlaan 6 De Meern
Utrechtse almanak 1925, handnaaimachine merk Kayser

J.H.P. Heesters, Laan 1954 36 De Meern
Zijn boek: Vier eeuwen behang, uitgave Delftse Universitaire Pers 1988

N.N. te Vleuten
Kolenschop, kachelpook, zes antieke sleutels

H.N. van Eck, Zandweg 225 De Meern
Zicht, stierengeleider

J.H. van der Poel, Zebraspoor 324 Maarssen
Gietijzeren kookpan met hengsel

Een eigen R.K. kerk te Haarzuilens

door

Dr D.W. Gravendeel

slot

Fondsvorming

Wat de „fundraising” betreft, had men zich tot dat moment tot het kleinere werk beperkt. Op 15 mei 1935 werd de eerste opbrengst van de spaarbusjes, ten bedrage van f 129,70, solide belegd bij de Coöperatieve Boerenleenbank. Verder waren er eigenlijk alleen maar toezeggingen verzameld. Nu het ernst werd moest men zich bezinnen op ruimere bronnen van inkomsten.

Men besloot daartoe gebruik te maken van de oude gewoonte van het houden van „kerkschappen”. Vroeg in het voorjaar werden lammeren gekocht en deze werden het jaar door geweid. In het najaar werden de schapen verkocht en de winst kwam in het fonds.

Veehouders, die bereid waren schapen te weiden ten behoeve van de op te richten parochie, waren: G. van den Bosch, E.W. van den Bosch, A.L. Broekhuijse, L.C. Broekhuijse, E.L. van Dijk, J. de Goeij, P.A. Jansen, J.H. Kemp, W. Knippers, Gebr. Kok, J.S. Kooijman, C.P. van der Meer, Gebr. Oostrom, H.J. van Rooijen, A.J. van Rossum, C.A. van Rossum, C. van Schaik, J.W. Spliet, A.S. Verdam, J.A. Verdam, A. Verhoef, G.J. Verhoef, L.H. Verhoef, M.J. Verhoef, A.J. Versteeg, M.C. Versteeg, Wed. M.A. Versteeg, Gebr. Vulto, P. van Zijl.

De mogelijkheid bestond een bijdrage te leveren in de onkosten van de aankoop van de lammeren. Daarvan maakten gebruik: N.J. van den Berg, J.W. van Dommelen, Th. van Dommelen, C.C. Dijkers, H.G. Dijkers, C. van Eijk, W.A. Geelen, H. de Greef, Th.C. van Leeuwen, H.A. Miltenburg, W.Th. Rijntjes, J.G. Versteeg, L. Hoogstraten.

Ook kon men een gedeelte van het weigeld voor zijn rekening nemen. Dat deden: J.A. Broekhuijse, C.J. van Rossum, A. Verhoef, G.J. Verhoef, M.J. Verhoef.

De eerste aankoop vond plaats in het voorjaar van 1935. M.C. Versteeg leverde toen 37 lammeren à f 7,- per stuk.

Koren op de molen van de commissie en haar achterban was een artikel in de Utrechtse Courant van 4 mei 1935, getiteld Godsdienstig Leven. De schrijver, A. van Wijnbergen, stelde zich de vraag: Zijn alle maatregelen genomen, die het onzen kinderen op onze lagere en middelbare scholen mogelijk maken het H. Misoffer bij te wonen en te communiceren??

Had de commissie niet zelf in haar eerste adres aan de

aartsbisschop erop gewezen dat de Haarzuilense schoolkinderen niet elke morgen naar de H. Mis konden en had de vicaris-generaal niet in een later gesprek verklaard dat het zielenheil vanzelfsprekend voor alles ging?

De kanselbrief

En toen was daar de brief van de aartsbisschop *Aan de geloovigen van de parochie Vleuten*; gedateerd 19 juli 1935:

Met leedwezen hebben wij vernomen, dat ook na de afwijzende beschikking inzake den bouw eener kerk te Haarzuilens de gemoederen nog in beroering worden gehouden door het destijds opgerichte comité van actie uit de katholieken van Haarzuilens.

Bedoeld comité werd indertijd opgericht, om door samenwerking van meerderen des te eerder en des te zekerder het doel te bereiken, dat men zich voor oogen had gesteld, nl. een eigen kerk in Haarzuilens.

De ijver en volharding, die men getoond heeft bij het nastreven van dit doel, verdiende niets dan lof.

Echter is de beslissing van het kerkelijk gezag een andere geweest dat men zich had voorgesteld en Wij kunnen het Ons goed indenken, dat zulks vooral na zooveel moeite en arbeid zeer pijnlijk moet geweest zijn. Zelfs kunnen Wij het billijken dat men nogmaals een poging deed, om te voorkomen dat alle inspanning te vergeefs zou zijn.

Maar nadat eenmaal de beslissing definitief was geworden, hadden Wij toch ongetwijfeld mogen verwachten, dat allen zich zouden neerleggen bij deze beslissing, al was het dan ook met eenige moeite, en dat bijgevolg het comité van actie, als geen reden van bestaan meer hebbende, zou zijn opgeheven.

Echter is zulks blijkbaar niet het geval, hetgeen Wij ten zeerste betreuen.

Immers in het bewustzijn van Onze verantwoordelijkheid tegenover God, aan Wien Wij eenmaal rekenschap zullen moeten afleggen (wie weet, hoe spoedig reeds!), hebben Wij gemeend niet te moeten medewerken aan de totstandkoming van een eigen kerk te Haarzuilens, aangezien Wij van oordeel waren, dat zulks niet in het belang was van de parochie Vleuten.

Welnu, waar de Bisschoppen door den H. Geest geroepen zijn de Kerk Gods te besturen en Wij door den H. Stoel geplaatst zijn onder de Bestuurders van Gods Kerk, daar rust op Ons de

gewetensplicht die beslissingen te nemen, waardoor naar Ons gevoelen het best de geestelijke belangen van alle aan Onze zorgen toevertrouwde geloovigen worden behartigd.

Maar dan rust ook op degenen over wie Wij zijn gesteld, de plicht van onderwerping en gehoorzaamheid aan de eenmaal gevallen eindbeslissingen. Immers wanneer Christus Zijn Kerk zoo heeft ingericht dat sommigen in overheid zijn gesteld en anderen onderdanen zijn, dan is het tegen den wil van Jezus Christus zelf, indien de onderdanen de bepalingen en besluiten der overheid zouden weerstreven.

Wij vertrouwen dan ook dat van nu af allen zonder uitzondering zich zullen neerleggen bij de genomen beslissing en dat geen uwer in het vervolg nog zijn steun zal geven aan een actie, die, hoe goed misschien bedoeld, in strijd is met de uiteindelijke beslissing Uwer kerkelijke overheid en dientengevolge onverenigbaar met de aan het kerkelijk gezag verschuldigde gehoorzaamheid.

En zal dit Ons schrijven op den eerstvolgenden Zondag na dagteekening dezes in de parochiekerk van Vleuten onder alle vastgestelde diensten van den preekstoel worden voorgelezen.

De geest van verzet was niet gebroken. Het comité besloot de actie onverminderd voort te zetten en door middel van een enquête onder alle katholieken boven de 18 jaar na te gaan of zij daar vóór of tegen waren. Op de vergadering van 6 augustus 1935 bestudeerde men de uitslag van het onderzoek. Er waren 271 formulieren uitgegeven en die waren ook alle terugontvangen. Vóór stemden 201 katholieken, tegen 29, terwijl 41 zich van stemming hadden onthouden.

VERKLARING

..... wonende te
Haarzuilens, verklaart zich ^{voor *)} _{tegen *)} het doorgaan met de actie, gevoerd door het comité voor het verkrijgen van een eigen kerk te Haarzuilens.

HAARZUILENS, Augustus 1935.

*) Doorhalen wat men niet wenscht.

De stemkaart van augustus 1935

Gesterkt besloot men aan de aartsbisschop en de pastoor exemplaren te sturen van de uitgegane circulaire en de stemkaart, alsmede de uitslag van de stemming. Het comité van actie zou voortaan gaan heten „comité uit de katholieken van Haarzuilens ter verkrijging van een eigen kerk”.

De afloop

Toch verwaterde de zaak snel. In 1936 werd slechts tweemaal vergaderd, in 1937 éénmaal. Voorzitter de Greef en secretaris Versteeg trachtten hun mede-comitéleden tot wat meer activiteit aan te sporen. Zij meldden dat er inmiddels ca f 1.000,- in kas was en dat hen van verschillende zijden was aangeraden bij den nieuwen bisschop nog eens een kans te wagen om over onze zaak te schrijven of te gaan spreken. Monseigneur De Jong schijnt een geheel ander kerkvorst te zijn dan zijn voorganger Jansen.

De vergadering van 28 januari 1938 (de enige in dat jaar)

Aartsbisschop J. de Jong

besloot inderdaad tot het schrijven van een brief aan aartsbisschop de Jong. Vanzelfsprekend werd daarop nooit antwoord ontvangen. Men ging accoord met een voorstel van H. de Greef om aan H.G. Dijkers te vragen of hij lid van de commissie wilde worden en men stelde een circulaire aan de katholieken van Haarzuilens op, waarin de stand van zaken werd uiteengezet.

De laatste vergadering vóór de oorlog was op 17 mei 1939 in de raadzaal te Haarzuilens en uit de notulen daarvan blijkt eigenlijk nog niets van een op handen zijnde stopzetting van de activiteiten. Vermoedelijk echter hebben de oorlogsjaren de gemoederen gesust en kwam men na die tijd al snel tot de conclusie dat de „Commissie uit de Katholieken van Haarzuilens ter verkrijging van een eigen Kerk” geen reden van bestaan meer had.

Op 5 februari 1947 vergaderde het „voormalig” comité in het café van de weduwe M.A. Versteeg. Van die vergadering zijn geen notulen bewaard, maar men besloot kennelijk het gespaarde geld terug te betalen aan degenen die het in de loop der jaren hadden bijeengebracht. Dat laatste

geschiedde in de maand april aan 78 mensen; de bedragen varieerden van f 0,50 tot f 70,75. Er was inderdaad zeer nauwkeurig boekgehouden.

Het boekje van de Boerenleenbank vermeldde een saldo van f. 1.888,35 en dat was 40 jaar geleden nog een heel bedrag. Omdat echter de maatregelen in het kader van de naoorlogse geldzuivering van kracht waren, was een gedeelte van het geld, te weten f 364,75, geblokkeerd.

Men verdeelde f 1.498,-. Wat er overbleef, zou worden gevoegd bij het geblokkeerde bedrag, hetwelk na het eventueel vrijkomen voor een of ander doel bestemd zou worden".

Nieuw vuur

Meuffrouw A. de Greef

Begin februari 1953 vergaderde het schoolbestuur te Haarzuilens. Het was, om precies te zijn, op de avond van de grote watersnoodramp. Men was zeer onder de indruk van het natuurgeweld en in die gemoedstoestand kwam als het ware vanzelf de vraag weer op of het nu toch echt niet mogelijk zou zijn zo niet alle, dan toch enkele godsdienstplichten te vervullen binnen de veilige beslotenheid van het eigen dorp. Een gerede aanleiding daartoe was ook dat in de kerken op 3 februari de zogenaamde Blasiuszegen zou worden gegeven.

Pastoor Beutener was nu niet direct enthousiast, maar kapelaan Hesselink voelde er wel wat voor.

Echt goed op gang kwam de zaak toch niet en er vormde zich na enkele jaren een nieuw comité. Dat werd gevormd door J. Versteeg, voorzitter, A. IJst, secretaris, meuffrouw A. de Greef, W. A. G. Witmer, C. van Zijl en L. Broekhuijse. Men schreef op 6 maart 1962 weer een brief naar de bisschop. Dat was nu Bernardus Johannes Alfrink. Helaas heb ik deze brief niet kunnen achterhalen.

De commissie verzekerde zich van een adviseur van buiten de eigen parochie. Dat was Dr P. de Bruin, pastoor te Kockengen. Van deze adviseur kreeg IJst in januari 1963

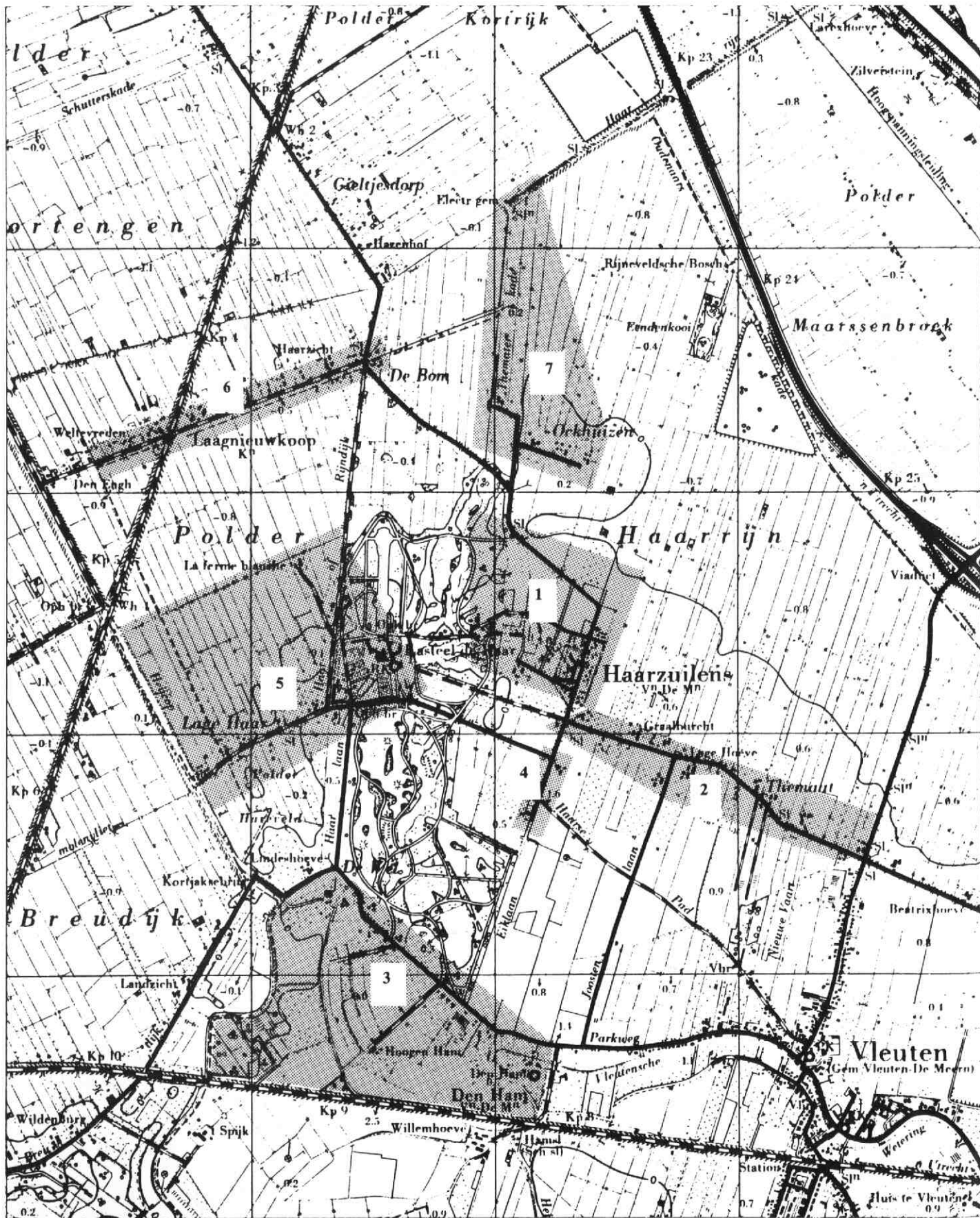
L. Broekhuijse

bericht dat hij op een bijeenkomst met de bisschop de kerk te Haarzuilens ter sprake had gebracht, maar daarop geen reactie had gehad.

In februari kwam er bij de secretaris een brief binnen, gedateerd 19 februari 1963, van Dr J. C. J. M. Poell, de algemeen-econoom van het Aartsbisdom Utrecht:

W.A.G. Witmer

In de jaren zestig maakte het comité, op verzoek van Dr J.C.J.M. Poell, een kaart waarop de spreiding van de gelovigen stond aangegeven. In het totaal ging het om 724 katholieken, die konden worden verdeeld in een aantal groepen:

1 Dorp	414	4 Eikslaan	21	6 Laagnieuwkoop	21
2 Thematerweg	92	5 Lage Haar	94	7 Ockhuizen	23
3 Parkweg	59				

Door deze moge ik U, als secretaris ad hoc, namens Zijne Eminentie de Aartsbisschop antwoorden op het schrijven van 6 maart 1962 over de zielzorgbelangen van de in- en omwoners van Haarzuilens.

De minder gunstige situatie voor uw kleine gemeenschap had en heeft de volle aandacht en belangstelling van Zijne Eminentie en wordt ook door anderen met aandacht gevolgd en bestudeerd.

De Aartsbisschop acht thans de tijd nog niet rijp om een beslissing te nemen, noch ook om enige toezegging te doen.

Is er, binnenkort of op den duur, een uitbreiding in of bij Haarzuilens te verwachten? En kunt U misschien — deze vraag van mij-persoonlijk moge geen verwachtingen wekken — op een niet al te kleine Schets(kaart)-op-schaal aangeven waar de katholieken wonen en hoeveel zielen dit telkens zijn?

Het spijt me U geen beter bericht te kunnen geven.

De bisschop had dus weer ruim de tijd genomen. Nu was dat niet zo verwonderlijk. Hij had het druk met het Tweede Vaticaans Concilie (1962 - 1965), waarna hem nog meer werk wachtte voor het daaropvolgende Pastoraal Concilie (1966 - 1970). Hij antwoordde ook niet zelf, maar liet het zijn secretaris doen.

Het antwoord was in feite net zo negatief als dat van bisschop Jansen in 1934, maar de toon was aanmerkelijk milder. Zelfs voegde Poell, persoonlijk en geheel vrijblijvend, nog een soort „ontsnappingsclausule” in door te informeren naar een in de toekomst te verwachten dorpsuitbereiding

Een goede zet deed hij door om een kaart te vragen, waarop aangegeven moest worden waar de katholieken woonden en hoeveel zielen dit telkens waren. Die kaart werd inderdaad gemaakt, maar ik weet niet of zij de bisschop ooit bereikte. Een exemplaar ervan bevindt zich in het door ons ontvangen dossier.

De eigen kerk bleef een droombeeld. Maar toch was er het een en ander veranderd. De lokale kerkelijke overheid was makkelijker geworden en ook zelfstandiger. Bovendien nam het aandeel van de leek in „zijn” kerkelijke organisatie steeds toe. Toen in februari 1965 de nieuwe kleuterschool Het Kleuterparadijs in gebruik werd genomen beschikte Haarzuilens over een ruimte die gemakkelijk geschikt was te maken voor kerkelijke activiteiten.

Overigens moet uitdrukkelijk worden vastgesteld dat de daar ontwikkelde activiteiten, strikt genomen, uitsluitend voor de schoolkinderen bedoeld waren. De eigen-kerk-gedachte had er nauwelijks mee te maken en ook het bovengenoemde comité had er geen bemoeienis mee.

De zogenaamde „schoolmissen” in de kerk te Vleuten werden door de Haarse kinderen slecht bezocht. Daarom werd besloten die voortaan ook in de school te Haarzuilens op te dragen, de ene week voor de klassen 1 t/m 3 en de andere week voor de klassen 4 t/m 6. Daarbij waren ook andere dorpsgenoten welkom als de kerkgang naar Vleuten voor hen te bezwaarlijk was. Meermalen vierde men het feest van de eerste H. Communie, het zogenaamd klein-aannemen. Zelfs vond er driemaal een doopplechtigheid plaats, de eerste keer op 24 maart 1968. De dopeling heette Margaretha Cecilia Julia van Zuijlen.

Deze activiteiten, die een einde namen rond 1975, hadden geen verdere strekking dan „het brengen van de kerk onder de mensen, in casu de schoolkinderen”.

De doop van Margaretha Cecilia Julia van Zuijlen in het Kleuterkas-teel te Haarzuilens op 24 maart 1968. Zij is een dochter van Adrianus Johannes van Zuijlen en Maria Hendrina Veldkamp en zij wordt ten doop gehouden door haar tante Truus Veldkamp. Links op de achtergrond de heer en mevrouw Witmer en juffrouw Bouman, de kleuterleidster.

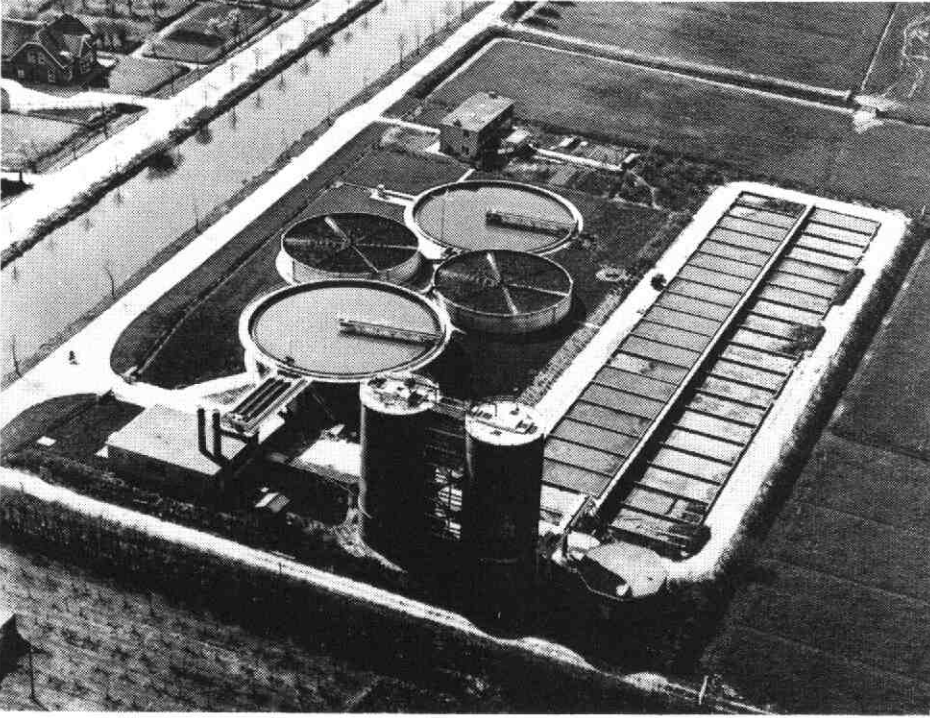
Liquidatie van het fonds

Zoals ik eerder vertelde, was er in 1947, na de terugbetaling van het gespaarde geld, nog iets op het spaarbankboekje blijven staan (i.c. f 390,35 voor de goede rekenaars), waarvan het grootste deel was geblokkeerd. Van een deel van het geld liet men later een klok aanbrengen in de gevel van 't Wapen van Haarzuilens. Die klok heeft — o ironie — nooit goed willen lopen. Wat er nog overbleef werd in 1972 overhandigd aan het schoolhoofd L.A. Verleun, om er na de verbouwing van zijn school iets voor de kinderen mee te doen.

Bronnen

Dossier „Commissie Eigen Kerk”, in het bezit van de Historische Vereniging Vleuten-De Meern-Haarzuilens
 Archief Aartsbisdom Utrecht
 Mededelingen van de heren L.A. Verleun te Vleuten, W.A.G. Witmer te De Meern en A.J. van Zuijlen te Haarzuilens.

Een dorp verandert

Een ander luchtaanzicht van de rioolwaterzuiveringsinstallatie met een beter gezicht op de beregeningsbassins en de droogbakken.

Voorzover U het nog niet weet vertel ik het hier nog eens: tussen 1965 en 1972 heb ik als filmer-fotograaf van de Grontmij (mijn werkgever in De Bilt) tientallen luchtfoto's gemaakt van Grontmij-objecten in onze gemeente: de rioolwaterzuiveringsinstallatie aan de Zandweg en de sportvelden langs de Euro-

paweg. Telkens kon ik, na overleg met mijn piloot, een extra bochtje maken boven een wijk of zo van Vleuten. Daarom heb ik, naast de verplichte Grontmij-objecten, enkele malen een hoekje van ons dorp vanuit de lucht apart kunnen fotograferen.

Een ander luchtaanzicht van de zui-

De raadsselfoto uit het maartnummer van dit jaar heeft niet tot veler verbeelding gesproken. Ik kreeg drie reacties waarvan er één helemaal fout zat: „Ik denk dat het iets met de tuinders te maken heeft, een apart soort kas of zo ...”.

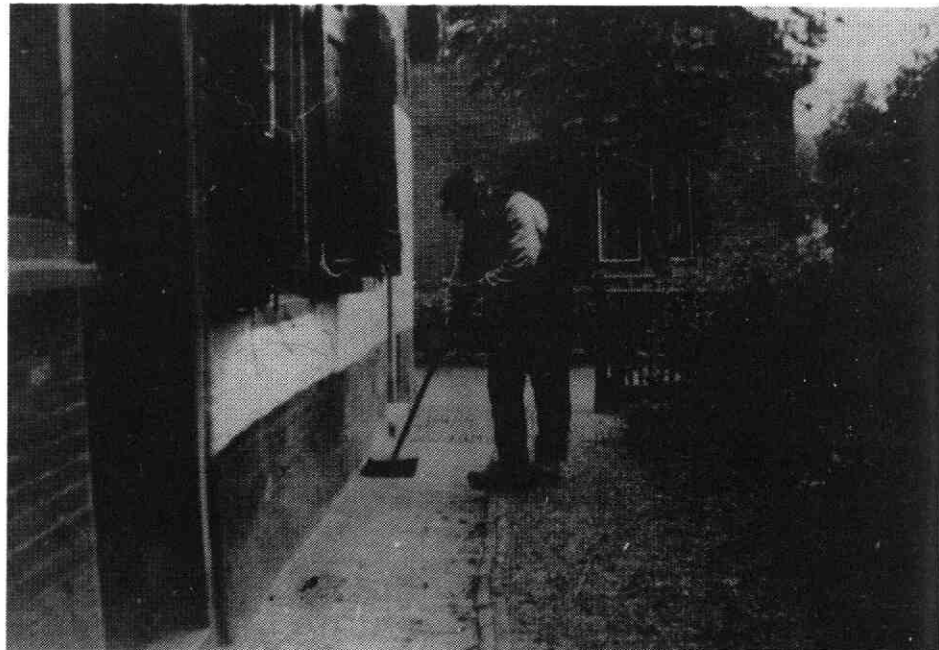
Teun Bruntink uit Vleuten schreef me: „De raadsselfoto in het eerste nummer van 1990 is een luchtfoto van de waterzuiveringsinstallatie aan de Zandweg. De auto rijdt langs de Oude Rijn”. Hij had het goed al had hij misschien beter kunnen zeggen: „de auto rijdt op de Zandweg”.

De volledigste reactie kregen we van Frans Beusker, wonende in de Prins Bernhardstraat te Vleuten: „De raadsselfoto maart 1990 is volgens mij de rioolwaterzuiveringsinstallatie in 1964 gereed gekomen. De bouw heeft ongeveer 4 jaar geduurd”.

veringsinstallatie dat ik enkele weken later maakte, laat wel duidelijk zien dat de raadsselfoto de twee beregeningsbassins voorstelde met enkele bezinkingsbakken. Tot zover de laatste raadsselfoto.

Den Hamstraat

We komen nog even terug op de verdwenen huizen aan het begin van de Den Hamstraat. Van Arie Goudappel, die op de gekste ogenblikken met een interessante foto of een goede herinnering komt opdraven, kregen we de twee hierbij gereproduceerde foto's. De eerste stelt Giel (Chiel?) de Klein voor die het straatje veegt voor het wat naar achteren gelegen huisje met het rieten dak dat omstreeks 1949 werd bewoond door de familie Teunissen. Maar rond 1936 woonden daar Giel de Klein (de naam kan verkeerd gespeld zijn) en Jannetje Mastwijk, een zuster van de vader van slager Mastwijk. Op de tweede foto poseren ze samen, waarschijnlijk op dezelfde dag in 1936, in de voortuin van hun huis.

Chiel de Klein veegt in 1936 het straatje voor zijn huis.

Lieve lezers, blader eens terug naar het septembernummer van 1989, bladzijde 745 derde kolom, regel 25 en 26. Het echtpaar De Klein-Mastwijk heb ik daar al genoemd, zonder jaartal. Nu weten we dat dat omstreeks 1936 is geweest.

Waar ze meer dan 50 jaar geleden gestaan hebben, valt ook in 1990 nog precies aan te wijzen. Op de achtergrond zien we de voorgevel van het lage witte huisje aan de noordzijde van de Den Hamstraat, dat juist dit voorjaar, na een flinke renovatiebeurt, door een jong stel is betrokken. Chiel en Jannetje stonden op een plek die nu ligt in de voortuin van dominee J. van der Schans.

Van Jannetje Mastwijk wist Arie nog te vertellen dat ze iedere zondag ter kerke ging met een uit haar huis meegebrachte warme stoof.

Chiel de Klein en Jannetje Mastwijk poseren in 1936 in de voortuin van hun huis.

Hè-hè, eindelijk. Eindelijk hebben we eens een oudere foto ontvangen uit De Meern. Het betreft hier twee zakenpanden die nogal centraal in het dorp hebben gestaan. Op de voorgevels stond uiteraard opvallend en trots de naam vermeld maar daar hebben we een beetje vervelend mee gedaan.

Het moeten vooral de oudere en oorspronkelijke Meernenezen zijn die deze panden thuis kunnen brengen.

We zijn reuze benieuwd naar uw reacties.

De herberg Het Fortuyn te De Meern

door

Dr D.W. Gravendeel

De Geheym-schryver van Staat en Kerke der Vereenigde Nederlanden meldt in 1760 van De Meern: *Dit Dorp is zeer lustig en vermakelyk Westwaarts gelegen, aan den Ouden Rhyn of Leydsche Vaart, een uur gaans van de Stad Utrecht, en bestaat in omtrent 12 Huysen, behalven de Boerderyen. Het heeft voornamelyk de Landbouw en Veehoederye tot een Hooftneering, daar by de Inwoonders een vergenoegt leven genieten.*

Ik laat de verdere, door hem als vermeldenswaard beschouwde mededelingen betreffende De Meern hier buiten beschouwing, behalve de laatste: *Men heeft te De Meern maar één Herberg, genaamt het Fortuyn, daar men wel te eeten en te drinken kan krygen, dog of men daar ook menschen wel Logeert, bekennen wy niet te weeten.*

De vraag is of er nog iets van de geschiedenis van die herberg boven water te brengen valt. Curieus is nu dat Jac. de Bruijn in zijn boek „De Hervormde Gemeente De Meern” (1977) ons de eerste bouwstenen voor het verhaal aanreikt.

De kapel „op die Maern”

Verondersteld wordt dat één van de Heren van Nijveelt op De Meern vóór 1480 een huiskapel heeft gesticht. Ik laat in het midden of dat inderdaad zo is of althans bewezen kan worden, maar zeker is dat de van Nijvelts in de kapel een vicarie onderhielden, waarvan zij patroon en collateur waren. Zij hadden die vicarie dus gefundeerd of de rechten van de stichter verkregen en zij hadden ook het recht van benoeming van de vicaris of kapelaan, die het altaar van de vicarie moest bedienen. Dat altaar was gewijd aan Sint Antonius.

Wij komen het een en ander van de vroege geschiedenis van De Meern te weten dankzij een „burenruzie”, door Jac. de Bruijn in ons Tijdschrift van 1981 (het eerste nummer!) beschreven onder de titel „Een pachtboer met courage te De Meern”.

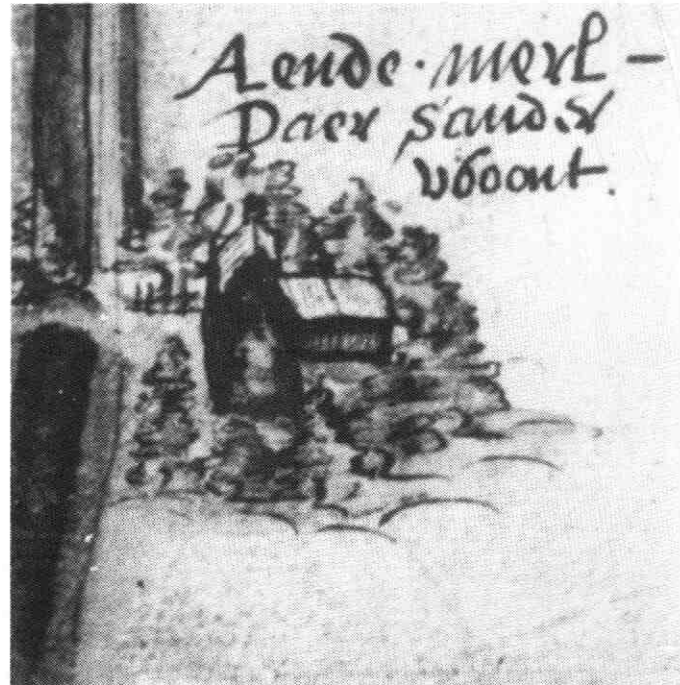
Op 25 maart 1594 kan ons verhaal dan beginnen.

Wij Walraven van Brederoede, Heere tot Brederoede, Vrijheer tot Vijanen ende Ameijde ende als Heer van Nijveelt, patroon ende collatuer van seeckre Vicarie van Ste Anthonis aen den Meern bij Utrecht, doen kondt ende bekennen voor ons ende onsen nacomelingen, bij believen van Mr Willem Quirijs van de Goije, vicaris ende possessuer der selver vicarie, in eenen ewigen erffpacht gegeven te hebben ende geven bij desen Alexander Cornelissen, wonende aen de Meern, voor hem, sijnen erven ende nacomelingen, een hujs ende bogaert, staende ende gelegen aen de Meern bij de Meernbrugge, groot ontrent eenen halven mergen lants gemeen met sestalf (vijf-eneenhalf) mergen lants daer noortwärts achter aenleggende, mede aen de voornoemde Vicarie behoorende, daer 't Convent van de Wittevrouwen oostwärts boven ende Mr Jan de Maan ofte sijns actie hebbende westwärts beneden naest gelant sijn, sulcx de voorsz. Alexander Cornelissen ende sijn ouders die van outs altijts tot noch toe gebruijckt hebben, enz.

Mr Willem Quirijs van de Goije was dus de toenmalige vicaris/kapelaan. Dat hij ook „possessuer” (possesseur) werd genoemd, betekent niet dat hij tevens de eige-

naar van de vicarie was. Hij had er de inkomsten uit en moest voor het onderhoud zorgen.

Ons interesseert in het bijzonder het wedervaren van Alexander Cornelissen, of Sander, zoals hij meestentijds werd genoemd.

Sander Cornelissen was een belangrijk man in De Meern. Toen de landmeter Jan Rutgersz. van den Berch in oktober 1599 enkele percelen land in de Vleuterweide in kaart moest brengen, schreef hij als oriëntatiepunt linksonder op zijn kaart: Aen de Mere - daer Sander woont. De donkere band links is de tegenwoordige Leidse Rijn, waarover de Meernbrug. De lichtere band rechts daarvan is de Zandweg. Het vrij hoge gebouw is het „capelligjen”. Het naar rechts uitstekende bouwsel moet het „schoolhuis” zijn of anders wellicht de reeds door Sander tot wagenshuur-bakhuis verbouwde resten daarvan.

Sander Cornelissen

Vrij snel nadat Sander z'n erfpacht was aangegaan, moet hij begonnen zijn met het uitbreiden van z'n gebied, wat tenslotte leidde tot een proces. De getuigenverklaringen, die daarbij werden afgelegd, leren ons een heleboel.

Tussen de kapel en de boerderij van Sander had ooit een huisje gestaan van twee kamers groot. Dat huisje diende tot verblijf van de vicaris. Het werd ook schoolhuis genoemd. Tussen de kapel en het huisje was een vrije, beheinde ruimte voor de passanten en om een lijk om te dragen ten tijde van een begrafenis.

Tengevolge van de Reformatie stonden kapel en schoolhuis leeg en daar maakte Sander handig gebruik van. Hij eigende zich het schoolhuis toe en bouwde z'n eigen wagenschuur-bakhuis vast aan de kapel.

Een getuige verklaarde zeker te weten dat Sanders ouders vanuit de boomgaard geen wagenweg als uitgang hadden, *doch gemeen met de tapperij*. En hiermee weten wij dan weer zeker dat er vóór 1600 al een herberg was op die plaats.

Sander Cornelissen had uit een eerder huwelijk twee kinderen, Cornelis en Claesgen. Hij hertrouwde met Petergen Claesse, uit welk huwelijk drie kinderen bekend zijn, namelijk Claes, Hillichgen en Marrichgen.

Sander overleed vóór 1604 en Petergen hertrouwde met Peter Willemsz. van Bijlevelt. Zij overleed in 1627.

Het echtpaar Peter Willemsz. en Petergen Claesse leende op 14 oktober 1620 van Jan van Oort, *drossaert aen de Vaert*, f 600,--. Zij gaven als onderpand *haerluijder Huijsinge ende Hoffsteede, bergen ende Schuijren, met alle sijne toebehooren, soe 't selve bij haerluijden jegenwoordich bewoont wort, staende in desen Gerechte aen de Meern, daer Cornelis Jacobszoon westwaerts ende het Capelligjen aen de Meern oostwaerts naest gelegen sijn, mitsgaders noch enen mergen bouwlants, leggende ontrent het Cruijs op het Sant*.

Het Cruijs op het Sant herinnerde aan het gevecht op de Woerd in 1301, tegen de Hollanders, waarbij de Utrechtse bisschop Willem van Mechelen sneuvelde. Ook hierover schreef Jac. de Bruijn in ons Tijdschrift (1981, II): Veldslag op de Woerd.

In het gerechtsboek waarin bovenbedoelde schuldbrief is genotuleerd, staat in de marge dat Hendrick van Bijlevelt op 1 november 1731 het gekwiteerde origineel toonde. Tot dan toe had dus de hypotheek op het goed gerust.

Het jaar 1638 brengt ons weer een stapje verder. Blijkbaar was Marrichgen, dochter uit het huwelijk tussen Sander Corneliisen en Petergen Claesse, „in zaken” gebleven. Zij was eerst getrouwd met Cozijn Adriaensz. en daarna met Jan Ghijsbertsz. van Rietvelt. Op 21 mei 1638 regelde zij haar schuld aan Cornelis Hendricksz. van Thiel, *borger ende mautmaecker te Utrecht*. Zij was hem f1.692.04.08 schuldig *ter saecke van geleverd mout, 't welck bij haer 't haerder goeden contentemente was ontfangen*. Er was 't een en ander te verrekenen en de vordering werd afge maakt op f 1.125,--, waarvan zij f 25,-- contant betaalde.

Een brouwerij in De Meern!

De bovengenoemde leverantie van mout bracht ons natuurlijk al op het spoor, maar de nu volgende ter sprake komende acten maken het vermoeden tot zekerheid. De Meern had ooit een brouwerij en dat is toch wel opmerke-

lijk voor een gehucht dat in 1760 nog maar 12 huizen telde.

Op 22 mei 1641 kwam het tot een nieuwe regeling. Marrichgen en Jan verbonden hypothecair *seeckere haerluijder Huijsinge, Brouwerije ende Boomgaerd, staende ende gelegen aen de noordsijde van de Meern, bij de Meernbrugge, groot omtrent een halve mergen lants, daer Aelbert Aertsz. de Licht oostwaerts ende de weduwe ende erfgenaemen van Mr Steven Hessels westwaerts naest gelegen sijn*.

De vordering kwam in handen van Hermina van Tiel (dochter van Cornelis Hendricksz.), in 1661 weduwe van Mr Henrick Wilhelmsz. van Nijenrode, in leven *advocaet 's Hooffs van Utrecht*. Zij stond op 28 februari van dat jaar aan de voogd van haar kinderen af onder andere een *plechtbrief* (een plechtbrief of plichtbrief is een gerechtsbrief, opgemaakt van de erkenning in rechte van een schuld) *van elff hondert guldens op de Huijsinge ende Brouwerije van de weduwe van Jan Gijsbertsz. van Rietfelt aen de Meern*.

Op 24 februari 1666 transporteerde Marijchje Sanders, eerst weduwe van Cosijn Adriaensz. Meerlo, laatst weduwe van Jan Gijsbertsz. van Rietveld, aan Gijsbert van Beeck, *borger ende corncooper te Utrecht, seeckere Huijsinge, Berch, schuij, Brouwhuijs* (brouwerij) *ende Brouwgetouw* (benodigdheden voor het brouwen), *mitsgaders seeckere Bomgert achter de voorschreve Huijsinge, groot omtrent een halff mergen, staende ende gelegen aen de Meern bij de Brug, daer oostwaerts den Convente van de Wittevrouwen ende westwaerts Mr Jan de Man, in sulcker voegen als de voorschreve Huijsinge, Berch, schuij, Brouwhuijs ende Bomgert jegenwoordich bij de comparante bewoont ende gebruijct wort*.

Er rustten nog wel twee hypotheeken op, te weten één van f 600,-- ten behoeve van Johan van Mansfelt, Raet in de Vroetschap ende Schepen der Stadt, en één van f 1.100,-- ten behoeve van de ons reeds bekende Cornelis Hendricksz. van Thiel.

Van Bijlevelt

Op 29 maart 1765 - dus in dezelfde tijd als waarin de Geheym-schryver zijn mededelingen doet - maakten de Vleutense brouwer Johannes Cornelis van Bijlevelt en zijn vrouw Yda Eycken hun testament. Zij legateerden aan hun zoon Willem Hendrik *een Huijsinge en Herberge het Fortuyn, met bergh, schuer en boomgaard, gelegen aan De Meern, bewoont door de weduwe van Jan van Schalkwijk*.

Hoe was Johannes Cornelis eraan gekomen? Dat moet zijn gebeurd door erfenis van zijn moeder Cornelia van Aelst en wel als volgt.

Op 3 februari 1676 vond een openbare verkoop plaats van een door Gijsbert van Beeck, *borger en wijncooper te Utrecht*, nagelaten goed. Het betrof *sekere Huijsinge, bergh, schuer en Bouwhuijs, van outs geweest sijnde een Brouwerije ende Herberge, met een Boomgaard daerachter aengelegen, groot omtrent een halff morgen, gelegen aen De Meern*. Koper was Cornelis Wernards van den Bosch, Mr schoenmaker te De Meern.

Van den Bosch splitste de zaak. Op 7 november 1691 gaf hij het westelijk deel, *seeckere Huijsinge ende erva*, aan zijn zoon Jan Corneliszoon van den Bosch ten huwelijk mee en op 10 september 1700 verkocht hij het oostelijk deel aan Maria Hollaer, weduwe van Johan van Aelst, in leven notaris te Utrecht en schout van Vleuten en De Meern.

Maria Hollaer kocht *sekere Huijsinge, bergh, schuijz ende bouwhuijs, van outs geweest sijnde een Brouwerij ende Herberge, met den Boomgaert daer achter gelegen, groot omtrent een half morgen, staende ende gelegen aan De Meern onder den Gerechte van Vleuten.*

Uit het huwelijk van Johan van Aelst en Maria Hollaer was een dochter Cornelia geboren. Deze trouwde op 15 oktober 1700 te Vleuten met de Vleutense brouwer Hendrik Willemszoon van Bijlevelt, uit welk huwelijk Johannes Cornelis werd geboren.

Verhuur

Op 9 november 1715 was Arie Govertszoon van den IJssel, wonende *aan De Meern*, aan Hendrik van Bijlevelt, brouwer te Vleuten, *eene merckelijcke somme van penningen verschuldigt ter sake van leverantiën van bieren, van tijd tot tijd aan hem gedaan.* Arie was niet in staat die schuld te betalen en had daarom een inventaris laten maken *van alle sijne meubilaire (roerende) goederen.* De waarde ervan was getaxeerd op 634 gulden en 17 stuivers. Hij bood van Bijlevelt een en ander aan, in mindering op diens vordering, en zag tevens af van de verdere *hure die hij aan de huijsinge van hem Bijlevelt, staande aan De Meern, hadde, alsoo hij deselve bereijts verlaten en sijn woonplaats genomen heeft in de vogelkoij van Joffrouwe Stalpaart van der Molen op Heycop.* Van Bijlevelt nam het aanbod aan en verhuurde een week later het huis aan Arie's zoon Jacobus en wel voor zes jaar. Het was een *huijsinge, erve en boomgaert met berg en schuur, staande binnen den dorpe De Meern.*

Dertien jaar later, op 9 maart 1728 was Frederick van Oostrum in dezelfde positie. Ook hij was Hendrik van Bijlevelt *een merckelijcke somme van penningen verschuldigt ter sake van leverantiën van bieren, huijshueren ende logiesgelt van tijd tot tijd aan hem gedaan* en ook hij had een inventaris van zijn roerende goederen laten maken. De waarde was bepaald op 715 gulden. Van Bijlevelt accepteerde de goederen in mindering op zijn vordering en Frederick verliet het aan zijn schuldeiser toebehorende huis, staande *aen De Meern.* Hij nam zijn intrek bij de weduwe van Jan Corneliszoon van den Bosch. Dat was dus zijn buurvrouw.

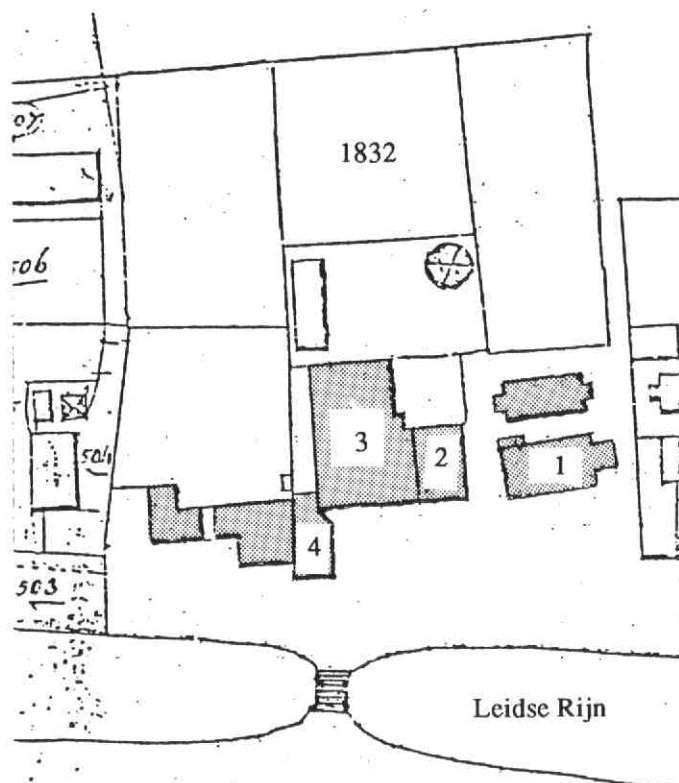
In 1743 waren de schoenmaker Jan Corneliszoon van den Bosch en zijn vrouw Catharina Frederiks Voorhout beiden overleden en de erfgenamen veilden enige roerende en onroerende goederen. De veiling vond plaats *ten huijse van Johannes van Schalkwijk, hospes aan De Meern.* Dat moet dus in de herberg het Fortuyn zijn geweest.

Eén van de geveilde onroerende objecten was *een huijsinge, erve en grond, staande en gelegen aan De Meern onder den geregte van Vleuten, aan de noordsijde der Steenstrate tegenover den brug, streckende van dezelve Steenstrate tot aan het erff van de Heer Hendrik van Bijlevelt, daar oostwaarts gemelde strate en de Heer van Bijlevelt naast geland sijn.* Koper was Jacob Hollaer.

Dit moet het pand zijn geweest dat Cornelis Wernards van den Bosch ten huwelijk had meegegeven aan zijn zoon Jan.

Van Schalkwijk

Op 19 april 1786 verkocht Willem Hendrik van Bijlevelt, brouwer te Vleuten, aan Gerrit van Schalkwijk *een*

Kadastrale toestand ten noorden van de Meernbrug in 1832. 1 De oude Hervormde kerk. 2 Het oude schoolmeestershuis. 3 De boerderij van de landbouwer-tapper Gerardus Albertus van Dorsten. 4 De winkel van de weduwe van Wijnand van den Brink.

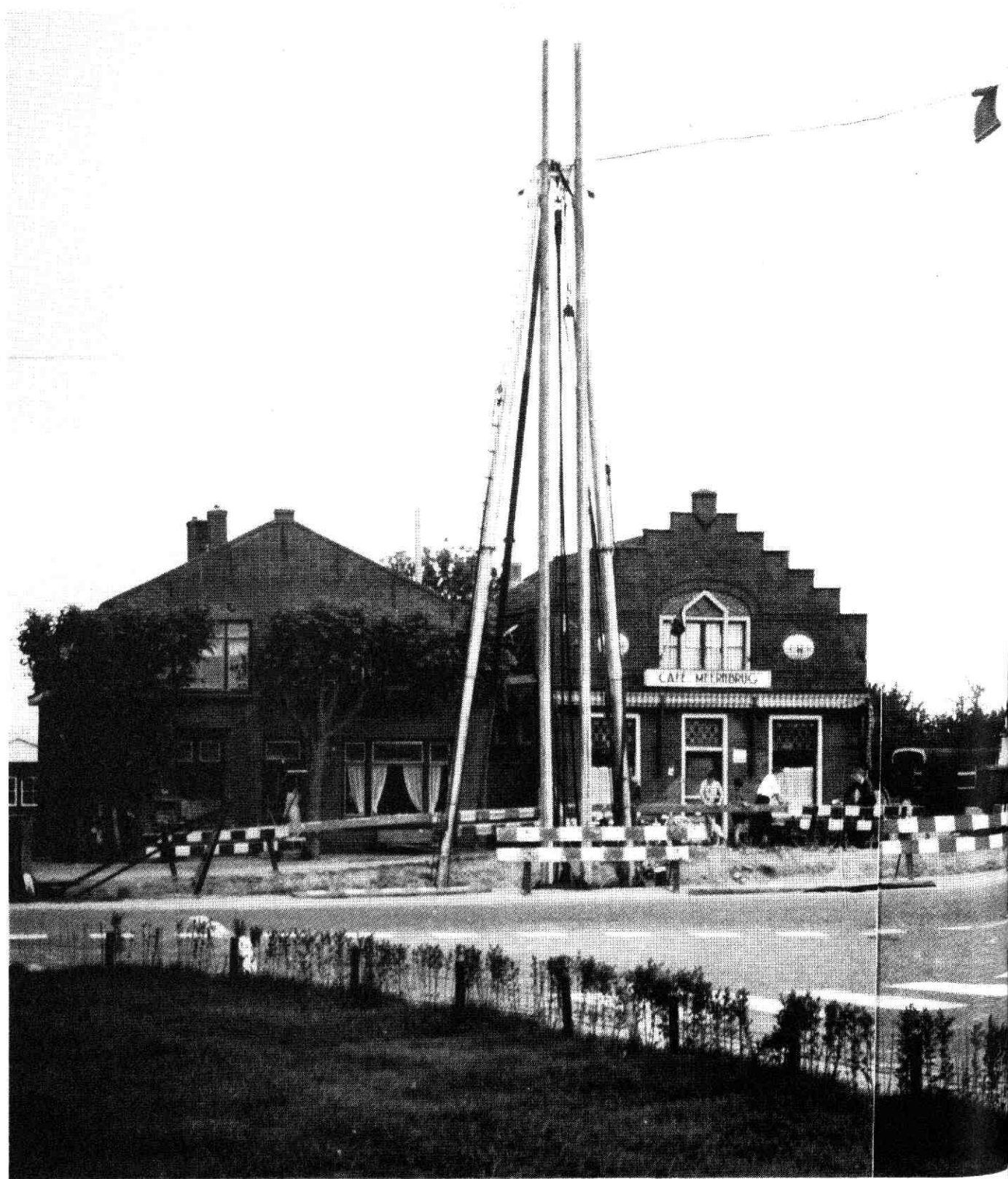
huijsinge en erve met bergen en schuur ende daar aan behoorende grond, te samen groot een halve morgen, staande ende gelegen aan De Meern bij de brug, streckende voor uit het water genaamt de Lange Vliet noordwaarts op over de straat tot aan de weduwe van Jacobus van Berkestein, daar ten oosten de kostershuzinge en ten westen Wijnand van den Brink naast gelegen sijn.

Voor Gerrit en de na hem komende bezitters gold de bijzondere bepaling dat zij *gehouden en verpligt zullen sijn het bier hetwelke zij zoo tot de Tapneering als hun gebruik nodig hebben, uit de Brouwerij te Vleuten te neemen.*

Er was een relatie tussen de families van Bijlevelt en van Schalkwijk. Willem Hendrik's zoon Johannes Hendrikus Josephus zou in 1803 trouwen met Gerrit's dochter Cornelia.

Op 29 mei 1807 waren Gerrit van Schalkwijk en zijn vrouw Maria Peek beiden overleden en de kinderen besloten de boedel te scheiden. Er waren vijf kinderen: Johannes, Geertruida, getrouwd met Johannes Hendrikus Josephus van Bijlevelt, Jan, Cornelia, getrouwd met Hermanus Verhoef en de nog minderjarige Coenraad.

Alle onroerende goederen gingen naar Jan en deze kreeg, behalve ruim 17 morgen bouw-, wei- en hooiland, ook *een Huijsinge en Erve met Bergen en Schuur en de daaraan behorende grond, te zamen groot een halve morgen, staande en gelegen aan De Meern, onder den Gerechte van Vleuten, bij de Brug.* De oude verplichting, het bier zo tot de tapnering als voor eigen gebruik benodigd uit de brouwerij te Vleuten te nemen, bleef bestaan.

Een foto uit 1960, genomen in de zomer, op een rustige zondagmorgen. Er was heel wat overhoop gehaald om van de Meerndijk een doorgaande verbinding te maken. De huizen op de oostelijke (Wapen van Gouda) en westelijke hoek van de Meerndijk waren afgebroken en de Meernbrug was gesloopt om plaats te maken voor een nieuwe, beweegbare brug. Bijna waren De Meerndijk noord en- zuid van elkaar gescheiden; er was op dat moment alleen een noodbrug voor voetgangers.

Aan de overkant van de Leidse Rijn werd de Castellumlaan aangelegd. Op de foto staan het Groene Kruis gebouw en het café Meernbrug (café van Straten) nog overeind maar daar tussenin is de boerderij van Wesseling al afgebroken. Links van het café het huis van de familie Bonenkamp. De nieuwe Meernbrug werd eind 1960 in gebruik genomen. Door al deze afbraken en vernieuwingen is 't gezellige centrum rond de Meernbrug voorgoed verdwenen. Foto J.G. Ederzeel.

Verder wedervaren

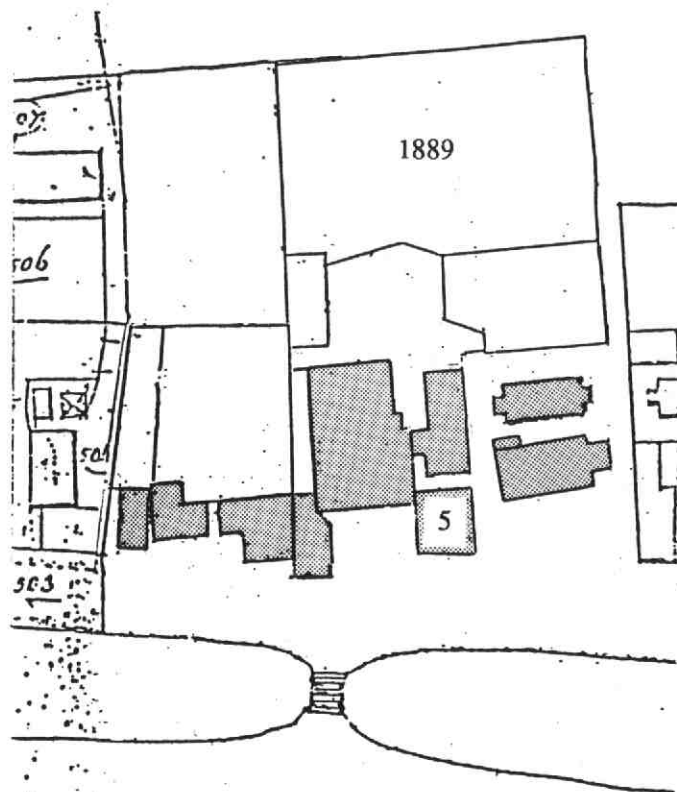
Gemakshalve ga ik voor de beschrijving van de verdere geschiedenis uit van de toestand in 1832. Wij beschikken namelijk vanaf dat jaar over kadastrale gegevens. Omdat de in 1691 door Cornelis Wernards van den Bosch gescheiden panden naar mijn mening bij elkaar hebben behoord, wil ik ze hier ook beide volgen tot hun einde in de jaren zestig van deze eeuw.

Het westelijke pand, in 1832 bekend als Sectie A 499, ligt op de kadastrale kaart recht tegenover de brug. Het springt naar voren ten opzichte van de overige bebouwing. Het was toen in het bezit van de weduwe van Wijnand van den Brink. Zij was winkelierster.

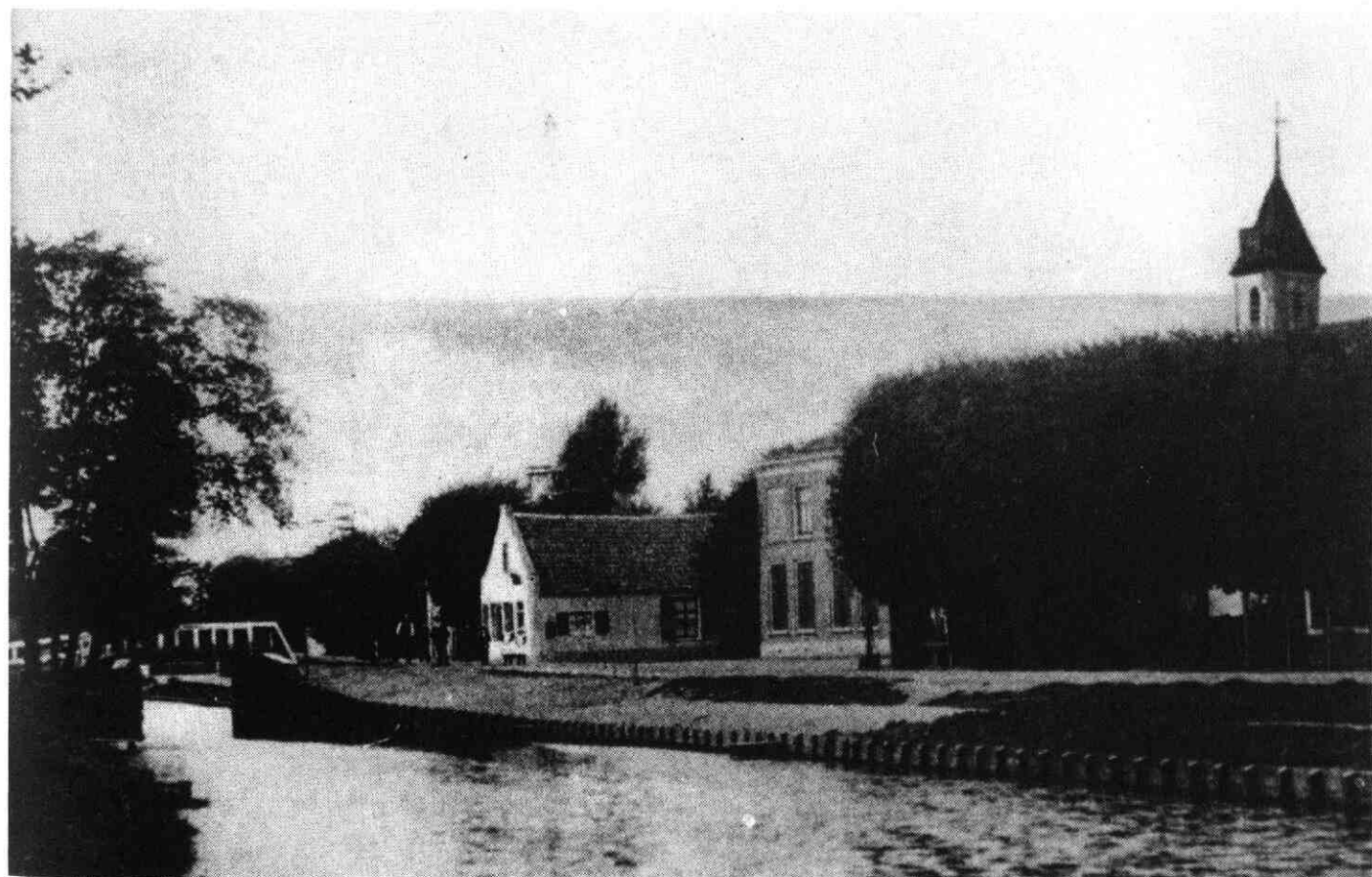
De eigendom ging al snel over op de familie Klink. In september 1905 diende de aannemer H.J. Brinkhof een verzoek in bij B en W van Vleuten om voor de veehouder Theodorus Klink een **Woon- en KoffieHuis** te mogen bouwen. Daartoe moest *het bestaande woonhuis* afgebroken worden.

Merkwaardig is dat op de bouwtekening de voorgevel een eenvoudige mansardeafwerking heeft, maar dat hij als trapgevel werd uitgevoerd. Ook het raam op de verdieping werd rijker versierd.

Theodorus Klink was getrouwd met Theodora van der Hans. Het koffiehuis ging bij legaat over op het Armbestuur van de R.K. kerk te Oudenrijn en kwam later in handen van Theodora Cornelia van Straten. Als „café van Straten” was het in oud De Meern een begrip.

Kadastrale toestand ten noorden van de Meernbrug in 1889. Het oude schoolmeestershuis heeft plaatsgemaakt voor een deel van de nieuwe Christelijke school. Vèr naar voren is een nieuw schoolmeestershuis gebouwd (5).

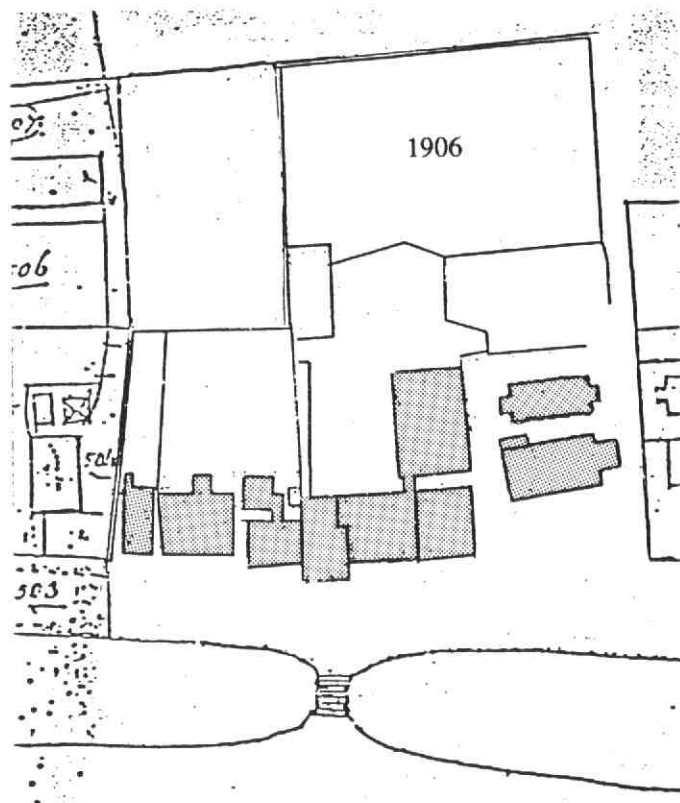
De toestand zoals die in 1887 tot stand kwam. In dat jaar werd het huis met de statige voorgevel gebouwd als nieuwe woning voor het hoofd van de Christelijke school. Tussen dit huis en het witte huis links was nog een ruimte van 13,75 meter. Daar lag „achterruit gedoken” van oudsher de herberg Het Fortuyn. Rechts, achter de begraafplaats, de oude Hervormde kerk.

Het oostelijke pand, in 1832 bekend als Sectie A 491, ligt op de kadastrale kaart ingeklemd tussen het vorige pand en het schoolhuis van de Hervormde Gemeente (Sectie A 489). Het werd toen bewoond door de landbouwer en tapper met de toepasselijke naam Gerardus Albertus van Dorsten, getrouwd met Catharina van Zijveld.

In februari 1905 verzocht hun zoon Jan Koo B en W om vergunning tot het *daarstellen van een nieuw woonhuis in gelijke rigting met het kosterhuis*. Dat kosterhuis was het in 1887 nieuwgebouwde woonhuis voor de schoolmeesterkoster van de Christelijke school. Het stond veel verder naar voren dan het oude schoolhuis, waardoor het pand van van Dorsten wel erg „weggedoken” lag.

De oude herberg werd afgebroken en een nieuwe boerderij verrees, inderdaad met dezelfde rooilijn als het „kosterhuis”, dat later bekend zou staan als het Groene Kruis gebouw.

Jan Koo van Dorsten was al 73 jaar oud toen hij de nieuwbouw pleegde. Hij was getrouwd met Elisabeth Hamoen. Hun dochter Jannetje, geboren 31 maart 1871 te Vleuten, trouwde met de landbouwer Hermanus Dirk Wesseling, geboren 1 juni 1870 te Harmelen. Naar dit echtpaar heeft het pand bekend gestaan als de boerderij van Wesseling.

Kadastrale toestand ten noorden van de Meernbrug in 1906. De boerderij is naar voren geschoven en ook het koffiehuis van Theodorus Klink is zojuist gereed gekomen.

Het nieuwe Woon- en Koffiehuis (met trapgevel) van Theodorus Klink, de nieuwe boerderij van Jan Koo van Dorsten en het schoolmeestershuis in volle glorie. De foto is van circa 1910 (tussen 1905 en 1913).

Gezicht over de Meernbrug, vanaf de Meerndijk. Achter en naast het naar voren springende witte huis is een gedeelte te zien van de oude boerderij-herberg. De foto is van vóór 1906.

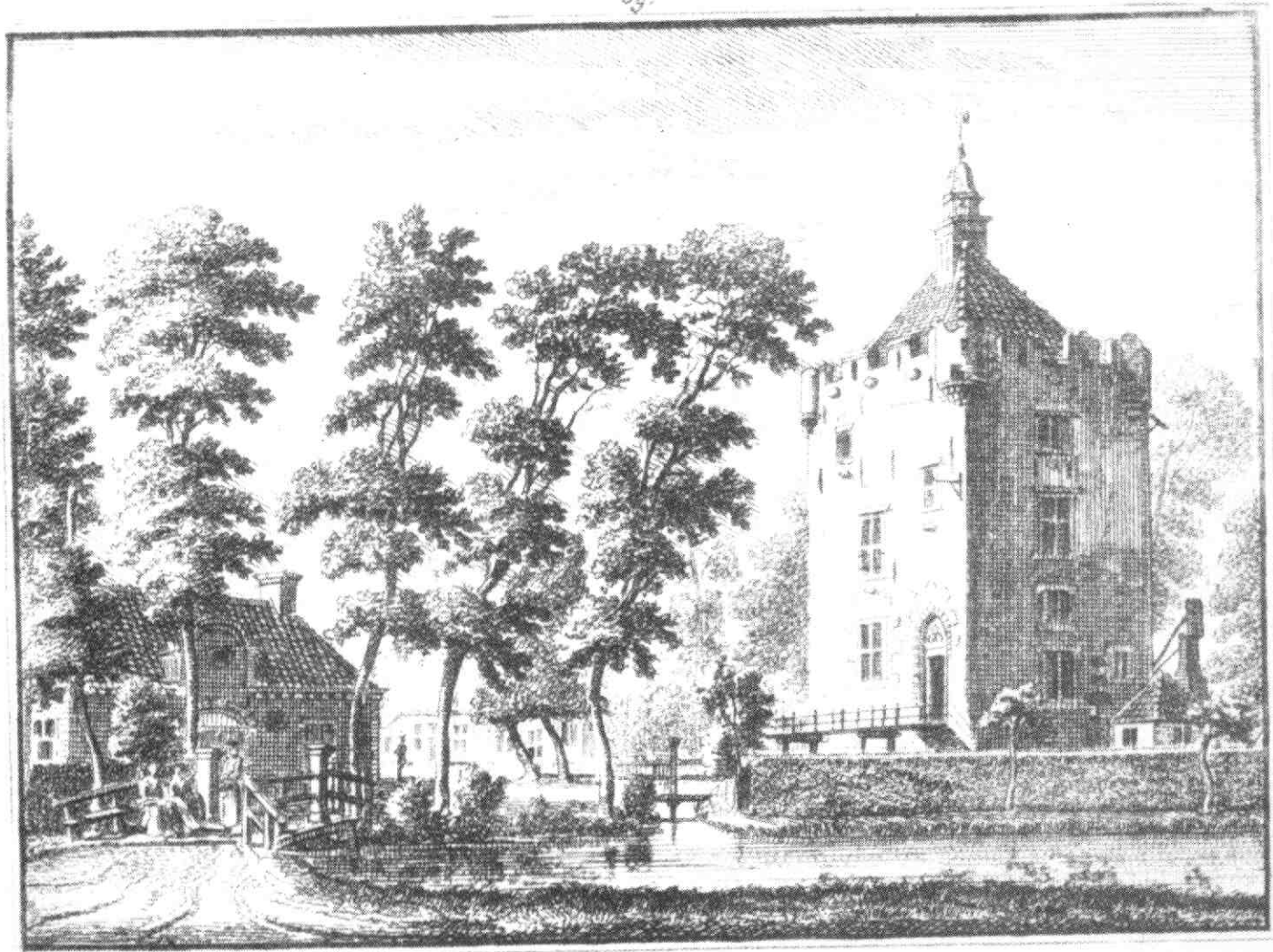
Beide panden vielen, met vele andere, ten offer aan de drang tot „dorpsvernieuwing” in de jaren zestig van deze eeuw. Het is overigens opmerkelijk hoe knus en „geborgen” de situatie in 1832 daar bij de brug in De Meern was. Uit het oosten komend over de Zandweg, ging men eerst tussen een rij aanéengesloten huizen en de Leidse Rijn door en dan was daar opeens, even voorbij het kerkhof, dat open pleintje met kerk, school, winkel en café. Het vooruitgeschoven pand wees als het ware de weg naar de brug. Zoiets is niet te „plannen”, dat moet groeien.

Opmerkelijk is ook dat het pleintje kennelijk al bestraat was in 1743. Dat was op het platteland - en zeker voor die tijd - heel ongewoon. Vermoedelijk had dat te maken met de draai die men moest nemen om over de hoge Meernbrug te kunnen komen.

Bronnen

Collectie van der Poel (afschriften van allerlei acten uit het Rijksarchief en Gemeentearchief te Utrecht)
 Gemeentearchief Vleuten-De Meern
 Kadaster
 Jac. de Bruijn „De Hervormde Gemeente De Meern” (1977)

De RIDDER HOFSTAD VLEUTEN.

ANWB-Provincie-ROB:

Informatiepaneel bij voormalig Huys te Vleuten

Op 1 augustus a.s. om 14.00 uur zal aan de Utrechtseweg bij de overblijfselen van het voormalig Huys te Vleuten het eerste „monumenten-informatiepaneel" in de provincie Utrecht worden geplaatst. Met deze officiële plaatsing gaat in de provincie Utrecht het bijzondere project op het gebied van informatievoorziening over Historische Monumenten van start, dat ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van het Prins Bernhard Fonds in samenwerking met de ANWB is ontwikkeld.

Heel bewust werd door de provincie voor dit Vleutense archeologische monument gekozen, omdat het een belangrijk archeologisch monument is, als eilandje, waarop de oorspronkelijke woontoren heeft gestaan en dat heel goed van de weg af te zien is. Vele voorbijgangers worden door dit informatiepaneel geïnformeerd over de betekenis van dit eilandje. Dat voor dit object is gekozen zou ook als reden gehad kunnen hebben, dat deze plek bedreigd wordt door de uitbreidingsdrift van de gemeente en de verdubbeling van de spoorbaan.

De Ridderhofstad Vleuten heeft een lange geschiedenis. In 1223 was ene Hugo van Vleuten getuige van de Graaf van Holland en de Heer van Voorne. Zijn afstammelingen werden beleend met *dat Huys te Vleuten*. In 1504 wordt

Frederik Utenham, Heer van Den Ham, lid van de Ridder-schap van Utrecht, ermee beleend. Op 27 oktober 1536 wordt het Huys te Vleuten erkend als Ridderhofstad. De Heerlijkheid was leenroerig aan Den Engh. In 1514 wordt Gerrit van Zuylen van Nyevelt er mee beleend. Hij was Schepen en Burgemeester van Utrecht en de zoon van Dirk van Zuylen, Heer van de Haer en Zevender, Byleveld en Haanwijk.

In 1758 wordt het Huys te Vleuten gekocht door Jan Maximiliaan Baron van Tuyll van Serooskerken, Heer van Vleuten en Westbroek, geboren te Zuilen 25 april 1710, Generaal-Majoor der Cavalerie, Commandeur van Wame-lingen.

De laatste Tuyll die Vleuten bezat was Jan Maximiliaan Baron van Tuyll van Serooskerken, geboren te Amsterdam 20 mei 1838, overleden te Brussel 14 mei 1904, die op 23 november 1871 te Heemstede huwde met Louise Anne Elisabeth Barones van Utenhove, geboren te Amsterdam 4 juli 1843. Deze Jan Maximiliaan verkocht de grond - want het huis moet voor 1830 reeds zijn afgebroken - op 1 augustus 1900 aan Gerrit Viveen te Harmelen.

Gouden vogel gezocht!

De heer J.H. van der Poel, de man die ons geregeld een grote hoeveelheid afschriften van acten uit de Utrechtse archieven bezorgt, zou zeer gebaat zijn bij enige assistentie.

Hij zoekt in het bijzonder naar kopen en verkopen van onroerend goed in het verleden. Als hij de naam van de notaris weet, die zich destijds met de transactie bemoeide, kan hij in diens protocol de betreffende acte opzoeken en kopiëren.

Veel goederen werden openbaar verkocht en de aankondigingen van dergelijke veilingen verschenen in de krant, met vermelding van de naam van de notaris (zie als voorbeeld de afbeelding hiernaast). Het Utrechtse archief heeft een grote verzameling van zeer oude kranten.

Van der Poel vraagt of er iemand bereid is in samenwerking met hem die krantenverzameling op de bedoelde advertenties door te nemen.

Belangstellenden kunnen zich melden bij onze secretaris. Hun medewerking zal op hoge prijs gesteld worden!

Bel onze secretaris

J.W. Schoonderwoerd
telefoon 03406 - 61462

Openbare Verkoopning van aanzienlijke **ONROERENDE GOEDEREN.**

Op Zaterdag, 11 April 1868, des middags ten 12 ure, zullen in het Lokaal van Verkoopningen te Utrecht achter St. Pieter, worden geveild en verkocht:

De **RIDDERHOFSTAD DEN ENGH,**

met Heerenhuis, Stal en Koetshuis en Tuinmanswoning, de aan die Ridderhofstad verbonden regten en preëminentien, enz., benevens vier **BOEREN-LAATSEN**, te zamen groot ruim **honderd bunders**, waaronder ongeveer **dertig bunders**, bezet met uitmuntende **steenaarde**, alsmede de **AMBACHTSHEERLIJKHEID THEMAAT WTTEN ENGHs**, alles gelegen onder de gemeenten Vleuten, Haarluis, Maarssenbroek en Catharijne, in de nabijheid der stad Utrecht.

In diverse perceelen en Massas volgens Notitiën en Kaart, te bekomen ten kantoren van den Heer Mr. D. J. H. VAN EEDEN en van den Notaris **HONDIUS VAN DEN BROEK**, beiden te Utrecht.

De stad Utrecht en de cholera 1832-1910

In ons Verenigingsblad jaargang 7, nrs. 3 en 4 van september en december 1987 bleek onze voorzitter een vooruitziende blik te hebben. Hij schreef toen namelijk een artikel over de dorpspompen in Vleuten-De Meern. Om het belang van de dorpspompen aan te geven, of beter gezegd, om het belang van schoon drinkwater aan te geven, wijdde dr D.W. Gravendeel enkele kolommen aan de sinds 1830 ook in Nederland gevreesde vreemde ziekte cholera. Hij vermeldde daar o.a., dat in Vleuten (rond 1866) de uitwerpselen van een lijder aan cholera in de Rijn werden geworpen, hetgeen tot gevolg had, dat bewoners van huizen, die stroomafwaarts waren gelegen prompt door de cholera werden aangetast.

Onlangs verscheen deel 15 van de Stichtse Historische Reeks, getiteld **De stad Utrecht en de cholera 1832-1910** van de hand van dr P.D. 't Hart, waarin zeer uitvoerig wordt ingegaan op de wijze, waarop in de stad Utrecht gereageerd werd op deze ernstige en vreemde ziekte, die als een soort pest door Europa rondwaarde.

Omstreeks 1830 maakte Europa voor het eerst kennis met de cholera, een nieuwe ziekte die tot het einde van de eeuwtienduizenden slachtoffers eiste. De wetenschap stond machteloos en de maatregelen van de overheid waren niet voldoende om de ziekte te weren. Dat bleek ook het geval te zijn in Utrecht, waar de epidemieën tussen 1832 en 1895 meer dan 4.800 inwoners van de stad het leven kostten. Net als elders waren de meesten armlastig. Het spreekt daar-

om vanzelf, dat velen de oorzaak van de ziekte zochten in de ellendige levensomstandigheden in de achterbuurten.

Sommigen meenden dat de ziekte verdween door een verandering van de mentaliteit en door het ontwaken van hygiënisch besef. Bestudering van de ontwikkelingen in Utrecht en vergelijking met wat elders gebeurde, laten in het boek zien, dat het niet makkelijk is de geheimen van de cholera te ontraadselen. De schrijver slaagt er echter in op een vlotte wijze deze rampzalige ziekte voor velen van toen te beschrijven.

Pas in 1883 ontdekte Robert Koch de verwekker van de ziekte, de bacterie *Vibrio cholerae*, die met de ontlasting of het braaksel van een cholera-patient wordt uitgescheiden, terwijl de verspreiding voornamelijk geschiedt via water dat wordt gedronken of dat als waswater wordt gebruikt.

Zowel in 1866 als in 1892 en 1893 was er ook groot alarm in Vleuten, zoals uit het artikel van dr Gravendeel blijkt. Het was in de laatste genoemde twee jaren, dat BenW van Vleuten verboden om te drinken uit de Vleutensche wetering, de Proostwetering, de Alendorperwetering, de Leid-schenrijn en de Heicop, maar slechts na bekendmaking dat er gevaar dreigde. Zelfs werden door de gemeente twee sloten gedempt en werd ter plaatse riolering aangelegd.

Het boek is te bestellen bij de boekhandel. Het kost f 49,50 (ISBN 906011.699.2).

J.F.K. Kits Nieuwenkamp

Belasting in Vleuten in 1632

In het archief van het kapittel van Oudmunster vond ik een paar stukken die samen interessante gegevens opleveren. Het eerste is een lijst van inwoners van Vleuten en Harmelerwaard uit 1632. De lijst werd opge- maakt voor de **quotisatie** en dat betekent dat zij moest dienen om in een bepaalde belasting ieders aandeel te kunnen berekenen. De Harmelerwaard hoorde toen nog onder Vleuten. In 1633 werd zij door het kapittel uitge- geven aan de heer van Harmelen.

Het tweede stuk is een omslag van het **huisgeld** uit 1621. De belasting werd, naar eer en geweten, door sche- penen en twee „toegevoegde” ingezetenen *omme geslaegen ende uitgeseth* (omgeslagen en uitgezet).

Het was helaas niet mogelijk twee complete lijsten uit hetzelfde jaar op te diepen, maar we kunnen toch wel een paar conclusies trekken.

Lijst van inwoners (1632)

*Staet ofte Lijste inhoudende
de Naemen ende toenaemen
van alle Mannen, Vrouwen
ende Kinderen, wonende ende
geseten onder den Gerechte
van Vleuten ende Hermeler-
weerd, midtsgaders vande
geschoren, gesagen, bij Schout
ende Schepenen, van alle
Gerechte gemaect, volgens
de Heeren Staten 's Landts van
Utrecht in date des xxij. Julij
1632 te Amsterdam den xxij.
Augustij daer aenvolgende.*

Belastingen

Van oudsher was het recht van belastingheffing voorbe- houden aan soeverijnen, die het ten dele weer konden door- geven aan lagere instanties. Die lagere bestuurlijke eenhe- den hadden allemaal zo hun eigen financiële noden, zodat op den duur alle graafschappen, bisdommen enz. een veel- heid van verschillende belastingen kenden. Ze waren ui- teraard bedoeld om de gewestelijke kas te spekken.

Zo kende men al vroeg de zogenaamde „verponding”, een grondbelasting en het „consumptiegeld”, verterings- belastingen op het verbruik van vele goederen. In 1552 werd in Holland een belasting van 6 stuivers op iedere haard- stede gelegd, het zogenaamde „haardstedegeld” of „schoor- steengeld”.

Het „hoofdgeld” was een belasting, geheven per hoofd of van ieder hoofd van een gezin. Het „Herengeld” of dienst- bode- en paardengeld werd geheven van „knechten, dienst- maagden, paarden van plaisier (rijpaarden) en paarden van labeur (werkpaarden)”.

In 1569 werd door Philips II de 100ste penning inge- voerd. Dit was een vermogensbelasting. Van het vermogen moest 1% worden afgedragen.

Een dorp moest óók aan geldmiddelen zien te komen. Men werkte vroeger niet met een begroting. De in een bepaald jaar gedane uitgaven werden het jaar daarop over de dorpelingen omgeslagen en de „quotisatie” moest ver- volgens worden „ingegaard”. Die ingaring werd gewoon- lijk verpacht.

Er waren soms aanmerkelijke onvoorziene uitgaven. Zo moesten bijvoorbeeld de kosten van herstel van kerken vaak door het dorp zelf worden betaald. Daarnaast waren er steeds weerkerende omslagen tot onderhoud van land- en waterwegen.

De vertaling hiervan luidt: *Staet ofte Lijste inhoudende de naemen ende toenaemen* (een toenaam is een naam die aan de doopnaam of familienaam van een persoon wordt toegevoegd om deze te onderscheiden) *van alle mannen, vrouwen ende kinderen, wonende ende geseten onder den Gerechte van Vleuten ende Hermelerweerd, midtsgaders van de geschoren schapen* (deze laat ik achterwege omdat ze in de lijst verder niet genoemd worden), *bij Schout ende Schepenen van den selden Gerechte gemaect, volgens Acte van resolutie van de Edele Mogende Heeren Staten 's Landts van Utrecht in date den 20sten Julij 1632, geinsinueert (aangezegd) den 10den Augustij daer aenvolgende.*

Eerst op Vleuten

De vrouw van Panhuijsen op Voorn ende haer
zoon Bartholomeus,
1 knecht genaemt Geurt,
3 maechden Geertruijt, Maria, Jannichgen
Willem Cornelisz. van der Wel, Neeltgen zijn
huijsfrou,
4 kinderen Heijltgen, Neeltgen, Annichen,

personen

6

Aert, 1 meijt Teuntgen, 3 knechts Jan Cornelisz., Cornelis Dircksz., Dirck Jansz.	10	ende Geertruijd, 2 knechts ende 1 jongen Jan Cornelisz., Thonis ende Claes, 2 maechden Anna Meijerden ende Merrichgen Willems	9
Willem Willemsz. aen den Dam ende zijn huijsfrou Haesgen Thonis, Marrichgen Aerts	3	Dirck Adriaensz. 6 kinderen Adriaen, Trijntgen, Maeijchgen, Jan, Gerritgen, Grietgen, 3 knechts Jan Thonisz., Thonis ende Jan Adriaensz.,	11
Bart Jansz. van der Molen ende Neeltgen Hendrix zijn huijsfrou, 1 kint Jannichgen Barten, 1 knecht Melchior	4	1 maecht Grietgen Elberts	
Cosijn Adriaensz. ende Maijchgen Sanders zijn huijsfrou, 1 maecht Grietgen Adriaens	3	Bastiaen van Zijl ende Lijsbetgen Cornelis zijn huijsfrou, 3 kinderen Cornelis, Aeltgen ende Emmichgen, 3 knechts Gerrit Adriaensz., Jan Huijbertsz. ende Cornelis Jansz.,	9
Cornelis Willemsz. Cassenaer ende Marrichge Jans zijn huijsfrou, 1 kint Petertgen Cornelis, zijn dochterskint Joost Dircksz.	4	1 maecht Neeltgen Meijdr.	
Sander Cornelisz. ende Oijchgen Philips, 3 kinderen Gijsbert, Cornelis, Adriaen	5	Dirck Weijertsz. ende Sijchgen Cornelis zijn huijsfrou, 1 kint Neeltgen, zijn moeder Aeltgen Claes, 3 knechts Jan Gijsbertsz, Cornelis Claesz., Willem Petersz.,	8
Jan Adriaensz. Schoenmaecker, 1 dochter Neel Jans	2	1 maecht Aeltgen Peters	
Harman Jansz. Schipper ende Hendrickgen Thonis zijn huijsfrou, 1 kint Belichgen	3	Harman Jansz. Brouwer ende Jannichgen Rijssen zijn huijsfrou, 1 kint Jan	3
De weduwe van Claes Dircksz., 2 kinderen Dirck ende Willem Claesz., 2 maechden Neeltgen Jans, Jannichgen Philips, 1 knecht Jan Cornelisz.	6	Gerrit Jacobsz. Spies ende Annichgen Adriaens zijn huijsfrou, 3 kinderen Jacob, Weijntgen ende Marrichgen, 1 knecht Cornelis Jansz.	6
De weduwe van Huijbert Jansz., 3 kinderen Claes Huijbertsz., Dirck ende Elsgen, 2 knechts Dirck Jacobsz., Cornelis Jorisz.	6	Jannichgen Tijssen, weduwe, 1 dochter Ultgen Tijs, 1 maecht Aeltgen Cornelis	3
Cornelis Jansz. de Roij ende Theuntgen Cornelis, 2 kinderen Annichgen ende Jan, 3 knechts Jan Stevensz., Herbert Jansz. ende Cornelis Willemsz., 2 maechden Theuntgen Joris ende Truijchgen	9	Jan Cornelisz. ende Merrichgen Tijs zijn huijsfrou, 1 jongen Frederick Cornelisz.	3
Jan Jansz. van Coten ende Maeijchgen Peters, 4 kinderen, Jannichgen, Adriaen, Aert ende Geertruijt, 2 knechts Jacob Willemsz. ende Steven Bastiaensz., 2 maechden Neeltgen ende Jacobgen Cornelis	10	Gerrit Jansz. onder 't Huijs te Vleuten ende Mechtelgen zijn huijsfrou, 2 kinderen Weijntgen ende Gerrichgen Huijch Thonisz. ende Jannichgen Gerrits zijn huijsfrou, 3 kinderen Claes, Grietgen ende Hendrick, 1 knecht met 1 schaepherder Jacob Adriaensz., Crijn Jansz., 1 maecht Belichgen Aerts	8
Steven Baers ende zijn huijsfrou Adriaentgen Hendrix, 5 kinderen Claes, Cornelis, Gerrit Stevensz., Jan, Marrichgen, Jannichgen (6?), 2 knechts Cornelis Aertsz. ende Willem Hendricksz.	9	Egbert Huijbertsz. ende Maeijchgen zijn huijsfrou	2
Theus van Everdingen op 't Huijs ten Enge ende Maria Christiaens zijn huijsfrou, 2 kinderen Geertruijt ende Lijsbeth	4	Jan Cornelisz. Decker ende Adriaengen zijn huijsfrou, 3 kinderen	5
Jonker van Raveswaj ende Emmichgen IJsbrants Liefers zijn huijsfrou, 1 kint IJsbrandt, 2 maechden Beatrix Hendrix ende Maeijchgen Jans	5	Willem Adriaensz. van Montfoort ende zijn huijsfrou Neeltgen Willems, 1 maecht Jannichgen Willems	3
Anthonis Cornelisz. ende Neeltgen zijn huijsfrou, 1 kint Maeijchgen	3	Gerrit Petersz. ende zijn huijsfrou Jannichgen Meerten Cornelisz. van Roij ende Grietgen Adriaens zijn huijsfrou, 3 kinderen Maeijchgen, Gerrichgen ende Cornelis	5
Mijn Vrouwe van den Ham met haer 3 kinderen jonker Jasper, Christiaen		Cornelis Rutten ende Aeltgen Jans zijn huijsfrou, 1 kint Cornelis Cornelisz.	3
		Cornelis Harmansz. ende Gerrichgen Gerrits zijn huijsfrou, 3 kinderen Gerrit, Fijchgen, Harman,	

1 knecht Willem Beerntsz.	6	Willem Cornelisz. Appeldoorn ende Ghillichgen Claes zijn huijsfrou,	3
Huijbert Egbertsz. ende Fijchgen Jans zijn huijsfrou,		1 kint Cornelis Willemsz.	
4 kinderen Cornelis, Dirck, Maeijchgen ende Heijltgen,		Jelis Tijsz. ende Maritgen Peters zijn huijsfrou,	3
1 knecht Frans Cornelisz.,		1 kint Marrichgen Jelis	
1 maecht Petertgen Gerrits	8	Cornelis Isbrantsz. ende Adriaentgen Fredrix zijn huijsfrou,	3
Gerrit Stevensz. van Rossum ende Maeijchgen Barten zijn huijsfrou,		1 kint	
1 kint Steven,		Fredrick Ewoutsz. ende Dirckgen Matheus zijn huijsfrou,	3
2 knechts Hendrick Eersten ende Hendrick Willemsz.,		1 dochter Metgen	
1 maecht Annichgen Cornelis	6	Dirck Jansz. ende Weijntgen Aerts zijn huijsfrou	2
Jan Gerritsz. op Spijck ende Mechteltgen Goijerts zijn huijsfrou,		Thonis Jansz. ende Marrichgen Willems zijn huijsfrou,	4
5 kinderen Geertgen, Cornelia, Lijsbet, Gerrit ende Goijert,		1 kint Aeltgen haer vader	
noch Sijchgen, voorkint,		Jan Beerntsz. ende Neeltgen zijn huijsfrou,	5
3 knechts Cornelis Cornelisz., Aert Jansz. ende Jan Willemsz.,		3 kinderen Beernt, Aeltgen ende Aertgen	
1 maecht Marrichgen Hendrix	12	Jan Huijbertsz. van Dijck ende Jannichgen Jans zijn huijsfrou	2
Gerrit Thonisz. ende Neeltgen Joosten zijn huijsfrou,		Hendrick Fransz. ende Huijbertgen,	3
bij hem Marrichgen Baers, sijne moeder,		1 kint Belichgen	
2 kinderen Thonis ende Goijert,		Jan Jansz. van Soest ende Annichgen Peters zijn huijsfrou	2
2 knechts Huijbert Adriaensz., Gerrit Jansz. de Vos, Cornelis de Weerts van in de Pop in Jutphaes (?).		Claes Claesz.	2
2 maechden Geert Jans ende Gerrichgen Jans	11	1 zoon Meerten Claesz.	
Claes Splintersz. ende Meijntgen Hendrix zijn huijsfrou,		Dirck Dircksz. ende Gerrichgen Cornelis,	6
Splinter Cornelisz., zijn vader,		4 kinderen Jan, Elbert, Geertgen ende Merrichgen	1
3 knechts Thonis Thonisz., Cornelis, Herbert,		Grietgen Cornelis	2
2 maechden Jacobgen Aerts ende Maeijchgen Dirx	8	Maeijchgen Martens haer dochter Merrichgen	
Splinter Claesz. ende Neeltgen Houyens van Sijl,		Huijbert Jansz. ende Hillichgen Gerrits zijn huijsfrou,	7
2 knechts Bastiaen Jansz., Willem Thonisz.,		5 kinderen Harman, Claes, Sijmon, Jannichgen ende Rutger	
1 maecht Neeltgen Frans	5	Cornelis Jansz. Mosserpath ende Eechgen Crijnen	2
Cornelis Aertsz. ende Jacobgen Gerrits zijn huijsfrou,		Jan Hendricksz. ende Aeffgen Allerts zijn huijsfrou,	6
1 kint Gerrit Cornelisz.,	4	4 kinderen Allert, Jannichgen, Gerbrant ende Marrichgen	
Jannichgen, haer moeder	1	Willeboort Cornelisz. ende Dirckgen Dirx zijn huijsfrou	2
Daniel Meertensz., weduwnaar		Willem Dircksz. ende Adriaentgen Wijerts zijn huijsfrou,	4
Maeijchgen van Telingen,	3	2 kinderen Dirck ende Cornelis	
Elisabet ende Mechtelt, hare dochters		Dirck Meijertsz. ende Geertgen Cornelis zijn huijsfrou,	6
Jasper Adriaensz. en zijn zuster Jannichgen Adriaens	2	3 kinderen Adriaentgen, Stijntgen ende Theuntgen,	
Hendrick Petersz. Stoock ende Hillichgen zijn huijsfrou	2	haer suster Maeijchgen Cornelis	
Ds Slosius, predikant, ende zijn huijsfrou Mechtelt,		Govert Swanicken ende Petertgen Willems zijn huijsfrou,	8
5 kinderen Sweertgen, Antoni, Mechteltgen, Aert ende Cornelis	7	6 kinderen Geertgen, Jan, Swanick, Claes, Cornelis ende Michiel	
Peter Jansz. van Driebergen, coster, ende Neeltgen zijn huijsfrou,		Adriaen Jansz. ende Dirckgen Swanicken,	5
1 kint Jan	3	3 kinderen Jan, Willem ende Lijsbeth	
Dese nabeschreven personen geven in consumptie noch quotisatie daer van de gemeente meest onderhouden worden.		Laurens Rutten ende Jannichgen Cornelis,	4
Dit wil dus zeggen dat de volgende personen geen consumptiegeld betaalden en ook niet meededen in de quotisatie. Zij werden meestentijds door de gemeente onderhouden en waren dus min of meer armlastig.		2 kinderen Rutger ende Claesgen	
		Jan Aerden ende Griet Crijnen zijn huijsfrou	2

Hermelreweert

Theus Fredericksz. ende Fijchgen Verweij zijn huijsfrou	2
Huijch Goijertsz. ende Jannichgen Cornelis zijn huijsfrou, 4 kinderen Willem, Joosgen, Hendrick ende Cornelis, 3 knechts Jacob Adriaensz., Jan Claesz. ende Jan Cornelisz. 1 maecht Merrichgen Adriaens	10
Claes Willemsz. ende Merrichgen Elberts zijn huijsfrou, 1 kint Willem, Aelbert Thonisz., haer vader	4
Jan Jansz. de Roij ende Gijsgen Aelberts zijn huijsfrou, 2 kinderen Merrichgen ende Aert, 1 knecht Dirck Fredricksz., 1 maecht Jannichgen Adriaens	6
Dirck Jacobsz. ende Merrichgen Cornelis zijn huijsfrou, 1 kint Cornelis, 1 maecht Emmichgen Claes	4
Dirck Petersz. ende Belichgen Thonis zijn huijsfrou, 2 kinderen Peter ende Emmichgen	4
Joost Jansz. ende Aeltgen Jans zijn huijsfrou, 4 kinderen, Peter, Merrichgen, Cornelis ende Jan	6
Aert Aertsz. ende Neeltgen Adriaens zijn huijsfrou, 4 kinderen Hendrick, Adriaen, Jan ende Merrichgen	6
Cornelis Dircksz. ende Jannichgen Hendrix zijn huijsfrou, 4 kinderen Hendrick, Geertgen, Merrichgen ende Alexander	6
Willem Aertsz. Molenaer ende Grietgen Claes zijn huijsfrou, 1 kint Jannichgen	3
Aert Jansz. Bosch ende Maeijchgen Splinters zijn huijsfrou, 3 kinderen Jan, Thonis ende Meerten, 4 knechts Cornelis Claesz., Gijsbert, Gijsbert Willemsz., Jan Wernertsz., 2 maechden Nellichgen Huijgen ende Nellichgen Jans	11
Het huijsgen van den Heere van Harmelen opte huijsinge ende Ridderhoffstede staende is behoorende onder Hermel- reweert, ter memorie	
Dit nabeschreven huijsgesin leeft van de gemeente	
Jan Goijertsz. ende Adriaentgen Aerts, 5 kinderen Jannichgen (d'outste), Neeltgen, Jannichgen (de jongste), Aeltgen ende Aertgen	7

Enkele getallen

Er woonden in 1632 in het gerecht Vleuten (inclusief De Meern en Harmelerwaard) 410 mensen

Vleuten en De Meern hadden samen 341 inwoners, waarvan er 87 armlastig waren. Zij bewoonden 71 huizen. In 24 daarvan woonden arme mensen.

Harmelerwaard had 69 inwoners, waarvan er 7 armlastig waren. Zij bewoonden 12 huizen. In één daarvan woonde het arme huisgezin.

Er waren in totaal 53 knechts en 34 (dienst)maagden. Zij waren vanzelfsprekend in dienst bij het „gegoede" deel der bevolking.

Het aantal kinderen bedroeg 155, waarvan er 45 tot de armlastige gezinnen behoorden.

Het aantal „gegoede" ingezetenen bedroeg (na aftrek van de knechts en maechden) 229, waarvan 110 kinderen. Dat is 48%. Voor de „armlastigen" waren deze getallen respectievelijk 94 en 45. Het kindertal was daar dus eveneens 48%, waarmee - althans voor die tijd - het sprookje van „de arme mensen met de grote gezinnen" de wereld uit is. De hoge zuigelingen- en kindersterfte hielden - ongeacht rang of stand - de grootte van de gezinnen aardig in toom. Gemiddeld werden per huis nog geen twee kinderen geteld.

De omslag van het huisgeld

*Omslag van huisgeld
van vlooten oudemunsters
gerecht des jaers 1621*

De vertaling hiervan luidt: *Omslag van huisgeld van Vlooten Oudemunsters Gerecht des Jaers 1621.*

't Hoff ter Weijde	29-15-00
't Huijs ten Ham	12-10-00
't Huijs ten Engh	12-10-00
't Huijs t(e) Voorn	12-10-00
't Huijs te Vlooten	8-00-00
't Huijs ten Eijck	6-05-00
Anthonis Jansz.	11-00-00
Jan Gerritsz. op Spijck	11-00-00
Pieter Cornelisz.	11-00-00
Cornelis Woutersz.	8-15-00
Jan Huijbertsz. Hoet	11-10-00
Dirck Adriaensz.	9-05-00
Steven Baers	10-12-08
Gerrit Meusz.	7-10-00
Huijch Thonisz.	8-00-00
Aert Gijsbertsz Spijcker	9-00-00
Oth Jacobsz.	6-19-00
Sebastiaen van Sijll	8-00-00
Jan Jansz. van Coten	6-00-00
Joost Goortsz.	6-00-00
Dirck Wijersz.	2-10-00
Claes Dirckszoons weduwe	4-03-00
Steven van Rossum	5-10-00
Jan Pietersz.	6-00-12
Huijbert Jansz.	5-00-00
Bernt Jansz.	3-00-00

Huijbert Egbertsz.	5-15-00	Gerrit Jacobsz. Schoenmaecker	0-16-00
Adriaen Cornelisz.	3-19-00	Eewout Thonisz.	0-06-00
Goort Jansz.	5-00-00	Willem Dircksz.	0-06-00
Pieter Willemsz.	4-00-00	Aert Cornelisz.	0-06-00
Cornelis Pietersz.	2-15-00	Dirck van Hattum	1-15-00
Lambert Jansz.	4-00-00	Willem Cornelisz. van Goch	0-08-00
Willem Adriaensz.	1-16-00	Meerten Janszons weduwe	0-06-00
Ghijsbert Cosijnsz.	5-00-00	Hermen Jansz. aen de Meeren	0-06-00
Cornelis Hendricksz.	1-00-00	Willem Cornelisz. Appeltoorn	0-06-00
Eerst Adriaensz.	1-00-00	Pieter Cornelisz. Dijckman	0-06-00
Sebastiaen Cornelisz.	2-06-00	Gerrit Jansz. bij 't Huijs Vlooten	0-06-00
Mathijs Jacobszons weduwe	1-16-00	Hendrick Stoock	0-06-00
Claes Michielszons weduwe	1-00-00	Pieter Jacobszons weduwe	0-06-00
Jan Cornelisz in den Nobel	0-06-00	Cornelis Sandersz.	0-06-00
Cornelis Willemsz. op te Hooch Woert	0-06-00	Bart Jansz. Smith	0-06-00
Cornelis den Backer	0-08-00	Adriaen Jansz.	0-06-00
Meerten de Smith	2-10-00	Jan Goosensz.	0-06-00
Cornelis Hermensz. Timmerman	1-10-00	Jan Beerntsz. Schipper	0-06-00
Cornelis Adriaensz.	0-15-00	Jan Jansz. op ten Dijck	1-00-00
Gerrit Pietersz.	0-08-00	Eewout Willemsz.	0-06-00
Willem Hermensz.	0-08-00	Pieter Jansz. Snijer	0-06-00
Willeboort Cornelisz.	0-08-00	d'Erffgenaemen van Aert Jaspersz.	
Cornelis de Snijer	1-00-00	van 't huijs in 't dorp	1-00-00
Cornelis Pietersz. Timmerman	0-08-00	Jan Aertsz. achter de Well hoffstede	1-00-00
Cornelis Joppen	0-08-00	Claes Oernstensz.	0-06-00
Frederick Eewoutsz.	0-08-00	Jan Oernstensz.	0-06-00
Dirck Aelbertsz.	0-12-00	Hendrick Fransz.	0-06-00
Cornelis Willemsz. Hovelingh	0-06-00	Jacob Hendricksz. Schoenmaecker	0-06-00
Frederick Ottenszons weduwe	1-00-00	Adriaen Cornelisz. Hollander met	
Claes Claesz.	0-08-00	de weduwe van Bruijn Hermensz.	0-06-00
Adriaen Gijsbertsz.	0-06-00	Merrighen van Telingen	0-06-00
Laurens Jutten	0-06-00	d'Erffgenaemen van Jan Willemsz.	0-06-00
Jan Huijbertsz.	0-06-00	Huijbert Jansz. Schipper	0-06-00
Dirck Taets	0-06-00	Pieter Jansz. Schoolmeester	0-06-00
Jan Adriaensz. Schoenmaecker	0-06-00	Hermen Swanicken	0-06-00
Cornelis Rutten ende		Dirck Meijerden	0-06-00
Jan Hendricksz.	1-17-08		
Dirck Beerntsz. Timmerman	0-06-00		
Govert Swanicken	0-06-00		
		Somma 301 gulden 7 stuivers 12 penningen	

Willam Adriaensz
Antgomb Jansz Dirck Adriaensz
Beerent Jansz Dit rof merk van
Peter Schillensz Jan R. van van ouijne
van bij bebelt
Steven Rossum van Coeijien

Dit waren dus: *Willam Adriaensz.* (zelf aangeslagen voor 1 gulden en 16 stuivers), *Anthonis Jansz.* (11 gulden), *Dirck Adriaensz.* (9 gulden 5 stuivers), *Beerent Jansz.* (3 gulden), *Peter Willemsz. van Bijlevelt* (4 gulden), *Jan Jansz. van Coeijien* (hij kon niet schrijven, tekende met een merk, maar moest wel 6 gulden betalen) en *Steven Stevensz. van Rossum* (5 gulden 10 stuivers).

Nog wat cijfers

De eerder beschreven lijst van inwoners levert een totaal van 83 huizen op, waarvan er dan nog 25 werden bewoond door „personen" die geen consumptiegeld betaalden of in de quotisatie meededen. Dat betekent dat er dan maar 58 „belastbare" huizen zouden overblijven.

De „omslag van het huisgeld" levert 98 namen van huizen en personen en dat zijn er heel wat meer. Het verschil tussen 83 en 98 is nog wel te verklaren door het feit dat er meer dan tien jaren liggen tussen de ene en de andere lijst. We moeten derhalve aannemen dat er in dit geval onder „huisgeld" een soort combinatie van „hoofdgeld" en „dienstbodengeld" werd verstaan. Iedereen werd immers aangeslagen. Men kon blijkbaar zo arm niet zijn of er vielen nog wel zes stuivers te halen. Willem Cornelisz. Appeldoorn bijvoorbeeld, *meest van de gemeente onderhouden*, werd toch in dit kennelijk laagste tarief aangeslagen. Jan Gerritsz. op Spijck daarentegen moest elf gulden betalen. „Knechts en maechden" telden zwaar.

In het laagste tarief (6 stuivers) vielen 38 personen. Zij brachten samen 11 gulden en 8 stuivers op.

De bovenlaag (5 gulden of meer) leverde 26 namen. Zij stonden voor 238 gulden en 13 stuivers. Een vette kluif was 't Hoff ter Weijde met 29 gulden en 15 stuivers.

De lijst werd afgesloten met een verklaring van *de gerechte ende twee buijren van Vlooten*, door schepenen en burens ondertekend.

Bron

Rijksarchief Utrecht, archief kapittel van Oudmunster, inventarisnummers 582 en 589

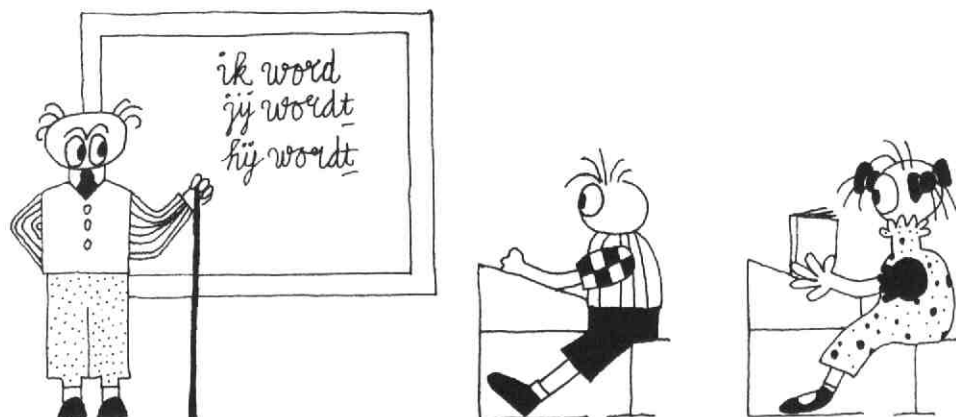
D.W.G.

Nieuwe leden

Bemmel, C. van	Thematerweg	11	3455	SM	Haarzuilens
Berg, T.J.F. van den	p/a Glazenierslaan	21	3454	GP	De Meern
Bibliotheek Archiefdienst Gemeente Utrecht	Alexander Numankade	199	3572	KW	Utrecht
Blekkenhorst, J.J.H.	Ten Veldestraat	13	3454	EH	De Meern
Bouter, W.J. de	Stationsstraat	11	3451	BV	Vleuten
Brandsma, A.M.	Stationsstraat	39	3451	BW	Vleuten
Bransen, H.J.	J.F. Kennedylaan	48	3451	ZH	Vleuten
Drost, G.	Zonstraat	6	3454	AG	De Meern
Esch, P.A. van	Bazuinhof	43	3525	GC	Utrecht
Feitsma, J.	Zandweg	219	3454	HE	De Meern
Gerritsen, P.W.	Glazenierslaan	26	3454	GR	De Meern
Gietelink, F.W.	Ten Veldestraat	28	3454	EL	De Meern
Griffioen, A.	Dorpsstraat	199	3481	EE	Harmelen
Groot, L.B. de	Ursulinenhof	75	4133	DB	Vianen
Harsveld, F.X.	Secr. Versteeglaan	6	3451	XJ	Vleuten
Hoven-de Kruijf, A.J. van den	Tolakkerweg	92	3739	JR	Hollandse Rading
Husen, P.C. van	Schoolstraat	17	3451	AA	Vleuten
Jacobs, L.A.C.	Rosweydelaan	40	3454	BT	De Meern
Kalksma, W.A.	Rubenslaan	16	3451	JL	Vleuten
Klein, J.B.	Prins Hendrikweg	56	3451	CN	Vleuten
Klever, H.J.	Meerndijk	61	3454	HP	De Meern
Kromwijk, J.M.	Schrijnwerkerslaan	1	3454	DR	De Meern
Leusden, C.J. van	Prins Hendrikweg	42	3451	CN	Vleuten
Maanen, R. van	Julianalaan	10	3451	CX	Vleuten
Miltenburg-van Kleinwee, J.C.	Dorpsstraat	30	3451	BL	Vleuten
Mossink, R.	Rembrandtlaan	54	3451	JD	Vleuten

Vervolg in het septembernummer.

Potje breken

Deze week hebben we afscheid genomen van de vijfde klas.

Drie jaar hebben we les gehad van meester Thijhaar. Een strenge meester, die na 't aap-noot-mies van 't leesplankje bij juffrouw Staal, ons verder heeft leren lezen en schrijven.

Dat viel niet mee, meester Thijhaar was nogal driftig en als de les niet naar z'n zin was, begonnen z'n neusvleugels te trillen, z'n opzijgekamde krullende kuif begon te schudden en z'n gezicht werd vuurrood.

Had iemand een taalles erg slecht gemaakt, dan scheurde hij 't hele schrift in stukken. Zat je te praten of te vervelen, dan kreeg je een klap met de lineaal of met z'n linkerhand, waar een grote ring om z'n vinger zat.

Deed je echter goed je best, dan mocht je een potje breken. Je mocht dan tijdens de les een keer hoesten of praten, zonder straf te krijgen.

Moelijk hoor, de Nederlandse taal. In de sterk verouderde schoolboeken stond vlees nog met een „sch” en zo met twee „o”s, dat moesten we dus vergeten.

We leerden 't verschil tussen kunnen en kennen en liggen of leggen, tegenwoordige en verleden tijd en dan ook nog netjes schrijven met een kroontjespen.

Een slechte leerling schreef eens in z'n taalschrift:

Ik delf 't onderspit
Wij spitten onder Delft
Wij hebben Delft ondergespoten
Dit schrift is totaal vernietigd.

't Grapje van de meester van "Nijmegen legt of ligt aan de Rijn" had ik door. Ik wist toevallig dat Nijmegen aan de Waal ligt. Ik mocht daarvoor een potje breken.

Ook met een eigengemaakt rijmpje had ik succes:

Toen de kip gegeten had
Hoorde ik haar zeggen
Ik ben 't behoorlijk zat
Ik ga maar effe leggen

Hier moest de meester even denken, daarna glimlachte hij en zei: je mag nog een potje breken.

Of een woord met alleen een „d” of met „dt” geschreven moest worden was nog wel eens een probleem. Thuis hoefde ik 't niet te vragen. M'n moeder was geboren in Utrech(t) en daar gebruikt men geen „t”. Trouwens, als ze aan m'n vader vroeg: wil je thee, zei hij altijd: voor mij geen thee, maak maar een lekker bakkie koffie.

Nu is 't dan zover, we gaan naar de zesde klas, naar meester Maarseveen.

De eerste dag, tijdens het speelkwartier, greep meester Thijhaar me in m'n krullen: zal je goed je best doen jochie? Nou meester, an mijn zalt nie legge, zei ik. Z'n kuif begon al te schudden. Toen zei hij: zakkie in de geut schuppe!

Nee meester, niet doen, ik mocht nog twee potjes breken. En ik zal nooit een kwaad woord over U zeggen of schrijven. Dag meester!!!

Van de voorzitter

Vereniging

Wij zijn met z'n allen lid van de Historische Vereniging Vleuten-De Meern-Haarzuilens, ook wel bekend als „die vereniging met die lange naam“. Maar wat is eigenlijk een „vereniging“?

De encyclopedie spreekt van: een organisatievorm die het personen mogelijk maakt zich aaneen te sluiten teneinde samen te werken volgens regels en voor een doel door hen vastgesteld. Van Dale zegt 't iets anders: lichaam gevormd door de aansluiting van een aantal personen ter bevordering van enig (niet-commercieel) belang, met een bestuur en gebaseerd op statuten.

Onze vereniging is erkend, bezit rechtspersoonlijkheid en is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel, maar dat zijn aspecten waarop ik nu niet verder inga omdat ze niets te maken hebben met mijn vraagstelling.

Ik begrijp dat ik de bedoeling van mijn vraag duidelijk moet maken. Onze vereniging heeft een „onwaarschijnlijk“ groot aantal leden. Onwaarschijnlijk groot in vergelijking met gelijksoortige verenigingen in veel grotere plaatsen of veel grotere rayons. Hoe komt dat en wat beweegt al die mensen jaarlijks trouw f 30,- aan de penningmeester over te maken? Laat er geen misverstand ontstaan! Het bestuur is dolgelukkig met al die leden en met het geld dat zij samen bijeenbrengen, maar tegelijkertijd weet het van die leden zo weinig af. Er bestaat bij onze administratie geen goed inzicht in de verdeling van het ledenbestand naar sekse, leeftijd, beroep, speciale vaardigheid, bijzondere belangstelling of voorkeur.

Waarschijnlijk hebben velen er niet de minste behoefte aan met één van de genoemde qualificaties in onze registratie bekend te staan en dat is natuurlijk hun goed recht. Aan de andere kant is het bestuur dan wel gedwongen min of meer „aanvoelend“ zijn eigen weg te gaan, in de hoop op stilzwijgende goed-

keuring. In het zakenleven echter verhoogt „marktverkenning“ de kans op overleven en zo zou dat bij ons ook wel eens kunnen zijn.

Verenigingsleven

Een vereniging zonder bijbehorend „leven“ heeft de dood in de schoenen. Onze statuten vermelden de doelstellingen van de vereniging en het huishoudelijk reglement zegt dat voor de verwezenlijking daarvan door het bestuur vaste commissies en commissies ad hoc kunnen worden ingesteld. Allemaal heel goed en nodig want het werk moet gedaan worden, maar daarmee is er nog geen sprake van verenigingsleven.

Ik weet dat ik een teer punt aanroer, want dit begrip wordt maar al te gemakkelijk verward met „gezelligheidsleven“. Onze vereniging is géén gezelligheidsvereniging in de gangbare betekenis van het woord, wij organiseren geen kaartavonden en wie eens een avond genoeglijk vakantiebelevissen wil uitwisselen kan met meer effect zijn buren op de borrel noden.

Wat dan wel?

De doelstellingen van de vereniging zijn duidelijk en met hun lidmaatschap geven onze leden aan dat zij bereid zijn „samen te werken“ ter „bevordering“ van de verwezenlijking van die doelstellingen.

Het „bevorderen“ kan wel stilzwijgend met mentale en financiële steun, maar het „samenwerken“ zou wat meer letterlijk opgevat kunnen worden. Ik verlang zeker niet dat alle leden zich in een commissie of werkgroep laten inlijven, maar iets meer persoonlijk contact en wat vaker getoonde warme belangstelling zouden toch aan de begrippen „vereniging“ en „verenigingsleven“ aanmerkelijk meer inhoud kunnen geven.

D.W. Gravendeel

Tijdschrift van de Historische Vereniging Vleuten-De Meern-Haarzuilens.
10e Jaargang nr. 3 september 1990 © 1990
Verschijnt 4x per jaar

Ingeschreven in het verenigingsregister van de K.v.K. Utrecht e.o. onder nr. V. 479360

Dagelijks bestuur:

Dr D.W. Gravendeel, voorzitter
't Zand 35, 3451 GP Vleuten
tel. 03406 - 61793

J.W. Schoonderwoerd, sekretaris
Meerndijk 62, 3454 HT De Meern
tel. 03406 - 61462

P.G. de Rooij, penningmeester
't Zand 1, 3451 GP Vleuten
tel. 03407 - 1483

A.J. van Zoeren, vice-voorzitter
Stationsstraat 34, 3451 BZ Vleuten
tel. 03407 - 1263

Ereld:

Mevrouw Prof. Dr C. Isings, Soest

Ledenadministratie/informatie:

Opgeven van nieuwe leden, mutaties en (na)-bestellingen bij:
Mevrouw P.J. de Rooij-Goes,
't Zand 1, 3451 GP Vleuten
tel. 03407 - 1483

Kontributie:

De jaarlijkse kontributie bedraagt voor 1990 minimaal f 30,-
postabonnement f 40,- per jaar

Donateurs:

Minimaal f 12,50 per jaar

De vereniging heeft rekeningen bij de volgende instellingen:

ABN - De Meern 55.66.33.040
RABO - Vleuten 36.75.17.574
POSTBANK 2 68 92 00

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen uit dit tijdschrift is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie

Illustratie voorpagina:

Het huis Alenvelt te Vleuten,
gesloopt in december 1976.
Foto K.B. Nanning.

LOSSE NUMMERS F 7,50

In dit nummer

Van de voorzitter	pag. 845
Verenigingsberichten, nieuwe leden	846
Aanslag op de oudste (Romeinse) bewoningsresten in De Meern!	847
De ridderhofsteden Vleuten en Den Engh en hun wederzijdse erfdiensbaarheden van weg	848
Een dorp verandert	859
Hinderstein	860
Hoorndol	870

Verenigingsberichten

Gouden vogels

Naar aanleiding van hetgeen onder deze kop door de voorzitter in het vorige nummer werd geschreven, heeft zich een aantal leden gemeld om mee te helpen aan het werk van de vereniging. Enkelen zijn daarmee al begonnen en anderen zullen er binnenkort mee beginnen. Het is verheugend voor het bestuur zich op deze wijze gesteund te voelen. Meerdere aanmeldingen zijn welkom.

Presentatie op braderie in Vleuten en markt in De Meern

Bij gelegenheid van de braderie op 25 augustus in Vleuten en van de markt op 7 september in De Meern heeft ook onze vereniging zich weer gepresenteerd. De Broederschapshuisjes in Vleuten, waar iedereen kon binnenlopen en waarin oude groepsfoto's werden geëxposeerd, mochten zich verheugen in een groot aantal bezoekers.

In De Meern, waar in onze kraam een aantal oude ansichtkaarten en foto's uit onze verzameling te zien was, toonden ook velen hun belangstelling. Op deze twee dagen meldden zich 7 nieuwe leden aan.

Open monumentendag

Ondanks het tamelijk ongunstige weer was er op zaterdag 8 september toch nog een honderdtal belangstellenden voor de 3 routes die door het Comité Open Monumentendag waren uitgezet in Haarzuilens, Vleuten en De Meern waarvan de laatste 2 hun startpunt hadden in de Broederschapshuisjes en Het Kabinet. Door een aantal leden en bestuursleden van onze vereniging werd medewerking verleend aan de bezetting van de startpunten en de verschillende posten langs de routes.

Winnaars van de aan de route verbonden puzzel waren: de heer en mevrouw ter Beek, Zandweg 190 De Meern, C. Vermeer, Herman Heyermansstraat 13 Vleuten, Teun Mooy, Dammolen 15 Harmelen, Frank Vellinga, Vechtensteinlaan 42 Maarssen en Jonny Viel, Alendorperweg 24 Vleuten.

Voor wie het nog niet mocht weten: het plaatselijk Comité Open Monumentendag is samengesteld uit vertegenwoordigers van de gemeentelijke Monumentencommissie, van onze vereniging en van de Bond Heemschut en organiseert zijn activiteiten in het kader van de jaar-

lijkse landelijke Open Monumentendag.

Samenwerking historische verenigingen

Op 5 september werd door de historische verenigingen en kringen en aanverwante organisaties in de provincie Utrecht besloten tot het oprichten van een stichting, die zich ten doel stelt het ondersteunen van niet-professionele lokale en regionale organisaties in de provincie Utrecht die tot doel hebben de geschiedenis van deze provincie te bestuderen en de opgedane kennis te verspreiden.

Gepland is dat deze stichting in het begin van 1991 formeel opgericht zal kunnen worden en met haar taken zal kunnen beginnen.

Contactavonden

Wij maken u graag nog eens attent op de **contactavonden** die er zijn voor leden (en andere belangstellenden). Iedere maandagavond in het Kabinet in De Meern en iedere 1e vrijdagavond van de maand in de Broederschapshuisjes in Vleuten zijn wij van 19.30 tot 22.00 uur aanwezig om u te ontvangen.

Nieuwe leden

Mulder, M.G.J.	Dorpsstraat	11	3481	EA	Harmelen
Peek, S.G.	Veldhuizenlaan	43	3454	EC	De Meern
Peek, T.H.	Dirck van Hornelaan	7	5581	GZ	Waalre
Poel, J.H. van der	Zebbraspoor	324	3605	GS	Maarssen
Proosdij, K. van	Castellumlaan	10	3454	VB	De Meern
Renardus, L.	Rosweydelaan	132	3454	BS	De Meern
Rooij, B.F.P. de	Dorpsstraat	15	3451	BH	Vleuten
Rooijen, E.A. van	Multatulistraat	103	3451	AF	Vleuten
Schaik, A.A. van	Zandweg	180	3454	HD	De Meern
Schaik, W.J.M. van	Putkop	21	3481	LK	Harmelen
Schrijvers, A.J.	Ridderhoflaan	15	3451	XB	Vleuten
Schuurman,	Kleermakerslaan	25	3454	GT	De Meern
Snel, Mw. C	Wolweverslaan	10	3454	GL	De Meern
Straver, C.	Zandweg	179	3454	HC	De Meern
Termeulen, C.	Julianalaan	7	3451	CV	Vleuten
Troost, R.	Henri Dunantlaan	25	3451	EN	Vleuten
Vandeputte, J.	Lage Haarsedijk	21	3455	RW	Haarzuilens
Velden, M. van der	Louis Pasteurlaan	4	3451	EJ	Vleuten
Vernooij, J.J.	't Hoog	5	3451	RC	Vleuten
Versteeg, M.C.J.	Camphuijzenstraat	50	3451	BE	Vleuten
Vianen, Marion	Goudplevier	48	3831	GT	Leusden

Aanslag op de oudste (Romeinse) bewoningsresten in De Meern!

Met zorg volgt het bestuur van onze Historische Vereniging de ontwikkelingen rondom het gemeentelijke bestemmingsplan 't Weer. Dit bestemmingsplan, dat met ingang van woensdag 12 september j.l. ter gemeentesecretarie ter inzage werd gelegd, voorziet in de bebouwing van het gebied in De Meern, gelegen ten noorden van de Zandweg en ten westen van 't Zand/Castellumlaan.

Dat is ook precies het gebied waar de restanten liggen van de Romeinse nederzetting, die zich daar in het begin van onze jaartelling heeft bevonden en waarvan het Castellum (= legerplaats) en een badhuis zijn teruggevonden. Hoewel er reeds vele malen kleine(re) verkenningen zijn uitgevoerd, met name in 1940, 1957, 1960, 1973 en 1982/1983, werd geen afgerond onderzoek gedaan en werden de vondsten nog niet veilig gesteld. Diverse interessante vondsten zijn

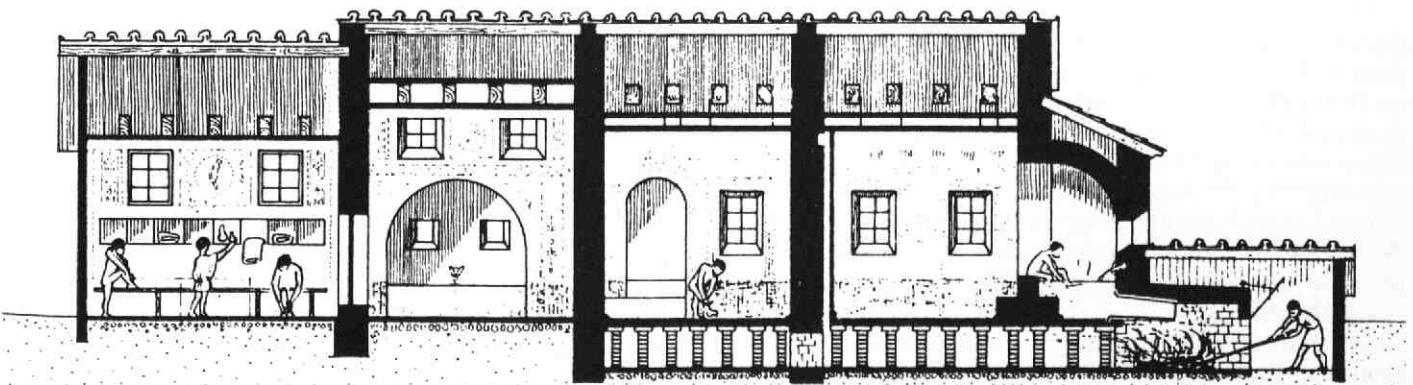
toen gedaan, doch geldgebrek noopte ertoe de opgravingen te beëindigen. Omdat het gebied zelve niet bedreigd werd door ontgravingen, gold toen de stelling van elke archeoloog: geen beter archief, dan het grondarchief. Maar nu wordt dit archief ernstig bedreigd door de plannen van de gemeente.

Dat is dan ook de reden, dat het bestuur van de Historische Vereniging inmiddels bezwaar heeft aangetekend tegen het ter visie gelegde bestemmingsplan, waarin op het grondgebied waar het castellum oorspronkelijk gelegen heeft een bouwbestemming is gelegd, terwijl direct langs de nog aanwezige fundamenten van het badhuis de rondweg om De Meern is geprojecteerd: een aantasting van een cultuur-historisch waardevol gebied, die niet noodzakelijk is en derhalve niet geaccepteerd kan worden. Gelukkigerwijs lijkt het erop,

dat ook de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, de R.O.B., te Amersfoort en de Provincie Utrecht er net zo over denken, zoals uit overleg is gebleken.

Voorts blijkt, dat de Bond Heemschut onze bezwaren deelt. Ook deze organisatie heeft inmiddels een bezwaarschrift ingediend. Tenslotte zijn de plannen van de gemeente onderwerp van discussie geweest bij de Europa-overkoepelende heemschut-organisatie Europa Nostra, alwaar een motie is aangenomen, waarin de gemeente wordt verzocht de plannen zodanig aan te passen, dat dit stukje - vooral voor onze gemeente, maar ook nationaal - belangrijk cultureel erfgoed voor het nageslacht bewaard blijft.

J.F.K. Kits Nieuwenkamp

Een Romeins badgebouw bestond steeds uit meerdere, op rij gelegen ruimten, die men door een ingenieus stelsel van warmtedistributie ieder hun eigen „klimaat“ kon geven. Zo kon de „badgast“, desgewenst meerdere malen en in volgorde van persoonlijke voorkeur, een cyclus afwerken van sauna tot koudwaterbad, met een warm en een lauw stadium daartussen. Bovenstaande tekening geeft een goede indruk hoe het badhuis op de Hoge Woerd eruit kan hebben gezien; zij toont ook duidelijk het ondergrondse verwarmingssysteem (hypocaust).

De ridderhofsteden Vleuten en Den Engh en hun wederzijdse erfdiensbaarheden van weg

door

Ir J.A. Storm van Leeuwen

In het artikel „Lanen door de Vleuterweide" in de aflevering van december 1989 van dit tijdschrift (jaargang 9, nummer 4) beschreef Dr D.W. Gravendeel twee voorbeelden van „eigen wegen" in Vleuten, en wel een laan van de ridderhofstad Bottestein in 1779 en een laan van het Huis te Vleuten in 1832. Beide niet meer bestaande „lanen" leidden naar de Zandweg die langs de noordzijde van de Leidse Rijn loopt. Het nu volgende verhaal vertoont hiermee enige samenhang, het heeft zich echter honderd jaar eerder afgespeeld.

Inleiding

Deze bijdrage gaat over twee met elkaar verband houdende reeksen van gebeurtenissen die gelijktijdig en in dezelfde omgeving plaats vonden.

De eerste reeks handelt, evenals het hierboven aangehaalde artikel, over vroegere kasteellanen. Eén daarvan is wederom die van de ridderhofstad of het Huis te Vleuten, de andere behoorde bij de ridderhofstad of het Huis den Engh en liep naar de toen zo genoemde Vleutense Dijk of Heerenweg, nu Utrechtseweg geheten. Het bijzondere evenwel van deze twee lanen is, dat er in de 17de en 18de eeuw wederzijdse rechten van overweg op waren gevestigd. Die toestand duurde tot 1830.

In de tweede reeks van gebeurtenissen zullen de vestiging en de beëindiging van een recht van voetpad ten dienste van het Huis te Vleuten over het land van het Huis den Engh worden besproken.

Dit dubbele - of zo men wil driedubbele - onderwerp komt hier tamelijk uitgebreid aan bod. Dat kan ook uit een ander historisch oogpunt van nut zijn, omdat over de uitgestrektheid en de ligging van de landerijen van beide ridderhofsteden nog betrekkelijk weinig bekend is.

Een ridderhofstad was oorspronkelijk een versterkt (verdedigbaar) stenen huis op het Utrechtse en Hollandse platteland. Het was omringd door een gracht met daarover een ophaalbrug. De eigenaar had bepaalde rechten en voorrechten van bestuurlijke en fiscale aard. Het Huis te Vleuten en het Huis den Engh werden beide in 1536 door de Staten van Utrecht erkend als ridderhofstad. In de loop der tijden verdwenen soms de uiterlijke kenmerken van de ridderhofsteden, de benaming bleef echter gehandhaafd en gebonden aan de grond, waarop het versterkte huis stond of eens had gestaan.

Het Huis te Vleuten, dat alleen bestond uit een vierkante woontoren binnen een tegenwoordig nog aanwezige rondlopende gracht, werd tussen 1772 en 1832 afgebroken, het Huis den Engh in 1896.

Publieke verkoping van de ridderhofstad Vleuten (12-8-1699)

Een aantal jaren geleden was ik in de gelegenheid aantekeningen te maken uit enige aan mij ter inzage gegeven archivalia die zich in particulier bezit bevonden. Deze waren afkomstig uit het huisarchief van de voormalige

ridderhofstad Den Engh te Vleuten.

Eén stuk daarvan bestond uit een door notaris Everard Vlaer te Utrecht op 6 augustus 1729 - in de toenmalige spelling - geschreven copie van een dertig jaren oudere akte. Deze betrof de op 12 augustus 1699 door notaris F. de With te Utrecht opgestelde *Conditien en voorwaarden waar naar Johannes Cornelis van Egmond van der Nijenburgh, heer van den Engh en de ridderhofstad Vleuten, Etc. van mening is publiequelijck te verkoopen de nae beschreven riddermatige hofstad, huysen ende landen.*

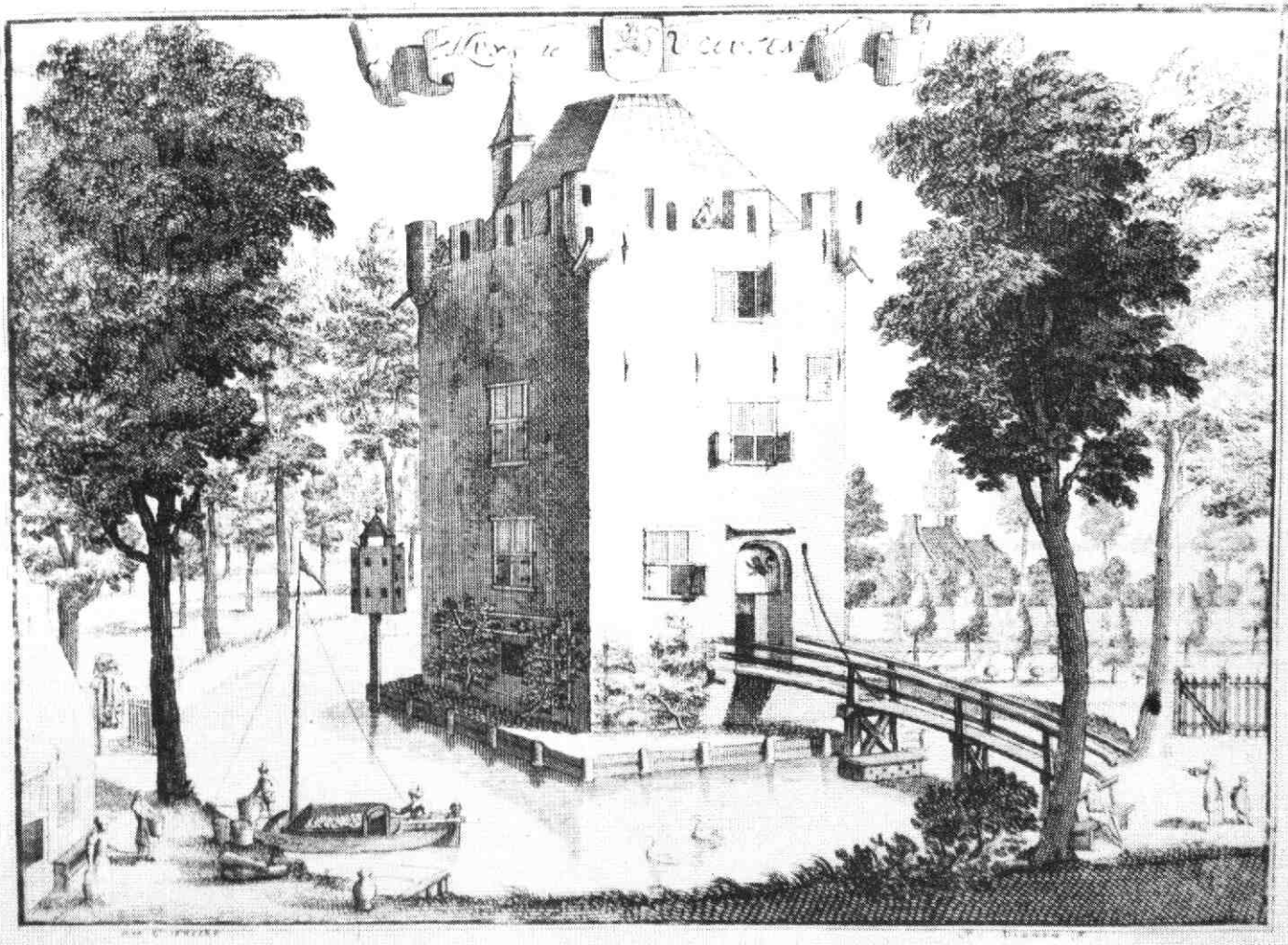
Koper van deze ridderhofstad met alle bijbehorende gebouwen en gronden met een gezamenlijke oppervlakte van 41 morgen (dat is rond 35 hectaren) werd Cornelis van de Minnebeeck voor de som van 12.800 gulden.

Op de uitvoerig beschreven algemene veilingvoorwaarden van juridische, financiële en administratieve aard zal ik niet ingaan. Belangrijker voor ons zijn de bijzonderheden.

De te veilen onroerende goederen waren *de ridderhofstad en huysinge Vleuten met zijn voorburgh, hoven, boomgaerden, lanen, boschen, verdere plantagie, huysmanswooninge en verder getimmer (exempt de bergen, staende op 't voorburg, den bruycker competerende en derhalven niet en werden verkoft), visserije ende vordere praeminenten daartoe van outs specterende, mitsgaders ontrend een en veertigh mergen lands daar van behoorende, zijnde de voorschreeve ridderhofstad met acht mergen lands, leenroerigh aan den huysen den Engh, te verheergewaden als 't verschijnt met vijff goede franckrijkse schilden ofte met goed payement dier weerden, ende de resterende drie en dartigh mergen vrij allodiaal.*

Verheergewaden betekende: het eenmalig voldoen van een bepaald recht aan de leenheer door de nieuwe leenvolger. Frankrijkse schilden waren gouden munten; men kon echter ook betalen met ander gangbaar geld. Allodiaal is niet-leenroerig, dat wil zeggen eigen erfgoed.

Deze gronden waren *alle gelegen in de provincie van Utrecht onder den geregte van Vleuten, streckende uijt de Vleutense wateringe off Rijn over den Tiendweg tot in de Heycopper wetering toe, te weten ontrend 23 $\frac{1}{2}$ mergen op ten Nesse tusschen de Vleutense weteringe ende den Tiendwegh, ende de andere seventien en halff mergen op Vleuterweyde tusschen den Tiendweg ende de Heycopper weteringe, soo ende sulcx deselve landen jegenswoordig bij Abraham van Zijll in huere gebruykt worden.*

T Huys te Vleuten.

Uit Utrechtsche Ridderhofsteden, door C. Specht, 1698. Kopergravure van I. van Vianen.
Topografische Atlas Rijksarchief Utrecht, catalogus 1120 p 18.

De gronden lagen dus aan weerszijden van de Tiendweg of Krochtdijk, nu Europaweg geheten. Het noordelijke stuk ter grootte van $23\frac{1}{2}$ morgen of ca. 20 hectaren vormde een deel van de Nesse of Nes waaraan Gravendeel een artikel heeft gewijd in het bovengenoemde nummer van ons tijdschrift; het zuidelijke stuk ter grootte van $17\frac{1}{2}$ morgen of ca. 15 hectaren lag in de Vleuterweide.

Erfdienstbaarheden van weg van de huizen Vleuten en Den Engh (12-8-1699)

In de lengterichting van de percelen liep door de twee bovengenoemde kavels de particuliere weg of laan van het Huis te Vleuten naar de langs de Leidse Rijn gelegen Landweg. Deze verbinding was niet alleen van belang voor de bewoners van het Huis te Vleuten, maar ook voor die van de ridderhofstad Den Engh. Deze laatsten maakten daar blijkbaar van ouds gebruik van.

Dit gebruik werd in de veilingvoorwaarden uitdrukkelijk vastgelegd in de vorm van een nieuw recht van weg, in de wandeling een overpad genoemd. Men mocht er ook met wagens en paarden over rijden zodat het beter is te spreken van een overweg. In het hierna volgende artikel

heet de Leidse Rijn de Lijdse Vaart of Heycopper Wetering.

Wert expresselijk bedongen en geconditioneerd, dat de heeren en vrouwen van 't Huys te Vleuten, mitsgaders de besitters des voorschreven landen in der tijt (op dat ogenblik) sullen moeten laten ende gedoogen, dat de heeren ende vrouwen van den Huyse den Engh en die van haar familie ten aller tijden en ten eeuwigen dagen soo met wagen en paarden als te voet gebruyken ende overwegen door de laanen ende over de landen voorschreven, beginnende van den Dijck off Heerenweg bij 't Huys te Vleuten, nevens het land van de heeren van Oudmunster, daarvoor desen den uytweg geweest is, tot op het Sandpad off Sandweg aan de Lijdse Vaart of Heycopper Weteringh, ende van 't selve Sandpad tot op den voorschreven Dijck of Heerenweg.

De plaats waar deze laan van het Huis te Vleuten ooit heeft gelopen is nog enigszins te herkennen in de verkaveling. In de Nesse was dat het zogenaamde Appel-laantje, in de Vleuterweide geeft een aantal smalle percelen grasland en boomgaard het tracé aan van deze voormalige eigen weg. Zie daarvoor de kaartjes bij het artikel van Gravendeel.

De toekomstige eigenaren van het Huis te Vleuten zou-

den daarentegen volgens de veilingvoorwaarden het recht verkrijgen om de laan, die tussen de Thematerdijk (nu Smalle Themaat geheten) bij het Huis den Engh en de Vleutense Dijk of Heerenweg (nu Utrechtseweg) liep, zowel te voet als te paard of met wagens te gebruiken. Afgezien van een later omgeleid kort stukje bij Den Engh is deze laan de tegenwoordige (tijdens de ruilverkaveling openbaar gemaakte) Enghlaan. Het vervolg van de hierboven geciteerde bepaling luidt namelijk: *behoudens dat de heeren en vrouwen van den Huyse den Engh voorschreven in der tijt ook altijd ende ten eeuwigen dage sullen moeten laten en gedogen dat de besitters heeren en vrouwen van den Huyse Vleuten indertijd en die van hare familie soo met waagen ende paarden als te voet gebruiken de Laan, behoorende aan den selven Huyse den Engh ende daar over haren overweg hebben, beginnende van den Heerenweg tot voorbij de poort van 't Huys den Engh ende ook van daar tot op die Dijk of Heerenwech voorbij.*

Erfdienstbaarheden

In het bovenstaande citaat is sprake van de vestiging van twee erfdienstbaarheden of servituten. Wat verstaat men daaronder?

Een erfdienstbaarheid is volgens het hedendaagse Burgerlijk Wetboek een last, waarmee een erf (in de ruimere betekenis van een stuk grond) is bezwaard tot gebruik en ten nutte van een erf dat aan een andere eigenaar toebehoort. Deze last rust alleen op de grond, niet op de persoon. Dat stuk grond is het dienstbare of lijdende erf, het andere het heersende erf. Een erfdienstbaarheid bestaat dus uit de verplichting om iets te dulden of te gedogen (ook wel om iets niet te doen) ten behoeve van een ander erf. De vestiging van een erfdienstbaarheid moet notarieel worden vastgelegd.

Er zijn verschillende soorten van erfdienstbaarheid. Wat de rechten van overgang op een ander erf betreft onderscheidt men drie categorieën, t.w. die van voetpad, van rijpad of dreef en van weg. Het recht van voetpad is zonder meer duidelijk. Dat van rijpad of dreef houdt in, dat men over een ander zijn land te paard mag rijden of beesten mag drijven. De erfdienstbaarheid van weg is allesomvattend, men mag dan ook met een wagen, een rijtuig enz. over het lijdende erf rijden.

Deze soorten van erfdienstbaarheid bestaan al heel lang. In ons geval van 1699 ging het in de eerste plaats om erfdienstbaarheden van weg. Maar ook een recht van voetpad over een ander stuk land werd in die akte geregeld.

Evenals tegenwoordig het geval is, moesten de eigenaren van de lijdende erven ervoor zorg dragen, dat de overwegen en het overpad ongehinderd konden worden gepasseerd. Daarom werd ten aanzien van het recht om van elkaars lanen gebruik te maken het volgende bepaald in de veilingvoorwaarden van het Huis te Vleuten: *Ende soo wanneer de voorschreven lanen, steegen ofte overwegen met hecken, boomen (afsluitbomen) of diergelijcken mogten werden geslooten, soo sal daarvan bij (door) en aan de besitters heeren en vrouwen der voorschreven huysen in der tijt geleverd worden bequaame sleutels ten kosten van den geen die de heckens, boomen of diergelijcken op ofte aan de laanen ofte stegen sal hebben gesteldt of doen stellen.*

Het is merkwaardig dat de heersende erven niets behoefden bij te dragen in de kosten van het onderhoud van de lanen van de lijdende erven. Men deed dat blijkbaar met gesloten beurzen.

Erfdienstbaarheid van voetpad ten dienste van het Huis te Vleuten (12-8-1699)

De kopers van het Huis te Vleuten kregen nog een ander recht van overgang, en wel van **voetpad**, zoals uit het volgende blijkt: *Nogh (voorts) sullen de heeren en vrouwen van 't Huys te Vleuten voor haar en die van haar familie, mitsgaders de bruykers des voorschreven Huyse Vleuten, bouwhuys (boerderij) ende landen voor altijd en ten eeuwigen dage hebben ende behouden het recht om te voet te passeeren van 't Sandtpad gaende over het weylant, gelegen over (tegenover) den Heerenwech of Dijk ten noorden van 't Huys te Vleuten tot op denselven Dijk, ende van den Dijk naar en tot op het voorschreven Sandtpad, en ten dien eynde altijd mogen een boom (een van boven afgeplatte boomstam, dienst doende als voetbruggetje) over de slooth tusschen den Dijk en het voorschreven weylant daar en soo die nu is leggende.*

Deze voorwaarde is om verschillende redenen interessant.

In de eerste plaats komt hier duidelijk naar voren hoeveel waarde men hechte aan een bruikbaar looppad naar het publieke **voetzandpad** (zo werden dergelijke bezande voetpaden toen genoemd) tussen Utrecht en Vleuten, indertijd wel als het Vleutense Zandpad aangeduid. Dit liep onder andere tussen het Hof ter Weyde en de Nederlands Hervormde kerk te Vleuten benoorden de Heerenweg of Vleutense Dijk (nu de Utrechtseweg en Hindersteinlaan). Deze dijk of weg was namelijk, evenals vrijwel alle wegen in de klei- en veengebieden, een kleiweg die in de natte jaargetijden nauwelijks begaanbaar was voor voetgangers. Deze toestanden zijn ons bekend uit eigentijdse beschrijvingen van wegen in het westelijke poldergebied. Wij moeten hierbij in het oog houden, dat verreweg de meeste mensen zich vroeger te voet - en indien mogelijk per schuit - verplaatsten. Alleen de meer welgestelde lieden reisden te paard of per koets. Dit was de reden dat in de eerste helft van de 17de eeuw op grote schaal voetzandpaden werden aangelegd, meestal op of langs bestaande kleiwegen. Er bestonden ook vrijliggende **voetzandpaden**, daar was het Vleutense Zandpad er één van. Ik hoop daar later meer over te kunnen meedelen.

In de tweede plaats is van belang, dat nu niet alleen de eigenaren, maar ook de pachters van het Huis te Vleuten worden genoemd. Deze laatsten hadden dus toestemming om van hetzelfde recht van voetpad gebruik te maken als de „heeren en vrouwen” van dat huis.

In de derde plaats wijzen de laatste woorden *en soo die nu is leggende* dat dat looppad tussen de „Dijk” en het „Sandtpad” al langer in gebruik was. Deze gemakkelijke gelegenheid moest nu notarieel worden vastgelegd in de vorm van een erfdienstbaarheid, omdat de onroerende eigendommen van het Huis den Engh door de verkoping van het Huis te Vleuten met de bijbehorende gronden werden gesplitst: er kwamen twee verschillende eigenaren. Deze omstandigheid gold trouwens ook voor de Laan van het Huis te Vleuten en de Laan van het Huis den Engh.

De erfdienstbaarheid van voetpad veranderd (13/23-11-1699) en vastgelegd in het pachtcontract (25-11-1699)

Het recht van overpad voor de bewoners en pachters van het Huis te Vleuten naar het publieke voetzandpad (het Vleutense Zandpad) werd enige maanden later weer veranderd.

Het Huis den Eng.

Pen en penseel in grijs van J. de Beijer, 1750.

Atlas Coenen van 's Gravesloot 15-85-2, museum Flehite te Amersfoort, in bewaring bij Rijksarchief Utrecht.

Op 13/23 november 1699 kwamen de verkoper en koper van het Huis te Vleuten overeen, dat de eigenaren en gebruikers van die ridderhofstad voortaan, in plaats van over een boom over de wegsloot van de Vleutense Dijk naar het aan de overzijde gelegen weiland te gaan, gebruik mochten maken van den dam leggende neffens het huysje van den heere verkooper. Dat huisje stond tegenover het huis te Vleuten en komt straks weer ter sprake.

Wanneer die overweg met boomen ofte heckens wierde afgeslooten zouden door de verkoper of diens nakomelingen (eigenlijk: diens rechtsopvolgers) bequame sleutels van de heer cooper, sijne nacomelingen ende voorschreven bruykers indertijd worden geleverd.

Deze zaak was van de zijde van de grondeigenaar dus goed geregeld. Maar ook de pachter van het dienstbare (lijdende) erf moest dit recht van overpad respecteren. Daarom werd op 25 november 1699 een nieuwe „huurdelle" (pachtcontract) opgemaakt door notaris F. de Wirth te Utrecht, waaruit ik het volgende overneem (Geneentelijke Archiefdienst te Utrecht, Notariële archieven, inventarisnummer U 112 a 001): *In manieren naebeschreven heeft de hoogedelgeboren heer Cornelis van Egmond van der Nijenburgh, heer van den Engh, etc., verhuurt ende in een jaerlijcx pacht gegeven aan ende ten behoeve*

van Cornelis Janssoon Hovelingh, die oock bij desen bekend gehuyrt te hebben, ontrent drie mergen weylant mettet boogaertie ende huysinge daer op staende, gelegen onder den gerechte van Vleuten, belent ten oosten de heer advocaet Blom ende ten westen de wateringe genaamt het Leywerck; item noch ontrent vijff hond weylant, gelegen ten westen van een gedeelte van de voorschreven drie mergen lants, over en alsulcx oock ten westen van de wateringe voorschreven, voor den tijt van seven aeneenvolgende jaren, waarvan het eerste jaer ingaen sal in regard van de landen met 1^a Januarij, ende van de huysinge op de vervaartijt (het tijdstip, waarop de huur eindigt) van Paasschen des jaars seventien hondert, jaerlijcx om de somme van tnegentich gulden, te weeten, etc.

In de bovenstaande tekst is de watergang genaamd het Leywerck de tegenwoordige Vleutense wetering tussen het voormalige Huis den Engh en de brug in de Hindersteinlaan bij de spoorwegovergang. De drie morgen land lagen aan de oostzijde van het Leiwerk of de Vleutense wetering, de vijf hond (500 vierkante roeden; zes hond was een morgen) aan de westzijde daarvan.

Het recht van overpad ten dienste van de bewoners van het Huis te Vleuten werd aldus vastgelegd: *Den huurder sal moeten gedogen den overwegh den besitter van 't Huys*

te Vleuten in der tijt voor hem, sijn familie ende desselfs bruykers competerende om te voet te mogen passeren van den Heerewegh over de voorschreven drie mergen lant tot op 't Sandpad.

Op deze erfdiensbaarheid van voetpad kom ik later terug.

Openbare verkoping van het Huis den Engh (14-5-1729)

Op 14 mei 1729, het jaar waarin notaris Vlaer de oude akte van 1699 inclusief de daarin later aangebrachte veranderingen afschreef, vond een openbare verkoping plaats van het Huis den Engh. Wat de opstellen en landerijen betrof gebeurde dat in vijf kavels, in die tijd percelen genoemd. Deze gingen alle naar verschillende kopers, zodat de bezitting in delen uiteenviel.

De door deze notaris opgestelde *Conditien en voorwaarden* waar na de heer Cornelis Jacob Luyk, secretaris van Mijdregt als speciale gemachtigde van de hoogwelgeboren jonkvrouwe Maria van Egmond van de Nijenburg zou opveylen en verkopen de nabeschreven ridderhofstad den Engh met desselfs aanhorige landerijen bevatten veel belangwekkende gegevens over de ligging van de (niet aaneengesloten) landerijen ter grootte van 167 morgen (142 hectaren) van deze ridderhofstad. Ik zal hier echter alleen ingaan op de voorwaarden ten aanzien van het handhaven van de erfdiensbaarheden van weg en van voetpad, die verbonden waren aan de landerijen vermeld in het eerste en in het vierde perceel van de veiling. Men kan de vele andere beschrijvingen lezen in de minuut van deze akte in de Gemeentelijke Archiefdienst te Utrecht (Notariële archieven, Inventarisnummer U 166 B 001).

De koper van het eerste perceel diende rekening te houden met onder andere de volgende voorwaarde: *Wijders is conditie dat den coper off die hem representeert, als mede den bruyker off bruykers van de nabeschreve hofstede en landerijen alle de vrijheid zullen hebben ('t geene den cooper van dezen Huyze den Engh ook sal moeten gedogen) dat zij de Laan off Steegh van de Thematerdijk tot den Vleutensen Dijk sullen mogen passeren en repasseren, soo na de Themater als Vleutense Dijken en na de landen rontomme de Steegh leggende, te voet, te wagen en te paard, mitsgaders met beesten als anders.*

Deze conditie sloeg op de grondgebruikers van den Engh, die misschien verschillende andere landheren zouden krijgen. De tweede voorwaarde was bedoeld voor de eigenaren van het Huis te Vleuten: *Den coper van dit perceel sal ook moet gedoegen den uyt- en overwegh den heere en bruykers van 't Huys te Vleuten, mitsgaders hare familien, over de voorschreven Steegh als anders competerende en daar tegens ook weder de Steegh off Laan van den Huyse Vleuten te mogen gebruyken, alles volgens de oude contracten daar van zijnde.*

Wij zien dus dat de oude wederzijdse erfdiensbaarheden gehandhaafd werden, echter met dit verschil, dat nu ook de grondgebruikers of pachters van de huizen Vleuten en Den Engh uitdrukkelijk werden vermeld als recht-hebbers. Dat laatste is tegenwoordig niet meer nodig, omdat - zoals eerder is gezegd - een erfdiensbaarheid gebonden is aan de grond (aangeduid door middel van kadastrale perceelnummers) en niet aan de persoon (eigenaar of gebruiker).

Koper werd Johannes Cyprianus van Ewijck voor zichzelf of voor iemand anders, waarvan hij de naam binnen drie dagen bekend zou maken, voor de som van 7575 gulden.

Einde van de erfdiensbaarheid van voetpad (14-5-1729)

De *Conditien en voorwaarden* van de veiling van de ridderhofstad Den Engh met bijbehorende gebouwen en gronden in 1729 omvatte als vierde perceel het *huyssie* aan de Vleutense Dijk, dat werd genoemd in de overeenkomst van 13/23 november 1699 over het recht van voetpad ten behoeve van het Huis te Vleuten naar het publieke zandvoetpad tussen Utrecht en Vleuten. Wij lezen: *Nogh een huyzinge, gelegen over (tegenover) 't Huys te Vleuten, met ontrent vier mergen boomgaerd, weg en hoijlanden, gelegen onder den geregte van Vleuten, belend ten oosten de heer en meester Coenraad Blom, ten zuyden den Vleutensen Dijk, ten westen de Vleutense weteringe ende heer Masseyst, en ten noorden de landen van den Engh.*

Met de Vleutense wetering werd hier weer bedoeld dat deel van die watergang, dat tussen de huizen Den Engh en Vleuten liep. Een andere naam daarvoor was het Leiwerk (zie voren), die nog in de tweede helft van de vorige eeuw in gebruik was. De „huyzinge" stond dus ten oosten van die wetering, mogelijk tussen de brug en de huidige spoorwegovergang. Onder „weg" werd hier verstaan het stukje Vleutense Dijk vóór het huis. Daarvan hadden de bermen waarde voor de eigenaar vanwege de mogelijkheid er bomen op te planten, terwijl het grasgewas kon worden verpacht aan de gebruiker van het land.

Aan de koop van dit huis met bijbehorende grond was de volgende voorwaarde verbonden: *Den coper van dit perceel sal moeten gedogen het overpad, 't geen den heer en vrouwe van Vleuten nevens haar familie, bruykers als anders is hebbende volgens de oude contracten, etc.*

Wij zien hier dus de erfdiensbaarheid van voetpad naar het Vleutense Zandpad weer te voorschijn komen.

Koper van dit perceel werd Matthijs Hoveling voor zichzelf of voor degene die hij binnen drie dagen bekend zou maken en wel voor de som van 1645 gulden. Op dezelfde dag „nomineerde" hij Hendrik Jan van Minnebeeke, de eigenaar van het Huis te Vleuten. Deze aanvaardde de koop en de daaraan verbonden voorwaarden. Omdat Van Minnebeeke toen eigenaar was geworden van zowel het heersende als van het lijdende erf, was het verdere bestaan van de erfdiensbaarheid van voetpad overbodig geworden en kon deze zonder meer vervallen.

Het is mogelijk, dat dit looppad later uitgroeide tot een particulier rijpad naar enige woningen en percelen grond, waarlangs tijdens de ruilverkaveling een parallelweg beoorden de spoorweg werd aangelegd. Dit is de tegenwoordige Hof ter Weydeweg, gelegen tussen de Utrechtseweg bij de hofstede De Hoed en de Hindersteinlaan bij het café-restaurant De Tol. Het voormalige rijpad kwam uit op de Hindersteinlaan tussen de brug over de wetering en de spoorwegovergang in de Utrechtseweg. Na de aanleg van de Hof ter Weydeweg werd het rijpad overbodig en opgeruimd.

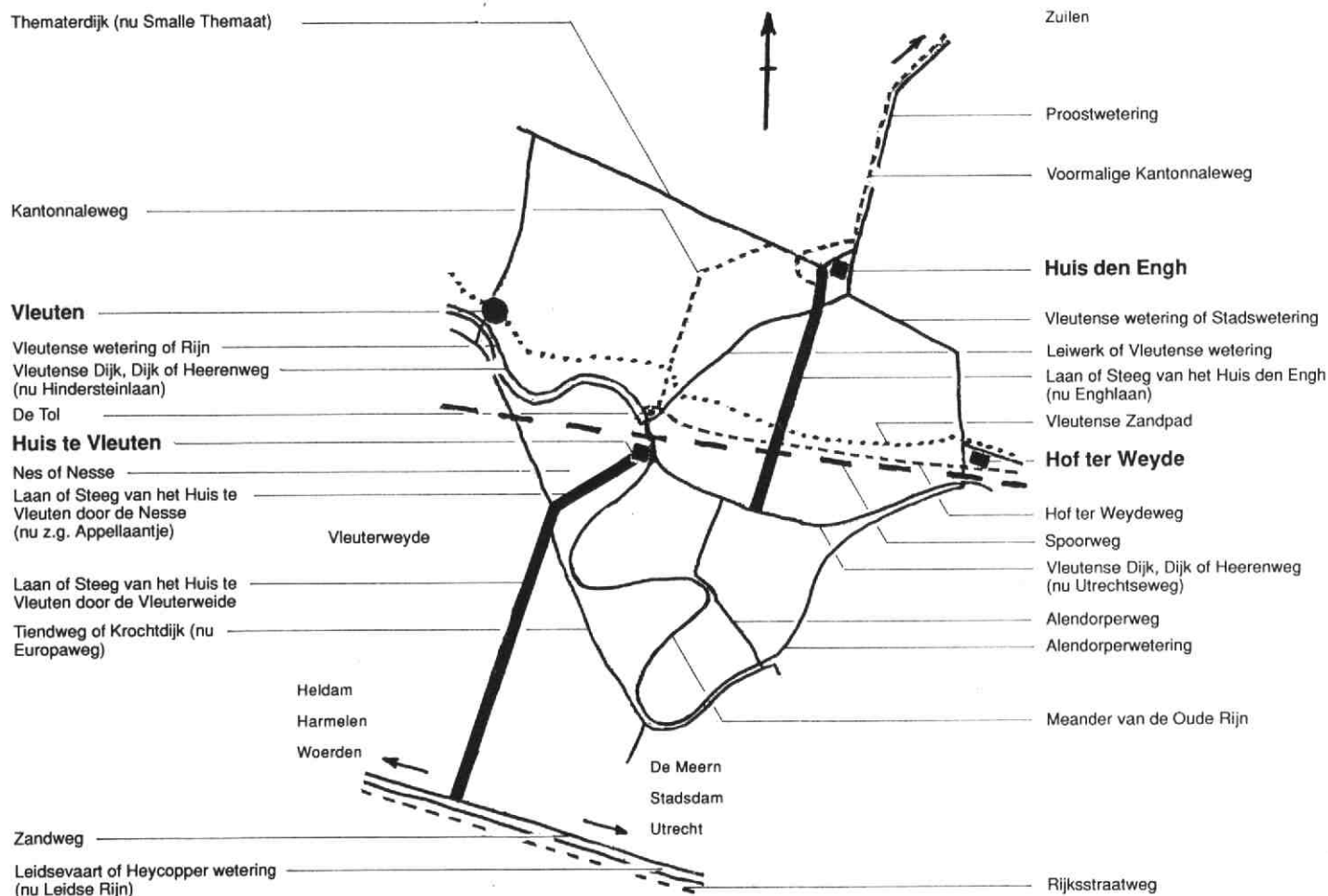
Transport van een gedeelte van het aan Van Ewijck toegewezen eerste perceel van de veiling (12-7-1729)

Wij keren weer terug naar Johannes Cyprianus van Ewijck, aan wie op de veiling van 14 mei 1729 het eerste perceel (waarin het Huis den Engh was begrepen) was toegewezen voor hemzelf of voor een eventuele andere geadigde.

Luchtfoto van het gebied dat in dit artikel wordt behandeld. Toestand 1953. Het noorden is boven. De opvallende witte kronkellijn die midden op de foto van links naar rechts loopt is de Utrechtseweg. Deze begon toen bij het dorp Vleuten, dat linksboven is te onderscheiden. De spoorweg Rotterdam-Utrecht ziet men als een rechte lijn dwars over de foto gaan en de Utrechtseweg bij het Huis te Vleuten kruisen. Van deze voormalige ridderhofstad is het eilandje, waarop oudtijds de woontoren heeft gestaan, zichtbaar als een wit stipje in een kleine zwarte cirkel (de gracht) in de zuidwestelijke hoek tussen de Utrechtseweg en de spoorweg. Het Huis den Engh staat in de rechterbovenhoek van de foto. Daar eindigt, van links komende, de Thematerdijk, nu Smalle Themaat geheten. Naar boven (richting Zullen) gaan van hier naast elkaar de Proostwetering (zwart) en de vroegere Kantonnaleweg (wit). Tussen de huizen Den Engh en Vleuten loopt als een licht gebogen zwarte lijn het gedeelte van de Vleutensewetering dat vroeger ook het Lelwerk werd genoemd. In de linkerbenedenhoek komt een kort stuk van de Zandweg (wit) langs de Leidse Rijn (zwart) op de foto voor. De Enghlaan gaat van Den Engh naar de Utrechtseweg en wordt doorsneden door de spoorweg. De voormalige Laan van het Huis te Vleuten is nog te herkennen als een rechte zwarte lijn vanaf deze vroegere ridderhofstad (bij de spoorwegovergang van de Utrechtseweg) tot aan de Krochtdijk (nu Europaweg) die schuin van linksboven naar rechtsonder loopt; vandaar geven de smalle percelen grasland het oude tracé aan tot aan de Zandweg. Het eveneens in het artikel genoemde Hof ter Weyde bevindt zich rechts benoorden de spoorweg, bij de noordwaarts gerichte kronkel van de Utrechtseweg.

Foto Landinrichtingsdienst, Utrecht (fotomosaïek K.L.M. Aerocarto).

Schetskaartje waarop de ligging van de twee ridderhofsteden Vleuten en Den Engh met hun lanen is aangegeven. Deze ridderhofsteden en het Hof ter Weyde (geen ridderhofstad) zijn door middel van vierkantjes en de lanen met dikke lijnen aangeduid. De overige getrokken lijnen stellen de achttiende-eeuwse wegen en waterlopen voor, de gestippelde lijn geeft op schematische wijze de ligging van het Vleutense Zandvoetpad weer. De onderbroken lijnen betekenen enige later aangelegde wegen. Ter oriëntatie is ook de spoorweg Rotterdam-Utrecht met een streeplijn ingetekend. Op dit schetskaartje zijn alle in het artikel genoemde topografische namen aangegeven.

Twee maanden later, namelijk op 12 juli 1729, vond het transport plaats voor schout en schepenen van het gerecht Vleuten van het gedeelte van het perceel, dat Van Ewijck wenste te behouden. Daaraan waren de in 1699 vastgelegde wederzijdse rechten van overweg over de lanen van de huizen Vleuten en Den Engh verbonden.

De voor ons van belang zijnde passage in de akte luidt als volgt: *Den voornoemden heere Ewijck sal ook moeten gedogen den uyt- en overweg den heere en bruykers van 't Huys te Vleuten, mitsgaders hare familien over de voorschreven Steegh als anders competerende en daar tegens ook weder de Steegh off Laan van den Huyse Vleuten (dit is de laan door de Nesse en door de Vleuterweide naar de Zandweg langs de Leidse Rijn) te mogen gebruyken, alles volgens de oude contracten daar van sijnde en waartoe ook word gerefereert, mitsgaders tot de coopconditien den 14en May 1729 voor den notaris Everard Vlaer en getuygen tot Utrecht gepasseert.*

Einde van de wederzijdse rechten van overweg van de huizen Vleuten en Den Engh (19/22-6-1830)

De overeenkomst betreffende de wederzijdse rechten van het gebruik van de lanen van de huizen Vleuten en Den Engh werd in 1830 beëindigd. Op de achterzijde van de akte van 12 augustus 1699 is het volgende geschreven: *Bij accoord in dato Haarlem den 19 Junij en te Utrecht*

den 22 Junij 1830 tusschen jonkheer Jan Maximiliaan baron van Tuyll van Serooskerken van Vleuten, als eigenaar van de ridderhofstad Vleuten en daarbij behorende landen ter eenre, en de weledele heer Hendrik Ravee, eigenaar van de ridderhofstad en huizinge den Engh met de daarbij behorende landen ter ander zijde, zijn de in deze vermelden overpaden en overwegen, die partijen uit krachte dezès konden uitoefenen, vernietigd.

En zo eindigt dan de geschiedenis van de wederzijdse erfdienstbaarheden van weg, die de eigenaren met hun pachters van de huizen Vleuten en Den Engh meer dan een eeuw lang op elkaars „lanen" bezaten,

Chronologische samenvatting

De rechten van overweg en overpad, die in deze bijdrage zijn beschreven, geven enigszins een indruk van de afdoende wijze, waarop men dergelijke zaken al drie eeuwen geleden regelde. Omdat in ons geval sprake is van twee reeksen van handelingen, raakt men al lezende misschien beide draden kwijt, die door het verhaal lopen. Daarom zal ik de stof hieronder in een chronologisch overzicht samenvatten.

De handelingen die te maken hadden met de wederzijdse erfdienstbaarheden van weg zijn telkens aangeduid met de letter **W**, die welke betrekking hadden op de erfdienstbaarheid van voetpad met de letter **V**.

- 12-8-1699 Publieke verkoping van het Huis te Vleuten met bijbehorende gebouwen, boerderij en landerijen.
Verkoper: Johannes Cornelis van Egmond van der Nijenburgh.
Koper: Cornelis van de Minnebeeck (later geschreven van of van de Minnebeeck(e)).
W Wederzijdse vestiging van erfdiensbaarheden van weg op elkaars lanen.
V Vestiging van erfdiensbaarheid van voetpad op grond van het Huis den Engh t.b.v. het Huis te Vleuten met een boom (voetbrugje) over de wegsloot.
- 13/23-11-1699 V Overeenkomst tussen koper en verkoper van het Huis te Vleuten dat i.p.v. de boom over de wegsloot voortaan gebruik mag worden gemaakt van een dam naast een huisje, dat eigendom is van de verkoper.
- 25-11-1699 V Pachtcontract tussen Cornelis van Egmond van der Nijenburgh als landheer en Cornelis Janssoon Hovelingh als pachter van het huisje met grond, waarin bovengenoemd recht van overpad wordt vastgelegd.
- 14-5-1729 Openbare verkoping van het huis den Engh.
Verkoopster: Maria van Egmond van de Nijenburgh.
Koper van perceel 1: Johannes Cyprianus van Ewijck.
W Op de Steeg of Laan (nu Enghlaan) blijft de wederzijdse erfdiensbaarheid gehandhaafd, maar deze is nu ook voor de pachters van toepassing.
Koper van perceel 4: Jan van Minnebeeck.
V De erfdiensbaarheid van voetpad wordt door deze aankoop beëindigd (dezelfde grondeigenaar).
- 12-7-1729 Transport van de aankoop door Johannes Cyprianus van Ewijck.
W Alle wederzijdse erfdiensbaarheden van weg worden gehandhaafd, nu ook geldig voor de pachters.
- 19/22-6-1830 W Beëindiging van de overeenkomst over wederzijdse erfdiensbaarheden van weg over de lanen van de huizen Vleuten en Den Engh.

De Zandweg: de beste wegverbinding met de stad Utrecht

In dit opstel zijn, zoals gezegd, twee hoofdlijnen te onderscheiden:

- de vestiging en beëindiging van de erfdiensbaarheid van **voetpad** voor de bewoners van het Huis te Vleuten met hun pachters over het land van het Huis den Engh naar het Vleutense Zandpad;
- de vestiging en beëindiging van de erfdiensbaarheid van **weg**, die de eigenaren van de twee huizen hadden op elkaars lanen.

De betekenis die aan eerstgenoemde erfdiensbaarheid werd toegekend is duidelijk en reeds uiteengezet. Iets anders is, waarom de eigenaren van beide huizen zoveel prijs stelden op een recht van overweg op elkaars lanen, te weten de laan van het Huis te Vleuten naar de Zandweg langs de Leidse Rijn en de laan (Enghlaan) van het Huis den Engh vanaf de Vleutense Dijk of Heerenweg (Utrechtseweg) naar de Thematerdijk (Smalle Themaat). Daarvan is de eerste naar mijn mening de belangrijkste geweest.

De laan van het Huis te Vleuten vormde een korte verbinding met de heden nog bestaande Zandweg die langs de noordzijde van de Leidse Rijn tussen de Stadsdam en de Heldam was gelegen. Deze Zandweg was oorspronkelijk een smal voetpad van vijf voeten of ca. anderhalve meter breedte, dat de Staten van Utrecht in 1604 hadden doen aanleggen ten behoeve van het voetgangersverkeer tussen de stad Utrecht en Harmelen; van daar af werd het door het grootwaterschap van Woerden doorgetrokken naar Woerden en verder westwaarts. Hoewel dit niet met zoveel woorden werd gezegd lijkt het mij aannemelijk toe, dat het voetzandpad niet langs de waterkant, maar aan de landzijde op de dijk of weg kwam te lopen, althans voor zover dit in de latere gemeente Vleuten-De Meern lag. Het

Het oostelijke gedeelte van de Thematerdijk of Thematerweg, nu Smalle Themaat geheten, gezien vanuit het noordwesten in de richting van de hofstede Den Engh. Daar eindigt deze weg. Foto van de schrijver, februari 1962.

Deze kaarsrechte polderweg is, evenals een aantal andere wegen in de omgeving van Vleuten, De Meern en Haarzuilens, van hoge ouderdom. Hij werd in de middeleeuwen als een onverharde kleiweg aangelegd als uitgangslijn (basis) van de ontginning Themaat (links op de foto te zien). Dit deel van de Thematerdijk vormde lang geleden de verbinding van Den Engh met het dorp Vleuten, althans in de droge jaargetijden. De Kantonnaleweg, waarvan rechts op de foto de wegbeplanting nog flauw is te onderscheiden, werd pas in het begin van de vorige eeuw als zandweg aangelegd.

was strikt verboden voor paarden, vee en wagens. Daartoe was het voetpad van de dijk of weg op bepaalde plaatsen gescheiden door een *gelind* (een houten heining, bestaande uit palen en horizontale rondhouten staken, sparren genoemd), op andere plaatsen waarschijnlijk door een grepel. Voorts had men volgens voorschrift bij de toegangsdammen schuttingen van hout of van rijs dwars over het zandpad gemaakt, met overstappen voor de *passanten* (voorbijgangers) (Groot Placaatboek, Dl. 2, Blz. 256).

In 1625 besloten de Staten van Utrecht, in samenwerking met die van Holland, het zandpad geschikt te maken voor het gebruik *te poste en te peerde*, zowel gedurende de zomer als de winter. Dit gebeurde op aandrang van de stadhouder prins Maurits, opdat men het zandpad zou kunnen berijden met een paard om bij een vijandelijke invasie zo spoedig mogelijk berichten te kunnen overbrengen. Het pad werd in 1626 verbreed tot 8 voeten. Dit betekende echter niet, dat iedereen dit pad te paard of met een wagen mocht berijden; ook het drijven van vee daarover was verboden (Groot Placaatboek, Dl. 2, Blz. 261).

Bijna veertig jaren later, in 1664, legden de steden Utrecht, Woerden en Leiden ten dienste van een op te richten trekshuitenvaar gezamenlijk een bezand trek- en jaagpad langs de Leidse Rijn en de Oude Rijn aan, namelijk tussen het Leidse Veer in Utrecht en het Utrechtse Veer in Leiden. Het gedeelte tussen de Stadsdam en de Hieldam bleef waarschijnlijk van het oude zandpad tussen Utrecht en Harmelen gescheiden door de resterende strook van de dijk of weg. De ontworpen breedte van het jaagpad bedroeg 1 Rijnlandse roede (ongeveer 3,77 meter). Dit zal de afmeting zijn geweest van het gehele lichaam van het jaagpad, dus met inbegrip van berm en glooiingen.

Van dit jaagpad mochten, behalve voetgangers, uiteraard ook de jagers van de schuiten gebruik maken, mits de schippers het verschuldigde tolgeld betaalden al naar gelang van het aantal passagiers dat zij vervoerden. Dit „padgeld”, zoals het gewoonlijk werd genoemd, werd aan de Utrechtse kant van het jaagpad geïnd door de sluiswachter aan de Stadsdam. Het was niet toegestaan er met wagens over te rijden.

Dat laatste was trouwens ook nog lange tijd het geval met het in 1626 verbrede voetpad, dat (waarschijnlijk) langs de andere zijde van de dijk of weg liep. In 1682 ordonneerden de Staten van Utrecht namelijk, dat niemand *wien het ook soude mogen wesen* het zandpad mocht berijden met *wagens, karossen of chesen* of met *achter-aangestaarte paarden*. Hiervan werden uitgezonderd de prins van Oranje met zijn gevolg *als mede die gene die daar toe schriftelijk consent* (vergunning), *met de hand van alle drie de heeren gecommiteerden van 't voorschreven sandpad onderteekent* hadden gekregen. Ook de landbouwers die aan het zandpad woonden mochten dit in de oogsttijd gebruiken.

Het is mogelijk, dat de eigenaren van de verschillende versterkte huizen in Vleuten een dergelijke vergunning konden bemachtigen. In ieder geval was het zandpad in 1777 al geruime tijd voor alle verkeer opengesteld, getuige de volgende ordonnantie van de Staten van Utrecht in dat jaar: *Alzoo hun edelmogenden voor lange jaaren tot gerief van den passerenden man een voetpad hebben doen maken en zanden, strekkende van Utrecht af tot Harmelen toe, en hetzelfde vervolgens tot een bekwamen rijweg geappropriert nu reets veele jaaren door een iegelijk alzo gebruikt en bereden wordt*, etc. (Vervolg Groot Placaatboek, Dl. 2, Blz. 61).

De Enghlaan met bloeiende peregomen, gezien in noordwestelijke richting. Foto van de schrijver, mei 1972.

De Enghlaan behoorde tot aan de ruilverkaveling Vleuten (1953 - 1963) in eigendom toe aan de eigenaar van de hofstede Den Engh en was vanouds een particuliere laan of eigen weg. Ten dienste van de daarop uitwegende percelen grond van andere eigenaren was de kavel, waarop de weg lag, belast met verschillende erfdienstbaarheden van weg. In het raam van de ruilverkaveling werd de Enghlaan openbaar gemaakt en in eigendom, beheer en onderhoud toegewezen aan de gemeente Vleuten - De Meern. De erfdienstbaarheden konden toen worden opgeheven. De stroken van de berm waarop de vruchtbomen stonden zijn evenwel om bepaalde redenen aan de oude eigenaar als kavels toegedeeld. Zie daarvoor het Tijdschrift van de Historische Vereniging, jaargang 8, nummer 2 (juni 1988), bladzijde 621.

Om deze reden was de laan van het Huis te Vleuten naar de Zandweg ook van belang voor de bewoners van het Huis den Engh. Zij konden daarover met wagens en koetsen op een goed berijdbare weg komen, die tot aan de Stadsdam langs de noordzijde van de Leidse Rijn naar de stad Utrecht voerde. De straatweg aan de overzijde van het water was toen nog niet tot stand gebracht; dat was pas in 1827/28 het geval.

In hoeverre de laan van het Huis den Engh (de tegenwoordige Enghlaan) tussen de toenmalige Thematerdijk en de Vleutense Dijk werd gebruikt door de bewoners van het Huis te Vleuten is mij niet bekend. De behoefte daaraan lijkt mij niet groot te zijn geweest, men kon vanaf de Thematerdijk alleen over graskaden langs de Proostwetering in Zuilen komen. De Kantonnale Zandweg, die op dat traject nu voor een groot gedeelte is verdwenen, was toen nog niet aangelegd; dat gebeurde omstreeks 1827.

Toen de Vleutense Dijk werd bezand - hij ging toen Vleutense Zandweg heten - verloor de laan van het Huis te Vleuten haar betekenis voor de ridderhofstad Den Engh als verbinding met de Zandweg langs de Leidse Rijn. Dat gebeurde kort vóór 1830, het jaar waarin de wederzijdse rechten van overweg van de twee ridderhofsteden krachtens een onderlinge overeenkomst tussen de eigenaren na 131 jaren werd opgeheven.

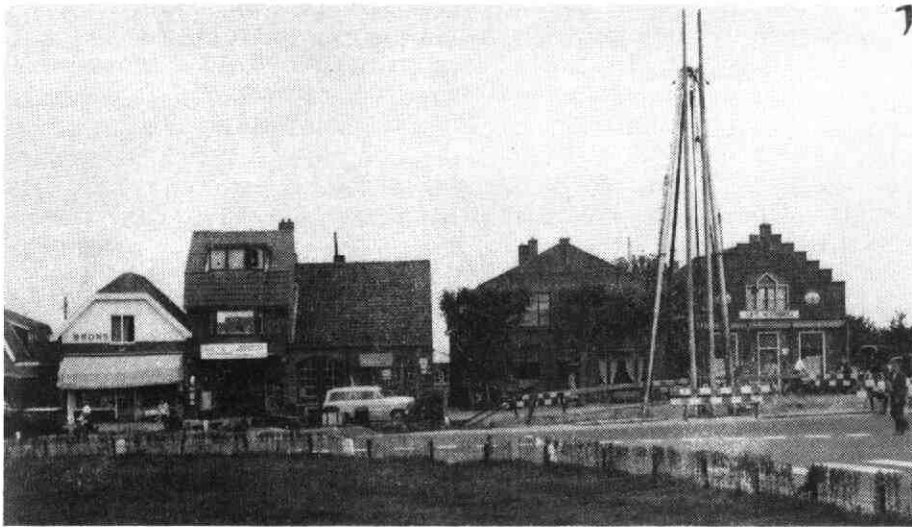

Tijdens de braderie op 25 augustus toonden we in de Broederschapshuisjes een aantal groepsfoto's waarvan we graag zoveel mogelijk namen wilden weten van personen die er op voorkwamen. Wonderlijk was aan het einde van de middag dat vooral de oudere foto's een goede respons hadden opgeleverd maar dat van enkele foto's van zo'n dertig jaar geleden de namen maar mondjesmaat binnenkwamen. Van bovenstaande foto van de Katholieke Jonge Vrouwen, die uit ongeveer 1935 dateert, kregen we álle namen! Helaas waren niet alle handschriften even goed leesbaar zodat een enkele naam fout gespeld kan zijn. Ook de hardnekkige gewoonte van Vleutenezen om namen verkeerd te spellen: Kees de Wens - Kees van der Wens, Jan Lens - Jan Lenssinck kan ons misschien parten spelen. Onze excuses daarvoor!

Alle namen van links naar rechts. Zittend op de voorgrond: Dora Heyn, Lien Miltenburg, Annie van Koten, Sjaan van Rossum. Staand, de rij zigzagt een beetje: Tonia van Leusden, Joke van Vliet, Marie van der Meer, Anna Ekelschot, Lea Carpay, Corri de Lange, Mien Jacobs, Lien van Dijk, Janna Verlaan, Dora Goes, Truus van der Bilt, Mien Wibbeke, Annie van Rijnsoever, Riek van der Gun, Tonia de Groot, Catrien Jacobs, Marie de Jong, Jo van Dijk. Bovenste rij: Grad van Kleef, Lies Staal, Riek Mandjes, Anna Wieman, Jo Teunissen, Marie van den Berg, Corrie Boeyen, Pietje van Leusden, Jo van Kleef, Fie de Klein, Anna Geelen, Greet van Kleef, Dora van Dommelen, Alie van Kleef, Annie van Kleef, Willy Spithoven, Stien van Rijnsoever. Hartelijk dank aan allen die ons van dienst zijn geweest!

Een dorp verandert

De heer A. Huijden van de Heycopperkade heeft de eer van De Meern gered! Ik kreeg achtereenvolgens twee reacties binnen uit Vleuten en één uit Kockengen. „Dat wordt me wat moois" begon ik te denken, „niks uit De Meern!", maar het is dus toch nog goed gekomen.

De eerste reactie kwam van mijn vaste correspondentievriendin mevrouw Griffioen die nu amicaal met „Annet" tekende:

De laatste raadsfoto in ons blad komt uit De Meern; met enige hulp van m'n ouders en graven in m'n geheugen - ik heb namelijk in De Meern op de lagere school gezeten - hoop ik U uit de droom te helpen wat betreft de drie panden op de foto. Het eerste pand links is een kruidenierszaak van G. v.d. Bosch, gehuwd met Neeltje van Tuyl. Het tweede pand is de winkel plus bovenwoning van P. Bonenkamp, o.a. fietsenmaker, maar ik dacht ook iets van een electrotechnisch bedrijf. Het rechtse pand is de smederij van G. Bonenkamp, een broer van eerstgenoemde P.

Op een gedeelte van deze twee panden samen staat nu het Expert-bedrijf van de firma Bonenkamp. Een zoon van P., Hans, staat nu nog in die zaak, dacht ik. De zonen van G. hebben een bedrijf op de Castellumlaan 2-4. Het pand van G. v.d. Bosch is nu de fietsenzaak van de firma Knijff. - Ik fiets deze brief even bij U langs.

De tweede reactie kwam van J.B. Klein uit de Prins Hendrikweg. Hij vertelde ons: *Uiterst links het woonhuis en de smederij van Has Willemse. Daarnaast de poort naar het huis van Leen van Bommel. Daarnaast de kruidenierszaak van Henk Bos. Vervolgens*

de benzinepomp en de fietsenzaak van Piet Bonenkamp. Daarnaast de smederij van Geert Bonenkamp. Uiterst rechts is nog iets te zien van een smal poortje tussen smederij en woonhuis van Geert Bonenkamp. Op de foto op het middenblad is uiterst links nog iets te zien van dat smalle poortje.

De derde reactie kwam uit Kockengen van Ko van Oostrum: *In het linkerpand was kruidenier G. Bos gevestigd. Deze was getrouwd met ... Haaksman. Het middelste pand, het hoogste, behoorde toe aan P.H. Bonenkamp, hij had daar zijn fietsenhandel annex huishoudelijke apparatuur. Het bovenste gedeelte werd door hemzelf bewoond. Zie ook de „KVP lijst 1"-affiche op het kamerraam. (Ik ben graag bereid dit te*

geloven maar ik heb het zelf op de afdruk in mijn boekje niet kunnen lezen! KBN.) *In het rechterpand was G. Bonenkamp gevestigd, de kachelsmid waar alles op kachelgebied te koop was en wat niet op voorraad was, gewoon werd gemaakt. Ook je schaatsen werden er vakkundig geslepen.*

Tenslotte dan de reactie van de heer A. Huijden, telefonisch binnengekomen bij onze secretaris: *Geheel links smederij van Toon Willemse, later Has Willemse, nu apotheek. Links (winkel) was vroeger (plm. 1910) woning van schoolmeester Sluiter, later kruidenierswinkel H. Bos, weer later Brons. (En dat was in de tijd dat de foto gemaakt werd, 1960. KBN.) Midden plm. 1910 kolenschuur van smederij Bonenkamp, later verbouwd met woonhuis erop. Fietzenzaak P. Bonenkamp, van 't Hoog, nu Knijff. Rechts smederij van Arie, later van Geert Bonenkamp.*

Dat waren de vier binnengekomen reacties die elkaar wel aardig aanvullen, op dat genoemde huwelijk na. Misschien weten familieleden ons het fijne er van te vertellen.

Ter verduidelijking plaatsen we nu de hele foto waarbij het duidelijk zal zijn dat de beschrijving alleen maar slaat op de 3 à 4 huizen links van het midden. De rechterhelft vonden we in het vorige nummer terug op de middenpagina, welke grote foto een montage was met de scheiding rechts langs café Van Straten.

De nieuwe raadsfoto zal tenslotte voor de oude Vleutenaren wel niet zo'n groot probleem opleveren.

KBN.

Hinderstein

door

Dr D.W. Gravendeel en J.H. van der Poel

Als we ons verdiepen in de geschiedenis van het Vleutense landgoed Hinderstein - het latere Alenvelt - komt meteen de vraag op of er wellicht verband bestaat met de ridderhofstad Hindersteyn onder Neerlangbroek. Dat verband hebben wij niet kunnen vinden. De vroegst bekende persoon, die ca 1315 met genoemde ridderhofstad beleend was, noemde zich wel naar zijn leen maar zijn eigenlijke naam was Willem van Suermont. Het geslacht (van) Suermont hield de ridderhofstad in leen tot 1463.

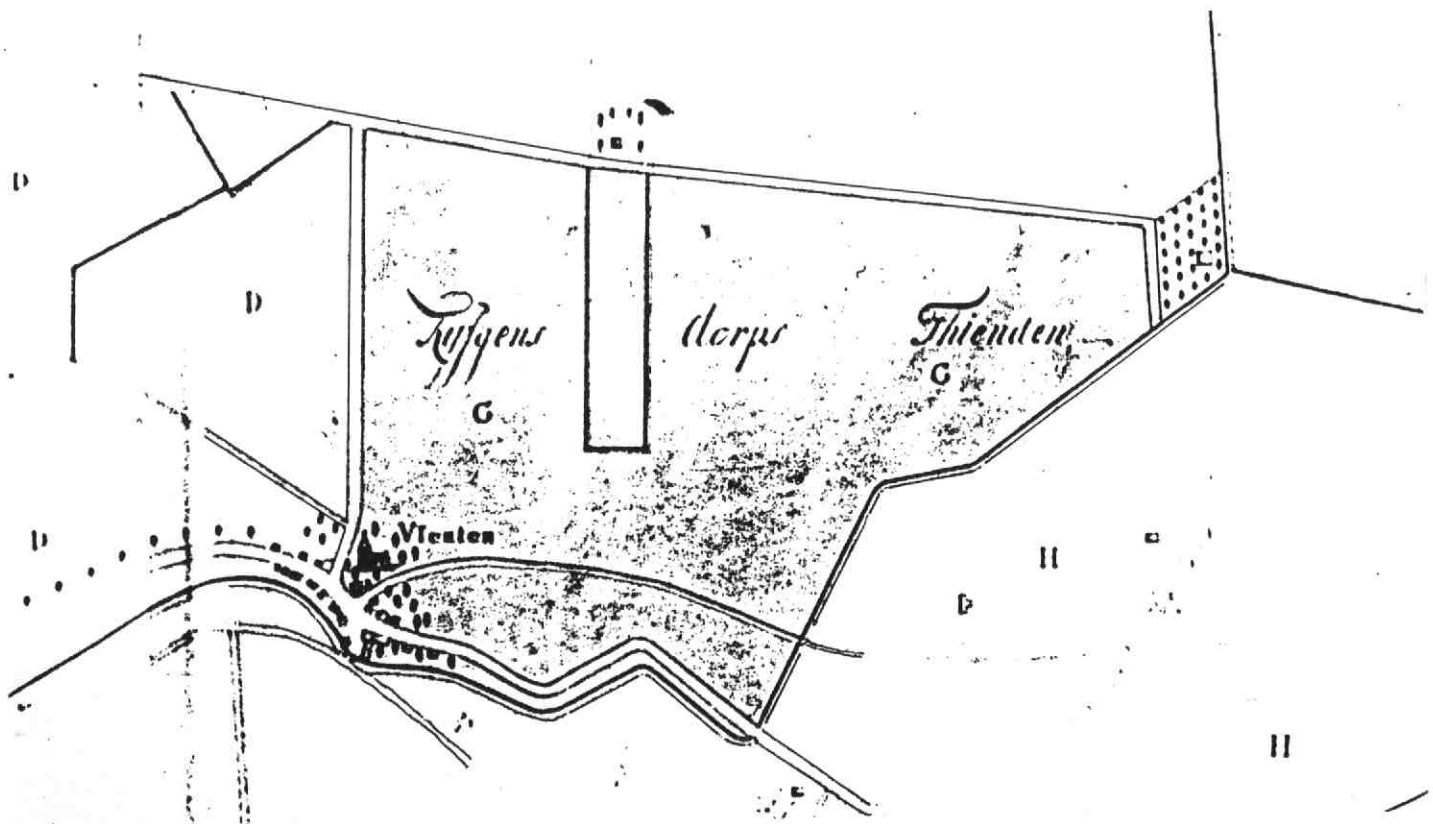
De familie, waaraan het Vleutense goed zijn naam dankt, heette echter wel degelijk van Hinderstein of misschien moeten we zeggen dat de familie van Hinderstein ter plaatse grond bezat in de tijd dat ons verhaal aanvangt.

Knijfgensdorp

Met deze naam werd van oudsher een tiendplichtig stuk grond aangeduid, begrensd door de Rijn (Vleutense Wetering), de tegenwoordige Schoolstraat, de Thematerdijk en het Leywerk. De naam is al heel oud. Het kapittel van Oudmunster bezat er veel land en de bewaard gebleven pachtovereenkomsten vangen aan in 1351.

Over de betekenis van de naam durven wij niets zekers te zeggen. **Dorp** (doorp, dorpe, derp, darp, durp) kan, behalve dorp, ook akker, hoeve of landgoed betekenen. **Knijff** is een nu nog voorkomende persoonsnaam.

Het landgoed Hinderstein besloeg niet het gehele gebied van Knijfgensdorp, maar wel een groot deel ervan.

Knijfgensdorps Thienden in 1805.

Het noorden is boven. De begrenzingen waren: in het noorden de Thematerdijk (nu Smalle Themaat), in het zuid-oosten het Leywerk (ook wel de Vleutense Wetering genoemd), in het zuiden de Vleutense Wetering en in het westen de Kerkweg of Groeneweg (nu Schoolstraat). Rechtsboven Den Engh. Door het zuidelijke gedeelte van Knijfgensdorp liep van oost naar west het oude voetzandpad.

Rijksarchief Utrecht, Topografische Atlas, Archief Oudmunster 713 I.

De familie van Hinderstein

De naam van de familie duikt voor 't eerst op in 't Vleutense in 1487. Op 22 februari van dat jaar verscheen voor de Proost van Oudmunster een zekere Dirck Jacobsz. Speijert. Deze droeg zijn leenheer op *die leenweer van drie morgen lants, gelegen op Knijfgensdorp, in den Gerechte van Vlueten* (dat betekent dus dat Dirck afstand deed van zijn leenrecht). Vervolgens beleenden de Proost en zijn leenmannen Adriaen van Hijndersteijn met diezelfde drie morgen.

Op dezelfde datum kreeg Adriaen van Hijnersteijn van Deken en Kapittel van Oudmunster in erfpacht *negen mergen lants, also sij gelegen sijn in den Kerspel van Vloeten*, *item noch seven hont lants, gelegen in den Kerspel van Vloeten, in den camp geheten Loetmergen*,, Ook deze grond was daarvoor in erfpacht geweest bij Dirck Jacobsz. Speijert.

Wij willen hier niet ingaan op de subtiële verschillen tussen „leen" en „erfpacht". Dat is wellicht een mooi onderwerp voor een apart verhaal.

Adriaen stierf ca 1509. Hij was, in tweede huwelijk, getrouwd met Marie Adriaens van Wesell, die in december 1514 overleed.

Om misverstand te voorkomen is het wellicht goed hier reeds op te merken dat de eigenaren van Hinderstein nimmer zelf onder Vleuten geboerd hebben. Zij behoorden altijd tot de klasse van de elders wonende grondbezitters en bekleedden veelal hoge posities, die niets met het boerenbedrijf te maken hadden.

Adriaen werd opgevolgd door zijn zoon Claes, die evenals zijn zusters Hadewich en Hillegond was gesproten uit het eerste huwelijk van Adriaen. De naam van hun moeder is ons niet bekend.

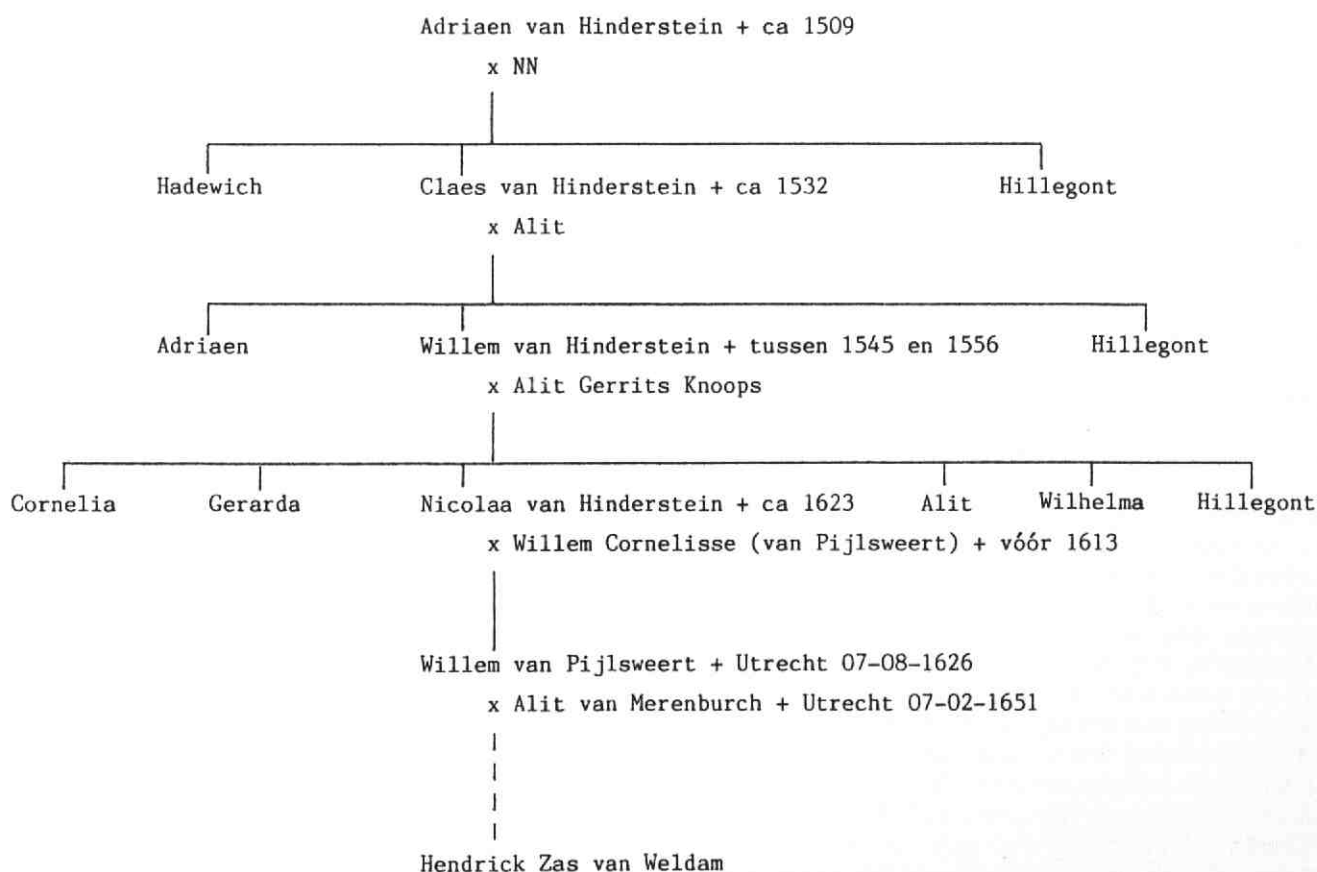
Claes was getrouwd met een zekere Alit, die in januari 1533 weduwe was.

Er berust op het Rijksarchief te Utrecht een „Blaffert van Oudschild gelden" (een register van een bepaalde belasting). *De weduwe van Hijnderstijn* (dit moet de genoemde Alit zijn) *met Willem ende Adriaen, haar soonen* waren aangeslagen voor 40 morgen land, gebruikt door Adriaen Gerritsz. van Roijen. Bovendien bezat *die pastoor tot Vleuten 1 morgen lants*, gebruikt door Willem Hijndersteijn *voorschreve*. Die 40 morgen slaan zonder enige twijfel op „ons" Hinderstein, wat trouwens bevestigd wordt door de in de Blaffert genoemde latere eigenaars.

Claes en Alit hadden overigens drie kinderen. Er was nog een dochter Hillegont.

Hoe het bezit inmiddels was aangegroeid tot 40 morgen laten we in het midden.

Opvolger was zoon Willem. Deze overleed tussen 1545 en 1556. Hij was getrouwd met Alit Gerrits Knoops, die ná 1562 overleed. Daarmee was de dynastie van Hinderstein - voorzover die althans het Vleutense aangaat - eigenlijk uitgepraat. Het echtpaar had wel zes kinderen, maar dat waren allemaal dochters: Hillegont, Cornelia, Gerarda, Alit, Wilhelma en Nicolaa.

De generaties van Hinderstein waaraan het landgoed zijn naam te danken heeft.

Van Pijlsweert

Eén der dochters, Nicolaa (Claesgen) van Hinderstein (overleden circa 1623), trouwde met Willem Cornelisse (van Pijlsweert), overleden vóór 1613.

Hun zoon Willem van Pijlsweert was de oorzaak van een zeer ingewikkeld vervolg. Hij overleed kinderloos op 7 augustus 1626 te Utrecht en werd in de Buurkerk begraven. Zijn weduwe, Alit van Merenburch, overleefde hem maar liefst 25 jaar. Zij overleed op 7 februari 1651 te Utrecht en werd in de Jacobskerk begraven. Zij had gewoond *aen de Oudegraft ontrent Draeckenburchsteech*.

Toen pas kon de nalatenschap verdeeld worden en ook toen pas kwam het testament boven water, dat Willem kort voor zijn dood, op 11 juli 1626 gemaakt had en waarin hij zijn neven en nichten *in gelijke portien* tot zijn universele erfgenamen benoemde. Bovendien had hij er de bepaling in doen opnemen dat *de goederen bij hem nagelaten moesten succederen aen den naeste van den bloede van den testateur*.

Willem was zéér vermogend geweest en er waren 18 gegadigden, die allemaal wel graag aan hun trekken wilden komen. Een onderlinge verkoop was de oplossing en zo werden de goederen verkocht voor de gerechten van de stad Utrecht, Pijlsweert, de Oude en de Nieuwe Poort, Westbroek, Lage Weide, Overeind van Jutphaas, Gieltjesdorp, Heijcop, Maarssen, Westraven, Hoograven, Harmelen en Vleuten.

De lezer zal 't ons niet kwalijk nemen dat wij ons verder niet hebben verdiept in de familieverhoudingen.

Hendrick Zas van Weldam

Op 7 februari 1653 transporteerden de verschillende erfgenamen aan Hendrick Zas van Weldam, als vader en voogd van zijn kinderen en in die kwaliteit gerechtigd tot vierachtende deel van de nalatenschap van Willem van Pijlsweert: *Een Huijsinge, Hoffstede met drie bergen, schuijren ende alle vorder getimmer daerop staende. Een cleijne Huijsinge ende Hoffstede daer annex, met Boomgaerden, beplantinge ende bepotinge, met weij- ende Bouwlanden, genaemt Hijndersteijns Hoffstede, gelegen op Knijffgensdorp, groot te saemen ontrent 55 mergen, streckende wt den Vleutenschen Rijn tot aen den Thematerdijck toe.*

Het landgoed moest uit de handen van alle gerechtigden „bij elkaar gepeuterd" worden, maar tenslotte was het dan toch weer één geheel. Het is dan ook voor het eerst dat de „hofstede" met naam, ligging en oppervlakte zo duidelijk wordt omschreven.

Hofstede

Als wij het tegenwoordig hebben over een hofstede, denken we in de eerste plaats aan een hoeve of boerderij. Toch is dat, historisch gezien, niet helemaal juist. Een „stede" (stade, stat) was van oudsher een plaats in de ruimste zin van het woord. Onder een „hof" verstond men vroeger, behalve een woning van de aanzienlijken (herenhuis, kasteel, woning van de vorst, hof, paleis), toch meer een min of meer beperkte ruimte in de betekenis van erf of tuin. Men sprak dan ook van „huus ende hof" als men een huis en erf wilde aanduiden.

Een hofstede was dus, strikt genomen, niet meer dan een stuk grond met een erf. Was er ook een huis aanwezig, dan werd dat apart vermeld: *een huijsinge, hoffstede, bergen, schueren ende alle vorder getimmerde daerop staende.*

Ook de erbij behorende landerijen werden apart vermeld: *boomgaerden, bosch, weij-, hooij- ende bouwlanden.*

Jacob van Voorburgh

Hij was de volgende eigenaar van Hinderstein. De man was *Borgemeester tot Rotterdam*, maar verder weten wij niet veel van hem. In 1683 was hij overleden, want op 18 april van dat jaar verzocht zijn weduwe, Maria van Vredenburg, Vrouwe van den Bosch, het Gerecht de waarde van het onroerend goed te bepalen ten behoeve van de successie. *Huijsinge ende Hoffstede* werden getaxeerd op f 600,-- en de 57 (blijkbaar was er iets bijgekocht) morgen land op f 7.125,--. De hofstede was in gebruik bij Cornelis Dircksz. van Bijlevelt.

Hun dochter Margaretha kreeg de hofstede mee ten huwelijk bij huwelijksvoorwaarden van 24 november 1690.

Mr Allart van der Duijn

Mr Allart, getrouwd met Margaretha van Voorburgh, was advocaat te 's-Gravenhage. Op 23 november 1693 verhuurde hij aan Cornelis Dircksz. van Bijlevelt *zijn Huijsinge ende Hofstede, van outs genaemt Hindersteijns Hofstede, tot noch toe bij den huijrdreer gebruijckt*, voor 6 jaar tegen jaarlijks f 380,--.

In 1694 had Mr Allart geld nodig en op 9 juni van dat jaar leende hij van Ds Bartholdus van Hattem, *bediener des Goddelijcken woorts tot Vleuten*, f 3.000,-- (dominees waren destijds wel eens kapitaalkrachtig!). Hij verbond hypothecair de hofstede, nog steeds in gebruik bij Cornelis Dircksz. van Bijlevelt. De kleine Huijsinge werd bewoond door Hermen Jansz. Smith.

De geldelijke problemen waren daarmee voor het echtpaar blijkbaar niet uit de wereld, want op 17 juni machtigde Margaretha haar man *haer wooninge, genaempt Hindersteijn met sijne alinge* (alle) landerijen in 't openbaer ofte uijtterhand te verkopen.

Cornelis Johannes van Roijen

Op 19 maart 1695 was het zover. Mr Allart transporteerde aan Anna Eijckels, laatst weduwe van Willem van Velpen, in leven notaris te Utrecht *seekere huijsinge, Hoffstede met drie bergen, schueren ende alle vorder getimmerde daerop staende, mette brouwketel, boom gaerden, bepotingen ende beplantinge, mette weij- ende bouwlanden, met nog een kleine huijsinge ende Hoffstede daer annex gelegen, tot Vleuten, van outs genaemt Hindersteijns Hoffstede, streckende uijt den Vleutenschen Rhijn tot aan de Thematerdijk toe. Sulx de groote Huijsinge ende Hoffstede bij Cornelis Dircksoon van Bijlevelt ende de cleijne bij Herman Janssoon van Blanckevoort gehuijrt ende gebruijckt worden. Groot te zamen 54 morgen ende 305 roeden, waaronder 3 morgen leenroerig sijn aen de Proostdijce van Oudmunster ende 2 morgen aen den Huijse van de Haer.*

Anna kocht het goed voor haar nog onmondige zoon Cornelis Johannes van Roijen, uit haar tweede huwelijk met Johan van Roijen. Zij betaalde er f 8.500,-- voor.

Anna Eijckels was driemaal getrouwd geweest. De eerste maal met Dirk van Eck, schout te Maarssenbroek. Uit dit huwelijk werd een dochter geboren, Christina, die in 1682 trouwde met Dirk Willemszoon van Bijlevelt, brouwer te Utrecht in de Boogh. Deze Dirk was een broer van de Vleutense brouwer Hendrik Willemszoon van Bijlevelt.

Op 11 juli 1721 maakte Cornelis Johannes van Roijen zijn testament. Hij had geen kinderen en zijn vrouw Maria Bakker was overleden. Hij was in volle gezondheid, woonde normaliter in Utrecht, maar had voor de gelegenheid de notaris ontboden op zijn *Hoffsteede, gelegen aan den Rijn onder den Gerechte van Vleuten*. Hij benoemde zijn broers en zusters tot universeel erfgenaam. Dat leek meer dan het was. Zijn stiefbroer Gijsbertus, geboren uit het huwelijk van zijn moeder met de Utrechtse notaris Willem van Velpen, overleed en zo bleef alras zijn stiefzuster Christina over als enige erfgenaam.

Cornelis Johannes overleed in 1724 en ten behoeve van de successie werden zijn goederen te Vleuten getaxeerd. Men kwam op een bedrag van f 9.800,--. *Zij omvatten seekere huijsinge, Hofstede met sijne verder getimmer daar opstaande, van outs genaamt Hindersteijn, bestaande soo uijt bouw-, weijlanden als boomgaarden, te samen groot 49 morgen 305 roeden.* De 3 morgen land, leenroerig aan het kapittel van Oudmunster, werden getaxeerd op f 450,--; de 2 morgen, leenroerig aan de Haar, op f 300,-- en de *kleine huijsinge, bewoont wordende door Crijn van Groeningen* op f 50,--.

Christina's zoon, Henricus van Bijlevelt, die na het overlijden van zijn vader brouwer in de Utrechtse brouwerij de Werelt was geworden, verkocht op 19 oktober 1726 openbaar o.a. *seekere nieuwe weldoortimmerde Heeren huijsinge, van ouds genaamt Hinderstijns Hofstede, met een boerenwoning en drie bergen en verder getimmer daarop staande. Met brouwketel en toebehoren. Mitsgaders boomgaarden, bepotinge en beplantinge daarop staande. Mette bouw- en weijlanden daar aanbehorende ende eene kleijne huijsinge daar annex, groot te samen 54 morgen 305 roeden. Alle gelegen onder den Geregte van Vleuten, strekkende uijt den Vleutensen Rijn tot aen de Thematerdijk toe, waaronder drie morgen leenroerig zijn aan de Proosdij van Oudmunster ende twee morgen aan den Huijse de Haar.*

Cornelis van Maseijs

Het goed werd voor f 12.550,-- gekocht door Hendrik van Bijlevelt, brouwer te Vleuten, voor Cornelis van Maseijs, wijnkoper te Utrecht.

Deze Cornelis van Maseijs was in 1720 getrouwd met Anna Maria van Bijlevelt, dochter van Dirk Willemszoon van Bijlevelt, brouwer te Utrecht in de brouwerij de Boogh, en Christina van Eck. Hinderstein bleef dus wel in de familie. De overdracht vond plaats op 28 oktober 1727.

Cornelis kocht er op 5 juli 1729 van Mr Hendrik Jan van Minnebeecke, wonende te Utrecht, vijf hond (ca 70 are) hooiland bij. Dat was de punt tussen de Kantonnale weg en het Leiwerk, bij de Tol.

Op 9 december 1730 verhuurde van Maseijs aan Teunis Jansse Blickendael *seekere des verhuurders Hoffsteede, genaemt Hinderstijn anders den Dikken Boom* (een kennelijk door de dorpelingen gegeven bijnaam), *met de betimmeringe daerop staende, met omtrent 54 morgen soo bouw-, weij- als hooijlandt, gelegen onder den Geregte van Vleuten,* voor f 870,-- per jaar.

Het is dit huurcontract dat ons bevestigt dat er iets gaande was met de boerderij. Buiten de verhuring bleven *het voorlijjn daer drie nooteboomen op staen ende de verdere bepotinge ende beplantinge daer op staende. Als ook het nieuwe voorhuijs ende twee opkaemers, de halve kelder, sijnde de iugterste helfte die affgeschooten is. Item den geheelen uijn, de boomvrugten van de twee nieuwe boomgaarden,*

ook de nooteboom agter het backhuijs ende de nooteboom aen de mestvaelt, alle hetwelke den verhuurder aen sigh behouwt. Die dan ook, als hij buijten komt, sal hebben het gebruik van den hengstenstal en ook de vrijheijdt, als hij buijten komt, om de paerden in den boomgaert te laten loopen ende sijn rijtuijgh in de schuuren te setten.

Cornelis van Maseijs overleed in 1730 en op 20 juli 1731 werden huwelijksvoorwaarden overeengekomen tussen zijn weduwe, Anna Maria van Bijlevelt, en Mr Paulus van Alen, advocaat voor den *Edele Hove van Utrecht*, weduwnaar van Sibilla Cuijper.

Anna Maria van Bijlevelt overleed op 24 augustus 1750. Zij liet geen kinderen na.

Alenvelt

Het ten behoeve van de successie in 1751 opgemaakte taxatierapport spreekt niet meer over Hinderstein maar over Alenvelt. Die naam moet dus tussen 1730 en 1750 in zwang zijn gekomen.

Paulus van Alen overleed op 3 november 1762. Hij woonde toen in Utrecht op de Oudegracht bij de Weesbrug.

Alenvelt kwam in handen van een neef van Anna Maria, namelijk Johannes Cornelis van Bijlevelt, brouwer en schepen te Vleuten, getrouwd met Ida Eijcken. Deze verhuurde op 21 juni 1766 aan Goosen de Rooij en diens vrouw Feijgje van Cuijk een *Hoffstede genaamd Alenveld, anders den Dikken Boom, met de betimmeringe daarop staande, nevens omtrent 57 morgen soo bouw- als hooijland en nog een campje land,* voor 7 jaar voor f 800,-- per jaar.

Er bleven weer enkele zaken buiten de verhuring: *het voorplijn daer de vier lindeboomen op staan bij het schuijtenhuijs en de verdere bepotinge en beplantinge daer op staande als ook de geheele nieuwe Heere Huijsinge en kelder. Item den geheelen tuijn, de boomvrugten van de twee nieuwe boomgaarden, de nieuwe Stallingen, knegtskamer en Koetshuijs, mitsgaders het daghuurdershuijsje met de nieuwe aangelegen moeshoff en boomgaardje. En het vertrek aan het nieuwe getimmerde Bakhuijs, het welke den Heere verhuurder aen sigh behoud. Soo dikwils als hij buijten is sijn rijtuijgen in de schuur zal mogen setten.*

Het zal de lezer niet zijn ontgaan dat het oude Hinderstijn 54 morgen 305 roeden grond omvatte en dat van Bijlevelt in 1766 meer dan 57 morgen verhuurde. Hij had daar dus ongeveer 2 1/2 morgen aan toegevoegd. Dat hoeft ons niet te verbazen als we weten dat de familie van Bijlevelt grond had verworven, die aan de noord- en westzijde aan Hinderstein/Alenvelt grensde.

Toen Goosen de Rooij's tijd om was verhuurde Ida Eijcken, inmiddels weduwe, op 26 november 1773, weer voor 7 jaar de *Hoffstede genaamt Alenveld, onder den Dikken Boom, nevens omtrent 57 morgen soo bouw-, weij- als hooijlanden* aan Dominicus van Niekerken. De inmiddels bekende uitzonderingen werden gemaakt, waarbij nu gevoegd werd *het blijkveld dat nevens den dijck aan het water is.*

Bij eigenhandig geschreven, besloten testament van 29 maart 1765 legateerden Johannes van Bijlevelt en Ida Eijcken aan hun zoon Paulus de *Heere Huijsinge en Hof met Koetshuijs en stallinge, alsmeede alle de meubilen en huijs-ciraed die in de Huijsinge sullen werden bevonden bij het overlijden van den langstlevende van ons beijden, met een Hofsteede, Bouhuijs en Kaashuijs, Bergen en schuer daarop staande, genaamt Alenvelt, met nogh een daghuurders Huijsje en Hof, annex landerijen.*

De Utrechtsche Courant adverteerde op 2 maart 1789:

Met primo May aanstaande te Huur Een zeer vermakelijke Buitenplaats genaamd Alenvelt, gelegen nabij het Dorp Vleuten, in de Provincie van Utrecht; voorzien van twee behangen Beneden-kamers, een kelder, keuken, een voorhuis, vier boven-kamers, een solder met een meijde-kamer. Voorts een stalling voor vier paarden, een ruim Koetshuis, Een Engelsche Thuin en een moestthuin. Nader te bevragen bij den Boekverkoper D. Wante-naar in de Choorestraat te Utrecht en bij J. Gasse, Mr Timmerman en Sluiswagter aan den Heldam bij Vleuten.

Paulus van Bijlevelt, pastoor te Vleuten, overleed aldaar op 20 mei 1795. Als erfgenamen liet hij na zijn zuster Cornelia van Bijleveld, getrouwd met Theodorus Gerardus Bosch, koopman te Utrecht, en zijn broer Willem Hendrik van Bijleveld, brouwer en schepen te Vleuten. De afwikkeling verliep niet zo vlot en partijen stortten zich een gerechtelijke procedure. Men was dus verplicht de zaak voorlopig in gemeenschappelijk bezit te houden en verhuurde op 13 oktober 1795 voor 1 jaar aan Dirkje van Dijk, weduwe van Dominicus van Niekerken, een *Hoffstede genaamd Alenveld, bestaande in een Boere Huijzinge, Bakhuijs, Stallinge en drie koorn- en hooijbergen* met bijbehorende landerijen. Het herenhuis komt ditmaal slechts zijdelings ter sprake: *De Huurdersse neemt verders aan de bewoonders der Heere Huijzinge mitsgaders de Eijgenars van voorschreve Hofstede en landerijen en derselver Familie vriendelijk en ordentelijk te behandelen en behoorlijke oppassing te verzorgen, zonder dat de Huurdersse daarvoor ietwes zal mogen pretenderen en voorts alles meerder te doen 't geen een goed en getrouw Huurdersse schuldig en verplicht is te doen.*

Op 20 september 1797, het derde jaar der Bataafsche Vrijheid, verschenen er in de Utrechtsche Courant twee advertenties:

Vrijwillige verkoop van een propre en fraaie inboedel, bestaande in Ledikanten en Paviljoenen met derzelve Behangzels, Bedden en haar Toebehooren, Mahonyhouten Tafels, Moderne Stoelen, Speigels, etc. etc., te zien den 22 en 25 en Koop den 26 September 1797, bij de Heer en Mevrouw Vivier op de Buytenplaats Alenveld bij Vleuten.

Te Huur om met 1 November eerstkomende te aanvaarden het zeer aangenaam Buitenverblijf Alenveld, bestaande in een Heere Huijzinge, voorzien van verscheide Kamers, zoo Behangen als Onbehangen, Keuken, Kelder, enz. Item ruim Koetshuis en Stallinge voor vier Paarden en een groote Thuin met vruchtbare Boomen, gelegen nabij Vleuten 1 1/4 uurs van Utrecht. Nadere informatie bij den Notaris en Procureur Kelfkens in de Heerestraat te Utrecht.

Willem Hendrik van Bijlevelt overleed in 1799 en zijn weduwe, Alyda Odilia van Rietveld op 2 november 1801. Hun zoon Paulus Martinus erfde Alenveld nadat Theodorus Gerardus Bosch was uitgekocht met f 10.000.--. Men was overeengekomen dat *de Hofsteede Aalenveld en Klein Aalenveld met aanhorige landerijen* zouden worden toebe-deeld aan Paulus Martinus.

Paulus Martinus, *Hoogheemraad van den Lekdijk Bo-*

vendams, wonende op Alenvelt, verhuurde op 19 april 1823, *zekere Hofstede genoemd Alenvelt* met de bijbehorende grond aan de landbouwer Jan van Nes, *wonende thans onder de Gemeente van Ouden Rijn*, voor zes jaar, voor f 1.375.-- per jaar.

De verhuurder had niet veel pretenties. Hij *behield aan zich om van het voorhuis te nemen een vertrek of gang ter breedte en lengte, zoo als dezelve zal goed vinden. Voorts reserveert zijn Edele aan zich de vrije jagt en visscherij op dit verhuurde.* De huurder had een paar „bijkomende” verplichtingen: *hij zal de melk voor het huishouden moeten leveren tegen drie en een achtste cents de eene kan en acht maatjes, en de eijeren tegen tien cents de vijf, en des zomers van tijd tot tijd eenige versche boter moeten leveren tegen convenable betaling. Daarenboven zal hij ten zijnen kosten jaarlijks moeten voeden vier kalkoenen en een jagthond.*

Paulus Martinus was in 1812 getrouwd met Petronella Johanna Antonia Mouton. Petronella overleed op 1 augustus 1820 te Utrecht, nalatende twee minderjarige kinderen, Alyda Odilia Wilhelmina en Simon Petrus Wilhelmus Henricus.

Op 23 januari 1829 werd de in gemeenschap bezeten boedel gescheiden en het is om diverse redenen van belang de bij die gelegenheid gemaakte inventaris nader te bezien.

In de eerste plaats omdat enkele jaren later het kadaster werd ingevoerd. In de kadastrale leggers werd ieders bezit aan onroerend goed opgetekend, compleet met de nummers van de percelen en de grootte. Die nummers waren (en zijn) terug te vinden op de zogenaamde kadastrale minuutplans, oftewel de eerste kadastrale kaart. Tevens ging men over van de oude maten (morgen, roede, voet) op bunder, roede en el, die vervolgens werden tot de ons bekende hectare, are en centiare.

De in oude stukken genoemde percelen zijn meestal moeilijk te localiseren omdat men vaak alleen de belendende grondeigenaren opsomde.

De invoering van het kadaster maakt het mogelijk de nog in het begin van de 19de eeuw volgens het oude systeem beschreven percelen exact op de kaart aan te wijzen.

In de tweede plaats lijkt het van belang de grenzen van het oude Hinderstein en het latere Alenvelt eens wat preciezer te bekijken opdat deze historische namen niet misplaatst worden gebruikt. De dorpsuitbreiding in Vleuten, in de hoek Schoolstraat-Smalle Themaat, gebeurde namelijk beslist niet op Hindersteinse grond. Knijfgensdorp of Zuijlenvelt zouden voor deze wijk betere namen zijn geweest.

Tenslotte is er nog een zaak die verwarring zou kunnen scheppen. De boerderij die tegenover de pastoor Ohllaan ten noorden van de Hindersteinlaan stond en die in het kader van de „dorpsvernieuwing” in de jaren zestig werd afgebroken, heette immers ook Hinderstein.

De boedelscheiding van 1829

Wij willen vooropstellen dat wij ons beperken tot het grondbezit van Paulus Martinus van Bijlevelt tussen de Vleutense Wetering en de Thematerweg, omdat immers van oudsher „Hijndersteijns Hoffstede” hierdoor werd begrensd. Op de oostgrens kwam later (1827) de Kantonnale weg te liggen. Aan de westzijde hadden de van Bijlevelts al grond verworven vóór zij in het bezit van Hinderstein kwamen. Die percelen laten wij hier buiten beschouwing. Ze worden in een apart artikel behandeld.

Paulus Martinus en zijn twee kinderen bezaten in 1829 onder andere:

De Heeren Huijzinge Alenveld met Koetshuis, Stalling, tuinen en boschje, gelegen onder de Gemeente van Vleuten, met eene Hofstede, bestaande in eene Boerenwoning, kaashuis, bakhuis, bergen en schuur, daghuurderswoning en 't Hof, met annex landerijen, te zamen groot 47 bunders 65 roeden en 5 ellen.

Toen Allart van Duijn in 1695 Hinderstein verkocht, was de totale oppervlakte 54 morgen 305 roeden. Als we in de eerste kadastrale legger, in het artikel waarin de ten name van Paulus Martinus staande percelen zijn opgesomd, de later verworven gronden wegschrappen, komen we op een totale oppervlakte van 46 bunders 33 roeden 46 ellen en dat komt overeen met 54 morgen 306 roeden oude maat. Die overeenkomst is te frappant om toevallig te zijn en we kunnen dus met een gerust hart het oude Hinderstein op de kaart intekenen.

Het huis Hinderstein/Alenveld

Het is duidelijk dat van de opstallen op de hofstede bestemming en uiterlijk in de loop van de tijd veranderden. Laten we eens kijken of in dat proces een bepaalde lijn valt te ontdekken.

Het was eertijds de gewoonte dat er op een pachtboerderij een zogenaamde „herenkamer" gereserveerd was. Dat was een kamer, waar de landheer vertoeven of logeren kon. De pachter was verplicht die kamer schoon te houden, te luchten, indien nodig te verwarmen, terwijl hij ook zijn pachtheer, bij diens komst, diende te „onthalen" op spijs en drank. In ons geval was dus reeds in het begin van de 18de eeuw die enkele herenkamer uitgegroeid tot een appartement waar min of meer zelfstandig gewoond kon worden. Daar was kennelijk een verbouwing voor nodig geweest.

In het begin was er slechts sprake van een *Huijsinge ende Hofstede*. Margaretha van Voorburgh machtigde in 1694 haar man haar *wooninge* te verkopen. In 1695 verkocht Allart van Duijn een *huijsinge, Hofstede, met nog een kleine huijsinge ende Hofstede daer annex gelegen*. Die „kleine huijsinge" was er overigens in 1653 al. Dat moet de latere Tol zijn geweest.

Cornelis Johannes van Rooijen verbleef in 1721 op zijn *Hoffstede, gelegen aan den Rijn*, toen hij zijn testament maakte.

De grote en de kleine huizinge waren rond 1700 afzonderlijk verhuurd.

Henricus van Bijleveld verkocht in 1726 *seekere nieuwe weldoortimmerde Heeren huijsinge met een boerewoning*. Het is waarschijnlijk Cornelis Johannes van Rooijen geweest, die rond 1700 die verbouwing liet uitvoeren.

De volgende eigenaar, Cornelis van Maseijs, verhuurde Hinderstein in 1730.

Het werd blijkbaar meer en meer de gewoonte van de stadse eigenaars om naar „buijten" te gaan. In het begin namen zij blijkbaar genoegen met het gebruik van de „mooie kamer", maar naarmate hun bezoeken veelvuldiger en langduriger werden ontstond de behoefte aan een privé afdeling in de boerderij. In het contract van 1730 bleven dan ook buiten de verhuring *het nieuwe voorhuijs, de twee opkammers, de halve kelder en den geheelen tuijn*. Er wordt zelfs gesproken over *het voorplijn daer drie nooteboomen op staen*.

Toen Johannes Cornelis van Bijleveld in 1766 Alenveld

verhuurde waren er nog meer uitzonderingen: *de geheele nieuwe Heere Huijzinge en kelder, de nieuwe stallingen, knegtskamer en Koetshuijs, het daghuurdershuijsje en het vertrek aan het nieuwe getimmerde Bakhuijs*. Het kan heel goed zijn dat Mr Paulus van Alen met de verbouwingen en verbeteringen is doorgegaan. Hij zal wel trots zijn geweest op z'n bezitting en buitenverblijf. Hij gaf er tenslotte ook z'n naam aan.

Ida Eijcken bedong in 1773 nog een uitzondering, namelijk *het blijckveld (bleekveld) dat nevens den dijck aan het water is*. Dat zou op een wat permanentier bewoning kunnen duiden en dat wordt ook wel bevestigd door het testament van Johannes van Bijleveld en Ida Eijcken. Toen zij dat testament in 1765 opmaakten was er blijkbaar op de hofstede een volledige scheiding tussen het „herengedeelte" en het „boerengedeelte". Hun zoon Paulus zou enerzijds krijgen *de Heere Huijsinge en Hof met Koetshuijs en stallinge, alsmeede alle de meubilen en huijscirraad*, anderzijds een *Hofstede met een Bouhuijs en Kaashuijs, Bergen en schuer, met nogh een daghuurders Huijsje*.

Bij de verhuur in 1795, door de erfgenamen van Paulus van Bijleveld, komt dat nog duidelijker tot uiting. Verhuurd werd een *Hoffstede genaamd Alenveld, bestaande in een Boere Huijzinge, Bakhuijs, Stallinge en drie koorn- en hooijbergen*. Daarnaast bestonden er voor de huurder verplichtingen ten aanzien van *de bewoonders der Heere Huijzinge*.

In de advertenties van 1789 en 1797 wordt respectievelijk gesproken over een *zeer gemakkelijke Buitenplaats genaamd Alenveld*, de *Buytenplaats Alenveld* en het *zeer aangenaam Buitenverblijf Alenveld*.

Na het overlijden van Paulus Martinus kwam Alenveld aan zijn zoon Simon Petrus Wilhelmus Hendrikus, wethouder van Vleuten, getrouwd met Elisabeth Bernardina le Brun.

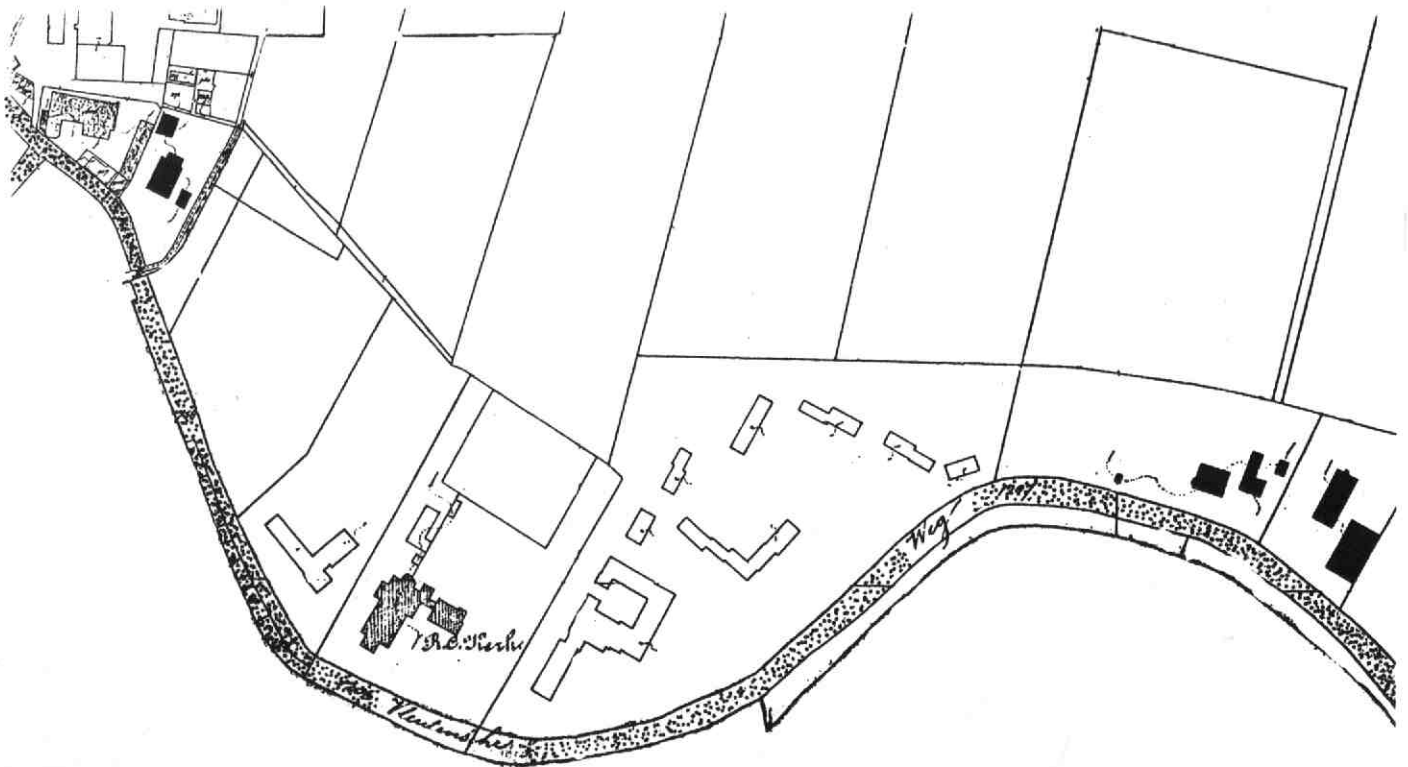
Welkome details lezen wij in een polis, behorende bij de brandverzekering die Simon Petrus Wilhelmus Henricus van Bijleveld en zijn zuster Aleida Odilia Wilhelmina op 21 oktober 1862 afsloten bij de Onderlinge Brand Waarborg Maatschappij, onder de zinspreuk „Zekerheid en Rust". Verzekerd werden:

- a. *De heerenhuizinge Alenveld, van steen gebouwd, met pannen gedekt, door de geassureerden bewoond, voor f 8.000,--.*
- b. *De boerenwoning Alenveld, van steen, met voor- en achterhuis met veestalling, met het heerenhuis aan elkander verbonden, waarvan het voor- of woonhuis is gedekt met pannen en het achterhuis met riet, voor f 5.500,--.*
- c. *Eene kaaskamer met karnhuis, bevattende twee vertrekken, van steen gebouwd, met riet gedekt, nevens het laatstvermeld perceel op circa eene el afstand, voor f 1.000,--.*
- d. *Een koetshuis met stal voor vier paarden, van steen gebouwd, met pannen gedekt, aan het laatst omschreven perceel verbonden, voor f 1.350,--.*
- e. *Een zomerhuis of bakhuis met mangelkamer, van steen gebouwd, met pannen gedekt, met een aangebouwde loots, mede met pannen gedekt, staande op een grooten afstand tegenover het laatst omschrevene, voor f 2.200,--.*
- f. *Eene wagenschuur met veestalling, op een steenen voet, met planken opgetimmerd doch van achteren met een steenen muur opgetrokken, gedekt met riet, voor f 800,--.*
- g. *Twee vijfroedige hooibergen, ieder op f 350,--, en twee vierroedige dito, ieder op f 250,--, op eene rei naast elkander staande, liggende evenals de wagenschuur meer dan 20 voeten (6 ellen) van al de vorenvermelde percelen verwijderd, zamen f 1.200,--.*

De situatie in 1832. Het noorden is boven.

De gestippelde band is de oude Vleutenseweg (nu Hindersteinlaan - Pastoor Ohlaan). De zwarte blokjes links stellen de bebouwing voor van de herberg De Zwaan en die aan de rechterkant de bebouwing van Alenvelt, toen nog een combinatie van herenhuis en boerderij. Het kleine zwarte blokje op eenderde van rechts is de oude tuinkoepel.

De situatie in 1950.

De zwarte blokjes geheel rechts stellen de in 1871 nieuw gebouwde hofstede Alenvelt voor. Links daarvan het in 1883 nieuw gebouwde herenhuis Alenvelt met de naar voren gehaalde tuinkoepel. Geheel links de uit de herberg De Zwaan voortgekomen en in 1897 nieuw gebouwde boerderij Hinderstein. In de bocht van de Vleutense Weg de R.C. Kerk en Jozefzorg.

h. Eene koepel van hout, met riet gedekt, bij den weg, op grooten afstand der heerenhuizinge c.a. verwijderd, voor f 500,--.

Het geheel was verzekerd voor een bedrag van f 20.550,-- en dat was maar goed ook, want in de voormiddag van 8 april 1869 brak er brand uit op Alenvelt, waardoor de boerenwoning en veestalling flinke schade opliepen.

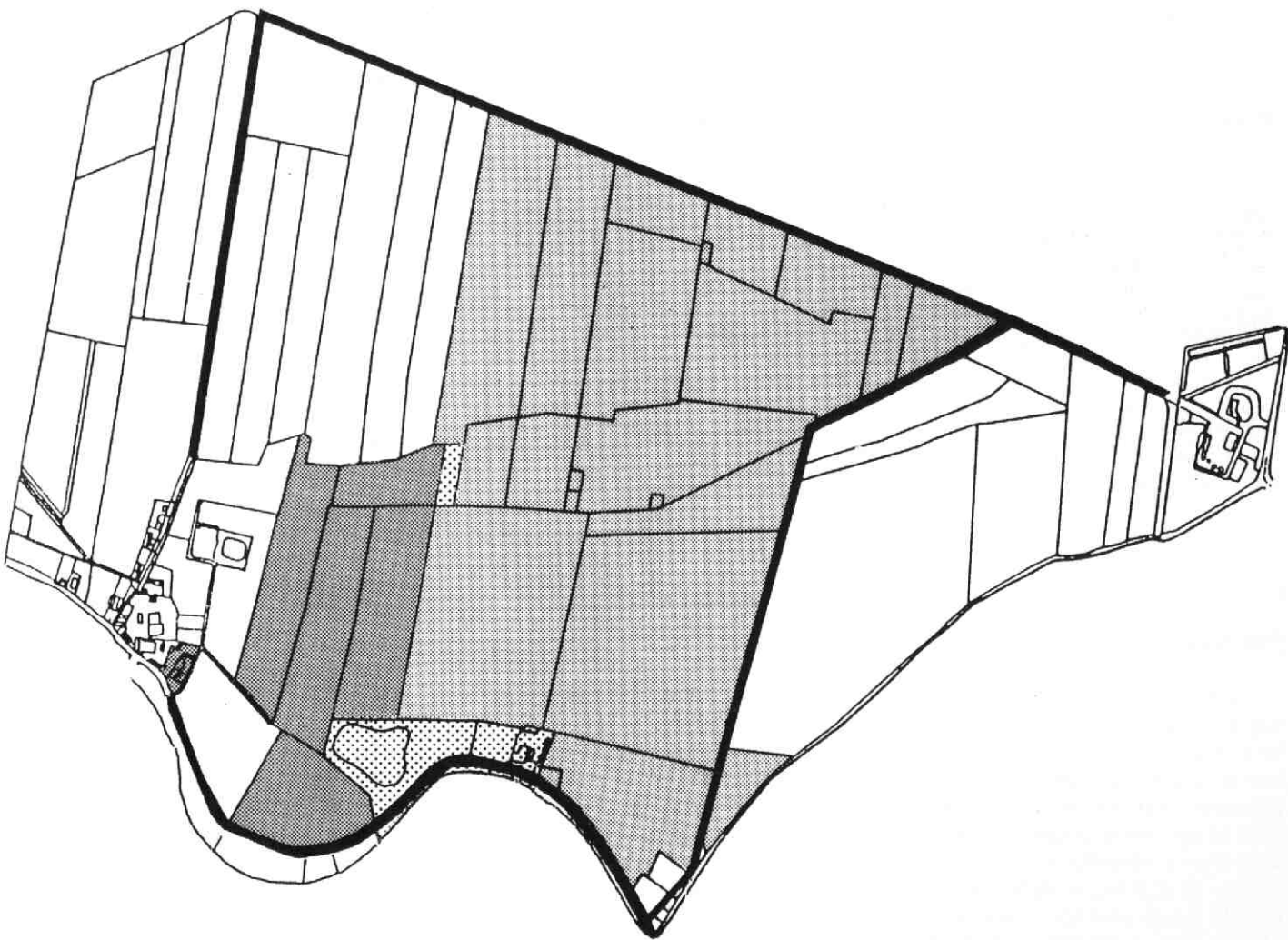
De gebeurtenis zette van Bijlevelt aan het denken en hij vatte het plan op nu het herenhuis en de boerderij ook ruimtelijk te scheiden. Daartoe was natuurlijk wel overleg met de verzekeringsmaatschappij nodig, maar die was van goede wil. Van Bijlevelt ontving van de directie een brief, gedateerd 3 mei 1869:

De heer De Wit heeft mij het verlangen mede gedeeld, door U uitgedrukt bij brief van 28 April, strekkende om bij den herbouw der boerenwoning en stal op Alenveld te Vleuten niet het tot heden bestaanhebbende plan te behou-

den, maar die gebouwen op eenigen afstand van de heerenhuizinge opterigten.

Ik heb de eer U in antwoord op dit verzoek te informeren dat, ofschoon de Maatschappij de herstelling op den ouden voet kan vorderen, wij evenwel hiervan in het bestaande geval geen gebruik zullen maken en U de vrijheid laten te bouwen gelijk U zult goedvinden, mits de toegestane vergoeding van f 8.266,-- geheel worde gebruikt tot den herstel.

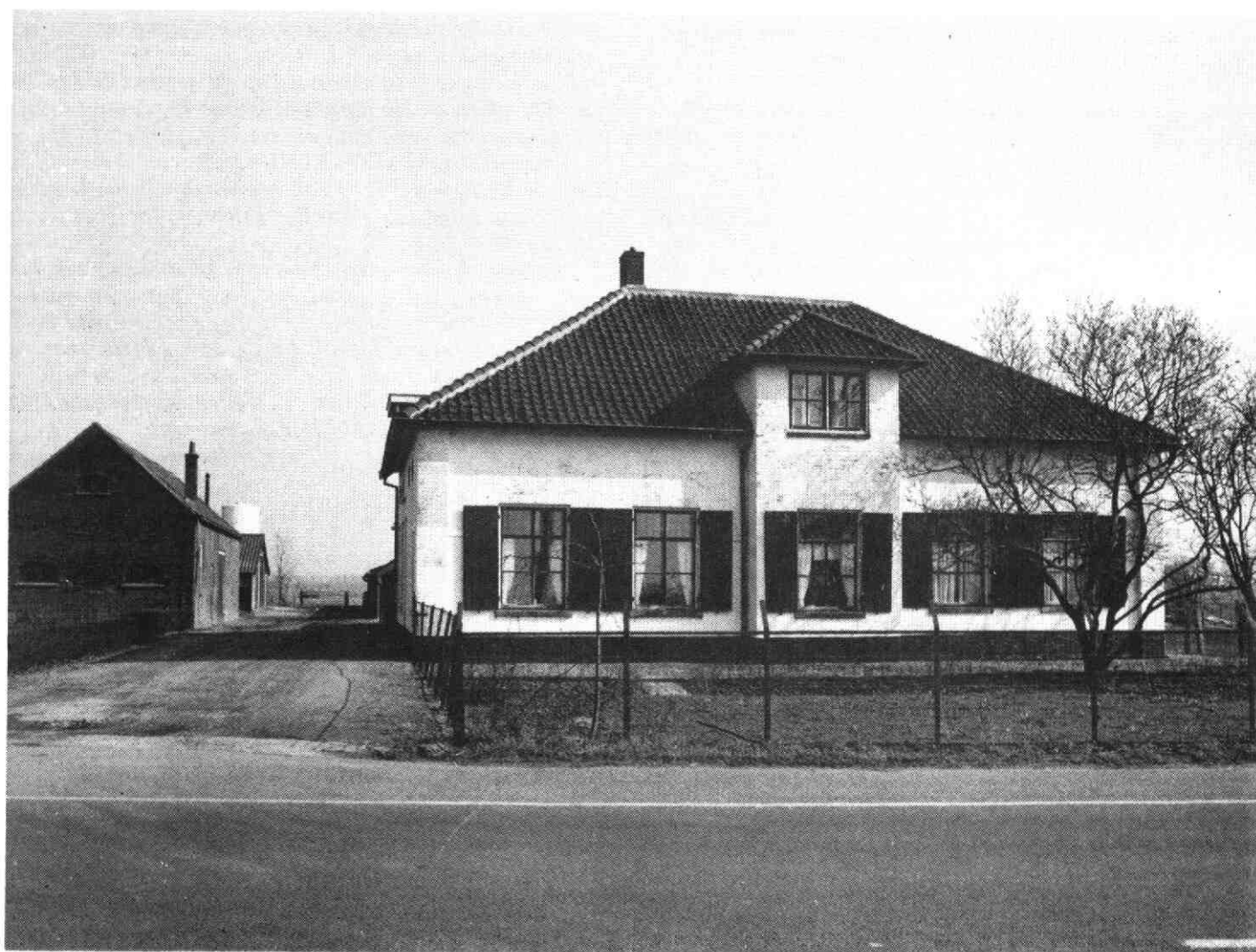
Ik hoop, Mijnheer, dat U thans de overtuiging zult hebben bekomen dat de Maatschappij ten uwen opzichte (gelijk trouwens overal) hare verplichtingen op eene loyale wijze is nagekomen, alsook dat zij door het toestaan van uw verzoek aan U een bewijs wil geven van welwillendheid, waardoor wij ons dan ook vleijen dat de Maatschappij uwe aanbeveling zal blijven ondervinden.

De toestand in 1842 - 1872. Het noorden is boven.

De licht gerasterde percelen werden gepacht door Jan van Nes. De grof gerasterde percelen behoorden bij het herenhuis Alenvelt. Samen vormden zij (met uitzondering van het zuidoostelijke driehoekje) het oude landgoed Hinderstein. Op de oostelijke grens daarvan werd in het begin van de 19de eeuw de Kantonnale weg aangelegd.

De donker gerasterde percelen werden gepacht door Cornelis Vermeulen. Zij werden tussen 1662 en 1681 gekocht door Willem Dirkszoon van Bijlevelt, die toen nog niet kon bevroeden dat zijn nakomelingen ooit het grote Hinderstein zouden bezitten.

De hofstede Alenveld, gebouwd in 1871.

Dwarshuis-boerderij met mooie, symmetrische voorgevel. Ook hier een vooruitspringende middenpartij en gemetselde pilasters op de hoeken. Witgekalkt met zwarte plint.

Foto K.B. Nanning, 1990.

Een drieluik

Op een lijst van goederen van de erven Paulus Martinus van Bijlevelt (1842-1872) komen tenslotte drie bezittingen voor, die een min of meer zelfstandig bestaan leiden. Daarvan is er één eigenlijk niet uit het oude Hinderstein voortgekomen. Wij doelen op de oude herberg De Zwaan, waarover in een vorig artikel iets werd geschreven. De kadastrale legger vermeldt in 1876 van dat perceel: *wijziging van cultuur* en daaraan werd de conclusie verbonden dat toen het gehele boerenbedrijf van Alenveld daarheen werd verplaatst. Dat is niet juist. Slechts de door de van Bijlevelts

verworven - en niet tot het oude Hinderstein behorende - gronden werden verpacht aan de bewoner van De Zwaan, in die tijd Cornelis Vermeulen. Zijn boerderij stond bekend als de **Hofstede Hinderstein**, maar dat was dus eigenlijk niet terecht. Overigens had Vermeulen ook nog grond in pacht in de polders Themaat en Vleuterweide. In totaal huurde hij van de van Bijlevelts 15 bunders 57 roeden 80 ellen.

De tweede bezitting is de **Hofstede Alenveld**. Simon Petrus voerde zijn plan uit en bouwde naast zijn woonhuis een nieuwe boerderij. De kadastrale legger noemt als stichtingsjaar 1871. Het is het huidige pand Hindersteinlaan 36. De toenmalige bewoner was Jan van Nes. Bij deze boerderij hoorde alle, van oudsher Hindersteinse grond, met enkele kleine toevoegingen, uitgezonderd de percelen die aan het herenhuis bleven. Van Nes pachtte ook grond in de polders Themaat en Rosweide. In totaal huurde hij 50 bunders 67 roeden 20 ellen.

Tenslotte de **Heeren Huijzinge Alenveld**, bestaande in een woonhuis, stal voor de paarden, koetshuis, koepel, bosch, tuin en moestuin, groot 5 bunders 87 roeden 89 ellen. Van Bijlevelt wachtte tot het boerenbedrijf weer opgang was en verbouwde in 1883 het oude huis. Eigenlijk was er helemaal geen sprake van een verbouwing, want het nieuwe grondplan week totaal af van het oude. We kunnen dus rustig zeggen dat hij een nieuw huis bouwde.

Huize „Alenvelt“, gebouwd in 1883.

Typisch voorbeeld van het klassieke herenhuis. Fraaie, evenwichtig ingevulde voorgevel met schuiframen en luiken. Vooruit-springende middenpartij met bordes, monumentale voordeur en balkon met openslaande deuren, waarboven een paar zolder-ramen. Gestucte plint. Voorgevel en middenpartij waren op de hoeken afgewerkt met paneelpilasters, waarop de uitgeoekte kroonlijst mooi aansloot. Links de aan de weg staande tuinkoepel. Foto omstreeks 1910 (?).

Een tuinkoepel komt in de oudere stukken niet voor, maar er staat er wel een getekend op het kadastrale minuut-plan van 1832. Deze koepel werd, volgens de kadastrale legger, in 1841 verplaatst en dat klopt wel, want de brand-verzekeringpolis van 1862 noemt *eene koepel van hout, met riet gedekt, bij den weg*.

Simon Petrus speelde met de gedachte zijn huis en naaste omgeving nog verder te verfraaien, maar daar is het niet van gekomen.

Het huis is maar net ongeveer een eeuw oud geworden. In 1976 werd het afgebroken.

Vraag aan de lezers!

Jammer genoeg beschikten wij niet over een goede afbeelding van de in 1961 afgebroken boerderij **Hinderstein**. Die had natuurlijk bij dit artikel afgedrukt moeten worden.

Wij zullen zeer gelukkig zijn als één uwer ons zo'n afbeelding zou willen lenen (of schenken). Die kan dan in het volgende nummer alsnog een plaats krijgen.

Bronnen

Collectie van der Poel
Gemeentearchief Vleuten-De Meern
Kadaster
Rijksarchief Utrecht, Topografische Atlas

Hoorndol

Vaak had ik het m'n moeder horen zeggen: "m'n kop loopt om" of "ik word er hoorndol van". Die dag zou ik daar 't een en ander van meemaken.

't Was maandagmorgen en onze klas had geen school. De meester was ziek. Dat was voor moeder niet plezierig, want maandag is wasdag en dan lopen kinderen in de weg. Bovendien was 't gaan regenen, zodat de hele was binnen gedroogd moest worden.

In huis werd 't voor ons een mooi doolhof want op 't wasrek en aan lijnen werden overal lakens en slopen gehangen. Zo konden we prachtig verstop-pertje spelen.

Moeder vond dat niet zo leuk en al gauw begon haar hoofd een beetje om te lopen. Haar laatste waarschuwing was dan ook: "ik geef jullie straks een slag om je harses". Deze waarschuwing ging echter gedeeltelijk verloren want de achterdeur was opengegaan.

"Volk!!! Mins, ik dach da je me nooit zou hore, de melkboer!!!" "Oh, doe maar twee kan volle en een kan kerremelk, de pan staat in 't klompenhokje".

Vakkundig schepte hij twee kan volle melk schuimend in de pan. En altijd weer, heel demonstratief "en ... een likkie voor de poes". "'t Is zonde dakket zeg", zei Moe, "maar je staat me te vernachelen met je likkie voor de poes".

Onze melkboer had hele grote duimen en die hield hij altijd in de pan. Zo bleef er met het likkie voor de poes en het schuim, na aftrek van z'n grote duimen, dan toch maar krap twee liter over.

Tegen koffietijd kwam Sien "de koffer" met de bus uit Utrecht. We noemden haar zo omdat ze met haar omvang plus haar koffers ongeveer twee meter breed was. Ze sjouwde zo heel De Meern over. De koffers gingen open. Dan werd eerst koffie ingeschonken en werden alle nieuwtjes van De Meern besproken. Over "haar" van de Zandweg en over "hem" (mins, ik hoef z'n naam niet te noemen, we weten allebei wie 't is).

Sien ging verkopen: "'k heb haarkammen, stofkammen, drukkertjes, elestiek, jarretellen". "Nee mins", zei Moe, "ik kan niks prakkezeren". "Och, een kaartje brat* zal je wel nodig hebben".

Tegen de middag kocht Moe een kaartje veiligheidsspelden en ging Sien weer door. Tijdens het eten kwam er nõg een mannetje met negotie. Die verkocht een kaartje drukkertjes.

't Wasgoed was bijna droog, maar moest nog even buiten gehangen worden. Met een grote mand ging het naar buiten, maar daar hoorden we alwээр een luide stem:

*Klaas van Ingen staat te springen,
of u nog wat nodig heb vandaag.
Potten en pannen, ketels en kannen,
nachtspiegels, want de nachten worden langer.*

Zo kwam deze man z'n waren verkopen, alles op een grote bakfiets. Nu was Moe keihard, ze had al 12 1/2 cent uitgegeven. "Nee Klaas, je bin overboudig, niks nodig!"

's Middags mochten we nog wel mee boodschappen doen. Eerst naar de elle-warenwinkel van Anna Blom. Dat duurde anderhalf uur, want onderweg was er met verschillende mensen wel wat te praten. Zo gingen we weer naar huis met een kaartje directoir-elestiek. Toen bij de kruidenier nog drie kan peterolie gehaald.

Intussen was de school uitgegaan en buiten zochten wij onze vrienden. We besloten met zes jongens te gaan hoepelen naar de Waagkuil**.

"Christenezielen", zei Moe, "ik mo gauw de arepels gaan schillen. Jullie zijn op tijd terug, anders krijg je grommes van Pa". "Ja Moe, we gaan naar de Waagkuil". "O ja, je weet 't. Wat zei je? Naar de Waagkuil?". En toen kwam haar bekende Utrechtse uitdrukking: "dus naar de deur om in de Bilt te gaan schijten".

We waren op tijd terug. We aten zoute bonen uit de Keulse pot en kerremelkse pap. Na 't eten bidden en naar bed.

We hoorden Moe nog tegen Pa zeggen; "m'n kop liep vandaag weer om, ik ben zo moei as een koei".

Pa bracht ons boven en dekte ons toe met een glimlach. Beneden gekomen, zei hij: "mins, je moet vandaag aan de dag overal een beetje mee marchanderen".

* brat (van borat) is een soort sajettgaren, gemaakt uit gekamde wol, minder soort stop-sajet.

** de Waagkuil is het Wiel aan de Meerndijk.

Van de voorzitter

Tijdschrift van de Historische Vereniging
Vleuten-De Meern-Haarzuilens.
10e jaargang nr. 4 december 1990 © 1990
Verschijnt 4x per jaar

Ingeschreven in het verenigingsregister van
de K.v.K. Utrecht e.o. onder nr. V. 479360

Dagelijks bestuur:

Dr D.W. Gravendeel, voorzitter
t Zand 35, 3451 GP Vleuten
tel. 03406 - 61793

J.W. Schoonderwoerd, sekretaris
Meerndijk 62, 3454 HT De Meern
tel. 03406 - 61462

P.G. de Rooij, penningmeester
t Zand 1, 3451 GP Vleuten
tel. 03407 - 1483

A.J. van Zoeren, vice-voorzitter
Stationsstraat 34, 3451 BZ Vleuten
tel. 03407 - 1263

Erelid:

Mevrouw Prof. Dr C. Isings, Soest

Ledenadministratie/Informatie:

Opgeven van nieuwe leden, mutaties en (na)-
bestellingen bij:

Mevrouw P.J. de Rooij-Goes,
t Zand 1, 3451 GP Vleuten
tel. 03407 - 1483

Kontributie:

De jaarlijkse kontributie bedraagt voor 1990
minimaal f 30,-
postabonnement f 40,- per jaar

Donateurs:

Minimaal f 12,50 per jaar

De vereniging heeft rekeningen bij de vol-
gende instellingen:

ABN - De Meern 55.66.33.040
RABO - Vleuten 36.75.17.574
POSTBANK 2 68 92 00

Gehele of gedeeltelijke overname van arti-
kel en uit dit tijdschrift is slechts toegestaan
na schriftelijke toestemming van de redactie

Illustratie voorpagina:

Inkijk in de Meerndijk vanaf de
Rijksstraatweg.
Foto uit 1920.

LOSSE NUMMERS F 7,50

De tiende jaargang van ons tijdschrift is vol! Wie had dat, bij de start in september 1981, kunnen denken. Er zijn nu 38 „boekjes" verschenen en 932 pagina's volgeschreven.

De geschiedenis van onze gemeente komt op papier. Weliswaar niet in een doorlopend verhaal met een „kop en een staart" en ingedeeld in herkenbare hoofdstukken, maar toch. Voor een zoveel mogelijk „alles omvattend" boek zou een onderzoeker/schrijver zich ettelijke jaren moeten afzonderen en wat zou er dan van ons tijdschrift terechtkomen?

Het heeft ook z'n aantrekkelijke kanten, al „plukkend en pluizend" steeds weer andere verrassende facetten naar voren te halen en die in afgeronde artikelen te verwerken. Op den duur wordt toch hetzelfde resultaat bereikt. Er is dan nog wat ordening en aanvulling vereist en Vleuten-De Meern heeft een eigen geschiedenisboek!

In mijn „terugblik" in het maartnummer van dit jaar zei ik dat onze vereniging zich nu „beweegt in het tiende jaar van haar bestaan". Op 12 mei 1981

zullen dus in het voorjaar van 1991 ons 10-jarig bestaan kunnen vieren.

Bij een viering hoort feest en uw bestuur is druk doende dingen te bedenken die bij u in de smaak zouden kunnen vallen. Suggesties van uw kant zijn overigens van harte welkom.

In zijn „verenigingsberichten" verklapt onze secretaris al een onderdeelje van de plannen, maar niet alles hoeft zo serieus te zijn. Denkt u mee?

Het jaar is weer om. Ik hoop dat 't velen uwer heeft gebracht waar zij naar verlangden en wellicht min of meer op rekenden.

Onze vereniging is gezond. Aan de desondanks nog steeds aanwezige „structurele" (modewoord!) problemen wordt naarstig gewerkt. Dit is niet het moment daarop diep in te gaan. Ik zal u daarover op de komende jaarvergadering uitvoerig vertellen. In ieder geval is er zeker geen reden geen vertrouwen in de toekomst te hebben. Stapje voor stapje komen we heus wel verder!

Ik wens u en de uwen een goed 1991 toe.

D.W. Gravendeel

In dit nummer

	pag.
Van de voorzitter	871
Verenigingsberichten	872
Een dorp verandert	873
Wat is oud?	874
Nieuwe leden	877
Een trouwpartij in Vleuten	878
De Meerndijk, een reconstructie aan de hand van een bestek uit 1928	879
Uit het archief van het gerecht Vleuten en De Meern	891
Een „steene caemer"	892
Koek	896

Verenigingsberichten

Gemeentelijke broederschapshuisjes

Reeds geruime tijd heeft het gemeentebestuur zich beraden over opknappen van de gemeentelijke broederschapshuisjes. Dat zijn de 5 huisjes aan de Dorpsstraat en de Schoolstraat, die gelegen zijn naast de (vroeger 4) huisjes van de Broederschap, waar onze vereniging is gehuisvest.

Deze gemeentelijke broederschapshuisjes, die tot nu toe nog bewoond zijn, zijn toe aan een grondige onderhoudsbeurt en de gemeente heeft daartoe een restauratie/renovatieplan opgesteld, waarbij er vanuitgegaan is dat de huidige woonbestemming zal worden gehandhaafd.

Om de huisjes te laten voldoen aan de eisen die tegenwoordig voor bewoning gelden, moet er veel aan gedaan worden. De totale kosten van het plan van de gemeente worden geraamd op ruim f 1,1 miljoen gulden (exclusief kosten van tijdelijke voorzieningen voor de bewoners, directie en toezicht en onvoorzien). Aan diverse subsidies denkt de gemeente ongeveer f 300.000,- te kunnen krijgen, zodat het de gemeente netto zo'n f 850.000,- zal kosten.

Toen het college van burgemeester en wethouders dit plan in oktober voorlegde aan de commissie van advies voor volkshuisvesting en welzijn, heeft uw bestuur gemeend een alternatief plan ter tafel te moeten brengen. Hiervoor waren drie redenen.

In de eerste plaats het zeer grote kostenbedrag dat ten laste van de gemeente zou blijven, waarvan men zich kan afvragen of dat voor vijf kleine huisjes wel verantwoord is, mede gezien het feit dat - ook met kostbare geluidwerende voorzieningen - de ligging van deze woningen (pal langs een drukke straat en praktisch zonder tuin of erf) bepaald niet ideaal is.

In de tweede plaats omdat door de geplande renovatie er, behoudens de buitengevel, weinig meer zou overblijven van het oude interieur van deze historisch belangrijke huisjes, waarvan wij vinden dat ze in hun oude toestand de aantrekkelijkheid van het centrum van het dorp Vleuten zouden kunnen verhogen.

En in de derde plaats omdat deze huisjes, als ze aan onze vereniging zouden worden verhuurd, de mogelijkheid zouden kunnen bieden voor uitbreiding van onze activiteiten, zoals we hierna zullen uiteenzetten.

Wij hebben de raadscommissie gevraagd een visie te ontwikkelen voor de (nabije) toekomst, waarbij afgewogen zou moeten worden het handhaven van de huidige woonbestemming van enkele woninkjes tegenover het instandhouden van een stuk cultuur-historisch erfgoed, waarvan alle inwoners kunnen meegenieten en dat mede bepalend is voor de waardering voor het centrum van het dorp.

Om inwoners en bezoekers kennis te kunnen laten maken met een stukje cultuur en historie van het dorp, hebben wij de suggestie gedaan ter plaatse een complex te realiseren, waarin zijn ondergebracht:

- een woning zoveel mogelijk ingericht in de stijl en de vorm van zo'n 100 jaar geleden;
- een ruimte ingericht voor permanente tentoonstelling van oude ambachtelijke handgereedschappen en werktuigen (zoals thans in opbouw in ons gebouw in De Meern);
- een ruimte ingericht als documentatie- en informatiecentrum, waar men kennis kan nemen van de historie van de gemeente en haar inwoners (zoals nu in een deel van de huisjes van de Broederschap door onze vereniging is gerealiseerd);
- een ruimte ingericht voor expositie van archeologische vondsten uit onze gemeente en voor zichtbaar gemaakte ontwikkelingen van de bodem van de gemeente (thans in ons gebouw in De Meern in wording);
- een ruimte te gebruiken als VVV-kantoor (momenteel misschien niet zo urgent, maar bij grotere uitbreiding van de gemeente zeker nodig);
- een ruimte voor (permanente) expositie van werken van plaatselijke kunstenaars;
- een ruimte voor wisselende exposities over verschillende thema's;
- werk- en opslagruimte ten dienste van de vorenomschreven functies.

Realisering hiervan zal in fasen dienen te geschieden, ten eerste omdat daarbij ervan uitgegaan wordt dat de huidige bewoners er nog blijven wonen tot dat zij er zelf uitgaan en ten tweede vanwege het verwerven van de nodige financiële middelen.

Gezien de slechte onderhoudstoestand van de woningen zal dit alternatief voor de gemeente ook een flink bedrag vergen, doch dat zal ongetwijfeld

veel lager zijn dan wat nodig is om de woningen aan de huidige wooneisen aan te passen, terwijl onze vereniging er op rekt voor de inrichting voor het door haar beoogde doel steun van particuliere zijde te kunnen verwerven.

Helaas hebben onze gedachten, die wij mondeling in de commissie nog mochten toelichten, geen weerklank gevonden bij de commissie en ook niet bij de gemeenteraad, die in zijn vergadering van 30 oktober j.l., kennis genomen hebbende van een uitvoerige schriftelijke uiteenzetting van uw bestuur, besloot de huidige woonbestemming, met acceptatie van de hoge kosten, te handhaven en het restauratie/renovatieplan verder te vervolgen.

Rest ons slechts te constateren dat wij datgene hebben gedaan, wat wij in het belang van de gemeente en haar historie en van onze vereniging hebben gemeend te moeten doen en het te betreuren dat geen ander resultaat werd bereikt.

Register op de inhoud van ons tijdschrift

Al meermalen is de wens uitgesproken om te kunnen beschikken over een register van de inhoud van ons tijdschrift over de afgelopen jaren.

Wij onderkennen de behoefte hieraan en vinden het nu voltooid zijn van 10 jaargangen een goede reden om deze wens te vervullen.

Er wordt momenteel gewerkt aan het opmaken van zo'n register, dat wij hopen u bij het eerste nummer van het volgende jaar te kunnen aanbieden.

Contributiebetaling voor 1991

Bij dit nummer van ons tijdschrift wordt u de acceptgiro aangeboden om de contributie voor 1991 te betalen. Begin het nieuwe jaar goed met het meeten aan uw bank zenden van de acceptgiro!

Mocht er aan uw naam of adres iets niet goed zijn wilt u dat dan zo snel mogelijk doorgeven aan onze ledenadministratie: Mw. de Rooij, 't Zand 1, 3451 GP Vleuten, tel. (03407) 1483.

Een dorp verandert

Toen ik op bladzijde 859 van het vorige nummer de nieuwe raadsfoto publiceerde schreef ik dat deze „voor Vleutenaren wel niet zo'n groot probleem (zou) opleveren". Toch kreeg ik maar twee reacties, één uit Harmelen en één uit Vleuten. Annet was er niet bij.

Uit Harmelen kwam het volgende verhaal: „De raadsfoto van deze keer is gemaakt in de Stationsstraat, tegenover de apotheek. Het hele linkse huis is van de familie Selders. Nu zit Boeve, de fysiotherapeut, er in. Het winkelpand was van Griffioen, geen familie van de aannemer en timmerman van nu. Het was een kruidenierswinkel. Later is de zaak gekocht door Weller, de dierenwinkel. Die zit er nu nog. Daarnaast nog net een klein stukje van het huis van Geelen, de aannemer. Die heeft er tot een paar jaar terug altijd gewoond". De brief was met vriendelijke groeten ondertekend door A. Vaneveld-Van Eijk.

Uit Vleuten kwam de volgende brief

van de heer H. Selders: „Hiermede wil ik reageren op de raadsfoto in het jongste nummer van de historische vereniging. De betreffende huizen staan in de Stationsstraat. De woning met winkel was de kruidenierswinkel van Jas Griffioen; volgens mij waren ze aan het verbouwen. De gehele onderwoning werd toen zelfbediening en de bovenverdieping werd toen opgetrokken. Er is nu de dierenwinkel in gevestigd. (Dat klopt. Ik maakte de foto toen de winkel leeg stond en Griffioen een houten noodwinkel had betrokken op het bestrate voorerf van de boerderij Odenvelt aan de Den Hamstraat die bij gemeentewerken in gebruik was. Dat was in de zomer van 1965). Rechts is nog een heel klein stukje te zien van het woonhuis van Geert Geelen, de aannemer. - En dan het huis links van de winkel. Hier heb ik heel goede herinneringen aan; ik heb er namelijk ongeveer veertig jaar gewoond, de omgeving is mij zeer

bekend. Thans is er gevestigd fysiotherapie Boeve".

Ik heb aan deze herinneringen niets toe te voegen. De winkel van Jas Griffioen was voor ons in de jaren zestig, zowel voor als na de verbouwing, een goed adres voor onze dagelijkse inkoop. In het nummer van maart 1987 van ons periodiek heb ik op bladzijde 499 enkele herinneringen aan die tijd opgeschreven.

Nu de nieuwe raadsfoto. Waar heeft deze boerderij gestaan? (De naam op de voorgevel hebben we op de foto verdoezeld om het wat spannender te maken). Wie hebben op deze boerderij gewoond, wie kan ons wat over de bewoners vertellen en wie kan ons ongeveer zeggen wanneer deze boerderij is gesloopt? We zijn benieuwd!

KBN.

Wat is oud?

Lexicon

In 1989 verscheen als deel 8 in de serie „Publikaties van het P.J. Meertens Instituut” te Amsterdam, van de hand van R.E. Künzel, D.P. Blok en J.M. Verhoeff, de tweede druk van het „Lexicon van nederlandse toponiemen tot 1200”. Een lexicon is een wetenschappelijk woordenboek en een toponiem is een plaatsnaam. Het boek geeft een overzicht van alle nederlandse plaatsnamen uit de tijd vóór het jaar 1200, die uit daartoe geeigende bronnen bijeengebracht konden worden.

De naamsvormen tot en met het jaar 1200 werden verzameld uit maar liefst 302 bronnen. Voorbeelden hiervan zijn de Annales Egmundenses, Bellum Gallicum van Caesar, Excerpta Romana van Byvanck, Itinerarium Antonini, Oorkondenboek Utrecht.

Ten behoeve van commentaar en etymologie (woordafleidkunde) werd gebruik gemaakt van literatuur en bronnen in nog eens 219 titels. Enkele auteurs: van der Aa, Blok, Dekker, Gottschalk, Heeringa, Maris, Muller, Oppermann.

De namen zijn gerangschikt onder hun moderne vorm of onder de laatste vorm waarin ze zijn aangetroffen. Zo werden Thornen en Darnen onder Doorn geplaatst en staat Dolre als zodanig vermeld. De eerste twee oude vormen waren met Doorn te identificeren en dus te localiseren, de derde oude vorm was niet met een nu bestaande plaats te identificeren. De ligging daarvan is onbekend.

De aldus opgestelde lijst omvat circa 2000 namen, waarvan er veel geïdentificeerd en gelocaliseerd konden worden. Toch blijven er nog ruim 800 over, waar geen touw aan vast te knopen valt: ligging onbekend!

Een deel van de bronnen is in origineel bewaard, een ander deel werd gelijktijdig of later gecopieerd.

Soms moet aan de echtheid van een stuk worden getwijfeld omdat vorm, inhoud en/of datering niet kloppen. Men spreekt dan van een „falsum”, al of niet onder voorbehoud.

Ik telde in het boek 1864 betrouwbare eerste vermeldingen waarvan het leeuwedeel een plaats vindt in de 12de eeuw. De verdeling in de tijd is te zien in bijgaand staatje.

Ik heb geen directe verklaring voor het relatief „tegenvallende” aantal bronnen uit de 11de eeuw. Als we het begin van de middeleeuwen situeren tussen de 5de en de 8ste eeuw, dan is het wel duidelijk dat eigenlijk pas na dat begin bronnen van enige omvang voor de geschiedvorsching beschikbaar komen. De periode daarvóór is met recht een „zwart gat”.

Het is natuurlijk niet zo dat er vroeger ook niet het nodige werd opgeschreven. Daar waar bezit was en rechten werden uitgeoefend, moest administratie worden bedreven. De omvang ervan was echter veel beperkter en ook toen al achtte men niet alles de moeite van het bewaren waard. Daarbij komt dat onophoudelijk al of niet door mensenhanden veroorzaakte catastrofes waardevolle archieven aantastten. Sommige verzamelingen werden gespaard, grote gaten werden geslagen in andere en weer andere gingen geheel verloren. Het is deze „bronnenleegte” waarop elke historicus stukloopt in zijn streven verder in de geschiedenis door te dringen.

12de eeuw	788	42,3%	
11de eeuw	211	11,3%	
10de eeuw	430	23,1%	
9de eeuw	283	15,2%	
8ste eeuw	104	5,6%	97,5%
7de eeuw	6		
6de eeuw	2		
5de eeuw	0		
4de eeuw	15		
3de eeuw	7		
2de eeuw	10		
1ste eeuw	6		
Vóór Chr.	2		

Plaatsnamen in onze regio

Ik verzamelde de in het lexicon voorkomende plaatsnamen binnen het gebied, in het zuiden begrensd door de Lek, in het oosten door de Vaartse Rijn en de Vecht tot Breukelen, in het noorden door de lijn Breukelen - Wilnis - Woerdense Verlaat en in het westen door de lijn Woerden - Oudewater - Schoonhoven.

Daarbinnen vond ik 25 naar een moderne vorm te herleiden namen. Ik zal ze hieronder opsommen, met jaar of periode van eerste vermelding en eventueel iets over de etymologie.

A Waterloop van Breukelen tot 2 km ten noord-noordoosten van Nieuwer Ter A; heet van daar af Kromme Angstel, 1138.

Aha, ahe, a(a) - „water”.

A Plaats 2 km ten westen van Nieuwer Ter A, 1156.

Breukelen, Bruklede, Brocledede, 1130 - 1161.

Lada, leda, lede, leede, leide, lida - „watergang, speciaal veenwater”, met broec, broic, broc, bruc, bruke - „broekland”.

Demmerik, Denemarc, 1138.

Vernoeming naar Denemarken.

Eiteren, Aiturnon, Aiteron, Eitthera, Eiteron, Eitera, Eiteren, Eyttere, 10de eeuw.

Terrein ten noorden van IJsselstein.

Gein, Geyn, Gheyn, 1200.

Gebied en polder op de grens van de gemeenten Jutfaas en Vreeswijk.

Hollandse IJssel, Isla, Hsila, Isle, Isela, eerste helft 9de eeuw.

Oude waternaam. Afleiding van de indo-europese wortel eis - „stromen”.

Isla et Lake, Lacke et Isla, Lake et Isla, 944.

Gebied tussen en langs de Hollandse IJssel en de Lek. Zie de waternamen IJssel en Lek.

Jutfaas, Iudifax, Judifas, Jutphaes, Judefaes, 1165.
Kamerik, Kamerka, 1131.
 Vernoemd naar Kamerijk/Cambrai in Frankrijk.
Lek, Lokkia, Legka, Loccha, Laica, Lecca, Lecka, 777.
 Lac(h)a, lake, leca, leke - „waterloop”.
Linschoten, Lindescote, 1172.
 Scote - „hoge hoek land, uitspringend in het laag-land”, met linde - „linde” of met een waternaam Linde.
Lopik, Lobeke, Lobica, Lopica, Lopeke, 1155.
Maarssen, Marsna, Marsne, Marsen, 918 - 948.
De Meern, Marre, 1173.
 Maer, Mara, Mare, Mera, Mere, Marne, Merne met nachtervoegsel - „waterloop”.
Mije, Mi, My, 1119.
 Gemeenten Bodegraven en Zegveld.
 Genoemd naar het water de Mije.
Niftarlaca, Nifterlaco, Niftarlaca, Nisterlake, Nifterlake, 723.
 Gebied aan weerszijden van de Vecht, van Utrecht tot Muiden.
 Lake: zie boven. Niftar, after - „achter”.
Polsbroek, Pulsebroch, 1155.
 Pols? Broek: zie boven.
Rijn, Rhenum, Renum, Hreni, Rhin, Rin, Rheni, 52 vóór Chr.
 Praegermaans reinos, keltisch renos, germaans rinaz - „stroom”.
Swezen, waarschijnlijk oude naam voor **Zuilen**, Suabsna, Suahsna, Suegsna, Suecsnon, Suesne, Suesen, Swesen, Suesen, 840 - 849.
 De naam leeft voort in de naam Zwesereng, een terrein ten zuidwesten van Zuilen.
Vecht, Fetha, Uetha, Feth, Fethu, Vecht, 786.
Vleuten, Floeten, Flothen, Flutene, Fletene, 1130 - 1161.
 Uit de indo-europese wortel pleud - „stromen”. Germaans flôtna.
Vreeswijk, Fresionouic, 918 - 948.
 Vic(h), wic, wich, wiic, wijc - „nederzetting, vaak met bepaalde functie”, met tweede persoon meervoud van Fresia - „Fries”.
Wilnis, Wildenisse, 1185.
 Wilderness, weldernesse, wildernesse - „wildernis, woeste grond”.
Woerden, Wirda, Wyrdam, Worthen, Wordene, Wrthen, Worthene, Worden, 786.
 Uurd(e), uurdh(i), uurdi, uurt(hi), werd, wert, wirde, wrde, wrt(h), wurd, wurth, wyrd - „bewoonde hoogte, omheind terrein”.

Persoonsnamen

Van namen die met enige zekerheid binnen het gebied van de huidige provincie Utrecht te plaatsen zijn, kon ik een dertigtal voorbeelden vinden. Een bijzonder groepje wordt gevormd door de plaatsnamen waarin een **persoonsnaam** is verwerkt.

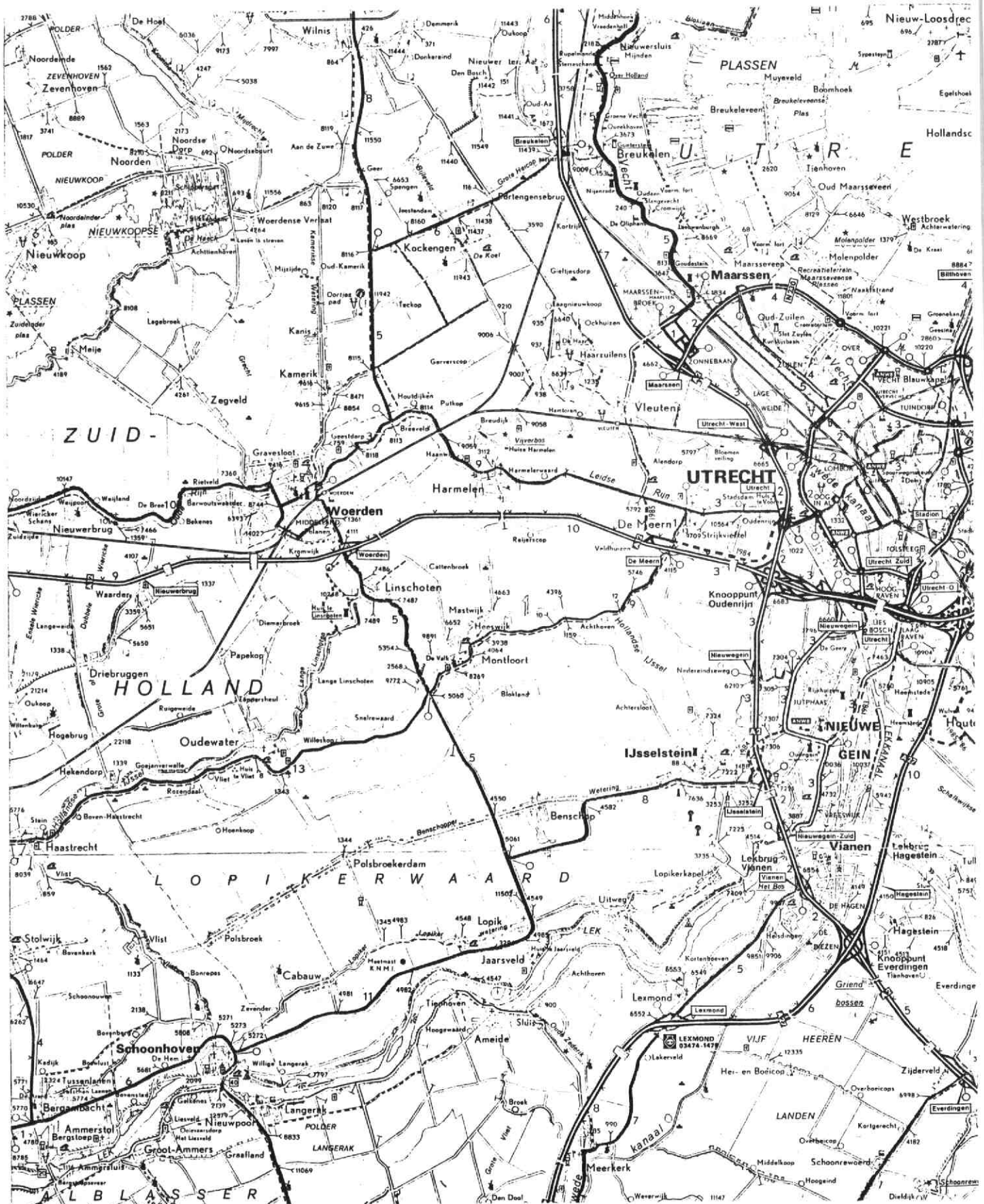
Algothesdorpe, 1130 - 1161.
 De persoonsnaam is Algoth.
 Dorp, doorp, dorpe, dorf, thorp(a), thorpe - „dorp, dochternederzetting”.
Berenwerde, 1179.
 De persoonsnaam is Bere.
 Wa(a)rd, waert, weert, weritha, werth - „land aan het water”.
Fresdore, 918 - 948.
 Waarschijnlijk uit Fresodurum, wat zou kunnen wijzen

op de volksnaam der Friezen.
 Het keltische durum betekent - „vesting”.
Hasehem, 918 - 948.
 De persoonsnaam is Haso.
 Haim, heim, hem, heym - „woonplaats”.
Lanthem, 918 - 948.
 De persoonsnaam is Lant.
 Hem: zie boven.
Mansus Wereberti, 1145.
 De persoonsnaam is Werebert.
 Mansus is latijn voor - „hoeve”. Dus eigenlijk de hoeve van Werebert.
Rudinhem, 918 - 948.
 De persoonsnaam is Rudo.
 Hem: zie boven.
Terra Bertoldi, 1178.
 De persoonsnaam is Bertoldus.
 Terra is latijn voor - „land”. Dus eigenlijk het land van Bertold.
Waldekewerthe, 1130 - 1161.
 De persoonsnaam is Waldeke.
 Werthe: zie boven.

Alle kanten

En dan is er een groep namen binnen de provincie Utrecht, waarmee we bijna „alle kanten opkunnen”.

Elbisge, in het oosten van de provincie Utrecht, 2de helft 9de eeuw.
Galana, waarschijnlijk in de omgeving van Galesloot, 5 km ten zuiden van Oudenrijn, 918 - 948.
 Waarschijnlijk een oude waternaam.
Graueningo, in de omgeving van Utrecht, 723.
 Graven, graft, greft - „sloot, gegraven water”, met achtervoegsel „ing”. De betekenis zal geweest zijn „door sloten ontwaterd land”.
Helspenni, 918 - 948.
Holanuuehg, in de omgeving van Wijk bij Duurstede, 918 - 948.
 Uuehg, wegh, wech - „weg”, met hola - „hol”.
Holzhusen, in het oosten van de provincie Utrecht, 2de helft 9de eeuw.
 Hus, huus, hues, huys - „huis”, met holt (verhoogduitst tot holz) - „hout, bos”.
Coppelwethe, mogelijk in de omgeving van Koppel, 5 km ten noorden van Houten, 1159.
 Wethe (eigenlijk wede) - „bos” of wethe (naast weithe) - „weide”, met coppel - „gemene weide”.
Levefano, Evitano, in de omgeving van Wijk bij Duurstede, 365.
Lietnen, in het Sticht Utrecht, 1143.
Lindis, in het Sticht Utrecht, 1131.
Nesse, misschien identiek met Nes, polder 1,5 km ten noorden van Vreeland, 918 - 948.
 Nesse, nissa, nisse, nes - „in het water uitstekend stuk land”.
Nesseshort, 918 - 948.
Pascua, in het Sticht Utrecht, 1156.
 Pascua is de latijnse vertaling van „weide”.
Perke, in het Sticht Utrecht, 1169.
 Perk, perkel - „omheind terrein”.
Rec, in de omgeving van Wijk bij Duurstede, 918 - 948.
 Misschien is rec een nevenvorm van rak, rac, rec - „recht gedeelte van een waterloop”.
Rôthen, Rothe, Rodhe, Rod, Rotha, in het Sticht Utrecht, 1108.

Fragment van de ANWB toeristenkaart Utrecht, het Gooi en Amsterdam, uitgave 1982/83, schaal 1:100.000 tot 70% verkleind. De 25 „naar een moderne vorm te herleiden“ namen binnen het in de tekst bedoelde gebied zijn hierop bijna alle terug te vinden. De stad Utrecht, reeds genoemd in de 7de eeuw, liet ik buiten beschouwing. Hoewel wetenschappelijk niet geoorloofd, is het verleidelijk alle niet genoemde hedendaagse plaatsnamen eens weg te poetsen om de „leegte“ van het overblijvende kaartbeeld te ervaren!

Rothe, rode, rathe - „plaats waar bos gerooid is“.

Sluodwethe, 1130 - 1161.

Wethe: zie boven.

Walde, in het Sticht Utrecht, 1172.

Walde, walt, wold - „woud“.

Onze gemeente

Wat is oud en hoe oud is oud? We moeten goed beseffen dat zo'n vroegste vermelding in de bronnen niets zegt omtrent de ouderdom van een plaats op dat tijdstip. Het vóór een bepaald jaar niet in de acten voorkomen van een plaats hoeft niet te betekenen dat zij vóór dat jaar niet bestond.

Zoals eerder opgemerkt, is er veel archiefmateriaal verloren gegaan. Bovendien geschiedde de administratie met een bepaald doel en het kan heel goed zijn dat plaatsen, die voor die administratie onbelangrijk waren, niet werden vermeld.

Het gebied van onze gemeente komt er maar bekaaid af.

De vermelding van de Rijn (52 vóór Chr.) hebben we te danken aan de Romeinen, die al vroegtijdig in onze streken vertoefden. Hun geschiedschrijvers tekenden veel op.

De Meern (1173) wordt in de bronnen niet zodanig vermeld dat er ondubbelzinnig het bestaan van een dorp uit afgeleid kan worden: *mansum cuius situs est prope Marre versus Rhenum* (Oorkondenboek Utrecht I 476). Dat betekent zoveel als „een hoeve waarvan de ligging is nabij de Marre in de richting van de Rijn“. Marre (maer, mara, mare, mera) betekent „waterloop“. Ik ga hierop nu niet verder in want er is, als alles gaat zoals het moet gaan, binnenkort veel wetenswaardigs te vertellen over de legendarische Mare.

Met Vleuten (1130 - 1161) ligt de zaak eigenlijk niet anders. Er wordt in de acten (*Liber sancti Adalberti en Fontes Egmundenses*) gesproken van: *dimidium mansum in villa que vocatur Floeten (Flothen)*, wat betekent „een halve hoeve in het landgoed genaamd Floeten (Flothen)“.

We moeten bij het woord „hoeve“ niet in de eerste plaats denken aan een boerenwoning, boerderij of wat we tegenwoordig een hofstede noemen. Een hoeve was destijds een stuk grond van bepaalde grootte, veelal 16 morgen (13,6 ha).

Ik vertaalde hierboven „villa“ met „landgoed“, maar men kan er evengoed „landerijen“ mee bedoeld hebben. De middeleeuwse klerken schreven hun acten in het latijn, maar zij hadden voor de hier gangbare begrippen niet altijd een latijns woord met precies dezelfde betekenis tot hun beschikking.

Ook als Vleuten in 1164 (Oorkondenboek Utrecht I 442) weer ter sprake komt, lezen we slechts: *VII jugera que sunt apud Flutene*, ofwel „zeven morgen (land), die liggen nabij Flutene“. Pas als in 1224 (Oorkondenboek Utrecht I 716) de kerk te Floten wordt genoemd, mogen we aannemen dat er toen een dorp (en parochie) van die naam bestond. Maar dat valt buiten het bestek van het hier besproken lexicon.

Het is curieus dat van al die kastelen, die ons grondgebied ooit sierden, er vóór 1200 niet één wordt genoemd, terwijl toch althans De Haar en Den Ham volgens het Kastelenboek van de provincie Utrecht toen al moeten hebben bestaan.

D.W.G.

Bron

R.E. Künzel, D.P. Blok, J.M. Verhoeff, *Lexicon van nederlandse toponiemen tot 1200*, deel 8 in de serie „Publikaties van het P.J. Meertens Instituut“ te Amsterdam, tweede druk, 1989.

Nieuwe leden

Viel, H.	Alendorperweg	24	3551	GM	Vleuten
Vlak, A.J.V.	Prof. Bronkhorstlaan	46	3451	ET	Vleuten
Vles, J.N.	Nieuwe Vaart	10	3451	AJ	Vleuten
Voorn, R.P.	Beeldsweg	4	3214	VA	Zuidland
Vriezen-Wieman, C.J.M.	Curielaan	3	3451	EK	Vleuten
Wieman, J.P.	Thematerweg	15 b	3455	SM	Haarzuilens
Wijngaarden, J.C. van	Hof ter Weydeweg	8	3451	SV	Vleuten
Wttewaall, O.J.	Wickenburghseweg	19 b	3997	MT	't Goy
Zijerveld, A	Prof. Bronkhorstlaan	9	3451	ER	Vleuten
Zoeren, J.E. van	't Zand	16 A	3451	GR	Vleuten
Zuurveen, H.K.	Schrijnwerkerslaan	36	3454	DS	De Meern

Een trouwpartij in Vleuten

Van Gerardus Cornelis Petrus (Gert) Versteeg die op 8 mei 1912 in Haarzuilens werd geboren, ter plaatse één van de bekendste inwoners werd omdat hij jarenlang het café „Het wapen van Haarzuilens" heeft gerund en nu, rustig maar nog allerminst vergeten, 79 jaar oud in het schitterende huis links naast de oprijlaan van kasteel „De Haar" woont, kregen we bijgaande foto.

Het betreft hier een grote groep familieleden en vrienden van het in het midden gezeten bruidspaar: een bruidegom in uniform rechts naast zijn bruid in het wit, links voor ons. Gert Versteeg kende géén van de afgebeelde personen behalve zijn vader. Dat is de op één na hoogste persoon met donker haar op de scheiding van het meest linkse raam en het bijbehorende luik.

Over de plaats waar deze foto werd gemaakt hoeft niemand lang na te denken want zowel het huis op de voorgrond als het wat bleek afgebeelde huis op de achtergrond staan in het Vleuten-van nu nog recht overeind. Het eerste is het vroegere café van Piet Bos (waar dus kennelijk de bruiloft is gevierd) en waar tot voor kort Ad van Breukelen woonde en het tweede huis is nu de woning van Gerrit en Rina van Doorn. De grillice boom is allang verdwenen.

Nu komt natuurlijk de onvermijdelijke vraag: wie herkent nog mensen van deze foto en wie zijn het bruidspaar? Gert Versteeg vertelde me later nog: „Ik denk dat de foto omstreeks 1909 is gemaakt toen m'n vader m'n moeder nog niet kende".

Ik waag me nu aan een veronderstel-

ling. Het bruidspaar zal niet veel ouder zijn geweest dan de vader van Gert Versteeg. Als het bruidspaar kinderen heeft gekregen zullen die nu ook al de zeventig-plus zijn gepasseerd, maar nog ruim in staat zijn om hun ouders te herkennen. Ook kan in het familiearchief van een andere oudere Vleutenees deze foto voorkomen waarop (bijvoorbeeld) een heldere geest van toen de namen van de afgebeelde personen heeft geschreven. Je weet maar nooit.

We zijn bijzonder belangstellend naar elke reactie op deze ruim tachtig jaar oude foto.

U kunt me opbellen (03407-1505) of schrijven: Utenhamstraat 15, 3451 BR Vleuten.

Klaas B. Nanning

De Meerndijk

Een reconstructie aan de hand van een bestek uit 1928

door

Ir J.A. Storm van Leeuwen

In april 1990 werd de meer dan zeven eeuwen oude Meerndijk doorgegraven voor het leggen van een duiker. Het was een onderdeel van een plan tot verbetering van de waterhuishouding in de polders ten zuiden van de Leidse Rijn (zie het kaartje van afbeelding 1).

Dit door het waterschap Leidse Rijn ondernomen werk is in zekere zin een historische gebeurtenis op waterstaatkundig gebied geweest. De Meerndijk had eeuwenlang tot waterscheiding tussen de stroomgebieden van de Vecht en de Amstel gediend en oorspronkelijk ook het stroomgebied van de Oude Rijn in het oosten afgesloten.

Deze dijk had echter al eerder een ingrijpende verandering ondergaan, namelijk in 1928, toen de provincie Utrecht het eerste wegvak van de provincialeweg tussen De Meern en Oudewater volledig reconstrueerde. Aan de hand van de tekeningen van het bestek voor dat werk kunnen de oude afmetingen van deze voormalige waterkering worden teruggevonden. Het is bij wijze van spreken een momentopname geweest van de toestand, waarin de Meerndijk meer dan 60 jaren geleden verkeerde.

Het onderwerp van dit artikel brengt met zich mee, dat de tekst en de illustraties min of meer een technisch karakter dragen. Gezien het documentaire doel van deze bijdrage is dat onvermijdelijk.

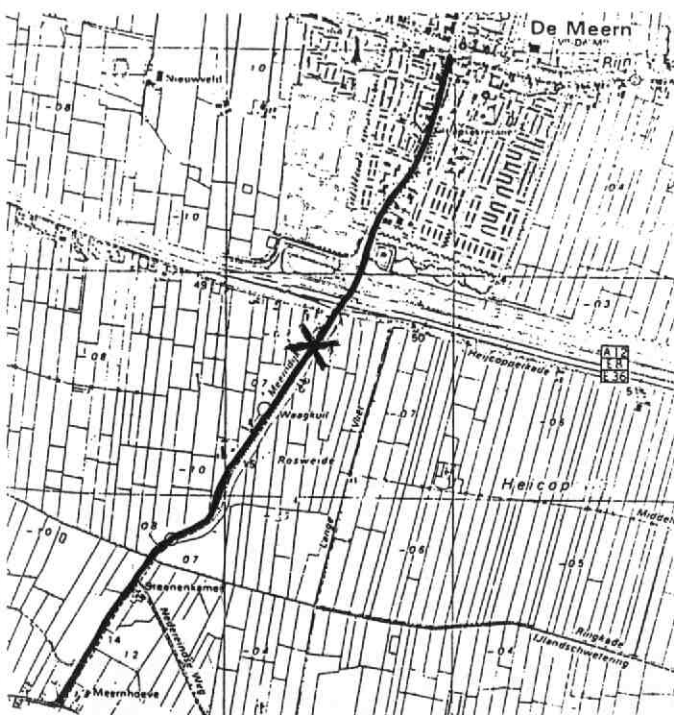
Inleiding

De Meerndijk heeft gedurende zijn bestaan niet te klagen gehad over gebrek aan belangstelling. Dat geldt niet zozeer de weg, dan wel de waterkering van die naam.

Over het ontstaan van deze dijk, die vele eeuwen geleden tussen de Hollandse IJssel en de Oude Rijn (nu Leidse Rijn) schuin door de polders werd aangelegd, is niets bekend. Wel heb ik aan de hand van oude waterstaatkundige gegevens gemeend te kunnen vaststellen, dat de Meerndijk of Marendijk kort na 1226 moet zijn aangelegd. Hij deed dienst als slaperdijk die de ten westen daarvan gelegen landerijen en dorpen tot aan de Gouwe toe moest beschermen tegen overstromingswater uit het oosten. Dit water kon afkomstig zijn uit de Nederrijn of de Lek bij doorbraken van de Lekdijk Bovendams (d.i. de Noorderlekdijs tussen Amerongen en de omstreeks 1285 aangelegde IJsseldam in de bovenmond van de Hollandse IJssel bewesten Vreeswijk) of uit de bovenloop van de Hollandse IJssel (tussen de IJsseldam en de aansluiting van de Meerndijk aan de Noord-IJsseldijk bij de Meernhoeve).

Maar deze als tweede waterkering fungerende dijk is ook van belang geweest voor vrijwel het gehele gebied van Rijnland, dat wil zeggen het grootste gedeelte van Holland, dat vanouds lager is gelegen dan het oostelijk daaraan grenzende Land van Woerden. En dit laatste ligt weer lager dan de streek ten zuidoosten van Harmelen.

De aanleg van de Meerndijk, waarvan het tracé vreemd genoeg niet de toen al bestaande polderkaden en perceelrichtingen volgt, zou naar mijn mening het gevolg kunnen zijn geweest van een beslissing die de toenmalige bisschop van Utrecht onder politieke druk van de graaf van Holland had moeten nemen. Uitzonderlijk was dat niet, hetzelfde

Afbeelding 1

Fragment van de topografische kaart 1 : 25.000, bladen 31 G (Woerden) en 31 H (Utrecht). Het noorden is boven. De dikke zwarte lijn stelt de Meerndijk voor tussen de Rijksstraatweg in De Meern en de Noord-IJsseldijk bij de Meernhoeve. Op de plaats, die is aangegeven met een kruisje, werd de Meerndijk in april 1990 doorgegraven voor het leggen van een duiker.

zou enige tijd later ook gebeuren met de IJsseldam in 1285 1).

De functie van een betrouwbare slaperdijk had de Meerndijk echter al vroeg verloren, omdat de periodieke verhogingen van de Lekdijk Bovendams (vanwaar het grootste gevaar dreigde) niet gepaard gingen met overeenkomstige werken aan eerstgenoemde dijk. Zo bedroeg het gemiddelde hoogteverschil tussen die twee waterkeringen in 1858 4,5 meter 2). Weliswaar behoefde de Meerndijk als slaperdijk niet even hoog te zijn als de rivierdijken, maar aan de andere kant had het geen nut de landen te willen beveiligen door middel van een onvoldoend hoge tweede kering. Dit bleek onder andere in 1726, toen het gevaar niet uit het oosten kwam, maar (met een omweg) uit het zuiden.

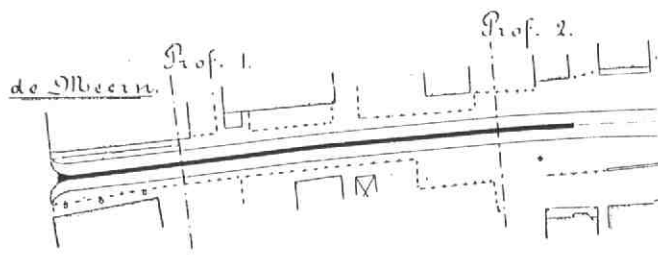
In het begin van dat jaar brak eerst de Lekdijk Benedendams ten oosten van Schoonhoven door, gevolgd door een doorbraak van de Noord-IJsseldijk tussen Jutphaas en IJsselstein (de Randdijk). Het water liep de polders van Heycop, genaamd de Lange Vliet binnen en kwam tegen de Meerndijk te staan. Ondanks het tijdelijk verhogen van de dijkskruin met behulp van palen, planken, horden en grond kon men het overstromingswater niet tegenhouden. *Het water liep over den Marendijk, doch werd tegen den Princendijk* (Enkele Wiericksedijk) *gestuit*, d.i. tussen Woerden en Bodegraven 3). Het gehele Nedersticht, dat wil zeggen West-Utrecht, liep onder.

De Meerndijk kreeg evenwel later een tweede functie. In 1413 ging hij namelijk het oostelijke deel van de ringkade van het thans niet meer bestaande grootwaterschap Bijleveld en de Meerndijk vormen. Het gebied daarvan mocht toen onder bepaalde voorwaarden het overtollige water door een daartoe aangelegd afwateringskanaal (later de Bijleveld genoemd) via de Amstel lozen op het IJ en op de Zuiderzee. De geërfden (eigenaren van de desbetreffende gronden) hadden echter de verplichting op zich moeten nemen om de waterkeringen aan de achterzijde en de zijkanten van hun gebied gesloten en in goede staat te houden. Het was wel geoorloofd om water uit de Hollandse IJssel in te laten voor de drenking van het vee. Afgezien van „nootvloeden" uit de Zuiderzee, de Lek of de Hollandse IJssel mocht tussen 1 april en 11 november geen ander water op de Amstel worden geloosd dan uit hun eigen polders.

Met deze bepaling hadden de verleners van de concessie, te weten de graaf van Holland en de Heer van Woerden, in het bijzonder het aangrenzende en iets oudere grootwaterschap Heycop, genaamd de Lange Vliet op het oog. Daarmee ontstonden later vaak geschillen over al dan niet vermeende illegale lozingen door het grootwaterschap Heycop.

Eigenlijk was de kans, dat er Heycops water over de Meerndijk zou lopen veel kleiner dan dat dit op andere plaatsen zou gebeuren. Ik doel hierbij op het traject, waar de Heycop en de Bijleveld naast elkaar in noordwestelijke richting stroomden, namelijk tussen De Wel (ten zuiden van De Haar) en de Joostendam (ten noorden van Kockengen). Bij de Joostendam scheidden zich hun wegen. De Bijleveld voerde het water verder in noordwestelijke richting naar de Amstel af, terwijl de Heycop dit oostwaarts leidde naar de Vecht bij Breukelen. Op het traject De Wel - Joostendam kwam het regelmatig voor, dat er Heycops water over de kaden liep, die de Heycop en de Bijleveld van elkaar scheidden. Omgekeerd gebeurde dat niet, omdat de Bijleveld altijd een iets lagere waterstand had.

Sinds 1959 wordt het overtollige water uit de polders binnen het voormalige grootwaterschap Bijleveld en de Meerndijk niet meer door de Bijleveld naar de Amstel afgevoerd, maar stroomt het - evenals dat van een deel van

Afbeelding 2

Verbetering van de provincialeweg De Meern - Oudewater, wegvak De Meern - Montfoort (Heeswijk). Gedeelte langs de Meerndijk. Tekening van de oude situatie in 1928 bij de aansluiting van de Meerndijk aan de Rijksweg in De Meern. Het noordoosten is boven. Links de Rijksweg; van links naar rechts de provincialeweg, toen een grindweg met in het midden over een lengte van ca. 80 meter een bestraat paardenpad (de dikke zwarte band in de tekening). Van de gebouwen zijn alleen de omtrekken getekend. De streep-puntlijnen stellen de erfcheidingen voor. De streep-puntlijnen geven de plaatsen aan waar de dwarsprofielen nrs. 1 en 2 haaks op de weg werden opgenomen. Naar een tekening uit het bestek I, dienst 1928 van de Provinciale Waterstaat van Utrecht.

de vroegere Heycopse polders - oostwaarts door de Leidse Rijn naar het Amsterdam-Rijnkanaal. De functie van de Meerndijk kwam toen grotendeels te vervallen. Tot dat jaar moest men echter nog volledig rekening houden met de voorwaarden die in het handvest van 1413 waren vastgelegd.

Voor wat de Meerndijk betreft heeft deze omstandigheid een grote rol gespeeld bij het ontwerpen van het plan tot verbetering van de provincialeweg De Meern - Oudewater. Daarvan werd het eerste gedeelte tussen De Meern en Montfoort in 1928 uitgevoerd. Toen verbreedde en reconstrueerde de provincie Utrecht de naast de eigenlijke Meerndijk gelegen grindweg tussen De Meern en de aansluiting daarvan aan de Noord-IJsseldijk over een lengte van 3,5 kilometer. De dijk - toen een grasdijk van kleigrond - werd geheel in het nieuwe weglichaam opgenomen.

Op de bestekstekeningen van dat werk zijn de oude afmetingen van de waterkering terug te vinden. Dit is de laatste en wellicht enige uitgebreide opmeting geweest van de Meerndijk, toen deze nog als zelfstandige waterkering bestond.

De hoogten van de dijk en van de weg werden aangegeven ten opzichte van het Normaal Amsterdams Peil, afgekort N.A.P. Dit is in ons land het vergelijkingsvlak voor de vaststelling van de hoogten van terreinen, dijken, wegen, kunstwerken (zoals bruggen en sluizen), waterstanden, enz. Het is bijvoorbeeld het nulpunt van peilschalen, waarmee waterstanden worden gemeten.

Het loont naar mijn mening de moeite die gegevens in dit tijdschrift vast te leggen en het beschikbare materiaal in het archief van de Historische Vereniging op te slaan. Een exemplaar van de proefdruk met verbeteringen van het bestek bevindt zich in het archief van de provincie Utrecht en werd mij, tezamen met enige andere stukken, door de archivaris welwillend ter inzage gegeven 4). Verder is in het Rijksarchief te Utrecht correspondentie over dit onderwerp te vinden 5).

(a)

(b)

Afbeelding 3a en 3b.

De provincialeweg De Meern - Oudewater, gedeelte langs de Meerndijk bij de Waaykuil. Toestand vóór en na de verbetering in 1928. Naar twee foto's, afgebeeld in het Verslag over den toestand der provincie Utrecht in 1929, uitgebracht door Gedeputeerde Staten in de zomerzitting van de Provinciale Staten van Utrecht in 1930.

Slechte toestand van de provincialeweg De Meern - Oudewater

In het najaar van 1924 verscheen in het Utrechtsch Provinciaal en Stedelijk Dagblad een artikel van de hand van enige ingezetenen van de stad Montfoort, waarin uitvoerig werd gewezen op *den erbarmelijken toestand, waarin de provinciale weg, loopende van De Meern tot even voorbij Oudewater verkeerde* 6). Deze weg, die vanouds de hoofdverbinding vormde van de stad Utrecht met Gouda, Rotterdam en Den Haag, was *deerlijk in verval*.

Sedert het midden van de vorige eeuw was dit een grindweg, die alleen bij De Meern over een kort stuk (ca. 80 meter) in het midden was voorzien van een paardenstraatje van klinkers. Zie de tekening afbeelding 2. De weg was smal, vooral langs de Meerndijk, waar de bestuurders van vrachtauto's elkaar slechts met moeite konden passeren. Door de aanwezigheid van de veel hogere grasdijk (de eigenlijke Meerndijk) naast de rijweg bleef er weinig ruimte over voor het verkeer. De foto op afbeelding 3a, die is overgenomen uit het „Verslag over den toestand der provincie Utrecht in 1929, uitgebracht door Gedeputeerde Staten in de zomerezitting van de Provinciale Staten van Utrecht van 1930”, geeft hiervan een goede indruk. Ter vergelijking met de nieuwe toestand is de foto op afbeelding 3b eveneens opgenomen.

De Meerndijk veroorzaakte ook een slechte afwatering van de eraanast lopende weg. Daardoor ontstonden plassen die de grond doorweekten en tot de vorming van sporen en knikken leidden. In 1924 was de weg vol met gaten en kuilen. De schrijvers van het artikel drongen er daarom op aan, dat het Provinciaal Bestuur een algehele reconstructie met gelijktijdige verbreding van deze hoofdweg ter hand zou nemen.

De Provinciale Waterstaat, die reeds een jaar tevoren waarnemingen had verricht ten behoeve van een mogelijk verbeteringsplan, onderschreef de klachten. Door de sterke toeneming van het autosnel- en transportverkeer voldeed de verharding niet meer aan de daaraan te stellen eisen. De verhardingsbreedte was te gering en de grindverharding te zwak, terwijl op het gedeelte langs de Meerndijk deze hoger gelegen grasdijk de afvoer van het hemelwater belemmerde. Verbetering in de slechte toestand kon volgens deze dienst alleen maar plaats vinden, indien de waterkering bij de weg zou worden getrokken. Bovendien zouden in het weggedeelte tussen de Meerhoeve (bij de Noord-IJsseldijk) en Oudewater verschillende bochten moeten worden afgesneden.

Slechts een klein gedeelte van de weg, die in 1821 aan de Provincie in beheer en onderhoud was toegewezen 7), was eigendom van het Rijk; het overgrote deel behoorde toe aan andere eigenaren. De verwerving van de gronden die nodig waren voor een wegverbreding zou daarom grote uitgaven vergen.

Alvorens plannen op te stellen voor een kostbare wegverbetering had de Provinciale Waterstaat in 1923 en 1924 verkeerstellingen verricht. Het is wel interessant kennis te nemen van de resultaten daarvan, men krijgt dan een indruk van de samenstelling van het verkeer in die jaren.

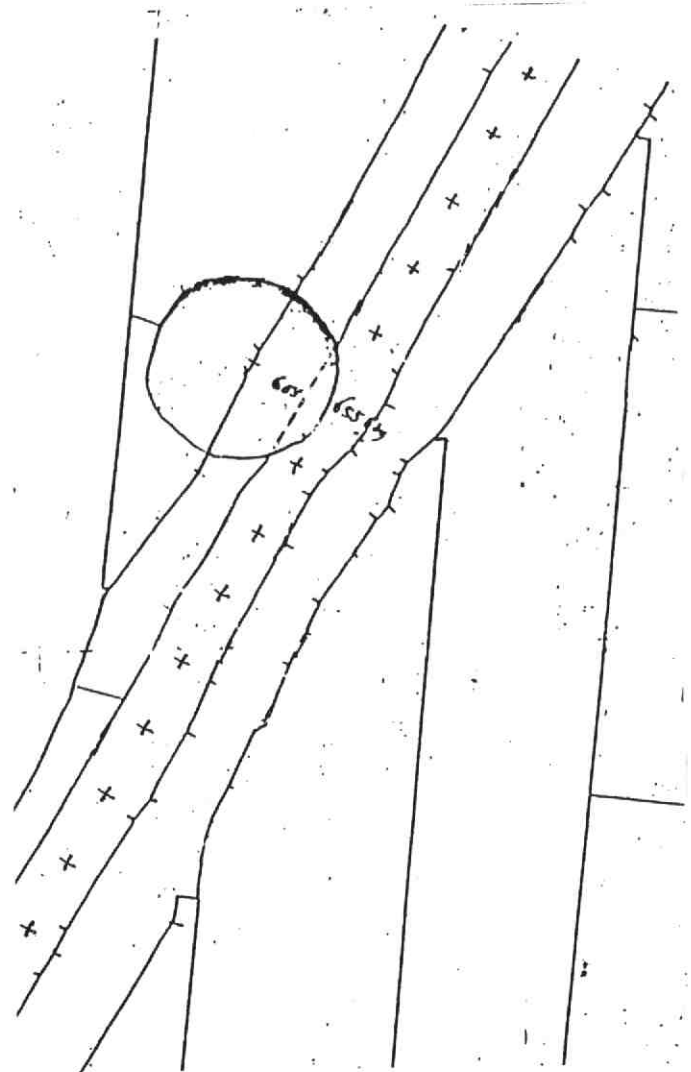
In 1923 passeerden langs de oude Hoogeboomsbrug over de Hollandse IJssel gedurende één werkdag tussen 7 en 20 uur:

Auto's en vrachtauto's, zonder motorbussen	108
Motorrijwielen	64
Rijwielen	478
Bespannen voertuigen	37
Voetgangers	32

Het jaar daarop werd de telling herhaald op een zondag. De getallen waren toen als volgt:

Auto's en vrachtauto's, met motorbussen	412
Motorrijwielen	170
Rijwielen	1558
Bespannen voertuigen	69
Voetgangers	52

In 1924 bestonden er tussen Utrecht, Montfoort en Oudewater drie autobusondernemingen, die tezamen 32 maal op een dag de weg via De Meern bereiden. Waarom de bussen in de telling van 1923 niet waren begrepen is mij niet bekend. Verder vestig ik de aandacht op het grote aantal wielrijders, dat van dezelfde slechte en smalle weg gebruik moest maken; er waren toen nog geen fietspaden langs de rijweg aangelegd.

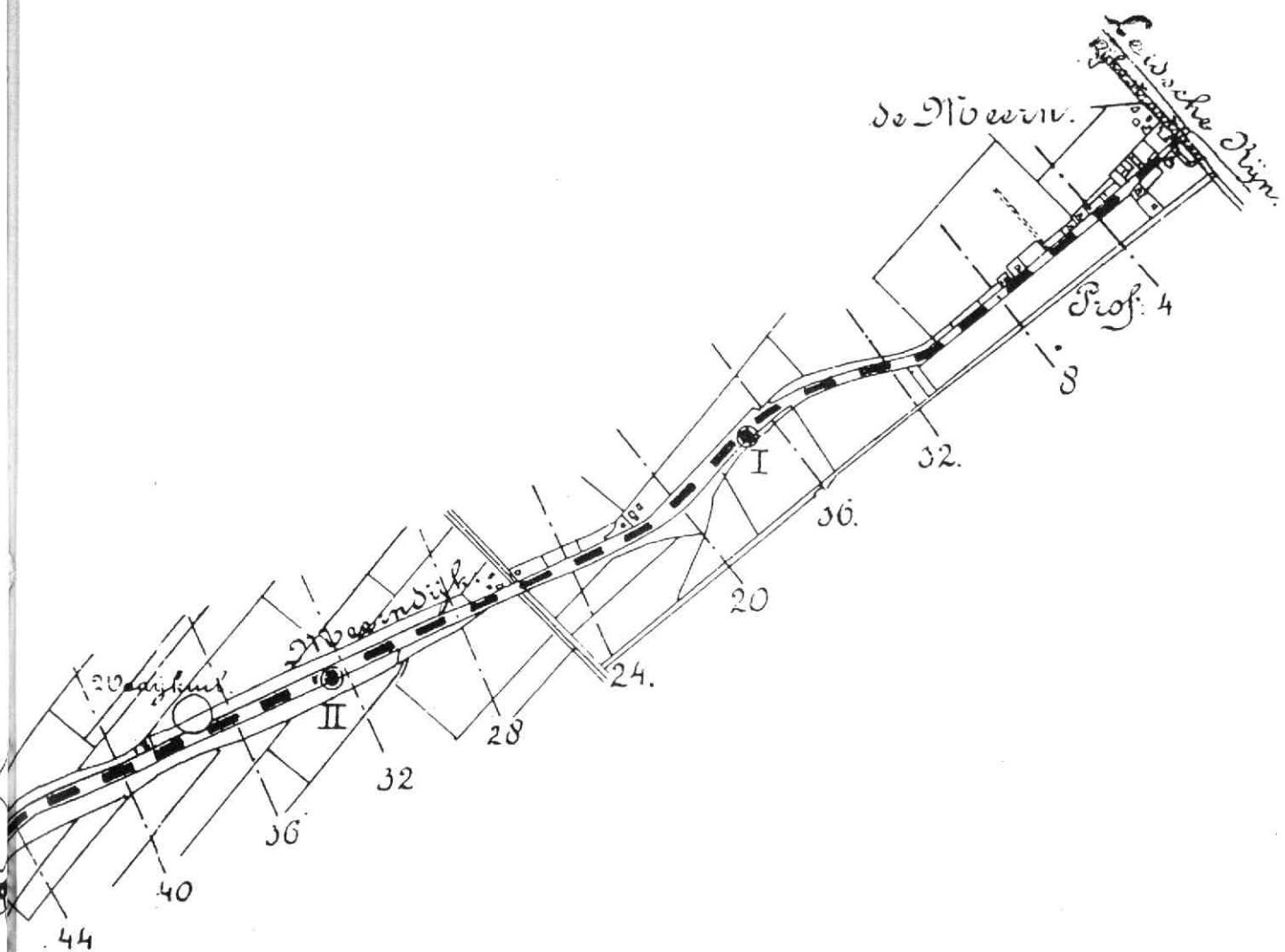
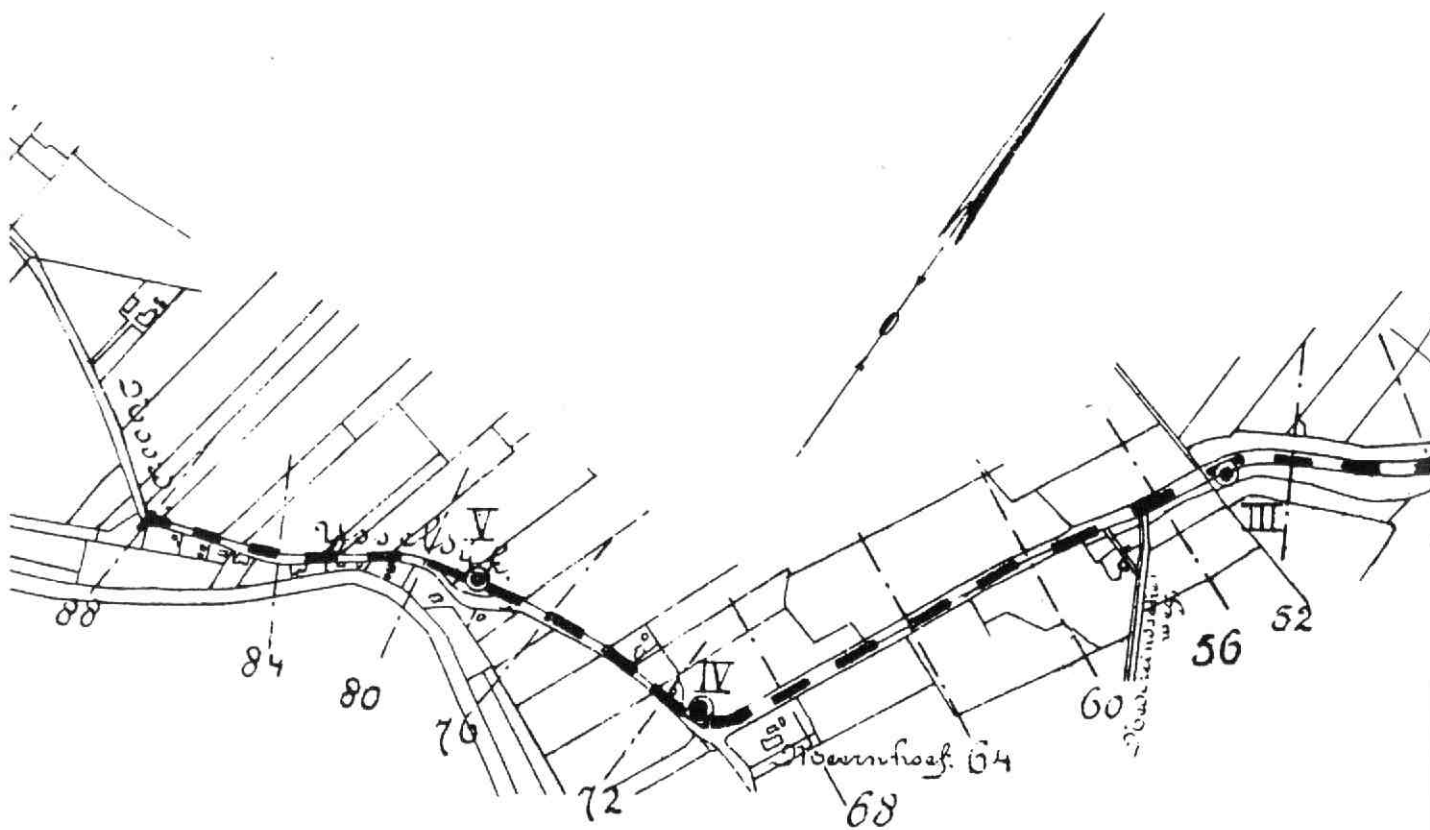

Afbeelding 4

Bijgewerkt fragment van het kadastrale minuutplan van de gemeente Veldhuizen, Sectie B, uit ca. 1832. Het noorden is boven. Hierop zijn de percelen Nrs. 655 (water) en 655 bis (dijk, d.w.z. waterkering + weg) aangeduid. Het ronde perceel is de Waaykuil, toen verdeeld in de kadastrale nummers 654 (links, op dit kaartje weggelaten) en 655 (rechts). Van het rechtse perceel 655 moest de Provincie een klein gedeelte van het grootwaterschap Bijleveld en de Meerndijk aankopen ten behoeve van de voorgenomen wegverbreding. Het perceel 655 bis, dat volledig moest worden aangekocht en de toenmalige waterkering benevens de eraanast gelegen rijweg omvatte, is met kruisjes in de lengterichting aangegeven.

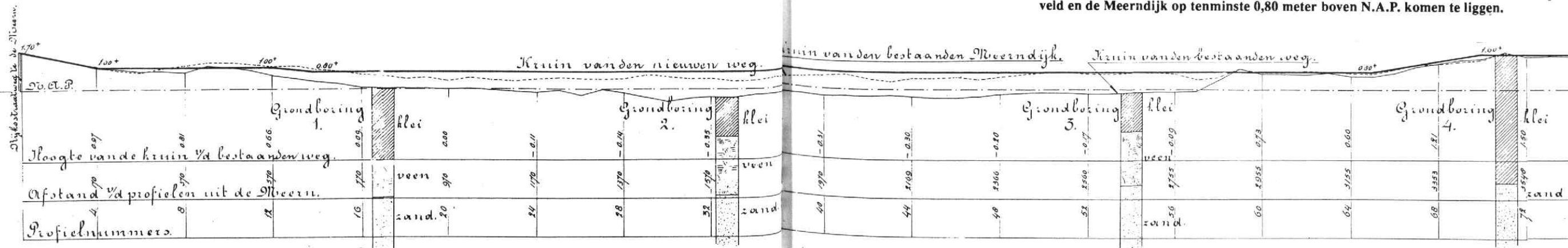
Afbeelding 5

Verbetering van de provincialeweg De Meern - Oudewater, wegvak De Meern - Montfoort (Heeswijk). Globale situatietekening van het bestek van het gedeelte langs de Meerndijk en langs de Noord-IJsseldijk tot aan profiel 88. Het stuk langs de Meerndijk loopt tot aan de Meernhoeve (dwarsprofiel 68). De profielnummers zijn terug te vinden in de tekening van het lengteprofiel (afbeelding 6).

Afbeelding 6

Verbetering van de provincialeweg De Meern - Oudewater, wegvak De Meern - Montfoort (Heeswijk). Bestekstekening van het lengteprofiel. Op deze afbeelding is alleen het gedeelte overgenomen tussen De Meern en de Noord-IJsseldijk (tot en met de driesprong). De betekenis van de verschillende lijnen is voldoende duidelijk aangegeven en behoeft hier geen nadere toelichting. De nummers van de dwarsprofielen zijn in de onderste horizontale strook van het schema vermeld. Voor ons is vooral van belang de streepjeslijn die de kruin van de oude Meerndijk aangeeft, dus de hoogte van de oude waterkering in 1928. Op de hoger gelegen gronden bij De Meern (tot en met dwarsprofiel 12) en bij de aansluiting aan de Noord-IJsseldijk (dwarsprofielen nrs. 68 en 72) lag de Meerndijk vanouds hoger dan het tussengelegen gedeelte. Dat laatste was verreweg het langste stuk. Het rustte op een door klei bedekte veenlaag boven het dieper gelegen dekzand. Zie de bodemprofielen die zijn getekend aan de hand van de grondboringen. De dikgetrokken lijn stelt de kruin van de nieuwe weg voor. Deze zou overeenkomstig de afspraak met het grootwaterschap Bijleveld en de Meerndijk op tenminste 0,80 meter boven N.A.P. komen te liggen.

Besluit tot verbetering van de weg

In 1925 besloten de Provinciale Staten van Utrecht over te gaan tot het verbeteren en waar nodig verbreden van de provinciale weg De Meern - Oudewater.

Omdat tussen het Rijk (als gedeeltelijke eigenaar van de weg) en enige aangelande eigenaren een geschil bestond over de eigendom van de bermen was het voor de Provincie niet mogelijk de benodigde gronden aan te kopen. Uiteindelijk werd tussen het Rijk en de Provincie overeengekomen, dat deze laatste alle rechten die de Staat meende te kunnen doen gelden op de bij de Provincie in beheer en onderhoud zijnde weg zou overnemen tegen de koopsom van tien gulden.

Een tweede probleem aangaande de grondaankopen vormde de Meerndijk, zowel de waterkering als de ernaast gelegen rijweg. Deze grond was het eigendom van het grootwaterschap Bijleveld en de Meerndijk en bestond in 1928 uit de navolgende kadastrale percelen:

Gemeente	Sectie	Nummer	Bestemming	Oppervlakte
Veldhuizen	A	481	weg en kade	2.42.30 ha
Veldhuizen	B	655 ged.	water	0.01.00
Veldhuizen	B	655 bis	dijk	3.08.00
Linschoten	F	3 bis	dijk	0.76.90
Totaal				6.28.20 ha

Als voorbeeld is de situatie bij de Waaykuil afgebeeld aan de hand van het kadastrale minuutplan van de gemeente Veldhuizen, Sectie B. Daarop staan twee van de hierboven genoemde percelen getekend, namelijk Nr. 655 gedeeltelijk (water) en Nr. 655 bis (dijk, dat wil zeggen waterkering + weg). Voor de verbreding van de weg was een klein stukje van de Waaykuil nodig (afbeelding 4).

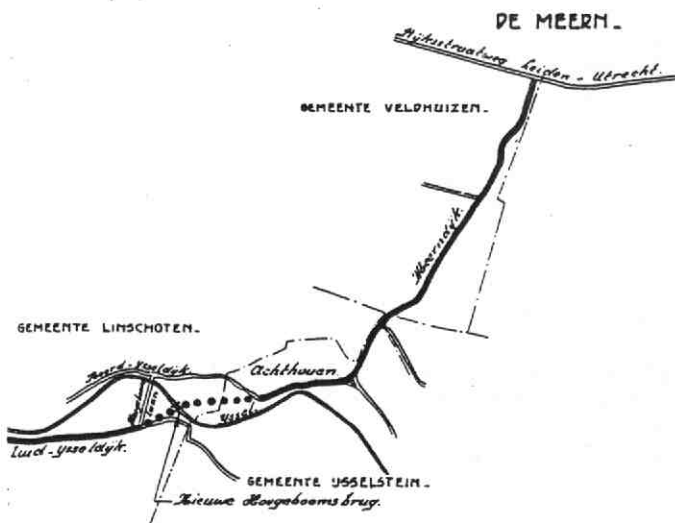
Het Grootwaterschap was slechts bereid van de bovengenoemde vier percelen grond afstand te doen, indien de Provincie zich verplichtte er voor zorg te dragen, dat door of over de Meerndijk geen vreemd water kon worden gebracht op Amstellands boezem. Bovendien wenste het zekerheid te krijgen, dat de Meerndijk niet verlaagd zou worden. Deze eisen waren gebaseerd op de eerder genoemde rechten en verplichtingen ten opzichte van het hoogheemraadschap Amstelland.

Om aan de door Bijleveld en Meerndijk gestelde voorwaarden te kunnen voldoen deed de Provincie het voorstel om de kruin van de nieuwe weg langs de Meerndijk op een hoogte van 0,80 meter boven N.A.P. te brengen. De waterkering, die bij de weg zou worden getrokken en daarmee één geheel zou gaan vormen, werd dan zelfs hoger in plaats van lager. De nieuwe weg langs het gedeelte van de Noord-IJsseldijk, dat in het plan was opgenomen en een lengte had van ca. 900 meter, zou echter op een hoogte van 1,60 meter boven N.A.P. worden aangelegd; dat was gelijk aan of iets hoger dan de kruinhoogte van de bestaande waterkering. Deze laatste vormde namelijk vanouds de zuidelijke begrenzing van het grootwaterschap Bijleveld en de Meerndijk en was behalve een waterkering langs de Hollandse IJssel tevens een tweede waterkering achter de Lekdijk Benedendams.

Met dit voorstel stemde het Grootwaterschap in. Voorzover het betrekking had op de Meerndijk tussen De Meern en de Noord-IJsseldijk is een en ander weergegeven op de tekeningen van de afbeeldingen 5 en 6. Deze zullen later nogmaals aan de orde komen.

Door deze perikelen en andere oorzaken was de techni-

sche voorbereiding van het werk aanzienlijk vertraagd, maar kon eindelijk ter hand worden genomen. Al eerder was besloten dat men eerst het wegvak De Meern - Heeswijk (aan de oostzijde van Montfoort) zou verbeteren. De in dit vak gelegen Hoogeboomsbrug, toen nog een draaibrug over de Hollandse IJssel, wilde men echter in een later stadium tot een vaste brug vernieuwen en gelijktijdig in stroomopwaartse richting (zuidoostwaarts) verplaatsen. Het te verbeteren wegvak vormde daardoor geen aaneengesloten geheel (zie het kaartje van afbeelding 7).

Afbeelding 7

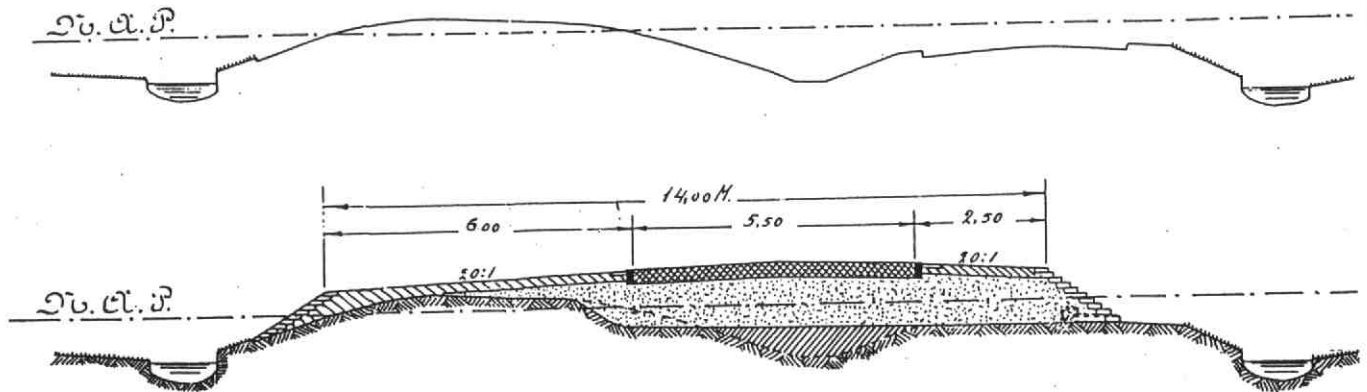
Schetskaartje van de provincialeweg De Meern - Oudewater, wegvak De Meern - Montfoort (Heeswijk). Het noorden is boven. Op dit kaartje is de situatie bij de Hoogeboomsbrug over de Hollandse IJssel in 1929 weergegeven. De oude Hoogeboomsbrug was een draaibrug en vormde een verbinding tussen de Noord-IJsseldijk en de Hoogeboomslaan. Deze laatste sloot aan op de Zuid-IJsseldijk. De nieuwe brug werd in 1932 als vaste brug zuidoostelijk (stroomopwaarts) van de oude brug gebouwd. De aanleg van het gestippelde gedeelte van de weg, dat indertijd de „IJsselcoupure" werd genoemd, volgde twee jaren later. Dit stuk nieuwe weg verbond de twee gedeelten van de provincialeweg tussen De Meern en Montfoort (Heeswijk), die in 1928/1929 werden verbeterd volgens het bestek dat in dit artikel wordt besproken. Het kaartje is een fragment van een kaartje in bijlage 19 van de Handelingen der Staten van Utrecht 1929, Notulen der tweede buitengewone zitting (Centrale Bibliotheek van de Provinciale Griffie).

Aanbesteding en uitvoering van de wegverbetering

In het begin van 1928 werd het eerste wegvak van de provincialeweg No. 5 (nu S 19) aanbesteed en een jaar later opgeleverd. Het bestek omvatte het verbreden, onder profiel brengen en verharderen van weggedeelten langs de Meerndijk, de Noord-IJsseldijk en de Zuid-IJsseldijk tot Heeswijk. Zoals gezegd, vormde dit stuk geen aaneensluitend geheel, omdat de Hoogeboomsbrug over de Hollandse IJssel op een later tijdstip zou worden verplaatst.

Voor zoveel dit bestek het gedeelte tussen De Meern en de Noord-IJsseldijk betrof werd de waterkerende grasdijk volgens plan geheel in de nieuwe aardenbaan van de weg opgenomen. De kruinhoogte daarvan kwam overeenkomstig de afspraak met het grootwaterschap Bijleveld en

Schema voor de uitvoering van het grondwerk
ter plaatse van prof. 36.

Afbeelding 8

Verbetering van de provincialeweg De Meern - Oudewater, wegvak De Meern - Montfoort (Heeswijk) in 1928. Schema voor de uitvoering van het grondwerk ter plaatse van profiel nr. 36. Op de bovenste tekening is dit dwarsprofiel in de oude toestand weer-gegeven. Daaronder is de toekomstige toestand geschetst. Op deze tweede tekening is het oude dwarsprofiel met een dubbele arce-ring aangegeven, behalve op de plaats waar de waterkerende dijk of kade moest worden afgegraven om het zandbed van de nieu-we weg door te laten lopen. Daar is een streepjeslijn getekend. Het zandbed is met stippels aangeduid, de aanvulling daaronder en de afdeklaag op de bermen, beide met klei, zijn door middel van een schuine arcering aangegeven. De gekruiste arcering stelt de nieuwe verhardingslaag voor. De glooiingen of taluds links en rechts moesten met stapelzoden of blokzoden worden opgezet. Het rijwielpad op de linkerberm is nog niet ingetekend; de aanleg daarvan werd aanbesteed met een aanvullende overeenkomst.

de Meerndijk op tenminste 0,80 meter boven N.A.P. te liggen. Bij De Meern liep de kruin tot 1,20 meter en bij de Noord-IJsseldijk tot 1,60 meter boven N.A.P. De kruin van deze aardenbaan was buiten de toenmalige zuidelijke be-bouwing van het tegenwoordige dorp De Meern (toen nog gemeente Veldhuizen) 14 meter, daarbinnen minimaal 7,50 meter breed. Langs de Waaykuil kwam een beschoeiing van damplanken van gewapend beton.

De aanvullingen en ophogingen vonden voor een klein gedeelte plaats met klei (onder andere uit de oude dijk) en voor een groot gedeelte met van elders aangevoerd zand. Het schema op de tekening van afbeelding 8 verduidelijkt deze werkwijze.

De eerste 120 meter lengte vanaf de Rijksstraatweg in De Meern kreeg een bestrating van straatklinkers, op de overige 3335 meter kwam op voorstel van de Provinciale Waterstaat een verharding van kleinplaveisel, bestaande uit bekapte keitjes van Zweeds graniet. Deze moesten aan-eensluitend in zogenaamd „segmentverband” worden ge-legd. Eigenlijk zou men moeten spreken van „sectorver-band”, de keitjes werden namelijk waaiervormig geplaatst, zie de foto van afbeelding 9.

De verhardingsbreedte binnen de bebouwing was over de eerste 120 meter lengte 7,50 meter, die daarbuiten 5,50 meter. Deze laatste werd in 1942 op 6,20 meter gebracht.

In het jaar 1928 werd ook een 2 meter breed rijwielpad met een asfaltverharding aangelegd op de brede oostelijke berm van de nieuwe weg. De uitwegen kregen een verhar-ding van vlak gelegde klinkers op zand, met daarover ge-klopt klinkerpuin.

Het granieten kleinplaveisel heeft tot 1958 dienst ge-daan; in dat jaar bracht de Provincie er een koudasfaltlaag op aan, die minder onderhoud vergde. In 1981 werd het kleinplaveisel volledig opgebroken en vervangen door as-faltbeton.

Voor de geschiedenis van de Meerndijk zijn al deze ge-gevens misschien van weinig belang, maar het leek mij aardig om de sierlijke bestrating van het granieten klein-plaveisel, dat hier vroeger heeft gelegen, aan de vergetel-heid te onttrekken. Bovendien weten wij nu hoe de onder-bouw van deze provincialeweg is en waarom die zo'n stuk boven het omringende land uitsteekt.

De tekeningen van het bestek

Wel belangrijk voor de geschiedenis van de Meerndijk zijn de tekeningen die bij het conceptbestek en het definitie-ieve bestek van 1928 hebben behoord. Deze bestonden uit:

- bij het conceptbestek: een **gedetailleerde situatieteke-ning** van het uit te voeren werk met aanduiding van de plaatsen van alle opgemeten en ontworpen dwarsprofielen van de oude en de nieuwe weg;
- bij het definitieve bestek: een **globale situatietekening** met de plaatsen van een kwart van de oorspronkelijke getekende dwarsprofielen; daarop waren ook de punten aangegeven van de verrichte grondboringen;
- tekeningen van deze dwarsprofielen;**
- een **tekening van de lengteprofielen** van de Meerndijk (de grasdijk), van de oude grindweg ernaast en van de nieuw te maken weg die bovenop de dijk en de oude weg zou worden aangelegd (zie daarvoor de eerder ter sprake gekomen afbeelding 6).

Onder profiel wordt hier verstaan: de verticale doorsne-de van een wegebouwkundig of waterbouwkundig object. Een dwarsprofiel van een weg is dwars daarop gemeten en getekend, een lengteprofiel is in de lengterichting van de weg genomen.

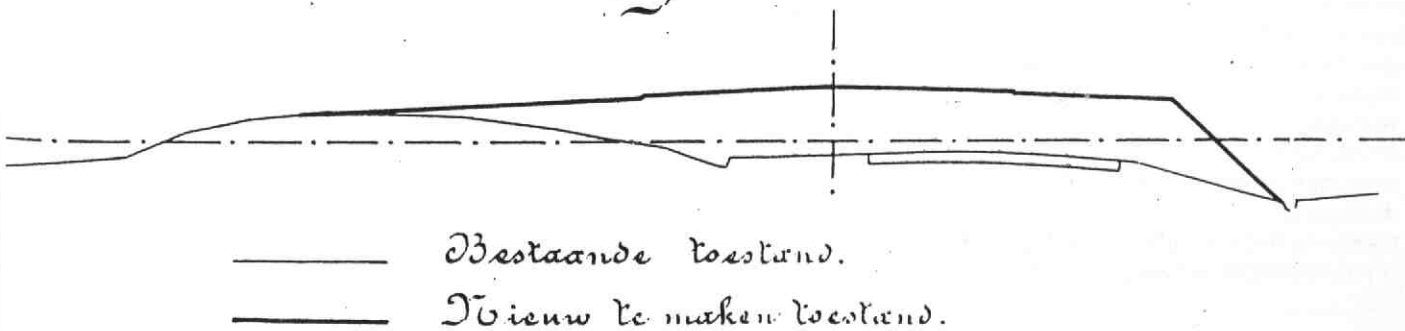
De dwarsprofielen van de Meerndijk c.a. werden op ie-dere 50 meter weglengte opgenomen. De plaatsen waar dit

Afbeelding 9

Verbetering van de provincialeweg De Meern - Oudewater, wegvak De Meern - Montfoort (Heeswijk) in 1928. De waaivormige bestrating werd uitgevoerd met keitjes van Zweeds graniet, kleinplaveisel genoemd. Naar een foto in het Verslag over den toestand der provincie Utrecht in 1929, uitgebracht door Gedeputeerde Staten in de zomering van de Provinciale Staten van Utrecht in 1930.

Prof. 28.

Afbeelding 10

Verbetering van de provincialeweg De Meern - Oudewater, wegvak De Meern - Montfoort (Heeswijk) in 1928. Bestekstekening van één van de dwarsprofielen. Als voorbeeld is het dwarsprofiel nr. 28 van de Meerndijk met de daarnaast gelegen rijweg bezuiden de aansluiting van de Reyerscopse Buurtweg afgebeeld. Men kijkt in ongeveer zuidelijke richting, dus de rechterkant van het dwars-profiel is de westzijde van de Meerndijk + rijweg. Op deze tekening is zowel de bestaande (oude) als de nieuwe toestand weergegeven. De verticale punt-streeplijn geeft de as van de toekomstige weg aan, de horizontale punt-streeplijn stelt het N.A.P.-niveau voor. Men kan hierop goed zien, hoe de aardenbaan van de nieuwe weg de gehele breedte van de oude weg + dijk moest gaan innemen. Dit dwarsprofiel werd kort voor 1928 gemeten in de onmiddellijke nabijheid van de plaats, waar de Meerndijk in 1990 zou worden doorgegraven voor het leggen van een duiker.

gebeurde zijn op de tekeningen aangegeven met punt-streeplijnen die haaks op de weg staan. Zij waren genummerd, gaande in de richting van De Meern naar Montfoort. In het conceptbestek waren zij alle bijgevoegd, in het definitieve bestek was dat aantal teruggebracht tot één profiel op iedere 200 meter weglengte. In het laatste geval bleef de oorspronkelijke nummering evenwel gehandhaafd. Als voorbeeld van een dwarsprofiel is nr. 28 overgenomen (afbeelding 10).

Deze tekeningen hebben alleen betrekking op de dijk + weg + bermen + berm-slotten. De stroken zogenaamd „dijksland” of „Meerndijksland”, die aan beide zijden langs het grootste gedeelte van de Meerndijk c.a. waren of nog zijn gelegen, zijn niet in de opmetingen voor de wegverbetering begrepen geweest en dus ook niet getekend. Ze zijn wel op de kadastrale plannen te zien; vergelijk bijvoorbeeld het kaartje van afbeelding 4. Hieruit werd vroeger de aarde gehaald voor herstellingen en ophogingen van de dijk. Maar ook bij de aanleg van de Meerndijk in de middeleeuwen hebben deze stroken dijksland gediend voor de levering van de benodigde specie.

Deze stroken dijksland treft men ook aan op de kaartjes uit 1598 van landerijen in Veldhuizen en in Rosweide van het Heilige Geesthuis te Utrecht, afgebeeld in het eerdergenoemde artikel „Het raadselachtige tracé van de Meerndijk” 8).

Omdat het mij hoofdzakelijk ging om de ligging (situatie) en de afmetingen (dwarsprofielen) van de Meerndijk in 1928, heb ik op de copieën van een aantal bestekstekeningen van de bovengenoemde groepen a en c alle lijnen van de nieuwe toestand (zo goed en zo kwaad als dat ging) weggewerkt. Ook andere aanduidingen, die voor dit artikel overbodig waren, werden zoveel mogelijk „gewit”. Deze vereenvoudigde schetsen zijn in dit artikel verkleind afgebeeld.

De tekening van het dwarsprofiel nr. 28 heb ik, als voorbeeld van een oorspronkelijke bestektekening, onveranderd gelaten; zie de reeds genoemde afbeelding 10. Dit is ongeveer het punt waar in 1990 de doorgraving plaats vond voor het leggen van een duiker tussen de polders van het voormalige grootwaterschap Heycop, genaamde de Lange Vliet aan de oostzijde, en die van het grootwaterschap Bijleveld en de Meerndijk aan de westzijde van de Meerndijk.

Alle andere afgebeelde tekeningen van de groepen a en c geven alleen de toestand van de Meerndijk vóór de verbeteringswerken in 1928 weer. Zie de afbeeldingen 11 tot en met 15. Daarvoor zijn de volgende vijf plaatsen gekozen:

- tussen de Rijksstraatweg (De Meern) en de Reyerscopse Buurtweg (tegenwoordig Reyerscop geheten) ter hoogte van dwarsprofiel 12;
- eveneens op dit weggedeelte, maar nu vlak benoorden de Reyerscopse Buurtweg ter hoogte van dwarsprofiel 26;
- tussen de Reyerscopse Buurtweg en de Nedereindseweg bij de Waaykuil ter hoogte van dwarsprofiel 37;

- tussen de Nedereindseweg en de Noord-IJsseldijk, vlak bezuiden de eerstgenoemde weg, ter hoogte van dwarsprofiel 59;
- eveneens op dit weggedeelte, maar nu meer naar het zuiden, ter hoogte van dwarsprofiel 62.

Volledigheidshalve vermeld ik hier de afstanden van die dwarsprofielen tot de Rijksstraatweg (zuidelijke rand van de toenmalige verharding) in De Meern. Het zijn achtereenvolgens 570, 970, 1820, 2920 en 3110 meter. De totale weglengte, die gelijkgesteld mag worden met de lengte van de Meerndijk, bedroeg tussen het beginpunt in De Meern tot en met de driesprong met de Noord-IJsseldijk (dwarsprofiel 71) rond 3500 meter.

Op deze schetstekeningen is te zien, dat de Meerndijk in 1928 het uiterlijk had van een brede, van boven afgeronde kade en niet van een hoge dijk. De ernaast lopende weg gaf echter wel aan de binnenzijde een extra steun aan het dijklichaam en vormde daarmee één geheel. Deze twee onderdelen waren ook kadastraal niet gescheiden (zie het kaartje van afbeelding 4).

Voor het bepalen van de afmetingen moeten wij evenwel de niet-verkleinde bestekstekeningen in het archief van de Historische Vereniging raadplegen 9). Aan de hand daarvan zijn onderstaande conclusies te trekken.

1. De **breedte** van de strook waarop zich de dijk en de weg buiten de toenmalige bebouwing bij De Meern bevonden, schommelde tussen 20 en 24 meter. Deze afstand is gemeten tussen de middens van de berm-slotten. De aansluitingen van de Reyerscopse Buurtweg en van de Nedereindseweg zijn hierbij buiten beschouwing gelaten. Deze maat behoeft niet de oorspronkelijke breedte te zijn geweest, er dient rekening te worden gehouden met het intrappen van de slootkanten aan de zijden van de dijk + weg, die werden beweid. Ook het onderhoud van de sloten gaf vaak aanleiding tot landverlies.
2. De **kruinhoogte** van de dijk varieerde van 0,40 meter tot 1,70 meter boven N.A.P. De hoogste gedeelten lagen bij De Meern (1,70 meter boven N.A.P.) en bij de Noord-IJsseldijk (1,30 meter boven N.A.P.). Dit zijn juist die dijkvakken waar weinig of geen veen in de ondergrond zit. Maar verreweg de grootste lengte van de dijk had een kruinhoogte van 0,40 à 0,60 meter boven N.A.P. Dit middengedeelte ligt op een bodem van klei-op-veen, waarvan vooral het veen gedurende vele eeuwen van ontwatering voor agrarisch gebruik is ingeklonken en samengeperst. Daardoor is niet alleen het maaiveld, maar ook de onderzijde van het dijklichaam (dat vanouds uit klei heeft bestaan) aanzienlijk gedaald. Waarschijnlijk heeft het lage middengedeelte van de dijk oorspronkelijk even hoog gelegen als de uiteinden ervan. Men kan de wisselende hoogten van de oude dijkskruin volgen op de tekening van het lengteprofiel van de dijk, de oude weg en de nieuwe weg (afbeelding 6). Het oppervlak van de dijk was beschermd door een be-

Afbeelding 11 t/m 15

Verbetering van de provincialeweg De Meern - Oudewater, wegvak De Meern - Montfoort (Heeswijk). Gedeelte langs de Meerndijk tussen de Rijksstraatweg in De Meern en de Noord-IJsseldijk bij de Meernhoeve. Toestand vóór de verbeteringswerken in 1928.

Afb. 11: situatie (a) en dwarsprofiel nr. 12 (b) tussen de Rijksstraatweg en de Reyerscopse Buurtweg.

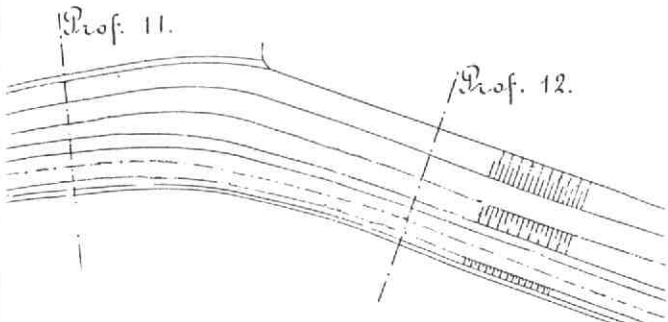
Afb. 12: situatie (a) en dwarsprofiel nr. 26 (b) vlak ten noorden van de Reyerscopse Buurtweg.

Afb. 13: situatie (a) en dwarsprofiel nr. 37 (b) bij de Waaykuil tussen de Reyerscopse Buurtweg en de Nedereindseweg.

Afb. 14: situatie (a) en dwarsprofiel nr. 59 (b) tussen de Nedereindseweg en de Noord-IJsseldijk.

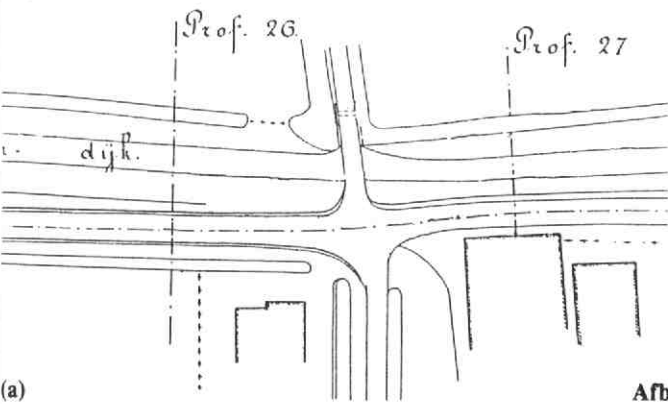
Afb. 15: situatie (a) en dwarsprofiel nr. 62 (b) eveneens tussen de Nedereindseweg en de Noord-IJsseldijk, maar nu iets zuidelijker.

De punt-streeplijn op de situatietekeningen stelt de as van de oude provincialeweg voor. Naar tekeningen van het bestek I, dienst 1928, van de Provinciale Waterstaat van Utrecht.

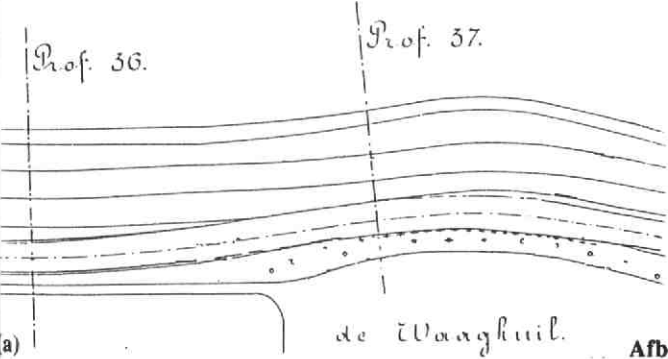
(a) Afbeelding 11

(b)

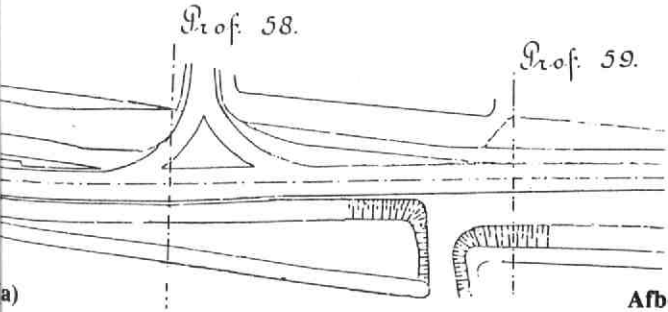
(a) Afbeelding 12

(b)

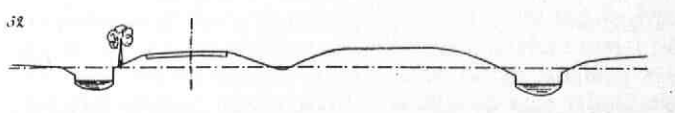
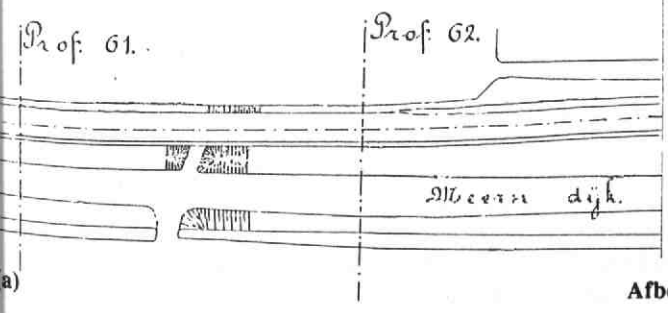
(a) Afbeelding 13

(b)

(a) Afbeelding 14

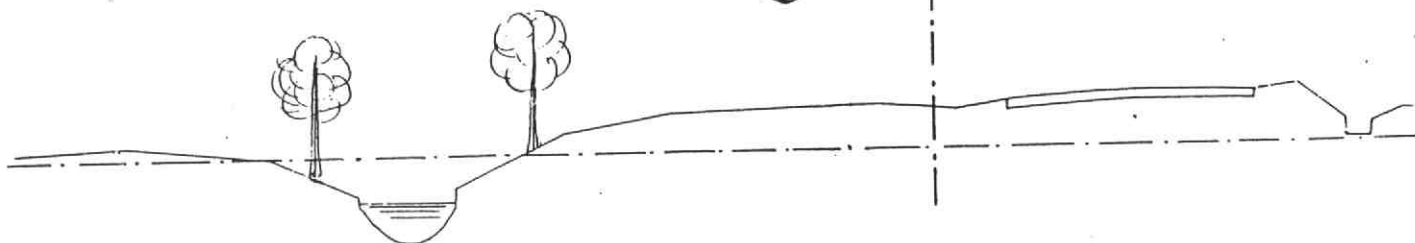
(b)

(a) Afbeelding 15

(b)

Prof. 128.

Afbeelding 16

Verbetering van de provincialeweg De Meern - Oudewater, wegvak De Meern - Montfoort (Heeswijk). Gedeelte tussen de Meerndijk en Montfoort (Heeswijk) langs de Zuid-IJsseldijk. Toestand vóór de verbeteringswerken in 1928. Bestekstekening (bijgewerkt) van het dwarsprofiel nr. 128, ca. 300 meter ten westen van het Hoogeboomslaantje. Men kijkt in westelijke richting. De waterkering met daarnaast de dijksloot ligt links, de rijweg (met inkassing) ligt rechts, dus buitendijks aan de kant van de Hollandse IJssel. Deze rivier is niet getekend. De verticale punt-streeplijn is de as van de ontworpen weg, de horizontale punt-streeplijn is de N.A.P.-lijn.

groeiing met gras. Men sprak dan ook van de „grasdijk“ naast de weg. Bovendien werd hij behoed tegen beschadigingen door mens en dier, althans nadat de dijk eigendom was geworden van het grootwaterschap Bijleveld en de Meerndijk in 1598. Het was bij polderkeur verboden de dijk te berijden, tot trekpad te gebruiken, met schapen daarover te drijven of met paarden of vee over te steken. Uitgezonderd waren de eigenaren - en met hen de pachters - van de aangrenzende landen, of de huurders van de Meerndijkslanden, die een recht van overpad of van overscheping hadden. Verder mocht men zonder vergunning van het waterschapsbestuur de dijk niet beweiden.

De bestekstekeningen laten ons ook nog iets anders zien. De provincialeweg liep in 1928 van de Rijksstraatweg bij De Meern tot aan de Nedereindseweg aan de westelijke zijde van de waterkering (grasdijk). Bij laatstgenoemd punt ging de weg over de dijk heen naar de oostzijde ervan en bleef aan die kant lopen tot aan de driesprong met de Noord-IJsseldijk. Oudere lezers zullen zich die merkwaardige toestand nog wel herinneren. De tegenwoordige aansluiting van de Nedereindseweg aan de provincialeweg is overigens niet meer dezelfde als die in 1928; zij werd bij de volledige reconstructie van de Nedereindseweg bewesten het viaduct in de rijksweg 2 in 1962 ruim 35 meter in noordelijke richting verplaatst. De weg had daar lang geleden ook zo gelopen!

Misschien is het goed om er nogmaals op te wijzen, dat het bovenstaande uitsluitend de toestand in 1928 weergeeft. Zoals in de aanhef van dit artikel al is gezegd, zijn de tekeningen te beschouwen als een momentopname in dat jaar. De situatie kan in vroegere eeuwen geheel anders zijn geweest.

Zo behoeft de excentrische ligging van zowel de dijk als de weg ten opzichte van het gemeenschappelijke lichaam daarvan niet overeen te stemmen met de oorspronkelijke positie van deze twee onderdelen. Het is heel goed mogelijk en zelfs waarschijnlijk, dat de Meerndijk werd aangelegd als een brede en lage kade met de kruin in het midden. Bij latere onderhoudswerken en ophogingen kan het nodig zijn geweest de waterkering, of althans de kruin ervan, geleidelijk naar de zijkant te verschuiven, omdat zich een rijverbinding ging vormen van De Meern naar de Noord-

IJsseldijk. In 1605 werd bovendien naast de rijweg een vrijliggend zandvoetpad aangelegd.

Deze verschuiving heeft waarschijnlijk ook plaats gevonden aan de overkant van de Hollandse IJssel, en wel bij het gedeelte van de Zuid-IJsseldijk dat in het onderhavige bestek was opgenomen. De weg lag hier echter niet binnendijks, maar aan de rivierzijde. Misschien is dat de reden, dat daar de waterkering op de meeste plaatsen even hoog of zelfs lager als de weg is geweest vóór de uitvoering van de verbeteringswerken aan de provincialeweg in 1928 (zie afbeelding 16).

Een dergelijke situatie, waarbij een hogere kade naast een weg lag, bestond enige tientallen jaren geleden nog op de Wagendijk benoorden het dorp Kockengen. De kade keerde hier het water van de Bijleveld, waarin na de bouw van het stoomgemaal De Adriaan te Harmelen en vooral na de electrificatie daarvan hoge waterstanden voorkwamen. Zo'n combinatie van weg + waterkering kunnen wij tegenwoordig nog zien bij de westelijke Vechtdijk tussen Vreeland en Nigtevecht.

Besluit

De uitvoering van de eerste fase van de verbeteringswerken aan de provincialeweg De Meern - Oudewater betekende het einde van het zelfstandig bestaan van de Meerndijk als waterkering. Deze dijk werd toen volledig opgenomen in het nieuwe weglichaam. Men zou misschien kunnen zeggen, dat daarmee de oorspronkelijke toestand van eeuwen her werd terug gekregen.

De doorgraving van de dijk in 1990 is uit een waterstaatkundig oogpunt bezien wel een historisch feit geweest, maar de Meerndijk had al veel eerder, namelijk in 1959, zijn betekenis als hoofdwaterkering verloren. De dijk fungeerde nadien alleen als polderkade.

Nu is ook deze taak beëindigd en wel voorgoed.

Noten

- 1) Voor de eeuwenlang durende kwesties betreffende de afwatering van Stichtse gronden naar Holland (toen nog niet gesplitst in de tegenwoordige provincies Noord- en Zuid-Holland) verwijs ik naar de speciale uitgave van de Historische Vereniging van mijn hand, getiteld „Van Oude Rijn tot Leidse Rijn" (1985). Voorts naar het artikel „Het raadselachtige tracé van de Meerndijk" in het tijdschrift van de Historische Vereniging, Jaargang 9, Nummer 2 (juni 1989).
- 2) Brief van Gedeputeerde Staten aan de Provinciale Staten van Utrecht d.d. 8-11-1858, No. 27, opgenomen in Bijlage B van de Notulen van de wintervergadering van Provinciale Staten op 11-11-1858.
- 3) Zie H. van Berkum, Watervloeden, blz. 27, aangehaald door F.A.R.A. van Ittersum, De Lekdijk Benedendams en de IJsseldam, Dl. 2, blz. 163.
- 4) Het zijn de volgende stukken: brief van Gedeputeerde Staten van Utrecht aan Dijkgraaf en Hoogheemraden van Bijleveld en de Meerndijk, 2de afd., nr. 191/162, d.d. 24-1-1928; besluit van Gedeputeerde Staten van Utrecht, 2de afd., nr. 985/599, d.d. 17-4-1928, handelende over de uitvoering van het bestek van de Provinciale Waterstaat van Utrecht, Dienst 1928, Bestek nr. 1, Weg nr. 5, De Meern - Oudewater, gedeelte De Meern - Montfoort. Een onvolledig exemplaar van het definitieve bestek wordt bewaard bij de Afdeling Wegenbeheer van de Provinciale Waterstaat van Utrecht. Dit bestek bevat echter geen gedetailleerde, doch slechts een globale situatietekening, terwijl het aantal tekeningen van de dwarsprofielen van de Meerndijk c.a. tot een vierdedeel is teruggebracht.
- 5) Archief van de Provinciale Waterstaat van Utrecht. Voor het onderhavige artikel is gebruik gemaakt van de volgende brieven: van Gedeputeerde Staten van Utrecht aan de Provinciale Waterstaat van Utrecht, 2de afd., nr. 1324, d.d. 11/18-11-1924; van de Opzichter Kleyn aan de Provinciale Waterstaat van Utrecht, nr. 737, d.d. 25-11-1924; van de Provinciale Waterstaat aan Gedeputeerde Staten van Utrecht, nr. 2348, d.d. 28-11-1924; van Gedeputeerde Staten van Utrecht aan de Provinciale Waterstaat, 2de afd., nr. 754/561, d.d. 20-4-1925; van de Provinciale Waterstaat aan Gedeputeerde Staten van Utrecht, nr. 842, d.d. 15-5-1925; van de Provinciale Waterstaat van Utrecht aan de Provinciale Waterstaat van Zuid-Holland, d.d. 17-12-1925 (minuut).
- 6) Utrechtsch Provinciaal en Stedelijk Dagblad, Donderdag 6-11-1924, Avonduitgave, Tweede blad. Gemeentelijke Archiefdienst Utrecht, Catalogusnummer L 64, III D.
- 7) De weg van De Meern naar Oudewater werd bij Koninklijk Besluit van 13-3-1821, No. 73 bij de indeling van de grote rijkswegen als zogenaamde Grote weg der 2de klasse in beheer en onderhoud bij de provincie Utrecht gebracht.
- 8) Tijdschrift van de Historische Vereniging, jaargang 9, nr. 2 (juni 1989), blz. 734 en 735. Hierbij moet ik het volgende opmerken.
 - a. In het onderschrift van de afbeelding van de topografische kaart van 1854/1855 op blz. 733 van dat nummer is abusievelijk vermeld, dat de Meerndijk van het zuidoosten naar het noordwesten liep. Dit moet natuurlijk zijn: van het zuidwesten naar het noordoosten.
 - b. Op blz. 744 leze men in het onderschrift van kaart 2a in plaats van waterschap Woerden: waterschap Bijleveld en de Meerndijk. Uit een nader onderzoek is mij namelijk gebleken, dat de Meerndijk, tezamen met de bijbehorende stroken dijksland, in 1598 op een verkoping bij executie door het waterschap (later: grootwaterschap) Bijleveld en de Meerndijk werd aangekocht.
- 9) De oorspronkelijke schalen van de bestekstekeningen waren als volgt: a) van de globale situatie 1 : 10.000; b) van de gedetailleerde situatie 1 : 500; c) van de dwarsprofielen 1 : 100; d) van het lengteprofiel: de lengte 1 : 5.000, de hoogte 1 : 100.

Uit het archief van het gerecht Vleuten en de Meern

In het archief van het gerecht Vleuten en de Meern (1527-1811), waarvan microfilms in het bezit van onze vereniging zijn, bevinden zich vele stukken, die een inzicht geven in de historie van onze gemeente en haar inwoners.

Naast akten van overdracht en hypotheek, huwelijksafkondigingen en boedelscheidingen zijn daarin akten betreffende andere zaken opgenomen. Interessante en soms ook gemakkelijke zaken. Een voorbeeld daarvan vindt u hieronder afgedrukt (RAU Inv. nr 2092).

*Compareerde meede de voornoemde
Goijert Hollaar, dewelke bekende dat
de voormelde goederen aan denzelfen
Cornelis van Nes behoorende, zich ten
zijnen huize bevinden.
En opdat hier van ten allen tijde zoude
kunnen blijken, verzoekende comparanten
hier van deeze acte.
Actum den 25 april 1792.*

w.g. *Corneles van Nes
Goijert Hollaar (merkteken)
Mij present,
N.J. de Wee, secretaris*

Was wantrouwen tussen kostbaas en kostganger de aanleiding tot deze akte of was er een andere reden dat de secretaris van het gerecht gevraagd werd de pen te hanteren?

*Compareerde ter secretarije en voor mij
ondergeschreven secretaris van Vleuten en de Meern
Cornelis van Nes, woonende als thuislegger
bij Goijert Hollaar te Vleuten, dewelke ver-
klaarde dat tot houding zijner eige menage
ten huize voornoemd zich bevinden de navol-
gende goederen, hem comparant in eigendom
toebehorende, alsse:
een Bed met zijn toebehooren,
een Kist met kleederen, en
twee zijden gerookt spek.*

Een "steene caemer"

door

H.E.J. van Essen en Dr D.W. Gravendeel

Geruime tijd geleden vertelde de bewoner van de boerderij Goedenburch (Zandweg 225), de heer H.N. van Eck, ons dat er stenen zaten in de slootkant van één van zijn percelen weiland. Ze waren van de Zandweg af, aan de overzijde van de bermsloot, af en toe ook goed te zien, vooral bij lage waterstand en in de winter en het voorjaar als het gras nog niet alles had overdekt.

Natuurlijk wilden wij de zaak wel graag nader onderzoeken en de heer van Eck had daar ook geen bezwaar tegen, maar er was nog niet voldoende vóórstudie verricht om zelfs maar in de verte te kunnen bevroeden om welk bouwsel het ging.

Inmiddels brachten wij wat in elkaar passende gegevens bijeen en het lijkt nu verantwoord een voorlopige mededeling te doen.

De Heycop

Toen de landen ten westen van de Vaartse Rijn het erg moeilijk kregen met hun waterlossing, verleende bisschop Floris van Wevelickhoven op 8 december 1385 toestemming tot het graven van de Heycop of Lange Vliet:

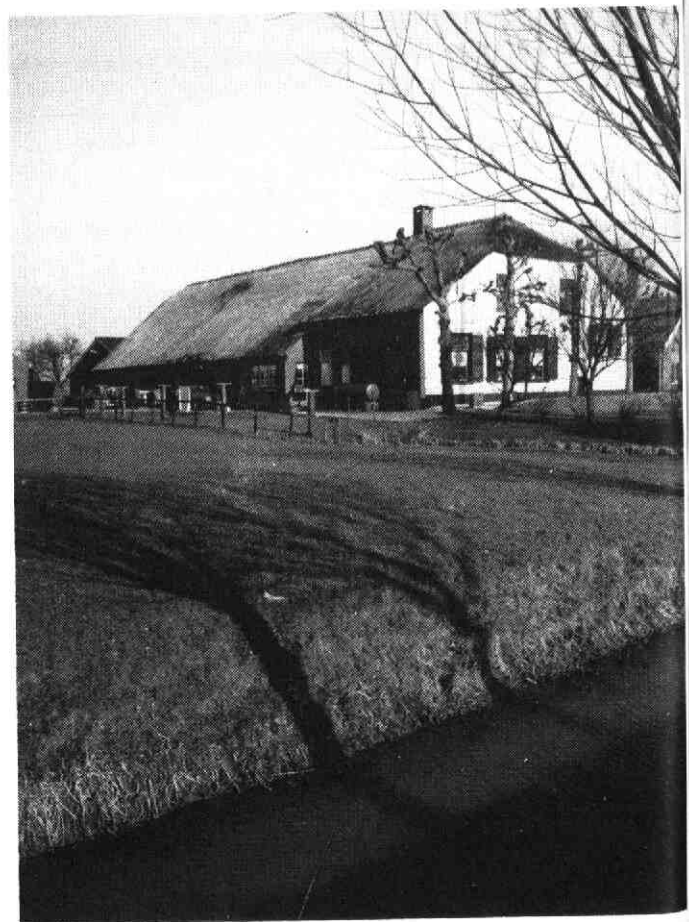
..... consenteeren, oorloven ende macht gheven mit desen brieve onsen goeden luden van der Ecclesiën, Cloosteren, Ridderen ende Knapen van der Stat van Utrecht, ende van den lande die gheërvet zyn tot Jutfaes beneden den Ryn (het Nedereind van Jutfaas), in Galencoop, in Heyencoop, op Raven, in de Rosweyde ende tot Papendorp, eenen watergang te maken ende te doen graven, twee roeden wyt oft meer drivens waters (7,5 meter of meer breed op waterniveau) in onsen lande, aangaande in leghe (het laagste deel) van Heyencoop ende streckende van daar voort tot aan den Ouden Ryn, ende soo voort beneven der Hofstede Ter Meer (wellicht de boerderij bij de kapel of anders de voorloper van de boerderij Mereveld?), ende der Moelen die voor Nyenvelt staat (de korenmolen De Korenbloem!), tot beneden (stroomafwaarts van) Roec Aerts huys van Lantscrone, ende van daar voort tot in den Ouden Ryn by den Huse ten Hamme

Van Ittersum meldt dat in de notulen van geërfden van de Lange Vliet van 6 januari 1631 de **Lanscroonkamer**, liggende achter de Straten, wordt genoemd.

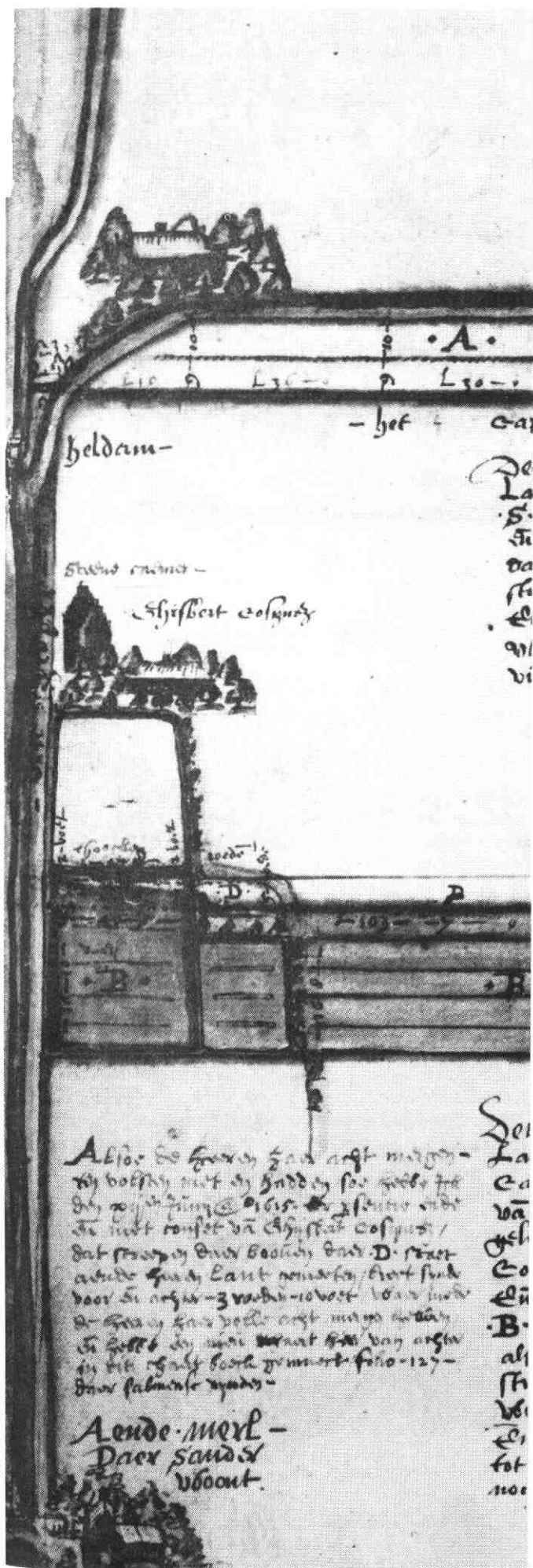
Kaarten

Op een kaart van de landmeter Dammis Huijgensz. de Roij (niet afgebeeld), van 16 november 1650, is heel wat te zien. In de hoek tussen de Lange Vliet (nu Leidse Rijn) en de naar het noorden aftakkende Heycop staat een huisje getekend. Bij dat huisje lag, aan de Utrechtse kant van de Heldam, een brug over de Lange Vliet. Deze maakte deel uit van 't zandpad langs de Leidse Rijn, dat hier van de noordelijke op de zuidelijke oever overging. Alle objecten op de kaart werden door de Roij van een nummer voorzien en in een „legenda" nader omschreven. Zo is nummer 69: *een houte brugge bij Lantscronen camer, wort onderhouden bij (door) de eijgenaer van de camer voorsz.*

Een oudere kaart is van de landmeter Jan Rutgersz. van den Berch. In oktober 1599 moest hij voor het kapittel van St Jan enkele percelen land opmeten. Hij tekende, behalve die percelen, ook de Lange Vliet en de Zandweg vanaf De Meern tot voorbij de Heldam, inclusief het eerste stuk van de Heycop.

Het bewuste perceel weiland naast de boerderij „Goedenburch". Als u goed kijkt kunt u in de slootkant de stenen zien zitten.

Op de kaart is een boerderij te zien, die wij menen te mogen identificeren als de tegenwoordige Goedenburch. Daar woonde toen Ghisbert Cosijnsz. Van een brug over de Lange Vliet is geen sprake, zij werd althans door van den Berch niet getekend.

Het meest interesseert ons echter de daar vlakbij getekende „steene caemer"! Het gebouw imponeert met zijn aanbouw en trapgevels en de hoogte suggereert meer dan één verdieping.

Opmerkelijk - en met het oog op onze verdere bevindingen van groot belang - is het feit dat van den Berch van De Meern tot aan de Goedenburch een berm-sloot langs de Zandweg tekent, maar daar voorbij niet. Het lijkt een bijkomstigheid, maar we moeten de landmeters van weleer niet onderschatten. Hun tekeningen lijken soms wel wat onbeholpen, maar ze waren goede waarnemers.

Het terrein

Van de Zandweg af gezien, ligt links van de Goedenburch een perceeltje weiland dat opvalt door zijn hoogte. Nu zegt dat niet alles, want dat kan ook een gevolg zijn van het voortdurend opbrengen van baggerspecie uit de sloten. De archeoloog echter heeft de neiging er méér achter te zoeken en zeker als hij in de overtuiging verkeert „dat er daar ergens iets moet zitten”.

Het perceel is ca 23 meter breed, wordt beiderzijds begrensd door een sloot en aan de wegzijde door de berm-sloot. Het is in gebruik als paardewei.

Oriënterend onderzoek

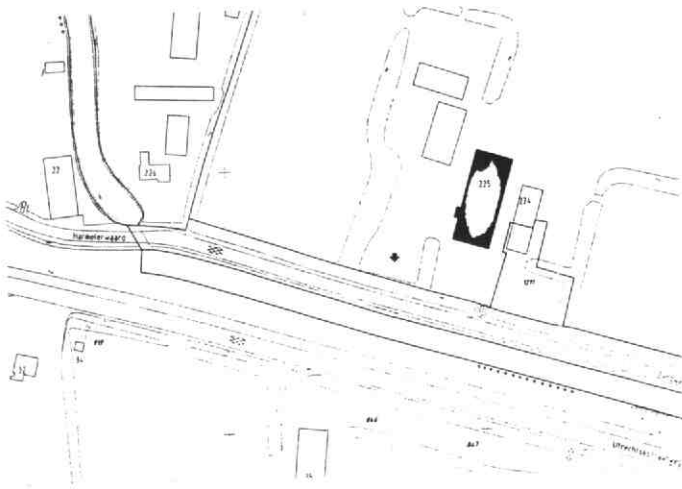
Omdat stenen waren gesignaleerd in de kant van de berm-sloot, lag het voor de hand aan die zijde met het onderzoek te beginnen. Met een ijzeren prikker werd langs de slootkant de grond afgesondeerd. In een oogwenk kon op die manier het voorkomen van een 6,4 meter lange steenmassa worden vastgesteld. De begrenzingen waren scherp, zowel aan de oostelijke als aan de westelijke kant.

Om te weten te komen waarop we eigenlijk hadden staan prikken, werden ongeveer in het midden enkele zoden losgestoken. Op een halve spa diepte stuitten wij op bakstenen die een keurige „steensmuur” vormden, d.w.z. een muur die de lengte van een baksteen tot dikte had. Wij groeven niet verder om de zaak niet te veel te verstoren en we weten dus ook niet tot welke diepte het fundament reikte.

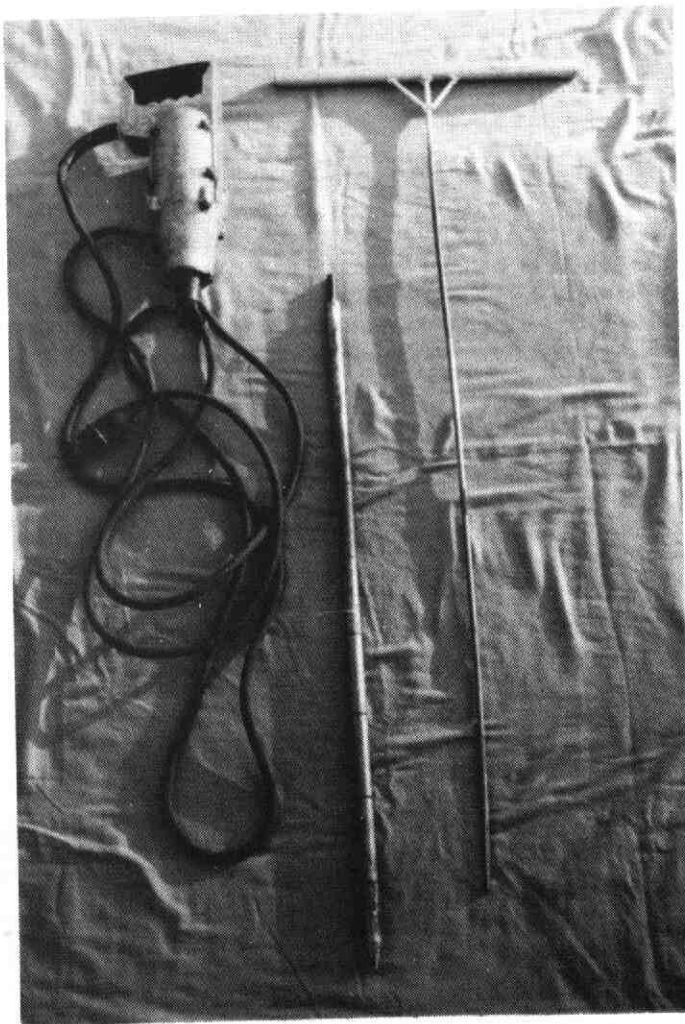
Nog steeds in de veronderstelling dat het vroeger bij de muur behoord hebbende gebouw wel aan de landzijde zou hebben gestaan, sondeerden wij vervolgens de grond aan die kant, zonder evenwel iets te vinden.

Gedeelte van een in oktober 1599 door de landmeter Jan Rutgersz. van den Berch, in opdracht van het kapittel van St Jan gemaakte kaart van enige percelen land in Vleuterweide. Het westen is boven. Links de Leidse Rijn (hier „den Hijcoper”) met de daaruit soepel afbuigende Heycop. Op de Heldam een overtoom. De lichtere band naast de Leidse Rijn is de Zandweg, die tegen de Heycop lijkt dood te lopen. Er is daar geen brug getekend. Langs de Zandweg loopt, van beneden naar boven, een (berm)sloot, die ophoudt bij het perceel waarop de grote boerderij is getekend. Iets verderop staat de „steene caemer”.

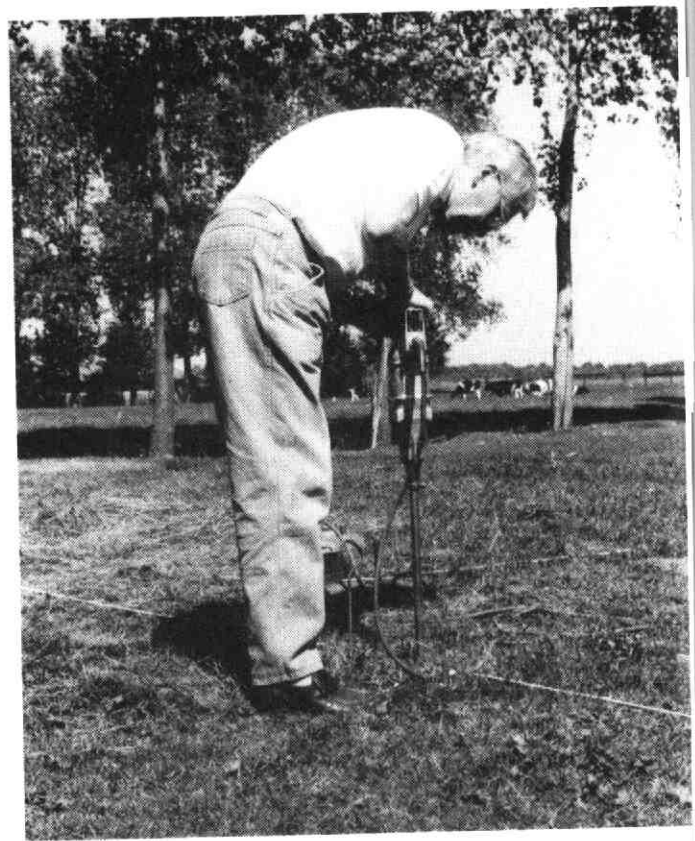
Rijksarchief Utrecht, Topografische Atlas, Archief Kapittel St Jan.

Kadastrale kaart (1990) van de omgeving van de Goedenburch (Zandweg 225). De kadastrale percelsgrenzen zijn met zwarte lijnen aangegeven, de overige structuren in een lichtere tint. De grens tussen de gemeenten Vleuten-De Meern en Harmelen loopt langs het midden van de Leidse Rijn en langs de westelijke oever van de Heycop. Bij de pijl het opgravingsterrein.

Het sondeergereedschap. Links een zogenaamde „kango”, een elektrisch aangedreven stoothamer. De erbij behorende beitel werd door ons vervangen door een stalen staaf van 1 meter lengte (midden). Het geheel trilt zichzelf de grond in. Het „boor”-gat wordt afgetast met het sondeerijzer (rechts), waarmee in de zachtere ondergrond ook nog iets dieper geprikt kan worden.

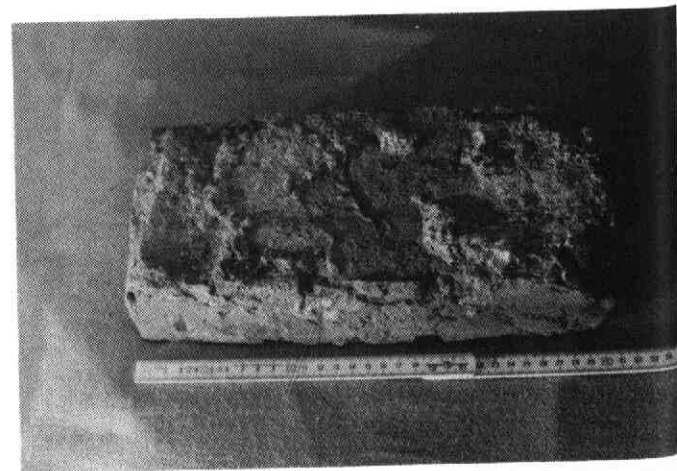
De stoothamer in gebruik. Langs een meetlint worden op vaste afstanden (bijvoorbeeld 25 cm) de sonderingen uitgevoerd.

Het kostte even moeite om aan het idee te wennen, maar er zat niets anders op dan te sonderen aan de slootzijde en inderdaad vonden wij daar de fundamente van de dwarsmuren. Zij zetten zich zelfs voort aan de overzijde van de sloot in de wegberm.

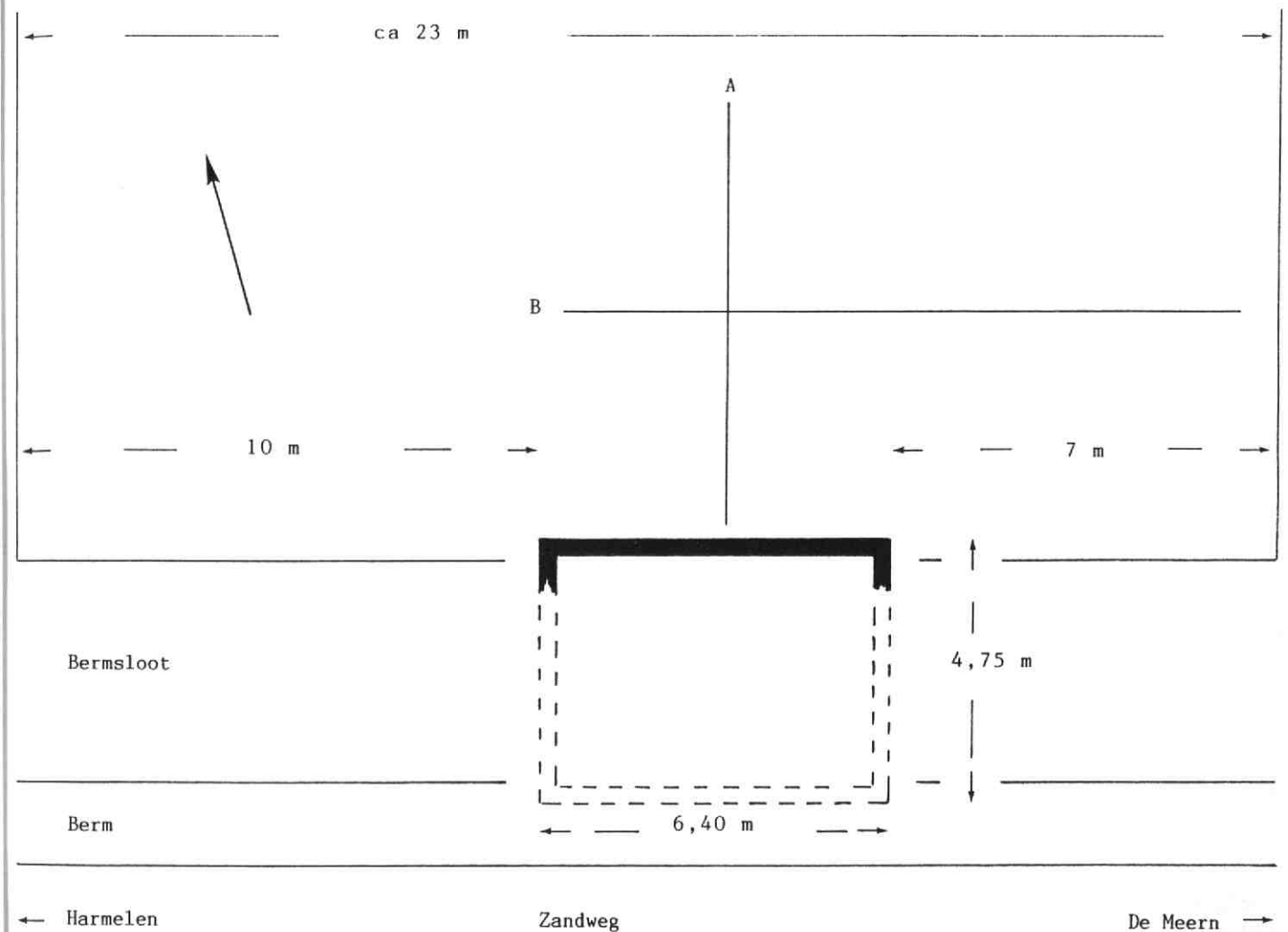
Baksteen

Als „bewijsstuk” lichtten wij een baksteen uit de muur. De steen meet 30,5 x 15 x 6 cm. Hoewel het baksteenformaat alléén geen exacte datering toelaat, kunnen we in 't algemeen wel zeggen: hoe groter de steen, hoe ouder. Er lijkt in ieder geval geen bezwaar te bestaan tegen een datering rond 1300.

De muur werd met kalkmortel gemetseld.

De uit de muur gelichte steen van 30,5 x 15 x 6 cm.

Schematische weergave van de situatie en de bevindingen. De pijl wijst naar het noorden. De zwarte balk stelt de met zekerheid teruggevonden muur voor. De streeplijntjes geven de vermoedelijke loop van de dwarsmuren en de muur in de wegberm weer. Langs de lijnen A en B werd om de 25 cm tot op een diepte van circa 1 meter gesondeerd. Wij stuitten daar echter niet op stenen.

Voorlopige conclusie

Zeer waarschijnlijk werden door ons de restanten teruggevonden van de in 1385 genoemde „kamer van Lantscrone”. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen of er ter plaatse meer in de grond verborgen zit.

De merkwaardige uitbreiding van de fundamenteën door de berm-sloot naar de zijde van de Zandweg zou er op kunnen wijzen dat die sloot pas is gegraven na afbraak of verval van het huis en dat zou dan ná 1650 moeten zijn gebeurd.

Over de betekenis van een stenen kamer ter plaatse kan natuurlijk uitgebreid gefilosofeerd worden.

Een „camere” of „camer” (Latijn camera) is eigenlijk een gewelf of gewelfde zoldering (wat weer op een verdieping daarboven zou kunnen duiden), vervolgens een verrek (kamer) met stookgelegenheid en tenslotte een woning, maar die laatste toch meestal van bescheiden omvang vergelijkbaar met de „cameren” in een hofje).

Dat er op die plaats zo vroeg reeds een huis stond is op zichzelf niet zo bijzonder. Het stond op de rand van de Helammer stroomrug en dus tactisch uitermate gunstig voor de aanname aan de ontginning van het veengebied dat later bekend zou staan als de polder Bijleveld. Hetzelfde geldt voor de polder Vleuterweide.

Het opmerkelijke eraan is dat het van steen was en dat in een tijd dat er overal nog in hoofdzaak in hout werd ge-

bouwd. Uit die uitzonderlijkheid zal het begrip „stenen kamer” ook wel zijn voortgekomen. Men sprak met enig ontzag over de man die in een stenen kamer (stenen huis) woonde en kennelijk over de middelen beschikte om zich dat te kunnen veroorloven.

Aan „weerbaarheid” in de zin van verdedigbaarheid in tijd van onrust moeten we niet in de eerste plaats denken. De door ons gevonden muurdikte wijst daar niet op.

Enig aanvullend onderzoek lijkt gewenst. Misschien is het mogelijk door sondering de localisatie in de wegberm nauwkeuriger te bepalen. Het hoog liggende weiland moet verder „gescreend” worden. Het kan interessant zijn toch te weten hoe diep de fundamenteën reiken en we kunnen hopen op het vinden van enig dateerbaar aardewerk.

Er moet natuurlijk ook verder archief-onderzoek worden gedaan. De familie van Lantskroon behoorde eertijds tot de aanzienlijken en dat kan ons wellicht op een spoor brengen.

Bronnen

F.A.R.A. Baron van Ittersum, Het waterschap „Heycop” genaamd „De Lange Vliet”, 1900
Rijksarchief Utrecht, Topografische Atlas

Koek

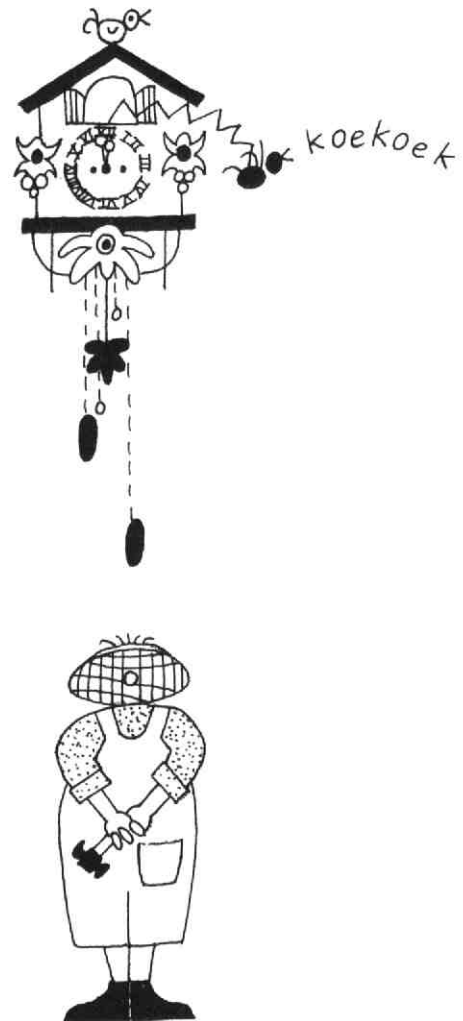
De tijd van kerstmis en oud en nieuw is altijd leuk en gezellig. Op de eerste plaats hebben we vrij van school en 't is de tijd van lekker eten en koek en snoep.

Nu is 't dan de laatste dag van 't jaar. Moeder bakt pannekoeken en poffertjes op het 4-pits petroleumstel. Een tijdrovende bezigheid voor een huishouden met zeven kinderen. Bovendien is het de gewoonte om ook de burens wat te brengen, want moe zegt altijd: „die ruiken het ook de hele dag”.

Dan begint de gezellige oudejaarsavond. We eten oliebolletjes en drinken daarbij chocolade of anjismelk. Pa heeft een goede bui en haalt z'n trekharmonica van de zolder, en wij zingen wat leuke liedjes. Daarna doen we spelletjes: ganzenbord en mens erger je niet. Dat laatste is een rotspel, ik heb me doodgeërgerd. We leren schutjassen, en één-en-dertigen met knopen in plaats van centen. Ondertussen luisteren we naar de radio, de traditionele programma's: Toespraken, overdenkingen en natuurlijk de bruiloft van Kloris en Roosje, en Thomasvaer en Pieternel.

Zo is de oudejaarsavond snel voorbij, en is 't Nieuwjaar. Dat is een drukke dag voor ons, we moeten vroeg naar de kerk en vallen tijdens de korte preek toch nog in slaap. Na 't ontbijt gaan we op pad. Het is de gewoonte om bij burens, familie en kennissen nieuwjaar te gaan wensen. Dat levert heel wat snoep en soms nog wat centen op. Je moet er altijd wel rekening mee houden bij wie je komt. Is iemand **katholiek** dan wens je hem een **zalig nieuwjaar**, **andersdenkenden** maar wel gelovige mensen wens je **veel heil en zegen**. Als je twijfelde aan 't gelovig zijn zei je gewoon: **gelukkig nieuwjaar**.

Dan zijn er nog mensen die niet speciaal mijn vrienden zijn, daar ga ik alleen voor de snoep naar toe, ik zeg dan „alles wat wenselijk is”, en ik heb daar m'n eigen gedachten bij. Zo heb ik dan tegen de middag een behoorlijke voorraad snoep en wat losse centen. 's Middags ga ik naar de Groenendijk naar Ome Janus, tante Martien en opoe de Korte. Daar zit het meestal wel goed met de koekjes.

Voor tante Tien was 't jaar slecht begonnen. Ze heeft een hele mooie koekkoeksklok, maar vannacht is de koekoek blijven steken, het deurtje gaat niet meer open en hij kan niet meer roepen. M'n vader had al eens tegen tante Tien verteld dat z'n zoontje Theo zo handig is, „hij haalt alles uit elkaar”. Ja, ik heb zelfs m'n moeders fiets een keer gedemonteerd. Hij vertelde er niet bij, dat ik het nooit meer in elkaar kan krijgen.

Ik besloot toch om voor tante Tien de klok te repareren, want de lekkere koekjes die op tafel stonden lachten me toe. Eigenlijk niet zo moeilijk zo'n klok, 't is gewoon een kwestie van palletjes, stanggetjes en twee blaasbalgen. „Als hij klaar is krijg je een lekker koekje”, zei tante

Tien. Voor dit karwei vond ik één koekje maar weinig, maar daar wist ik wel wat op. 't Slangetje van 't blaasbalgje heb ik losgemaakt en 't palletje dat het geroep van 't beest moest stoppen heb ik wat verbogen. Nadat ik de klok had opgehangen en precies op 12 uur gezet, wees ik naar de trommel met koek, en de koekoek zei: koek, koek, koek, koek, koek, !, net zo lang tot 't gewicht helemaal beneden was. „O ja, tante Tien, ik wens u een heel Zalig, Gelukkig nieuwjaar, met heel veel zegen en alles wat wenselijk is”.

Gelukkig kwam op dat moment ook m'n vader binnen. Hij heeft de klok na heel wat tobben toch weer goed gekregen en ik kreeg daar toch nog een koekje voor.

A. ONDERWERPENREGISTER

Het onderwerpenregister is in een aantal onderdelen gesplitst om het opzoeken gemakkelijker te maken.

Dezelfde onderwerpen kunnen onder meerdere onderdelen voorkomen.

De vaste rubrieken zijn als onderdeel van dit register opgenomen.

Dit register bevat de volgende onderdelen:

1. De gemeente: grondgebied, bestuur, administratie
2. Topografie (plaatsbeschrijving)
3. Archeologie en bodemonderzoek
4. Kastelen en ridderhofsteden
5. Overige gebouwen en monumenten
6. Verkeer en vervoer, wegen en waterwegen
7. Kerkgeschiedenis
8. Genealogie/familiebeschrijvingen
9. Herinneringen aan/van dorpsbewoners
10. Algemene historische onderwerpen
11. Diversen
12. Foto's en tekeningen
13. Vaste rubrieken

Jrg Nr Blz

1. De gemeente: grondgebied, bestuur, administratie

- Vleuten in 1815	1982 - 1 - 14
- Jutphaas en Harmelen in 1815	1982 - 2 - 34
- Zo verkocht de gemeente zich in de dertiger jaren	1982 - 3 - 43
- De geschiedenis van onze gemeentegrens sinds 1800	1983 - 1 - 84
- Een grondverkoop op Themaat in 1481	1983 - 2 - 117
- Themaat	1984 - 2 - 212
- De gemeentesecretarie van Vleuten sinds 1900	1985 - 3 - 334
- Onze burgemeesters	1986 - 3 - 441
- De oude rechterlijke archieven	1986 - 4 - 459
- Het Burgerlijk Register	1986 - 4 - 467
- Veldhuizen in 1906	1988 - 1 - 583
- Collecte voor een huis (armenzorg)	1988 - 1 - 591
- Het oude dorp (Haarzuilens omstreeks 1880)	1988 - 4 - 669
- Belasting in Vleuten in 1632	1990 - 2 - 838

2. Topografie (plaatsbeschrijving)

- Overzichtskaart monumenten	1981 - 2 - 5
- Kaart van de stad Utrecht en van derzelve Vrijheid 1757 (fragment)	1982 - 2 - 21
- De geschiedenis van onze gemeente grens sinds ca 1800	1983 - 1 - 84
- Een pachtcontract uit 1585 (huis Voorn)	1983 - 2 - 131
- 2 landmeterkaartjes van percelen in Vleuten in 1624	1983 - 4 - 162
- Een boekje open over de Strijkviertel	1984 - 2 - 219
- De Strijkviertel	1984 - 3 - 239
- De Meentweg	1984 - 4 - 267
- Het grondbezit van de heren van Voorn	1985 - 4 - 365
- Kaart gemeente Oudenrijn 1879	1985 - 4 - 368
- Kaart Oudenrijn 1985	1985 - 4 - 368

- Een opvallend schilderij (Vleuten 1889)	1986 - 4 - 463
- Een Vrouwenhuysgen (Strijland 1554)	1987 - 1 - 479
- Caerte van de vrijheid der stad Utrecht 1696 (fragment)	1987 - 1 - 480
- Schetskaart van de polders en waterlopen ten westen van Utrecht 1850	1987 - 1 - 489
- Schetskaart van de bebouwing van De Meern ca 1953	1987 - 2 - 515
- Kaart Veldhuizen 1865 (ged.)	1987 - 4 - 569
- Kaart Veldhuizen ca 1900	1988 - 1 - 584
- Kaart gemeente Oudenrijn 1865	1988 - 1 - 593
- Topografische kaart Noord-west Utrecht 1938	1988 - 2 - 619
- Nieuwe Caerte van de Provincie van Utrecht 1696 (ged.)	1988 - 3 - 657
- Idem	1989 - 2 - 727
- Idem	1989 - 3 - 763
- Het oude dorp (Haarzuilens omstreeks 1880)	1988 - 4 - 699
- Het wiel aan de Meerndijk	1989 - 2 - 723
- Kaart gemeente Veldhuizen 1871	1989 - 2 - 732
- Topografische kaart Utrecht-west 1854	1989 - 2 - 733
- Een galgenveld in De Meern?	1989 - 3 - 763
- De Nes te Vleuten	1989 - 4 - 776
- De Duivelshoek te Vleuten	1989 - 4 - 778
- Lanen door Vleuterweide	1989 - 4 - 781
- Kadastrale kaart Vleuterweide 1832	1989 - 4 - 782
- Oude perceelsnamen	1990 - 1 - 810
- De Wiel	1990 - 1 - 813
- Topografische kaart Haarzuilens ca 1963	1990 - 2 - 824
- De herberg Het Fortuyn te De Meern	1990 - 2 - 828
- De ridderhofsteden Vleuten en Den Engh en hun wederzijdse erfdienstbaarheden van weg	1990 - 3 - 848
- Hinderstein	1990 - 3 - 860
- Kaart Knijfgensdorp 1805	1990 - 3 - 860
- Toeristenkaart West-Utrecht 1982/3	1990 - 4 - 876
- Een "steene caemer"	1990 - 4 - 892

3. Archeologie en bodemonderzoek

- Van de werkgroep archeologie	1981 - 2 - 4
- Idem	1982 - 2 - 20
- Opgravingen op de Hoge Woerd in De Meern, 1830-1973 I	1982 - 4 - 59
- Idem II	1983 - 1 - 101
- Idem III	1983 - 2 - 120
- De archeologische opgraving op De Hoge Woerd in De Meern in 1982-1983	1984 - 1 - 180
- Aardewerk in ons museum	1986 - 1 - 387
- Water, wonen en een weg I	1986 - 1 - 389
- Idem II	1986 - 2 - 404
- Aanslag op de oudste (Romeinse) bewoningsresten in De Meern	1990 - 3 - 847
- Een "steene caemer"	1990 - 4 - 892

4. Kastelen en ridderhofsteden

- Bottestein, een verdwenen ridderhofstad	1981 - 1 - 12
- Kasteel de Haar	1981 - 2 - 12

- Haarzuilens (kasteel)	1982 - 1 - 12
- Unieke plattegrond van de ruine van kasteel De Haar I	1982 - 2 - 24
- Idem II	1982 - 3 - 40
- Een pachtcontract uit 1585 (Huize Voorn)	1983 - 3 - 131
- Gezicht op kasteel De Haar (luchtfoto)	1983 - 3 - 138
- De legende van kasteel De Haar (openluchtspel)	1984 - 2 - 216
- De legende van den Ham (openluchtspel)	1984 - 3 - 233
- Het Haarse kasteelleven	1984 - 4 - 271
- Hof ter Wey	1985 - 2 - 322
- Het grondbezit van de heren van Voorn	1985 - 4 - 365
- Gravures van de ridderhofstad Voorn	1986 - 4 - 457
- Hof ter Wey (haardsteen)	1988 - 1 - 597
- Informatiepaneel bij voormalig Huys te Vleuten	1990 - 2 - 836
- De ridderhofsteden Vleuten en Den Engh en hun wederzijdse erfdiensbaarheden van weg	1990 - 3 - 848

5. Overige gebouwen en monumenten

- De Brouwerij (te Vleuten)	1981 - 2 - 3
- Monumentenoverzicht Vleuten-De Meern	1981 - 2 - 4
- De oude kerk te Vleuten	1983 - 4 - 153
- Idem	1984 - 1 - 195
- Het Oude Raadhuis	1983 - 4 - 175
- Monumentendag 1987	1987 - 1 - 495
- Een oud hek fraai gerestaureerd	1988 - 2 - 622
- De herberg De Zwaan te Vleuten	1989 - 4 - 784
- De Brouwerij te Harmelen	1989 - 4 - 789
- De herberg het Fortuyn te De Meern	1990 - 2 - 828

6. Verkeer en vervoer, wegen en waterwegen

- Jaagpad langs den Ouden Rijn	1982 - 1 - 2
- Leidsche Rijn bijna 600 jaar	1982 - 1 - 3
- Waterschapsbestel	1983 - 2 - 105
- Een boekje open over de Strijkviertel	1984 - 2 - 219
- De Strijkviertel	1984 - 3 - 239
- Een telefoon voor hofstede Terweide	1984 - 3 - 246
- De Meentweg	1984 - 4 - 267
- Van Oude Rijn tot Leidse Rijn	1985 - 4 - 352
- Pijnlijk (spoorwegongeval 1865)	1987 - 3 - 539
- De Hamsluis	1988 - 3 - 637
- Oude en nieuwe wegen in de ruilverkaveling Vleuten I	1988 - 2 - 610
- Idem II	1988 - 3 - 649
- Idem III	1989 - 1 - 708
- Het raadselachtige tracé van de Meerndijk	1989 - 2 - 732
- Een stoomlocomotief in Vleuten	1989 - 3 - 743
- Station Vleuten	1989 - 3 - 753
- Vleuten en de spoorweg I	1989 - 3 - 746
- Idem II	1989 - 4 - 785
- Lanen door Vleuterweide	1989 - 4 - 781
- Het spoorwegongeluk van 25 januari 1942	1990 - 1 - 807
- De Meerndijk (reconstructie 1928)	1990 - 4 - 879

7. Kerkgeschiedenis

- Een pachtboer met courage (vicarie De Meern)	1981 - 1 - 4
- Veldslag op de Woerd (4 juni 1301)	1981 - 2 - 9
- Een Hage-preker 1566 I	1982 - 3 - 52
- Idem II	1983 - 2 - 123
- Idem III	1983 - 3 - 146
- Een grondverkoop op Themaat in 1481	1983 - 2 - 117
- De oude kerk te Vleuten	1983 - 4 - 153
- Idem (aanvullingen en correcties)	1984 - 1 - 195
- Willibrord-kerk Vleuten 100 jaar!	1984 - 1 - 183
- Wapengekletter in de kerk van Vleuten	1984 - 1 - 196
- Kerkelijk geregistreerde buitenlanders in Harmelen en De Meern	1984 - 3 - 230
- De Katholieke Illustratie	1984 - 4 - 257
- Andries van Batenburg en de Pauselijke Zouaven	1985 - 1 - 292
- Luchtaanval op de kerk te Oudenrijn	1985 - 2 - 307
- Een dorpsbewoner vertelt: Koster Rijker	1985 - 2 - 310
- De hervormde gemeente De Meern I	1985 - 3 - 341
- Idem II	1986 - 2 - 400
- Idem III	1987 - 2 - 505
- Een grafkelder te Vleuten	1988 - 2 - 624
- Een eigen R.K. kerk te Haarzuilens I	1989 - 4 - 769
- Idem II	1990 - 1 - 799
- Idem III	1990 - 2 - 821

8. Genealogie/familiebeschrijvingen

- Familie Wibbeke te Vleuten	1981 - 2 - 18
- Familie Goes te De Meern	1981 - 2 - 19
- Familie Verkerk te De Meern	1982 - 1 - 9
- Familie Kok te Haarzuilens	1982 - 1 - 10
- Familie Hamoen te De Meern	1982 - 2 - 33
- Familie van Eijk te Vleuten	1982 - 3 - 50
- Familie van Bommel te De Meern	1983 - 1 - 100
- Familie van Dijk te Vleuten	1983 - 4 - 170
- Idem (aanvullingen en correcties)	1984 - 1 - 194
- Familie Hamoen-Oskam te De Meern	1984 - 1 - 188
- Familie van den Brink-Glissenaar te De Meern	1985 - 1 - 285
- Familie van Batenburg te Vleuten	1985 - 1 - 300
- Hof ter Wey (familie Doornenbal-Oskam)	1985 - 2 - 322
- De familie Barchman Wuytiers c.s.	1985 - 4 - 367
- Een deftige trouwpartij in 1913 (familie Nelle-van Erkel)	1986 - 2 - 410
- Familie Hoogstraten te Haarzuilens	1986 - 3 - 437
- Een molenaarsdochter (familie van Rhijn te De Meern)	1987 - 4 - 566
- Familie Verhoef te Haarzuilens en Vleuten	1988 - 4 - 683
- Families Oskam in Vleuten-De Meern	1989 - 4 - 773

9. Herinneringen aan/van dorpsbewoners

- A.F. Migo, gemeente-ambtenaar in Vleuten	1981 - 1 - 8
- W.C. van Engelen, schoenmaker in De Meern	1981 - 2 - 7

- Idem (vervolg)	1982 - 1 - 7
- A. Goes, fruitkweker in De Meern	1981 - 2 - 19
- J.P. Verkerk, bakker in De Meern	1982 - 1 - 8
- A.J. Th. Kok, veehouder in Haarzuilens	1982 - 1 - 11
- J.J.Th. Sprong, gemeente-ambtenaar	1982 - 2 - 25
- L. van Eijk, koopman en oliehandelaar	1982 - 3 - 48
- Th. van Bommel, radio- en tvbedrijf	1983 - 1 - 94
- Kees Valkenstein, onderwijzer en auteur	1983 - 2 - 108
- P.C. de Vries te De Meern	1983 - 3 - 142
- A.M.A. Schuurs, arts in Vleuten	1983 - 4 - 166
- Familie van Zuijlen-Vulto in de Lage Haar	1984 - 1 - 184
- Jac. de Bruijn, oud-leraar en historicus	1984 - 3 - 242
- J.A. Tomberg, wachtmeester rijks-politie	1984 - 4 - 253
- De hongervinter (Th. van den Berg)	1985 - 1 - 279
- Zr. T. Brouwer, wijkverpleegster	1985 - 1 - 285
- Dagboek tijdens de oorlog (Th. van den Berg)	1985 - 2 - 305
- H.W.J. Rijker, koster in De Meern	1985 - 2 - 310
- Dr A.W. Ausems, vrouwenarts, ook in Vleuten	1985 - 3 - 327
- A.J. van Zoeren, slager in Vleuten	1985 - 4 - 356
- W.J.S. Hoogstraten, schilder in Haarzuilens	1986 - 3 - 429
- Mensen op een klein stukje grond (T. van der Sande-Mandjes)	1986 - 4 - 464
- Nog maar 25 jaar geleden (K.B. Nanning) I	1986 - 4 - 471
- Idem II	1987 - 1 - 497
- Idem III	1987 - 2 - 522
- B.J. van Rooijen, brandweerman	1987 - 2 - 509
- L. Voortman, chef tuinen en parken van kasteel De Haar	1988 - 4 - 664
- 'n Nieuw praatje in 1989 bij een oud plaatje uit 1923 (Gert Kromwijk)	1989 - 2 - 719
- Theo van den Berg. diverse korte verhalen	zie autersregister

10. Algemene historische onderwerpen

- Schoolmeester in 1792	1983 - 2 - 120
- Brief van een liefhebbende vader aan zijn zoon	1984 - 2 - 210
- De Katholieke Illustratie	1984 - 4 - 257
- Een pensioen in 1838	1985 - 3 - 346
- Ik heb geen rooie duit meer (oude munten)	1986 - 1 - 379
- Bier uit de Heycop	1987 - 1 - 482
- Een gezinsbudget uit de 17de eeuw	1987 - 3 - 543
- De oudheidkamer van Kockengen	1987 - 4 - 564
- Collecte voor een huis (armenzorg)	1988 - 1 - 591
- Eigen haard is goud waard	1988 - 1 - 596
- Het mobilisatiekruis 1914-1918	1989 - 1 - 694
- Almanakken (veldwachters)	1989 - 2 - 721
- Nuttige handwerken (of: de strijd van meester du Burck)	1989 - 3 - 759
- Oude perceelsnamen	1990 - 1 - 810
- Wat is oud? (plaats- en persoonsnamen)	1990 - 4 - 874
- Uit het archief van het gerecht Vleuten en de Meern	1990 - 4 - 891

11. Diversen

- PVCV nu halve eeuw oud	1982 - 2 - 31
- Het ontstaan van de Vleutense tuinbouw	1985 - 2 - 317
- Een bladwijzer	1985 - 2 - 324
- Dorpspompen in Vleuten-De Meern I	1987 - 3 - 531
- Idem II	1987 - 4 - 557
- De bokkewagen van de televisie	1987 - 3 - 551
- Een lange weg naar een eigen huis	1987 - 4 - 570
- Eigen haard is goud waard (haardstenen)	1988 - 1 - 596
- Een muziekgezelschap te Oudenhij?n?	1989 - 2 - 738
- Wat is oud? (naamsvormen)	1990 - 4 - 874

12. Foto's en tekeningen

- De familie Lubach (foto ca 1910)	1981 - 2 - 3
- Het dorp De Meern (oude gravure)	1981 - 2 - 9
- Huis Vleuten (oude prent)	1982 - 2 - 19
- De Meern anno 1967 (luchtfoto)	1982 - 3 - 45
- Tuinbouwgebied Vleuten (luchtfoto)	1983 - 1 - 91
- Vleuten in 1964 (luchtfoto)	1983 - 2 - 115
- Gezicht op kasteel De Haar (luchtfoto)	1983 - 3 - 139
- Park Voorn-Stadsdam (luchtfoto)	1983 - 4 - 163
- Oude schoolfoto uit Vleuten	1983 - 4 - 176
- 't Hommeltje (gravure ca 1750)	1984 - 1 - 188
- Den Ham (tekening ca 1600)	1984 - 2 - 197
- Gezicht op dorp Vleuten (tekening 1756)	1984 - 3 - 228
- Strijkviertel (tekening 1926)	1984 - 3 - 237
- Landschap aan den Ouden Rijn (tekening 1886)	1984 - 4 - 263
- Gezicht op huis Welgelegen (foto ca 1925)	1985 - 3 - 347
- Het centrum van Vleuten in de zomer van 1967 (luchtfoto)	1985 - 4 - 362
- Een tweepaards maaimachine (foto ca 1920)	1986 - 3 - 439
- Gravures Huize Voorn	1986 - 4 - 457
- Burgemeester en raadslid (foto ca 1919)	1986 - 4 - 458
- De "Bouwkundige Teekencursus 1930-'31 te Vleuten"	1986 - 4 - 465
- Historie gemaakt in enkele dagen	1987 - 2 - 527
- De Hoge Ham te Vleuten (foto 1987)	1987 - 3 - 541
- De Veldhuizense korenmolen (tekening 1965)	1987 - 4 - 567
- Hof ter Wey (gravure ca 1750)	1988 - 1 - 597
- De Hamsluis (tekening 1821)	1988 - 3 - 641
- Meernbrug (foto ca 1920)	1988 - 3 - 659
- Hervormde Vrouwenvereniging (foto 1959)	1989 - 1 - 701
- Dertig mannen en een paard (foto ca 1930)	1989 - 4 - 779
- Vleuten in 1965 (luchtfoto)	1990 - 1 - 805
- Meernbrug (foto ca 1960)	1990 - 2 - 831
- Ridderhofstad Vleuten (tekening 1698)	1990 - 2 - 836
- Katholieke Jonge Vrouwen Vleuten (foto ca 1935)	1990 - 3 - 857
- Een trouwpartij in Vleuten (foto ca 1909)	1990 - 4 - 878

13. Vaste Rubrieken

Boekbesprekingen:

- De oude Nederlandse maten en gewichten door J.M. Verhoeff 1983 - 1 - 93
- Fragmenten en notities van Elisabeth Boerhave-Cramer door Mr Jan Veenhoven 1983 - 2 - 119
- Het Kromme Rijngebied in de middeleeuwen door Prof Dr C. Dekker 1983 - 4 - 165
- Per ATO en Spoor door J.E. Grunveld 1987 - 4 - 563
- Houtringe, historie van een Biltse buitenplaats door K.B. Nanning 1987 - 4 - 563
- Stichtenaren uit vroeger jaren 1987 - 4 - 563
- Verhoef, de tak Cornelis (1747-1824) door T.F. Verhoef 1989 - 4 - 768
- De stad Utrecht en de cholera 1832-1910 door Dr P.D. 't Hart 1990 - 2 - 837

Een dorp verandert (Klaas B. Nanning):

1981-1- 16	1983-2-107	1987-1-500	1989-1-691
-2- 12	1985-4-362	-2-524	-2-731
1982-1- 8	1986-1-386	-3-552	-3-744
-2- 32	-2-423	-4-579	1990-1-798
-3- 39	-3-438	1988-1-595	-2-826
	-4-462	-2-630	-3-859
		-3-636	-4-873

Wie wat bewaart die geeft wat (schenkingen):

1982-1- 14	1984-1-201	1986-1-398	1988-1-590
-2- 18	-2-207	-3-426	-2-623
-3- 38	-3-240	-4-476	-3-661
1983-2-104	-4-275	1987-1-501	1989-1-693
-3-141	1985-2-304	-2-504	-2-716
-4-165	-3-326	-3-538	-4-775
	-4-376	-4-580	1990-1-804
			-2-820

Raden maar (foto's van historische voorwerpen):

1985-3-350	1986-2-424	1987-2-508	1988-2-609
	-3-428	-3-530	-3-660
			1989-2-718

Ledenlijst:

1982-2- 36	1984-1-202	1986-1-398	1989-2-716
-3- 51	-2-208	-3-454	1990-2-843
1983-1- 93	-4-275	1987-1-478	-3-846
-2-107	1985-1-284	-3-550	-4-877
-3-141	-3-326	1988-1-605	
-4-152		-3-661	

B. AUTEURSREGISTER

Bel, Gerrit Jan

- Herinneringen van een dorpsbewoner: Wijnand van Engelen 1981 - 2 - 7
- Idem, vervolg 1982 - 1 - 7
- Bekende dorpsgenoten: Jaap Sprong 1982 - 2 - 25
- Bekende dorpsgenoten: Lood van Eijk 1983 - 3 - 48
- Bekende dorpsgenoten: Thijs van Bommel 1983 - 1 - 94
- Bekende dorpsgenoten: Kees Valkenstein, een veelzijdig kunstenaar 1983 - 2 - 108
- Bekende dorpsgenoten: Herinneringen van Piet de Vries 1983 - 3 - 142
- Bekende dorpsgenoten: Dokter Schuurs, 33 jaar arts te Vleuten 1983 - 4 - 166
- Bekende dorpsgenoten: Oud-schoolhoofd Jac. de Bruijn 1984 - 3 - 242
- Het Haarse kasteelleven 1984 - 4 - 271
- De gemeentesecretarie van Vleuten sinds 1900 1985 - 3 - 334
- Speciale uitgave over Kees Valkenstein 1986 - 3 - 427

Berg, Theo van den

- De Hongerwinter 1985 - 1 - 279
- Dagboek tijdens de oorlog 1985 - 2 - 305
- Kort verhaal: Strontlopen 1987 - 1 - 502
- Kort verhaal: Geboorte 1987 - 2 - 528
- Kort verhaal: Zalig 1987 - 3 - 554
- Kort verhaal: Een dichte warme broek 1988 - 1 - 606
- Kort verhaal: Brand 1988 - 2 - 632
- Kort verhaal: Glimlach 1988 - 3 - 662
- Kort verhaal: Kee 1989 - 1 - 714
- Kort verhaal: De bullebak 1989 - 2 - 740
- Kort verhaal: Eletriek 1989 - 3 - 766
- Kort verhaal: Kater 1989 - 4 - 792
- Kort verhaal: Zonde 1990 - 1 - 818
- Kort verhaal: Potje breken 1990 - 2 - 844
- Kort verhaal: Hoorndol 1990 - 3 - 870
- Kort verhaal: Koek 1990 - 4 - 896

Boon, J.G.M., e.a.

- De Utrechtse gemeenten in 1815 (boekbespreking) 1982 - 1 - 14
- Vleuten in 1815 1982 - 1 - 15
- Jutphaas en Harmelen in 1815 1982 - 2 - 34

Broekhuijse-Rood, L.M.T.J.

- Lambert Voortman (chef tuinen en parken) 1988 - 4 - 664

Bruntink, T.

- Kees Valkenstein-expositie in de Openbare Bibliotheek te Vleuten 1988 - 2 - 608

Bruijn, Jac de

- Een pachtboer met courage te De Meern 1981 - 1 - 4
- Veldslag op de Woerd 1981 - 2 - 9
- Schoolmeester in 1792 1983 - 2 - 120
- "Het Oude Raadhuis" te Vleuten 1983 - 4 - 175
- Kerkelijk geregistreerde buitenlanders in Harmelen en De Meern 1984 - 3 - 230
- Herinneringen aan 1940-1945: wijkverpleegster zuster T. Brouwer 1985 - 1 - 285
- Het ontstaan van de Vleutense tuinbouw 1985 - 2 - 317

Bruijn, Jac. de / Bel, Gerrit Jan

- De hervormde gemeente De Meern I 1985 - 3 - 341
- De hervormde gemeente De Meern II 1986 - 2 - 400
- De hervormde gemeente De Meern III 1987 - 2 - 505

Esch, Leon van

- De Brouwerij 1981 - 2 - 3
- Kasteel De Haar 1981 - 2 - 12
- Haarzuilens (kasteel) 1982 - 1 - 12
- PVCV nu halve eeuw oud 1982 - 2 - 31
- Zo verkocht de gemeente zich in de dertiger jaren 1982 - 3 - 43
- Kom in de kas 1983 - 1 - 91
- Vleutense Meesters (schilderijen) 1983 - 3 - 137
- Gezicht op kasteel De Haar 1983 - 3 - 138
- Legende van kasteel "De Haar" 1984 - 2 - 216
- De legende van den Ham 1984 - 3 - 233
- Een telefoon voor hofstede "Terweide" 1984 - 3 - 246

Essen, H.E.J. van / Gravendeel, Dr D.W.

- Een "steene caemer" 1990 - 4 - 892

Essen, Monique van

- Oude dorpsbewoners vertellen: Familie van Zuijlen-Vulto 1984 - 1 - 184
- Een dorpsbewoner vertelt: koster H.W.J. Rijker 1985 - 2 - 310
- Een dorpsbewoner vertelt: Arend J. van Zoeren 1985 - 4 - 356
- Een dorpsbewoner vertelt: Willem J.S. Hoogstraten 1986 - 3 - 429

Graafstal, E.P.

- Water, wonen en een weg (1) 1986 - 1 - 389
- Water, wonen en een weg (2) 1986 - 2 - 404
- Eigen haard is goud waard 1988 - 1 - 596

Gravendeel, Dr D.W.

- Van de Werkgroep Archeologie 1981 - 2 - 4
- Hoe autochtoon bent U? (Familie J.P. Verkerk) 1982 - 1 - 8
- Hoe autochtoon bent U? (Familie A.J. Kok) 1982 - 1 - 10
- Van de Werkgroep Archeologie 1982 - 2 - 20
- Hoe autochtoon bent U? (Familie T. Hamoen) 1982 - 2 - 33
- De geschiedenis van onze gemeentegrens sinds ca 1800 1983 - 1 - 84
- Een pachtcontract uit 1585 (huis Voorn) 1983 - 3 - 131
- De oude kerk te Vleuten 1983 - 4 - 153
- Kaart van Vleuten 1983 - 4 - 162
- In memoriam Rudolf van der Sandt 1984 - 1 - 179
- Hoe autochtoon bent U? (Familie Hamoen-Oskam) 1984 - 1 - 188
- De oude kerk te Vleuten (aanvullingen en correcties) 1984 - 1 - 195
- Wapengekletter in de kerk van Vleuten 1984 - 1 - 196
- Brief van een liefhebbende vader aan zijn zoon 1984 - 2 - 210
- Themaat 1984 - 2 - 212
- De Katholieke Illustratie 1984 - 4 - 257
- Hoe autochtoon bent U? (Familie van den Brink-Glissenaar) 1985 - 1 - 285
- Een bladwijzer 1985 - 2 - 324
- 10.000 baby's, Herinneringen en overpeinzingen van Dr A.W. Ausems 1985 - 3 - 327
- Een pensioen in 1838 1985 - 3 - 346
- Het grondbezit van de Heren van Voorn 1985 - 4 - 365
- Aardewerk in ons museum 1986 - 1 - 387
- Onze burgemeesters 1986 - 3 - 441
- De oude rechterlijke archieven 1986 - 4 - 459
- Het Burgerlijk Register 1986 - 4 - 467
- Een "vrouwenhuysgen" 1987 - 1 - 479
- Dorpspompen in Vleuten-De Meern I 1987 - 3 - 531
- Dorpspompen in Vleuten-De Meern II 1987 - 4 - 557
- Een molenaarsdochter of: de oudheidkamer van Kockengen 1987 - 4 - 564
- Een lange weg naar een eigen huis 1987 - 4 - 570
- In memoriam Jan Rodenburg 1988 - 1 - 582
- Veldhuizen in 1906 1988 - 1 - 583
- Collecte voor een huis 1988 - 1 - 591
- Een grafkelder te Vleuten 1988 - 2 - 624
- De Hamsluis 1988 - 3 - 637
- Het oude dorp (Haarzuilens omstreeks 1880) 1988 - 4 - 669
- Het mobilisatiekruis 1914-1918 1989 - 1 - 694
- Almanakken 1989 - 2 - 721
- Het Wiel aan de Meerndijk 1989 - 2 - 723
- Een muziekgezelschap te Oudenhijn? 1989 - 2 - 738
- Nuttige handwerken (of: de strijd van meester du Burck) 1989 - 3 - 759

- Een galgeveld in De Meern? 1989 - 3 - 763
- Een eigen R.K. kerk te Haarzuilens I 1989 - 4 - 769
- De Nes te Vleuten 1989 - 4 - 776
- De Duivelshoek te Vleuten 1989 - 4 - 778
- Lanen door de Vleuterweide 1989 - 4 - 781
- De herberg De Zwaan te Vleuten 1989 - 4 - 784
- De Brouwerij te Harmelen 1989 - 4 - 789
- Een eigen R.K. kerk te Haarzuilens II 1990 - 1 - 799
- Oude perceelsnamen 1990 - 1 - 810
- De Wiel 1990 - 1 - 813
- Een eigen R.K. kerk te Haarzuilens III 1990 - 2 - 821
- De herberg Het Fortuyn te De Meern 1990 - 2 - 828
- Belasting in Vleuten in 1632 1990 - 2 - 838
- Wat is oud? 1990 - 4 - 874

Gravendeel, Dr D.W. / W. de Frankrijker

- Willibrord-kerk Vleuten 100 jaar! 1984 - 1 - 183

Gravendeel, Dr D.W. / Poel, J.H. van der

- Hinderstein 1990 - 3 - 860

Isings, Prof Dr C. / Kalee, C.A.

- De archeologische opgraving op De Hoge Woerd in De Meern in 1982-1983 1984 - 1 - 180

Kalee, C.A.

- Opgravingen op de Hoge Woerd in De Meern, 1830-1973 I 1982 - 4 - 59
- Idem II 1983 - 1 - 101
- Idem III 1983 - 2 - 120

Kits Nieuwenkamp, J.F.K.

- ANWB-Provincie-ROB: Informatiepaneel bij voormalig Huys te Vleuten 1990 - 2 - 836
- De stad Utrecht en de cholera van 1832-1910 (boekbespreking) 1990 - 2 - 837
- Aanslag op de oudste (Romeinse) bewoningsresten in De Meern 1990 - 3 - 847

Kromwijk, Gert Thzn.

- 'n Nieuw praatje in 1989 bij 'n oud plaatje uit 1923 1989 - 2 - 719

Lambers, Gerrit Hans

- Bekende dorpsgenoten: J.A. Tomberg 1984 - 4 - 253

Lemmens Jr, A.

- Andries van Batenburg en de Pauselijke Zouaven 1985 - 1 - 292

Migo, A.F.

- Herinneringen van een dorpsbewoner 1981 - 1 - 8

Mourik, G.C.A. van

- Een grondverkoop op Themaat in 1481 1983 - 2 - 117

Nanning, Klaas B.

- Bottestein - een verdwenen ridderhofstad 1981 - 1 - 12
- Unieke plattegrond van de ruïne van "De Haar" I 1982 - 2 - 24
- Unieke plattegrond van de ruïne van "De Haar" II 1982 - 3 - 40
- Een opvallend schilderij 1986 - 4 - 463
- Nog maar 25 jaar geleden I 1986 - 4 - 471
- Nog maar 25 jaar geleden II 1987 - 1 - 497
- Nog maar 25 jaar geleden III 1987 - 2 - 522
- Haarpad I 1987 - 2 - 526
- Historie gemaakt in enkele dagen 1987 - 2 - 527
- Haarpad II 1987 - 3 - 546
- De bokkewagen van de televisie 1987 - 3 - 551
- Haarpad III 1987 - 4 - 556
- Oud hek fraai gerestaureerd 1988 - 2 - 622
- Een stoomlocomotief in Vleuten 1989 - 3 - 743
- Vleuten wereldbekend? 1989 - 4 - 777
- Het spoorwegongeluk van 25 januari 1942 1990 - 1 - 807
- Een trouwpartij in Vleuten (familiefoto) 1990 - 4 - 878

Niessen-Verhoef, Tiny

- De Meentweg 1984 - 4 - 267

Oskam, Jan Gzn

- Verwantschap families Oskam in Vleuten-De Meern 1990 - 4 - 773

Overkleeft, B.

- Hof ter Wey 1985 - 2 - 322
- Een deftige trouwpartij in 1913 1986 - 2 - 410

Purmer, D.

- Ik heb geen rooie duit meer 1986 - 1 - 379
- Een gezinsbudget uit de 17de eeuw en hoe te betalen 1987 - 3 - 543

Rombach, F.J.C.

- Vleuten en de Spoorweg I 1989 - 3 - 746
- Vleuten en de Spoorweg II 1989 - 4 - 785

Sande-Mandjes, T. van der

- Mensen op een klein stukje grond 1986 - 4 - 464

Schoonderwoerd, J.W.

- Een autochtone familie Van Dijk 1983 - 4 - 170
- Nogmaals: een autochtone familie Van Dijk (correcties en aanvullingen) 1984 - 1 - 194
- Uit het archief van het gerecht Vleuten en de Meern 1990 - 4 - 891

Schutte, Jan

- Jaagpad langs den Ouden Rijn 1982 - 1 - 2
- Leidsche Rijn bijna 600 jaar 1982 - 1 - 3
- Oude uitdrukkingen 1982 - 2 - 32
- Oude uitdrukkingen 1982 - 3 - 51
- Oude uitdrukkingen 1982 - 1 - 93

Schutte, Jan / van den Berg, Theo

- Gesprek met Bernard van Rooijen 1987 - 2 - 509

Storm van Leeuwen, Ir J.A.

- Van Oude Rijn tot Leidse Rijn 1985 - 4 - 352
- Bier uit de Heycop 1987 - 1 - 482
- Oude en nieuwe wegen in de ruilverkaveling Vleuten I 1988 - 2 - 610

- Oude en nieuwe wegen in de ruilverkaveling Vleuten II 1988 - 3 - 649
- Oude en nieuwe wegen in de ruilverkaveling Vleuten III 1989 - 1 - 708
- Het raadselachtige tracé van de Meerndijk 1989 - 2 - 732
- De ridderhofsteden Vleuten en Den Engh en hun wederzijdse erfdiensbaarheden van weg 1990 - 3 - 848
- De Meerndijk, een reconstructie aan de hand van een bestek uit 1928 1990 - 4 - 879

Utrechtse Almanak van 1854, Uit de

- Een Hage-preker I 1982 - 3 - 52
- Een Hage-preker II 1983 - 2 - 123
- Een Hage-preker III 1983 - 3 - 146

Verhoef-Snoek, A.J.

- In 1947: 10% van Haarse inwoners heet Verhoef 1988 - 4 - 683

Weiden-van den Brink, H.J. van der

- Een boekje open over de Strijkviertel 1984 - 2 - 219

Zwartkruis, A.P.

- Waterschapsbestel 1983 - 2 - 105

SPECIALE UITGAVEN:

- I. **100 Jaar Willibrordkerk Vleuten**,
door Dr D.W. Gravendeel. W.J.L. Batenburg en W.J.H. de Frankrijker-van den Berg (uitgave in samenwerking met de Willibrordparochie), 1985
- II. **Van Oude Rijn tot Leidse Rijn**,
De afwatering van de gronden in en rondom Vleuten-De Meern in de loop der tijden, door Ir J.A. Storm van Leeuwen (uitgave in samenwerking met het Waterschap Leidse Rijn), 1985
- III. **Kees Valkenstein en de Vleutense polder**,
door Gerrit-Jan Bel, 1986